

Színház- és Filmművészeti Egyetem

Doktori Iskola

Hogyan változott a média az utóbbi három évtizedben
Magyarországon?

Doktori disszertáció

Gyuricza Péter

Témavezető: Almási Tamás egyetemi tanár

2013

Tartalomjegyzék

1. A késő-Kádár kor – a pártállamtól a többpárti parlamentig	5
1.1. A tabuk kora - a kor tabui	6
1.1.1. Ellenforradalom helyett népfelkelés	7
1.1.2. (Nem) lehet rehabilitálni Nagy Imrét	8
1.1.3. Egypárt – egy párt	11
1.1.4. Válság	12
1.2. Félelmet keltő napok	12
1.3. A kézi vezérelt sajtó	17
1.3.1. Közvetett beavatkozás	18
1.3.2. Közvetlen beavatkozás	18
1.3.3. Aczél György kultúrpolitikája	19
1.3.4. Az MTI tájékoztatáspolitikája	20
1.3.5. A tájékoztatás csődje: Csernobil	20
1.4. A második nyilvánosság – a szamizdat	21
1.5. Jelbeszéd a művészetben	22
1.5.1. Színház az egész...	22
1.5.2. Szocialista országimázs a képzőművészetben	24
1.5.3. Jelbeszéd a zenében	25
1.6. Rendszerváltó média	28
1.7. Az intézmények presztízse	30
1.8. Következtetések	31
2. A médiaháború kora – a médiatörvény nélküli évek	33
2.1. Az előzmények	33
2.2. Definíciós kísérlet	35
2.2.1. Új (Napi) Magyarország	37
2.2.2. Magyar Nemzet	38
2.3. Harc a televízióért	39
2.3.1. Az első konfliktusok	40
2.3.2. Perek	40
2.3.3. Az Egyenleg-ügy	42
2.3.4. Kiéheztetés	44
2.4. Harc az elnökségért	45

2.4.1. Felmentési kísérletek	47
2.4.2. Gombár Csaba meghallgatása	48
2.4.3. Hankiss Elemér meghallgatása	49
2.5. Harc a rádióért	53
2.5.1. Hankiss és Gombár lemondása	53
2.5.2. Csúcs László lépései	54
2.6. A politika az utcára vonul	57
2.6.1. Tüntetések a rádiónál és a televíziónál	58
2.6.2. Csurka István Néhány gondolata	58
2.6.3. A Demokratikus Charta	61
2.7. A meg nem szavazott médiatörvény	62
2.8. A demokratikus intézmények presztízse	64
2.9. A kormányváltás után	65
2.10. Következtetések	67
3. A médiatörvény után – a konszenzuskényszer évei	68
3.1. A médiatörvény és a kritikája	68
3.2. Az országos földi sugárzású kereskedelmi televíziók és rádiók	70
3.3.1. Változások a Magyar Televíziónál	72
3.3.2. Változások a Magyar Rádiónál	75
3.4. A médiapiac átrendezése	76
3.4.1. Verseny a nézőkért	76
3.4.2. Átrendeződés a lappiacon	79
3.5. A Horn-kormány és a média	80
3.6. Az első Orbán-kormány és a média	81
3.6.1. A médiaegyensúly	81
3.6.2. A csonka kuratóriumok	83
3.7. A Medgyessy-kormány és a média	85
3.7.1. Az ellenzék médiabirodalmat épít	86
3.8. Új kommunikációs technikák	88
3.8.1. Az SMS	89
3.8.2. A blog	90
3.8.3. Az OV Tv	91
3.9. A tabloid média	92

3.10. A Gyurcsány-kormány	94
3.10.1. Az őszi beszéd	95
3.10.2. A Hír Tv forradalma	96
3.11. A médiaháború – újratöltve	99
3.12.1. Mi történt a közszolgálatban?	101
3.12.2. Jobboldali médiacsoportok	102
3.13. A koalíciós szakítás	102
3.14. Következtetések	104
4. A kétharmados lehetőség – a Fidesz-KDNP pártszövetség évei	106
4.1. Az alkotmány 61. §-ának módosítása	109
4.1.1. További alkotmánymódosítások	110
4.1.2. Az alkotmányozás	113
4.1.3. Az alaptörvény módosításai	116
4.2. A médiairányítás átalakítása - az NMHH és a Médiatanács	121
4.3. Az új közszolgálat	123
4.3.1. Az új szervezet	124
4.3.2. Elbocsátások	128
4.3.3. Új műsorpolitika	130
4.3.4. Szakmai hibák, botrányok	132
4.3.5. Közszolgálat - barátok közt	138
4.4.1. A médiaalkotmány	139
4.4.2. A médiatörvény	141
4.4.3. Érvek és ellenérvek	143
4.4.4. EU-elnökség a médiatörvény árnyékában	148
4.4.5. Premier Strasbourgban	153
4.4.6. Levélváltás – törvénymódosítás	155
4.4.7. Amerikai aggodalmak	158
4.4.8. Megint Strasbourg	162
4.4.9. No problem	163
4.4.10. Újabb törvénymódosítások	166
4.4.11. A média nem csak magyar kérdés	171
4.12. Következtetések	172
Irodalomjegyzék	175

1. A késő-Kádár kor – a pártállamtól a többpárti parlamentig

Az 1980-as évek közepétől olyan változások zajlottak Magyarországon, amelyek az azt megelőző évtizedekben elképzelhetetlenek tűntek. Az MSZMP ugyan még monopolhelyzetben volt, de az egypártrendszer mind tarthatatlanabbá vált. Az állampárt egyre több kérdésben kényszerült módosítani, majd feladni évtizedes, megváltoztathatatlanok tételezett álláspontját. Addig féltve őrzött tabuk sora dőlt meg. Korábban kimondhatatlan kérdésekről lehetett a rádió és a televízió műsoraiban beszélni, vagy egy-egy újságban olvasni. Ennek egyrészt az volt az oka, hogy az állampárt nem tudta kezelni a gazdasági, társadalmi feszültségeket, harc dúlt a vezetésért, magáért a pártért, az MSZMP tagjai közül többen érezték úgy, hogy a párt maga is reformra szorul, a pártszakadás sem volt kizárható. Az addig szoros irányítás alatt lévő médiát sem tudta az állampárt a korábbi szigorral kézben tartani. Másrészt ebben az időben erősödött meg Magyarországon a demokratikus ellenzék. Mozgalmak, szervezetek, majd pártok alakultak, amelyek próbálták áttörni az egypárt által épített hallgatás falát. Alternatív kiadványok, szamizdatlapok jelentek meg, és olyan szépirodalmi művek, elemzések jutottak el a közönséghez, amelyek addig indexen voltak. Harmadrészt a nemzetközi környezet is átalakult, a szovjet pártfőtitkár, Mihail Gorbacsov meghirdette a nyitás politikáját. Ugyanakkor az önállóságra vágyó szovjet köztársaságok is egyre nagyobb bajokkal néztek szembe. Nem utolsósorban az akkori szocialista országokban is változott a társadalmi klíma. Magyarországon mellett Lengyelországban talán a leghatározottabban, de Ceausescu diktatúrája is megbukott az évtized végére, és a kelet-németek is készülhettek a német állam újraegyesítésére.

A nyilvánosság határai kiszélesedtek, folyamatosan szűkült azon témák köre, amelyekről a média nem számolt (nem számolhatott) be. Az évtized végére a sajtó a társadalmi átalakulás fontos szereplőjévé vált. Azt azonban ekkor még nem lehetett látni, hogy a sajtó a változások után meg tudja-e őrizni azt a magas társadalmi presztízst, melyet ekkor kivívott. Még nem lehetett sejteni, hogy a társadalom számára kiharcolt demokrácia hogyan változtatja meg a sajtón belüli viszonyokat. Hogyan érinti az újságírókat a piacgazdaság, mit jelent, hogy fel kell készülni az állami média közszolgálativá alakítására, és egy plurális társadalom keretei közötti működtetésére.

1.1. A tabuk kora - a kor tabui

A tabu a kommunista korszak legerősebb összetartó eleme volt. A rendszer lényegét a tilalomfák jelentették. Ha ezeket a többnyire íratlan szabályokat a média, a közélet szereplői nem szegték meg, akkor a hatalom szemében úgy tűnt, minden rendben van az országban. A rendszerváltást éppen az tette lehetővé, hogy a hatalom már nem tudott mit kezdeni saját tabuival. Az MSZMP egyre több kérdésben kényszerült meghátrálni. Végül a rendszer, mely e tilalmakra épült, összeomlott.

A Kádár-kor legfontosabb tabuja 1956 eseményeinek megítélése volt. A rendszer legitimálását az adta, hogy a történeteket a kádári vezetés ellenforradalomnak minősítette. Gyakorlatilag Kádár János hatalmának utolsó pillanatáig ez maradt a párt hivatalos álláspontja. Más vélemény, érv, tény nyilvánosan nem jelenhetett meg. Sem a forradalom eseményeiről, sem Nagy Imréről, sem a kivégzésekről.

A szovjet-magyar barátság sem volt megkérdőjelezhető. A szocialista tábor vezetője a Szovjetunió, és annak kommunista pártja jelölte ki a fejlődés irányát. A szocialista országok ehhez igazították a világ más országaihoz fűződő viszonyukat, kapcsolatukat.

A határon túli magyarok élete, problémái szintén a tabuk közé tartozott, és nem volt megengedett a szegénység kifejezés sem. A szegénység, a mentális problémák, a deviáns magatartás összefoglaló tudományos megnevezéseként társadalmi beilleszkedési zavarokról (TBZ) beszéltek. A gyűjtőfogalomba tartozott az öngyilkosság, a kábítószeresítés, a bűnözés, az alkoholizmus, a gyógyszerekkel, drogokkal való visszaélés, vagy a depresszió is.

A nyilvánosság rendszerváltása című kötetben a szerzők a következőképpen csoportosították a tabukat:

„1. Tabu a vezetés egységének megkérdőjelezése. [...] Tilos tájékoztatni a közvéleményt a Politikai Bizottság, a Központi Bizottság ülésein kibontakozó vitákról, a kormányzati munka során felmerülő fontosabb alternatív javaslatokról...

2. Tabu a hatalom tévedhetetlenségének megkérdőjelezése.

3. Tilos írni a párton belüli ügyekről [...], a gazdasági, társadalmi illetve a személyi döntések előkészítéséről, a pártapparátus munkájáról, a párt pénzügyeiről...

4. Tilos ismertetni a társadalomból érkező kezdeményezéseket, alternatív javaslatokat, mozgalmakat. [...] Titkosak a Tömegkommunikációs Kutatóközpont közvélemény-kutatásainak eredményei...

5. Tilos eltérni a hivatalos külpolitikai irányvonalától...” (Gálik-Halmi-Hirschler-Lázár, 1998. 78-80.p.)

A tabuk elsősorban a sajtóban, rádióban és televízióban jelentettek tilalmat, de az élet minden területét átszöttek. Tabukról nem lehetett filmet készíteni, ilyen témájú színdarabot nem lehetett bemutatni, könyv sem jelenhetett meg, miképpen a tabuk a képzőművészet számára is tilalmat jelentettek. A nyilvános viták témája sem lehetett olyan kérdés, amelyről a párt nem nyitott vitát. A nyolcvanas években éledező és erősödő második nyilvánosság a tabukat vette célba. A szerveződő ellenzék, a szamizdat fő témája a Kádár-rendszer hazugságainak bemutatása, leleplezése volt.

1.1.1. Ellenforradalom helyett népfelkelés

Grósz Károly, akkor miniszterelnök és az MSZMP főtitkára 1989 februárban részt vett a davosi világgazdasági fórumon. Távollétét használta ki Pozsgay Imre, az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, hogy a Magyar Rádió 168 Óra című politikai magazinjában arról beszéljen, hogy milyen eredményre jutott az a történelmi albizottság, amelyik 1988-ban a pártértekezleten kapta a feladatot, hogy elemezze a magyar közelmúltat, benne az 1956-os eseményeket. Ekkor az MSZMP már belátta, hogy Nagy Imrét és társait el kell temetni, de a hatalom ekkor még csupán „kegyeleti aktusról” beszélt, és nem politikai rehabilitálásról. Ezt Pozsgay Imre hangsúlyozta is az interjúbán:

„Pozsgay Imre: A kormány nem tehet mást, mint egy emberiségi szabályt követve eleget tesz a kegyeleti követelményeknek. Ez valóban ma még nem jelent politikai rehabilitációt...

László Péter és Orosz József: És hogyan ítélik meg Nagy Imre 1956-os szerepét, tevékenységét?

Pozsgay Imre: Ez az, ami körül még zajlanak a viták. Felmerülhetnek olyan belső és külső összefüggések, amelyek ezt a megítélést – hogy úgy mondjam – árnyaltabbá teszik. Például önmagában az a körülmény, hogy ez a bizottság a jelenlegi kutatások alapján *népfelkelésnek* látja azt, ami 1956-ban történt, egy oligarhisztikus és a nemzetet is megalázó uralmi forma elleni felkelésnek. [...] Ezzel a formulával, történelmi megítéléssel a politika, a történettudomány és a közvélemény nagyon közeledett egymáshoz. A közvéleményben és a párttagság nagy részében is meglévő érzületet fejezi ki az a sommás ítélet, amelyik egyetlen egy kifejezéssel ellenforradalomnak minősítette azt, ami '56-ban történt. Látnivaló az eddigi kutatások alapján, hogy ez nem állja meg a helyét.” (Pozsgay, 1993. 223-224.p.) Pozsgay magányos hősként készült a bejelentésre. Attól tartott, ha idő előtt kitudódik, akkor Grósz Károly azt minden eszközzel igyekszik megakadályozni. Nem tévedett. Az évtizedes pártbeidegződéseknek megfelelő reakciók következtek: az MSZMP vezetői, de a párttagság

egy része is Pozsgay felelősségre vonását, a pártból való kizárását követelte. Grósz Károly reakcióját így idézte fel: „A hozzá közelállók, a vele azonosulók az «uralkodó» távollétében megkísérelt puccsnak bélyegezték azt, amit tettem.” (Pozsgay, 1993. 96.p.) Személyes találkozásukkor azonban Grósz a nyílt konfliktus helyett a probléma szőnyeg alá söprésére tett kísérletet: „Mit tettél Imrém? Hogy lehet ezt helyrehozni?”- kérdezte. (Pozsgay, 1993. 99.p.) Pozsgay ezzel az értékeléssel nyíltan szembeszállt az MSZMP legitimitását jelentő tabuval.

1.1.2. (Nem) lehet rehabilitálni Nagy Imrét

Kádár János haláláig nem tudott, nem akart a benne élő Nagy Imre képen változtatni. Fél évvel Pozsgay Imre rádióinterjúja előtt egy amerikai újságíró föltette neki azt a kérdést, amelyet éppen tabu volta miatt a magyar sajtó képviselői kerültek: „Lát-e Ön bármilyen lehetőséget Nagy Imre rehabilitálására a peresztrojka keretében?” Kádár János válasza így szólt: „Nagy Imrét nem lehet rehabilitálni bizonyos kérdésekben. [...] Mert ő föladta a hatalmat, ami Magyarországon volt, és kísérletet tett a szövetségi rendszer fölmondására anélkül, hogy törvényes fölhatalmazása lett volna ezekre.” (Kádár, Nagy Imre rehabilitálásáról, youtube.com)

Grósz Károly kitartott Kádár érvelése mellett, attól csupán annyiban tért el, hogy a kormány nevében ígéretet tett Nagy Imre és társai méltó eltemetésére. Amikor miniszterelnökként 1988 júliusában hivatalos látogatást tett az Egyesült Államokban, a magyar emigráció tagjaival is találkozott, ahol a Nagy Imre-kérdésről is beszélt: „1956-os magatartásáért Nagy Imrét a magyar kormány nem rehabilitálja. [...] A kormánynak az az álláspontja, hogy amennyiben a család igényli, akkor a család, amennyiben a család nem igényli, akkor a kormány megfelelő körülmények között Nagy Imre hamvait végső nyughelyére helyezi.” (Mozgóképes történelem) Néhány hónappal később Nagy Imre 1956-os szerepéről addig ismeretlen, titkos dokumentumok kerültek Moszkvából Budapestre. Grósz Károly ezek ismeretében már másként fogalmazott: „Én magam is, mint sok százezer párttag az országban, abban a hitben és tudatban élt, hogy Nagy Imrét törvényesen és joggal ítélték halálra. Az okmányok áttekintése azonban azt jelzi, hogy a kiszabott ítélet, ami a legsúlyosabb, nincs tényekkel alátámasztva.” (Grósz, Nagy Imréről, youtube.com)

Ezzel a beismeréssel végképp összedőlt a Kádár-rendszer ideológiai alapja. Az MSZMP nem mondhatta immár, hogy Nagy Imre hazaáruló volt. A bírósági tárgyalás és a kivégzések törvénytelenek és indokolatlanok voltak. A felelősséget Kádár Jánosnak kellett viselnie.

Az akkor 77 éves, és az aktív politikától betegsége miatt már egy éve távolmaradó (távoltartott) Kádár 1989. április 12-én váratlanul megjelent az MSZMP Központi Bizottságának zárt ülésén, és orvosa tanácsa ellenére felszólalt. Egy órán át, nehezen érthetően, olykor összefüggéstelenül „tett vallomást”. Hosszan szólt betegségéről, kézműtétjéről, felesége egészségügyi problémáiról, és próbálta magyarázni 1956-ban vállalt szerepét. Kádár utolsó beszédéről a nyilvánosság csak évekkel később szerezhette tudomást. A beszédétől azt lehetett volna várni, hogy Kádár merjen szembenézni 1956-tal, saját szerepével. Elmondhatta volna az igazságot hatalomra kerülésének körülményeiről, a Nagy Imre perről, a kivégzésről. Nem ez történt. Nagy Imrét ugyan nevén nevezte, de többségében az „azóta elhunyt ember”-ről beszélt. Történelmi eseményeket, személyeket idézett, és ’56 megítéléséről is tett említést. Ebből érezhető, hogy Kádárnak voltak ismeretei, információi arról, ami a világban történt, de ezeket összemosta a múlttal: „De én arról nem tehetek, hogy harminckét év múltán merül föl egy ilyen kérdés, mert már annyi kongresszusunk volt, meg pártértekezletünk, mindenféle. És azt soha nem bírálta senki, hogy ’56 ellenforradalom vagy népi felkelés. Mert én, amikor elmondtam a nyilatkozatot, akkor azt mondtam egész pontosan, békés diáktüntetés, fölkelés, és nem minősítettem ellenforradalomnak. Ezt értettem a résztvevőkre is, és a dolog menetére is, mert különben senki nem érti, hogy én miért beszéltem úgy, ahogy beszéltem.

Mert az a helyzet, most már rájöttem, ’56 október 28-ától kezdődött az, amikor ruhára, bőrszínre, nem tudom mire rámutatva fegyvertelen embereket pogrom alapján megölték. És azokat előbb ölték meg, mint a Nagy Imréeket! Mert ha arról van szó, hogy nem történelmileg nézem, akkor én is nyugodtan azt mondanám, hogyha én harminc év távlatából nézem, akkor én mindenkit sajnálok.” (Kornis, A Kádár beszéd) Kádár többször említette, hogy orvosa nem értett egyet azzal, hogy felszólaljon. „Az orvos azt mondja nekem, hogy ilyen szabad beszédre nem vállalkozhatok. Ilyen felelős beszédre. Ő nem javasolja. És én kijelenthetem, a saját kockázatomra, még ha hibázom is, elvállalom. Elvállalom, mert én már nagyon öreg ember vagyok, és annyiféle betegségem van, hogy én azzal már nem törődök, ha agyonlő akárki engemet.” (Kádár, Utolsó beszéd, youtube.com) Végül abbahagyta a monológot, és távozott a pártközpontból. Távozott a politikai életből. Ráadásul úgy, hogy beszéde után további kérdőjeleket hagyott maga, és a nevével elnevezett korszak után is.

Az MSZMP KB Politikai Bizottsága 1988 november végén döntött úgy, hogy Nagy Imrét és társait el kell (el lehet) temetni. 1989 március végén az Új köztemető 301-es parcellájában megkezdődött Nagy Imre, Gimes Miklós, Szilágyi József, Losonczy Géza és Maléter Pál jeltelenül eltemetett földi maradványainak kihantolása. Június 16-án pedig százezres tömeg

vett részt Nagy Imre és mártírtársainak búcsúztatásán. A Múcsarnok előtt ravatalozták fel az öt koporsót. A hatodik, egy üres koporsó pedig '56 többi halottjára emlékeztetett. A Hősök terén rendezett búcsúztatásra, majd a Rákoskeresztúri köztemető 301-es parcellájában az újratemetésre teljes nyilvánosság mellett került sor. A búcsúztatás közvetítését nézők milliói kísérelték figyelemmel. A beszédeket nem vágták meg és nem hallgatták el. Az újratemetést szervező bizottság állapodott meg minden részletről. Ennek fontos eleme volt, hogy az eseményen az MSZMP semmilyen formában nem lehet jelen. Azt azonban megengedték, hogy az Országgyűlés, és a kormány képviselői koszorúzzanak, és díszőrséget álljanak a koporsók mellett. Az országgyűlés elnöke, Szűrös Mátyás, Németh Miklós miniszterelnök, Pozsgay Imre államminiszter és Medgyessy Péter miniszterelnök-helyettes így vehetett részt a búcsúztatáson.

A Himnusz után Nagy Imre 1956. október 30-án mondott beszédéből idéztek: „Magyar Testvéreim! Hazafiak! Hazánk hű polgárai! Őrizzétek meg a forradalom vívmányait, minden erővel biztosítsátok a rendet, állítsátok helyre a bizalmat. Ne folyjék testvérvér hazánkban!” Ezt követően a Történelmi Igazságtétel Bizottság nevében Vásárhelyi Miklós, az '56-os Nagy-budapesti Munkástanács nevében Rácz Sándor, az '56-os hősök képviselőjében Mécs Imre, az internáltak, a recski rabok és a kitelepítettek nevében Zimányi Tibor beszélt. Király Béla, az 1956-os Nemzetőrség parancsnoka a szabadságharcosok nevében mondott búcsúbeszédet. Utolsóként a magyar fiatalok nevében Orbán Viktor szólhatott. A közéletben akkor még viszonylag ismeretlen fiatalember szokatlanul bátor kijelentései nagy visszhangot váltottak ki. Orbán fejet hajtott a „kommunista Nagy Imre és társai”, illetve a szimbolikus hatodik koporsó előtt. Éles szavakkal bírálta a kormányt és az MSZMP-t. A legélesebb vitát az orosz csapatok kivonásának követelésével vívta ki: „Ha nem tévesztjük szem elől '56 eszméit, olyan kormányt választhatunk magunknak, amely azonnali tárgyalásokat kezd az orosz csapatok kivonásának haladéktalan megkezdéséről.” (Kéri, 1994. 148-149.p.)

Július 6-án a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa nyilvános ülésen tárgyalta a Nagy Imre és társai ellen folytatott büntető ügyben a legfőbb ügyész törvényességi óvását. A testület az óvást alaposnak tartotta, és annak helyt adott. „Határozatában megállapította, hogy a Legfelsőbb Bíróság Népbírói Tanácsának 1958-ban hozott ítéletei törvénysértők, ezért ezeket hatályon kívül helyezte. Nagy Imrét, dr. Donáth Ferencet, Gimes Miklóst, Tildy Zoltánt, Maléter Pált, Kopácsi Sándort, dr. Szilágyi Józsefet, dr. Jánosi Ferencet és Vásárhelyi Miklóst az ellene emelt vádak alól felmentette.” (rendszervaltás.mti.hu) Különös egybeesés, hogy ugyanezen a napon halt meg Kádár János. A hírt tartalmazó papírlapot a Legfelsőbb Bíróság ülésén résztvevők kézzől kézre adták.

1.1.3. Egypárt – egy párt

Kádár az egypártrendszer kérdésében is hajthatatlan volt, a párt 1985 márciusi kongresszusán így fogalmazott: „Magyarországon történelmileg úgy alakult, hogy egypártrendszer van, és az is marad.” (Kádár, Egypártrendszer van, youtube.com) Az 1988-as országos pártértekezleten Grósz Károly, az új főtitkár még az elődjéhez igazodott: „Egyetértek Kádár elvtárrsal, a legsürgősebb feladat: meg kell szilárdítani a hatalmat. Ennek legfontosabb feltétele, megújítani pártunkat. Sokak szerint az egypártrendszer nem vált be, és ezt a mai gondok kapcsán vélik bizonyítottnak. Azt mondják tehát, legyen több párt. Azzal nem számolnak, hogy ez nem pusztán elhatározás kérdése, hanem valóságos társadalmi lehetőségek függvénye. A mai egypártrendszer népi törekvések egyértelmű kifejeződése, történelmileg kialakult eredménye. Olyan szervezet, melyet az osztályharc sodrában kibontakozó eleven mozgalmak sokasága hozott létre. Meggyőződésem tehát, hogy egy párt kell, helyesebben *egy párt kell.*” (Grósz, Egy párt kell, www.youtube.com) Ezen a pártértekezleten Kádár Jánost pártelnökké választották ugyan, de ez a tisztség csupán szimbolikus gesztus volt. Az MSZMP irányításában meghatározó hatalmi szerepet, a főtitkár posztját Grósz Károly vette át. Ez a váltás gyakorlatilag a Kádár-korszak végét jelentette.

Néhány hónap elteltével, 1989 februárjában az MSZMP feladta az egypártrendszer örökkévalóságának dogmáját. Grósz Károly ezt a lépést kényszernek nevezte: „A politika történetében kevés olyan szituáció van, amikor egy párt egyedüli helyzetét, monopolhelyzetét tulajdonképpen tudatosan feladja, miközben még rendelkezik eszközökkel ahhoz, hogy ezt megakadályozza. Előrelépés-e, vagy visszalépés ez? Énszerintem ez egy kényszerlépés, ma már nem tudunk mit, mást tenni, ha nem akarunk esetleg egy súlyosabb katasztrófát az országban előidézni.” (Mozgóképes történelem)

1989. február 10-én az MSZMP Központi Bizottságának ülésén szerepelt napirenden a politikai pluralizmus és a többpártrendszer elismerésének kérdése. Ez volt az a KB-ülés, amelyen színt kellett vallani Pozsgay Imre 1956-ot népfelkelésnek minősítő kijelentéséről. De Grósz nem akarta, hogy a pártfórumon Pozsgay legyen a főszereplő, és a történelmi vizsgálóbizottság megállapításairól és annak következményeiről kelljen beszélni. Ezért szerepelt napirenden a közvéleményt szintén élénken foglalkoztató téma a politikai pluralizmusról. A Központi Bizottság ülése után kiadott közleményben a párt bátor lépéseként értékelte a többpártrendszer lehetőségét, vagyis eszerint „a politikai rendszer pluralizálása az adott hazai helyzetben a többpártrendszer keretei között valósítható meg. Ezzel a történelmi tapasztalatok alapján jobb biztosíték teremthető a kormányzati munka kontrolljára és a

hatalommal való visszaélés lehetősége ellen.” Pozsgay szerint „ez az egész már utánlövés volt az MSZMP részéről. Hiszen, ha de jure nem is, de facto léteztek a pártok. Pluralizmus volt Magyarországon.” (Pozsgay, 1993. 110.p.)

1.1.4. Válság

A válság szó is a tabuk közé tartozott. Ugyanakkor a pártállam vezetői minden lehetséges fórumon cáfolták, hogy válság lenne. Kádár János még 1988. március közepén is azt válaszolta, amikor egy újságíró erről kérdezte, hogy: „énszerintem Magyarországon semmiféle értelemben nincs válság.” (Kádár, Nincs válság, www.youtube.com) Pedig ekkorra már elkészült a Fordulat és reform elemzése, amelyben a szerzők a pártfőtitkár véleményével éppen ellenkező következtetést fogalmaztak meg. Szóhasználatukból is egyértelmű, hogy igenis van válság, azt nem lehet eltagadni. Diagnózisukban olyan kifejezéseket használtak, mint „adósságválság, szerkezeti válság, irányítási válság, bizalmi válság...” A tanulmányokat hónapokkal korábban írták, de 1987-ig nem lehetett nyilvánosságra hozni. A kiadvány szerzői, szerkesztői a kor jeles közgazdászai, politikai elemzői, újságírók, akik a rendszerváltás utáni közéletnek is szereplői lettek: Bauer Tamás, Bihari Mihály, Bod Péter Ákos, Bokros Lajos, Csillag István, Draskovics Tibor, Gombár Csaba, Halmai Gábor, Hankiss Elemér, Kéri László, Lengyel László, Matolcsy György, Surányi György, Tardos Márton, Tölgyessy Péter.

A háttértanulmányok között a gazdaság helyzete, az infrastruktúra és a szolgáltatás reformja mellett önálló fejezetet szenteltek a nyilvánosság és a tömegkommunikáció szintén elengedhetetlennek ítélt reformjának. Diagnózisuk így szólt: „a tájékoztatás a társadalmi lét sajátos válságágotává vált.” (Fordulat és reform, 41.p.) A szerzők demokratikus sajtótörvényt szorgalmaztak. Szükségesnek tartották a pártállami sajtó- és médiamonopólium megszüntetését, a mondvacsinált kifogásokkal elutasítható lapkiadás demokratikussá tételét, a piaci nyitást, és nem utolsósorban a szólás- és véleménynyilvánítás szabadságát.

1.2. Félelmet keltő napok

A Kádár-rendszer 1956 történelmi napjaitól, június tizenhatodikától, és október huszonharmadikától legalább annyira félt, mint március tizenötödikétől. A hatalomnak mindig számolnia kellett azzal, hogy lesznek, akik a tiltás ellenére megpróbálnak egy-egy szál virágot elhelyezni valamelyik emlékhelyen, és hogy ott elhangzik egy-egy beszéd. A rendőrség

szigorúan megtorolt minden, az 1956-os évfordulóhoz kapcsolódó megemlékezést, vagy annak kísérletét.

1988. június 16-án, Nagy Imre kivégzésének 30. évfordulóján a Batthyány örökmécsesnél a rendőrség gumibottal támadt a megemlékezőkre, közöttük Kis Jánosra, Orbán Viktorra, Tamás Gáspár Miklósrá. Hodosán Róza közzétette a Belügyminisztérium III/III-as „szigorúan titkos” jelentését az esetről: „Az emlékmécses környékét a rendőregységek 16.40-kor lezárták és az összegyűlteket távozásra szólították fel. A hangoskodókat igazoltatták. Közülük többen ellenszegültek, volt, aki tettelesen is (Demszky, Hodosán). Ezért 16 főt – Demszky Gábort, Hodosán Rózát, Tamás Gáspár Miklóst, Kőszeg Ferencet, Vásárhelyi Antalt, Orbán Viktort, Vas Lászlót, Csontos Pétert, Morgós Józsefet, Baksa Miklóst, Csoboth Ferencet, Váradi Szabó Gábort, Kósa Lajost, Égető Pétert, Pászty Zsoltot és Rácz Sándort – a Báthory utcai kmb. irodába előállítottuk.” (Hodosán, 2004. 203.p.)

Ugyanebben az évben október 23-án a rendőrség igazoltatta a spontán összegyűlt embereket a Belvárosban. Mécs Imrét azért, mert azt kiabálta: „Éljen október huszonharmadika!” Felszólították, hogy ne vegye elő a magyar zászlót, illetve hajtsa azt össze, tegye el, aztán menjen haza. A rendőrök az intézkedés közben a kormányra hártották annak felelősségét, hogy miért avatkoztak be. Ezt mondták: „Ez politikai döntés. Tehát ezt így tessék figyelembe venni. Mi azt csináljuk, amit a kormány nekünk mond.” (Mécs, 1988.10.23. youtube.com) A korabeli felvételeken egyre többször és mind hangosabban lehetett hallani a nép hatalomról alkotott véleményét: „Rendőrállam!” A következő hónapok leggyakoribbá váló követelése pedig ez volt: „Demokráciát! Demokráciát!”

A kádári hatalom az ötvenhatra emlékez(tet)ő napoknál talán csak március tizenötödikétől félt jobban. Azért tartott március idusától, mert tudta, hogy a forradalmi őszt és tavaszt sokan összekapcsolhatják. Félt, hogy a nép szabadságvágyának követelése túlléphet a történelmi nosztalgián, és az embereket a rendszer ellen fordíthatja. 1956 követelései között szerepelt, hogy március 15. legyen ismét nemzeti ünnep. 1951-ben ugyanis a Minisztertanács úgy döntött, hogy a korábbi ünnepnapot munkanappá változtatja. A forradalom leverése után a „márciusban újra kezdjük” fogadalma miatt a Kádár-rezsim számára nem lehetett ez a nap valódi ünnep. A Kádár-kormány is megerősítette, hogy március 15. munkanap, az iskolákban tanítás nélküli munkanap.

Trianon miatt ráadásul mást jelentett ez a nap az országon belül, és a határokon túli magyar lakta területeken. Ott a hatalommal szembeni tiltakozás, a nemzeti identitás megőrzésének eszközét látták az ünnepben, ezért nem engedték a nyilvános megemlékezést. Tiltották a kokárdát, a koszorúzást is. Titkosrendőrök vigyázták a '48-as emlékhelyeket a Felvidéken és

Erdélyben. Itthon pedig az ünnep eljelentéktelenítése folyt éveken keresztül. Az irodalomban is indexre került a márciusi gondolat. Utassy József 1968-ban írta Zúg március című versét, melyet a hatalom azonnal betiltott. A vers mégis élt, megzenésítve klubokban, koncerteken lehetett hallani.

A kádári vezetés 1963-tól a márciusi ünnepet lényegében leváltotta. Új történelmet írt, amelyben április negyedikét tette központi ünneppé. Az ünnepnap-áthelyezést a Kossuth-díj átadásának megváltoztatásával lehet érzékeltetni.

A Kossuth-díjat 1948-ban alapították, száz évvel az 1848-as forradalom után. Az 1948. évi XVIII. törvénycikkben ez áll: „4.§ A Kossuth-díjat minden év március havának tizenötödik napján a köztársasági elnök adja ki.” (Gyuricza, Mórítz, Szalay, 2008. II./166.p.) A díj az egyik legrangosabb állami kitüntetés volt.

A sztálinista, rákosista éveket jól jellemzi a díjazottak névsora. Már 1949-ben megtagadták azt az elvet, hogy aktív politikusoknak ne adjanak Kossuth-díjat. Kitüntették Andics Erzsébetet, Gerő Ernőt, Révai Józsefet. Rákosi Mátyás a testvérét, Bíró Ferencet is Kossuth-díjjal jutalmazta. Az ötvenes években a legismertebb sztahanovisták is megkapták az elismerést, csakúgy, mint azok, akik Rákosi-, Sztálin alkotásokkal, alakításokkal színesítették pályájukat. Évente 80-100 díjat adományoztak. 1956 után évről évre csökkent a díjak száma. 1960-ban mindössze 19 Kossuth-díjat adtak át. Kádár nem rajongott ezért az elismerésért. 1963-ban, amikor átalakították a kitüntetési rendszert, a Politikai Bizottság ülésén így beszélt: „A Kossuth-díjba szerelmes elvtársak makacsul ragaszkodtak egy koncepcióhoz a Kossuth-díjjal kapcsolatban. Nem tudom, miért nagyobb egy színész nő, mint a szocialista munka hőse. [...] Ószintén szólva el tudnám képzelni, hogy a Kossuth-díj maradjon meg a művészek és tudósok kitüntetésére. Vagy – mert nem szentírás, hogy a művészekkel egy csoportban legyenek a tudósok – a tudósok részére Állami Díjat lehetne adni.” (A Politikai Bizottság jegyzőkönyve) Megalapították az Állami Díjat, a Kossuth-díjjal azonos rangú elismerést. Ettől fogva a kiosztott Kossuth-díjak száma az átadott Állami Díjakéhoz képest minimálisra csökkent. 1966-ban 30 Állami Díjat és 8 Kossuth-díjat adtak át. 1978-ban az arány 207-17, 1980-ban 141-11, 1983-ban 106-7 volt. A hatalom szemében kedves gyárvezetők, mérnökök, munkások, szocialista brigádok bőkezűen kapták az elismerést.

Kádárék megváltoztatták a díj átadásának napját is. A Kossuth-díjat 1965-től 1989-ig nem március 15-én adták át, hanem április 4-én. Kossuth, Petőfi, Jókai, Táncsics ünnepe a második világháború országfelszabadító emléknapjára íródott át. Ráadásul azzal a hagyománnyal is szakítottak, hogy a díjakat minden évben kiosszák. Az elismeréseket ötévenként három alkalommal „tudták le”. A felszabadulás kerek évfordulóin, és az ötre végződő években

(1965, 1970, 1975, 1980, 1985) mindig átadták a Kossuthról elnevezett díjakat. Az elismerés március 15-i átadásának hagyományához 1990-ben, Németh Miklós miniszterelnöksége idején tértek vissza. A kormányfő bocsánatot kért az elmúlt évtizedek büneiért: „A mai kormány elnökeként – elődeim helyett – megkövetem a magyar szellemi életet a négy évtized alatt elkövetett méltánytalanságokért, egyoldalúságokért.” (Gyuricza, Mórítz, Szalay, 2008. II./7.p.)

A március 15-i események további elemzése sokat elárul a korabeli szólás- és sajtószabadság állapotáról is. 1970 és 1973 között március 15-én Budapesten a fiatalokat igazoltatták, sokukat őrizetbe vették. Azért avatkoztak be, mert néhányan Kossuth-nótákat énekeltek, nemzeti színű zászlóval sétáltak, és a Kossuth-szobornál megkísérelték elszavalni a Nemzeti dalt. Másokat azért vittek el, mert kihúzgálták a Petőfi-szobornál a hurkapálcikás vörös zászlókat. 1971-ben a rendőrök gumibottal zavarták szét az ünnepelni akarókat. 1972-ben csaknem száz embert állítottak elő, 1973-ban hatszáznál is többet. A megfélemlítés hatott, a következő évek hivatalos, sematikus ünneplését nem zavarta meg senki és semmi. Március 15. „méltó megünnepléséért” a Kommunista Ifjúsági Szövetség lett a felelős. Kitalálták a Forradalmi Ifjúsági Napokat, melyben összegyűrték a három tavaszi évfordulót: 1848. forradalmát, az 1919-es Tanácsköztársaságot és április 4-ét.

A nyolcvanas évek közepéig március tizenötödike beleszürkült a brezsnyevi-kádári unalomba. De 1985-től az eseménytelen ünnep véget ért. A politikai demonstrációk gyakoribbá válása, a demokratikus ellenzék erősödése azt is eredményezte, hogy Magyarországon egyre többen lettek, akik március 15-ét szabadon akarták megünnepelni, és a rendőri tiltás ellenére is kimentek az utcára.

1986-ban fáklyás vonulást szerveztek Pestről Budára a Táncsics-szoborhoz. A rendőrök azonban mindkét végén lezárták a Lánchidat. A tömeg csapdába került. A rendőrség ütötte, verte, akit ért. Több száz felvonulótól elvették a személyi igazolványát, sokakat őrizetbe vettek. A „lánchídi csata”, mint később kiderült, politikai megrendelésre történt.

A rendőrség 1988. március 15-re készülve új módszert alkalmazott: az ünnep előestéjén vagy reggelén „preventív céllal begyűjtötték” azokat, akikről tudták, hogy „másként gondolkodnak”. Hodosán Róza így idézte fel azt a napot: „Háromnegyed ötkor szólalt meg a bejárati ajtó rekedt, berregő csengője. [...] Liftajtó csapódása, lépések zaja, beszélgetés. Azonnal tudtuk, kik érkeztek. [...] Előállítási parancsuk van Demszky Gábor nevére, ugyanis erős a gyanú, hogy a március 15-ei ünnepségek megzavarására készül. [...] Gábort éjjel fél tizenkettőkor a rendőrség hozta haza.” (Hodosán, 2004. 180. 189.p.)

Az 1988-as ellenzéki demonstráción már tízezres tömeg gyűlt össze, és több helyszínen hangzottak el rendszerellenes beszédek. A Petőfi szobornál Kis János demokratikus Magyarországról és az erősödő ellenzékről beszélt. A Batthyány örökmécsesnél Hodosán Róza hangosbeszélőn olvasta fel Demszky Gábor előre megírt beszédét. A Kossuth szobornál Tamás Gáspár Miklós alkotmányos rendet, új választásokat, parlamentnek felelős kormányt, sajtószabadságot, egyesülési szabadságot, valódi demokráciát, az erdélyi magyarság védelmét követelte, és felszólította a kormányt, hogy mondjon le. A tömeg ütemesen skandálta, hogy: Ezt akarjuk! (Dr. Bródy, 1988.)

1989 márciusában megint két ünnep volt. A Múzeumkertben a hivatalos ünnepséget rendezték néhány ezer fő részvételével, míg az ellenzék ünnepén több tízezeren voltak. A szónok Orbán Viktor volt. Ezt azért érdemes megjegyezni, mert Orbán közéleti szereplésének kezdőpontját sokan június 16-hoz kötik. A két beszéd abban az értelemben összefügg, hogy amikor a Nagy Imre-temetés szónokáról kellett döntenet, akkor Orbán Viktor mellett szólt, hogy néhány héttel korábban sikeresen beszélt már tízezres tömeg előtt.

Ezen a március tizenötödikén a Magyar Televízió Szabadság téri székházánál egy másik emlékezetes esemény is történt. Harmincegy alternatív szervezet megemlékezésén a Magyar Demokrata Fórum képviselőjében Csengey Dénes szónokolt. A beszámolók szerint a legemlékezetesebb gesztusa az volt, amikor a „nép nevében” kézrátétellel jelképesen lefoglalta a televíziót, miként 1848-ban Petőfi Sándor és forradalmár társai tették Heckenast nyomdagépével. Pálffy G. István emlékezése szerint azonban nem ez történt. Szerinte ugyanis Csengey beszédében „kifejezetten az szerepel, hogy nem akarja megismételni a ’48-as cselekedetet.” Pálffy G. István azt mondja, Csengey Dénes itt az MDF által tervezett médiatörvény preambulumaának fő gondolatait mondta el: „Sokan azt hitték, vagy azt akarták elhíttetni, hogy ide, a Magyar Televízió székházához egy ostromló tömeg készülődik, a fenyegetés és rombolás szellemétől vezérelve. Mondjuk ki együtt fennhangon, hogy ez nem igaz! Mondjuk ki együtt fennhangon, hogy rosszul ismernek bennünket azok, akik azt hiszik, hogy dulásban és pusztításban leljük örömmüket! Tőlünk ne féltse senki a televíziót! Nagyon fogunk rá vigyázni, mert a miénk! [...] És ugyanígy ne féltse tőlünk senki Magyarországot! Nagyon fogunk vigyázni rá, mert a miénk! Ki akarjuk nyilvánítani, hogy a televízió a nemzet tulajdona, nem a kormányé, és azt is, hogy e tulajdonjogot a jövőben érvényesíteni kívánjuk.” (Pálffy G. 2004. 101.p.) Ugyanezen a demonstráción Cserhalmi György felolvasta a demonstrálók 12 pontját. A Magyar Televízió a március 15-i ellenzéki eseményekről nem számolt be.

1990-ben a kormány megszüntette a Magyar Televízió elnöki és elnökhelyettesi posztját, és az intézmény vezetését elnökségre bízta. Ennek vezetője Nemeskürty István lett. Március 15-én a televízió az előzetes megállapodás ellenére sem közvetítette a pártok ünnepeit. Bánó András emlékezése szerint ezt Nemeskürty tiltotta meg: „Elkezdünk a pártokkal tárgyalni, s megígértük: ha nem is lesz élő közvetítés, a Híradó mindenről be fog számolni. Eljött az ünnep, s amikor a Tamás Gáspár Miklós vezette menet megállt a Szabadság téren a Tv előtt, Nemeskürty tanár úr lezáratta a kapukat, lehúzatta a rácsot, és se ki, se be. Pálffy G. hozta a hírt: Nemeskürty tanár úr azt üzenté, hogy ha marslakók szállnak is le a Szabadság tere, és Gorbacsovval készítenek interjút, akkor se mehet ki a Híradó forgatni. Aki kiteszi a lábát a Szabadság tere, az másnap ki van rúgva.” (Szegevári, 1994. 23.p.)

Az 1990-es választások után az új Országgyűlés egyik első döntése az volt, hogy március 15. csakúgy, mint október 23. legyen nemzeti ünnep.

1.3. A kézi vezérelt sajtó

Mi lehet a közös Rákosi Mátyás 1962-ben krasznodari száműzetéséből tervezett hazatérése, és Marosán Györgynek ugyanebben az évben az MSZMP Központi Bizottságához írott levele között? A válasz: mindkét hírt elhallgatta a sajtó. A szocialista sajtó nem számolt be, mert nem számolhatott be egyik hírről sem. (Aczél, 2010. 9. 18.p.) A sajtó ugyanis nem volt önálló. Nem dönthetett egyetlen orgánus vezetője, szerkesztője sem úgy, hogy hírt ad valamiről, amiről nem volt szabad. Az emberek szinte kizárólag a pártállam által irányított, ellenőrzött médiából juthattak információkhoz. Túlnyomó többségük ezekkel a hírekkel beérte, úgy érezte, minden igaz, amit lát, hall, olvas, hiszen a lapok, a rádió és a televízió közvetítette – azt a valóságot, amely egybeesett a párt és az állam érdekeivel.

Az újságok főszerkesztőit párt döntés után nevezték ki, a szakmai alkalmasságnál fontosabb volt a politikai megbízhatóság. A párt által megszabott irány megtartása személyükön keresztül jelentett garanciát a pártközpont számára. Főszerkesztői értekezleten mondták el, hogy a következő napoknak mik a kiemelt témái, eseményei, miről kell hangsúlyosan beszámolni, és miről nem szabad, sőt tilos. A rendszerváltást megelőző években Lakatos Ernő irányította az MSZMP Központi Bizottság Agitációs és Propaganda Osztályát, ő tartotta a főszerkesztői eligazításokat. Egy, a rendszerváltás után készített interjúban arról mesélt, hogy ezekkel a megbeszélésekkel kapcsolatban számtalan legenda kering, melyek köszönő viszonyban sincsenek a valósággal. Elmondása szerint tizennégy orgánus főszerkesztője volt rendszeres résztvevője az általa tartott értekezleteknek. (Bárdos, 2002. 131.p.)

1.3.1. Közvetett beavatkozás

Léteztek egyéb eszközök is a hatalom kezében, mellyel megakadályozhatták, hogy céljaik és érdekeik ellen szóló kiadványok jelenhessenek meg. Ezek egyike a papírmonopólium volt. A papírgyártás állami monopólium volt, ötéves tervekben határozták meg, milyen célra miből mennyit kell gyártani. És ha olyan folyóirat, szerkesztő folyamodott lapindítási kérelemmel a Tájékoztatási Hivatalhoz, amelyet nem kívánatosnak minősítettek, akkor elegendő volt arra hivatkozni, hogy nincsen papír, így a kérelmet elutasították. Az ellenőrzés rendszerét a Magyar Posta tette teljessé. A lapterjesztés a posta feladata volt (szintén monopolhelyzetben). A posta csak olyan kiadványokat terjeszthetett, amelyek rendelkeztek az engedélyekkel. Illegális folyóiratok, szamizdatkiadványok legális terjesztéséről tehát szó sem lehetett.

1.3.2. Közvetlen beavatkozás

A Mozgó Világ című havilap éléről 1983-ban leváltották Kulin Ferenc főszerkesztőt. A folyóirat első száma 1975-ben jelent meg, lapengedélyét a KISZ KB adta. Irodalommal, képzőművészettel, zenével, művészetkritikával foglalkozott. A hatalom azt gondolta, hogy a hetvenes évek közepére konszolidálódott a rendszer, és egy viszonylag nagy autonómiával dolgozó lappal „nem lesz baj”. Ebben tévedtek. A Mozgó Világ a szellemi függetlenséget a kritikus hang szabadságaként értelmezte, így viszonylag hamar összeütközésbe került a kor kultúrpolitikájával, személy szerint annak irányítójával, Aczél Györggyel.

A főszerkesztőt már egy évvel korábban is felszólították, hogy távozzon, pontosabban „vonja le a szükséges személyi konzekvenciákat”, de ezt akkor még Kulin megtagadta. Így idézte fel a történetet: „Végül aztán Tóth Dezső bocsátott el, rettenetesen szenvedett tőle. Le kellett ültetnie az egész főosztályt az asztalhoz, amikor megérkeztem, és előttük kellett elmondania az indoklást. Járkált fel-alá, rettenetesen zavartan, végül azt mondta: Kulin elvtárs, Ferikém, figyelj ide, hidd el, majd meg fogod érteni, miért kellett neked ezt... Ne haragudj. Szevasz, Ferikém... – megölelt, és odaadta a levelet. A következő héten megint behívott az Aczél, aki külföldön volt épp, amikor én az obsitot kaptam, és azt mondta: Kulin elvtárs, hát hallom, mi történt. Látja, nem voltam itt!” (Rádai, 2004/tél) A Mozgó Világ szerkesztőségének minden tagja szolidaritást vállalt a főszerkesztővel, valamennyien felálltak. Egyetemeken aláírásgyűjtésbe kezdtek, majd szerzők tucatjai tiltották le írásukat a folyóiratban.

A hatalom 1986-ban betiltotta a Tiszatáj című szegedi irodalmi folyóiratot. A közvetlen ok Nagy Gáspár A fiú naplójából című versének közzlése volt. Az 1986-ban megjelent vers az

1956-os forradalom óta eltelt harminc esztendőre utalt, Júdás személyét Kádár Jánossal azonosították. Nagy Gáspár verseire a hatalom egyébként is érzékeny volt, miután két évvel korábban az Új Forrásban megjelent Öröknýár: elmúltam 9 éves című verse, melyben Nagy Imre monogramját használva emlékeztetett a kivégzett miniszterelnök jeltelen sírjára, '56 megítélésének hazug voltára. A Tiszatájat bezúzták, a főszerkesztőt és helyettesét leváltották. Fél év kényszerű hallgatás után jelenhetett meg újból a Tiszatáj, új főszerkesztővel. Az MSZMP Csongrád megyei bizottsága 1989-ben határozatban rehabilitálta a szegedi lapot. Csurka István íróat szilenciumra ítélték, mert megengedte, hogy egyik írását felolvassák a Szabad Európa Rádióban.

És voltak, akiket egyszerűen elhallgattak. Az 1976-ban megjelent Világirodalmi kisenciklopédiában hiába keressük például Csoóri Sándor, Csurka István, Faludy György nevét, nem találjuk, mert a szerkesztők nem talál(hat)ták méltónak arra, hogy megemlítsék őket. Nem kapott helyet Arthur Koestler sem. Készült viszont szócikk Karl Marxról, Friedrich Engelsről, Vlagyimir Iljics Leninről, vagy éppen Sigmund Freudról. (Világirodalmi Kisenciklopédia, 1976.)

1.3.3. Aczél György kultúrpolitikája

A Kádár-kori sajtóirányítás és művelődéspolitika szorosan összefonódott. Közös jellemzője a három T, Aczél György kultúrpolitikai terminológiája. Eszerint a hatalom Támogatta a párt, a kormány törekvéseit, céljait, eredményeit feldolgozó műveket. Túrte azokat, amelyek nyíltan nem szálltak szembe a párt irányvonalával, és Tiltotta mindazt, ami ezekkel ellentétes, „ellenséges”, vagyis ami nyíltan bírálta a pártot, a rendszert. A támogató kategóriát lehetett a legegyszerűbben felismerni, a túrt és a tiltott zóna közötti átjárást azonban nem választotta el éles határ.

Bacsó Péter 1969-ben forgatott A tanú című filmjét eleinte engedélyezte Aczél György, de a forgatást később le akarta állíttatni. A film ennek ellenére elkészült, egy évtizeden át azonban dobozban maradt. Amikor bemutatták, csak egy moziban vetítették, és nem jelenhetett meg róla kritika. A nyolcvanas évek fordulóján is csak szűk körű vetítéseken játszották. Vagyis a korabeli kultúrpolitika túrte, majd tiltotta a film elkészültét, és tiltotta, majd túrte a bemutatását, forgalmazását.

1.3.4. Az MTI tájékoztatáspolitikája

A Magyar Távirati Iroda sajátos tájékoztatási gyakorlatot alakított ki. Voltak hírek, amelyeket mindenki megtudhatott: a baráti országok hírügynökségeinek hasonlóan megszürt jelentéseit, a hazai élet pártellenőrzött beszámolóit, ezek meg is jelentek a médiában. Lakatos Ernő erről így mesélt: „Volt egy írott és íratlan szabály, [...] ez úgy hangzott, hogy szövetséges országokról, tehát a Varsói Szerződés országairól, vagy a KGST tagjairól csak azt lehetett kiadni, amit saját magáról kiadott.” (Bárdos, 2002. 131-132. p.) A hírek végén szerepelt a jelzés, hogy mi a hír forrása. 1968-ban azonban hiába várta a közvélemény a csehszlovák hírügynökség jelentéseit, az augusztusi eseményekről szóló hírek Moszkvából érkeztek: „a magyar sajtóba csak olyan külpolitikai hírek kerülhettek be, amelyek az MTI jelzést viselték. Csehszlovák ügyekben pár hétig meg csak olyanok, amelyek a TASSZ-ét.” (Aczél, 2009. 56.p.) Érkeztek azonban hírek, főként a nyugati világból, vagy olyan országból, amellyel ideológiai háborúban állt a szocialista tábor, nos, ezeket is megírták a hírügynökség újságírói, csak éppen nem a lapoknak, rádióknak, televízióknak adták tovább, hanem egy gondosan kiválasztott körnek. Ezek a hírek, elemzések soha nem kerültek be az MTI nyilvános hírforgalmába, hanem „Bizalmas!”, „Szigorúan bizalmas! Elolvasás után megsemmisítendő!”, „Szolgálati használatra!” jelzéssel jutottak el az „előfizetőkhez”, akik persze nem a mai értelemben vett előfizetők voltak, hanem a kiválasztottak: párt- és tanácsi vezetők, vállalatigazgatók, főszerkesztők. Sipos Balázs elemzésében szerepel egy adat: „a jogosultak létszámát 1971-ben háromezer főben maximalizálták – azaz ennyi emberről tételezték fel, hogy a veszélyes szövegeket «helyesen» tudják olvasni.” (Sipos, 2010. 53.p.)

1.3.5. A tájékoztatás csődje: Csernobil

A kézi vezérelt sajtó hibáira egy tragikus esemény különös erővel mutatott rá. Az 1986. április 26-án bekövetkezett csernobili tragédiáról éppen a nemzetközi párt-hírügynökségi rendszer miatt nem volt egyszerű a hazai médiában beszámolni. A Magyar Rádió hírszerkesztőségének turnusvezetője büntetést kapott, amiért a „hivatalos” közlést megelőzően április 28-án este bemondtak egy hírt arról, ami történt. Bedő Iván így emlékezett erre: „A csernobili baleset szombat-vasárnap történt, akkor kezdett a felhő vándorolni, és a nyugati rádiók hétfőn kezdték el mondani, hogy valami történt. Akkor a felhő Skandinávia felé vándorolt. Az MTI a hírt nem adta ki, és miután szovjet vonatkozású esemény és súlyos katasztrófa volt, lehetett tudni, hogy ez nem valamilyen közönségesen kezelendő hír, de azt

mondtam: mindenképpen el kell mondanunk a hallgatóknak. [...] Elmondtuk 22 órakor, ami mégis fő híradásnak számított. Nem történt semmi. Elmondtuk 23 órakor is, s akkor én hazamentem, itt hagytam az éjszakás szerkesztőt azzal, ha valami van, hívjon föl, de ez akkor még tilos hír volt, bár mi mégis bemondtuk.

- És másnap?
- Fegyelmet kaptam érte.” (Trebits, 1993. 4-5.p.)

Dr. Simon Antal meteorológus azt mesélte el, hogy milyen utat járt be egy-egy Csernobillal kapcsolatos hír: „Ebben az időszakban hírzárlat volt, hogy ne alakuljon ki az országban pánik, és ezeket a jelentéseket a Miniszterelnöki Hivatal juttatta el – átírt formában – az MTI-hez, amely azután továbbította a rádióba és az újságokhoz.” (Trebits, 1993. 4-5.p.)

De nem csak a lakosságot zárták el az információktól. A polgári védelem országos törzsének parancsnoka, Dr. Berkó Mihály cselhez folyamodott, hogy legalább az alapinformációt megerősítse. „Civil ruhás tiszteket küldtem a repülőtérre, és minden repülőgépnél megkérdezték az embereket, hogy látták-e Kijev környékén égni az erőművet. Azok pedig mondták, hogy igen, mint a fáklya, úgy ég. Amikor ezt a miniszterünk megtudta, kikelt magából, mondván: hogy merek ilyen módszerekhez folyamodni, miért nem kérem a szovjet elvtársak segítségét. Amikor jelentettem neki, hogy kértem, de nem mondanak semmit, letagadják, hogy ég az erőmű, akkor nem akarta elhinni.” (Trebits, 1993. 4-5.p.)

A szocialista tábor sajtóirányítói úgy gondolták, ha valamiről nem beszélnek, az nincs. Az elhallgatható, elfedhető, megúszható. Csernobil megmutatta, hogy milyen a kézi vezérlésű sajtóirányítás, a politikai akaratnak alárendelt tájékoztatás. De egyúttal azt is, hogy nem lehet mindig mindent elhallgatni, elhazudni.

1.4. A második nyilvánosság – a szamizdat

A hatvanas, hetvenes évek egyhangú, unalmas sajtója után a nyolcvanas évek szellemi pezsgést, intellektuális izgalmat hoztak. Ekkor jelentkezett, majd erősödött meg a második nyilvánosság, a hatalom ellenőrzését kijátszó, stencilezett formában sokszorosított szamizdat. Ezek a néhány tucat, majd néhány száz példányban megjelenő füzetek bírálták a diktatúrát, foglalkoztak az 1956-os forradalom eseményeivel, szereplőivel, a határon túli magyarság kérdéseivel, a hazai szegénység problémájával. Olyan könyveket adtak ki, amiket (akiket) a hivatalos – szintén a párt által felügyelt – könyvkiadók mellőztek. Bibó István, Arthur Koestler, Alekszandr Solzsenyicin, Borisz Paszternák művei így jutottak el - kézzől kézre adva a köteteket - egyre több olvasóhoz.

Az első „tilos kiadványok” 1981-ben jelentek meg: ekkor alakult meg a Demszky Gábor és Nagy Jenő nevével jegyzett AB Független Kiadó, amely több '56-os tanulmányt és könyvet jelentetett meg. Februárban Rajk László lakásán szamizdatbutik nyílt, Bába István szerkesztésében megjelent a Magyar Figyelő, Lányi András szerkesztésében pedig a Kisúgó. A szamizdatok között a legismertebb a Beszélő volt. Szerkesztői a demokratikus ellenzék ismert alakjai: Haraszi Miklós, Kis János, Kószeg Ferenc, Nagy Bálint és Petri György. (Beszedics, 2005. 291-292.p.) A szamizdat lényege, hogy készítői nem kértek, nyilván nem is kaptak volna lapengedélyt, hiszen a szerzők tevékenységét a kor éppen az engedély hiánya miatt tartotta törvényellenesnek. A belügy mindent elkövetett, hogy az illegális sajtótermékeket összegyűjtse, a szerzőket pedig megbüntesse. A retorzióknak széles skálája volt: házkutatás, a kiadványok lefoglalása, följelentés, az útlevel bevonása, állásvesztés, más sajtóban való publikálás tilalma, és így tovább. 1982-től annyi változás történt, hogy a Büntető Törvénykönyv a szamizdatkiadást már nem bűncselekményként kezelte, hanem enyhébb módon, vétségként. A Beszélő túlélte az „illegális” éveit, szamizdatként 1989 nyarán jelent meg utoljára, ugyanebben az évben október 19-én pedig első alkalommal legálisan, nyilvánosan, szabadon.

1.5. Jelbeszéd a művészetben

A kommunista Magyarországon, ha tiltották is bizonyos gondolatok kimondását, sokan félszavakból is megértették egymást. Kialakult egy különös képesség, a sorok között olvasni tudás. Nem kellett direkt módon leírni valamit ahhoz, hogy értsék, a primer értelmezésen túl mit jelenthet egy cím, egy témaválasztás, egy utalás. A politika által tiltott titkokat elmondani akarásnak kialakult egy sajátos kódja, a virágnyelv. Ennek segítségével más módon kimondhatatlan kérdéseket, gondolatokat, érzéseket lehetett kifejezni.

1.5.1. Színház az egész...

A virágnyelv legáltalánosabb közege a művészet volt. A színházak repertoárjának előzetes cenzúrázása ellenére is létrejöttek olyan előadások, amelyek híre futótűzként terjedt. Az ország teátrumai közül kiemelkedett a Kaposvári Csiky Gergely Színház, mely zarándokhellyé vált. Az ott születő produkciók híre sokkal messzebbre ért a város- vagy megyehatárnál. Szinte minden évadban meglepték a közönséget és a színházi szakmát is kísérletező, szókimondó, többféle értelmezésre módot és okot adó előadásaikkal. Kaposváron rangot jelentett színésznek, rendezőnek lenni. Olyan műhelyt hoztak létre, ahol a

(szólás)szabadság határait, és a kultúrpolitika türelmét feszegető előadásokat játszottak. Nem a közönség olcsó szórakoztatását tekintették célnak, hanem a klasszikus és modern színház megteremtését. Kevesebb operettet, könnyű vígjátékot mutattak be, és több politizáló, az emberi konfliktusokat bemutató darabot. A Kaposvári Csiky Gergely Színházba az ország távoli településeiről is útnak indultak az emberek, hogy lássák egy-egy produkciójukat. A kaposvári rendezők a hetvenes évek elejétől legendák voltak: Zsámbéki Gábor, Babarczy László, Ascher Tamás, Gothár Péter, Ács János, vagy a színészek: Csákányi Eszter, Jordán Tamás, Koltay Róbert, Lukáts Andor, Máté Gábor, Máthé Erzsébet, Pogány Judit. A bemutatók némelyike sajátos módon párhuzamba került az éppen a szocialista országokban zajló eseményekkel. Ez pedig a színházértő közönség szemében új, aktuálpolitikai értelmezésre adott módot. 1980-ban például Voskovec-Werich A nehéz Barbara bemutatója után nem sokkal a szovjet csapatok bevonultak Afganisztánba. Ettől fogva a közönség tapsviharban tört ki, amikor ezt hallotta a színpadról: „kivonulunk, bevonulunk könnyedén”.

Shakespeare III. Richárdját 1981-ben mutatta be a színház Babarczy László rendezésében. Akkor, amikor Lengyelországban Wojciech Jaruzelski szerezte meg a hatalmat. „A darab végén Richmond hercege mai, zöld katonai egyenruhában jött be, hogy VII. Henrik királyként átvegye a hatalmat. Leült az asztal mögé, és nagyon hasonlóan festett, mint a lengyel tábornok.” (Eörsi, 2010.) A kétértelműségből politikai botrány lett, a hatalom egyértelművé tette, hogy a színház az övé, ezért fenntartja a jogát, hogy politikai elvárásokat fogalmazzon meg. Kinyilvánították, hogy a III. Richárd ilyen aktualizálása nem kívánatos, valamint, hogy „a színház nem istápolhat ellenzéki gondolatokat és ellenzékieknek gyűjtőhelye, vagy ilyenek támogatója nem lehet.” (Eörsi, 2010.)

A Kaposvári Csiky Gergely Színház legnagyobb hatású premierjére 1981. december 4-én került sor. Ács János rendezésében került színre Peter Weiss drámája a Jean-Paul Marat üldöztetése és meggyilkolása, ahogy a charentoni elmeegógyintézet színjászói előadják de Sade úr betanításában. Látszatra a XVIII. századi francia történelem eseményei elevenedtek meg, de a kaposvári előadás másról szólt. Az előadás végén egy körfüggönyön a Corvin köz fotója volt látható, ami előtt a Kikiáltó sírt, kezében egy utcakövet tartva. „A díszlettervező, Szegő György azt találta ki, hogy a Corvin mozi tetejéről kell a házak karéját felvenni, mégpedig több sávban, amelyeket összeillesztett azután, szép ívben, panorámaszerűen. Vagyis ezt a helyet sohasem látni így a valóságban, a mozi épületének a tömege nélkül.” (Eörsi, 2010.) De nemcsak '56 áthallása miatt lett szimbolikus erejű éppen ez az előadás, hanem azért is, mert a bemutató után kilenc nappal hirdették ki a rendkívüli állapotot Lengyelországban. A politika hisztérikusan reagált. Még a színház betiltásának gondolata is

felmerült. De az előadás élt és hatott. A kaposvári előadást 1981 őszén meghívták Belgrádba, a Nemzetközi Színházi Fesztiválra (BITEF). A produkció három fődíjat nyert: a zsűri, és a közönség díját, valamint a legjobb rendezésért járó elismerést. Az előadásnak hatalmas nemzetközi visszhangja lett. A hatalom ezúttal vereséget szenvedett. A bosszú kicsinyes volt: 1982-ben ragaszkodtak ahhoz, hogy az igazgató elbocsássa a színháztól az ellenzékiességéről ismert dramaturgot, Eörsi Istvánt.

1.5.2. Szocialista országimázs a képzőművészetben

A nyolcvanas évek közepén a F fiatal Művészek Klubjában Galántai György festő, grafikus, szobrász kiállítást szervezett Magyarországról. Az anyagot eredetileg a Commonpress mail art magazin Magyarország különszámába szánta. A művészek önként csatlakoztak a hálózathoz, és postai úton juttatták el a címlistájukon szereplőkhöz az anyagaikat. Egyik felületük a Commonpress hálózati magazin volt. Galántai a kezdeményezését e folyóiratba tervezte, végül kiállítás lett. Amolyan alternatív országimázs tárlat, a cím is ezt sugallta: Magyarország a tiéd lehet! Fél száz magyar művész küldött anyagot, többek között Enyedi Ildikó, Győrffy Sándor, Kukorelly Endre, Lugosi Lugo László vagy az Inconnu Csoport. A világ 18 országából, Ausztráliából, Brazíliából, Panamából, az USA-ból, több nyugat-európai országból és a baráti, szocialista országokból is jelentkeztek képzőművészek. A hivatalos zsűri szakmai okokra hivatkozva nem támogatta a tárlatot, ezért betiltották, így hivatalos megnyitót sem rendezhettek. Az alkotók azonban úgy gondolták, hogy egy „munkabemutató” ellen nem emelhet kifogást a hatalom. Ezt meg is tartották 1984. január 27-én.

Néhány hónappal a rendszerváltás előtt Galántai György elővette a kiállítás ötletét. Azt javasolta, hogy rendezzék meg újra. A megismételt megnyitóra nemcsak a kiállítókat, hanem az egykori betiltókat is meghívták. 2000-ben, amikor újra kiállították a tárgyakat, a tárlatot egy rendhagyó kordokumentummal egészítették ki: a közönség megtekinthette a korabeli kiállítás megnyitójáról készített titkosszolgálati jelentést. A III/III-as besúgó, Pécsi Zoltán írását is installálták, és mint Magyarországot jellemző „képzőművészeti alkotást” mutatták be. Ennek stílusa, szövege sokat elárul arról, hogy miről, és hogyan jelentettek: „Galántai pályázatára számos politikailag problematikus, destruktívan bíráló, sőt - elsősorban egy-két hazai «művész» részéről - államunkat és társadalmi rendünket, továbbá az állambiztonsági szerveket támadó és kigúnyoló «műalkotás» (valójában igénytelen tákolmány) érkezett be. [...] A megnyitón a hazai «ellenzék» legradikálisabb képviselői is megjelentek. [...] Ott volt Haraszi Miklós, Demszky Gábor (és nőismerőse, «Rozika»), Krassó György, Tamás Gáspár

Miklós, Kenedi János, valamennyien az «ellenzék» legradikálisabb képviselői. Ott volt továbbá a SZETA számos ismert alakja: köztük Nagy András, Solt Ottília, barátjuk Malina János. Nagyot és Soltot elkísérte Solt két gyermeke is, az idősebb lány és a legkisebb kisfiú (Máté), valamint hozzájuk csatlakozott további 2-3 kisgyermek (5-6 évesek). A gyerekek ottléte különösen agresszíven mutatja Nagy és Solt felelőtlenségét. [...] A két legdurvább, legagresszívebben ellenséges munka vitathatatlanul az INCONNU csoporttól érkezett be. Az egyik egy magyar térkép, amelynek alján - csaknem szó szerint idézve - a következő felirat olvasható: A térkép az állambiztonsági szervek munkájának segítésére készült, INCONNU megfigyelési feladataik tökéletesebb teljesítéséhez. Ehhez sok sikert kívánnak az alkotók. Az INCONNU egy másik, talán ennél is agresszívebb «műalkotást» is beküldött. Egy falra függesztett fatáblából kb. 10 cm-es szögek állnak ki, saktáblaszerű elrendezésben. A tábla méreténél sokkal kisebb, papírból kivágott Magyarország térkép a szögekre szúrva, összegyűrve díszleg. Alatta egy asztalon, mintha megalvadt vér lenne, üvegcserepek halmazára permetezett fekete festékfoltok. Ez a «mű», minimális értelmezés szerint azt jelentheti, hogy hazánkat meggyalázzák, megkínózzák. A tábla és a szögek azonban egyöntetű vérvörös színre voltak festve, ami sokakban további asszociációkat is kiválthat, a vörös, mint a nemzetközi munkásmozgalom, a kommunizmus, vagy éppenséggel a Szovjetunió szimbóluma. [...] Feltűnően sok volt a Nagy-Magyarországot ábrázoló kép, vagy régi térképek másolása, felragasztása.” (Pécsi, 1984.) A hétoldalas jelentés végén intézkedési javaslat is található, melyben az áll, hogy „a kiállítás anyaga MTV-ben tervezett bemutatásáról szóban szignalizálunk az MTV elnökének.” Erre azért lehetett szükség, mert Baló György a Stúdió '84 kulturális magazinja számára felvételeket készített. Az összeállítás nem kerülhetett adásba, vagyis ez lehetett a „szóbeli szignalizálás” következménye. A tárlatról a Szabad Európa Rádió számolt be. Galántai György 1989-ben Munkácsy-díjat kapott, 2007-ben pedig a Magyar Köztársaság Érdemes Művésze lett.

1.5.3. Jelbeszéd a zenében

A könnyűzene a hatvanas évek elején tört be Magyarországra, és rövid idő alatt népszerűvé vált. Eleinte a hatalom nem tudott vele mit kezdeni, valószínűleg nem is nagyon értette, nem neki, nem róla és kezdetben legalábbis úgy ítélték meg, hogy nem is ellene szólt. Sajátos ifjúsági kultúrának tekintették, így is viszonyultak hozzá. Először a külföldi slágereket játszották a frissen alakuló zenekarok, majd elkezdtek „magyarul” énekelni. A hatalom számára ez volt az a pillanat, amikortól a könnyűzene beemelődött a hivatalos

kultúrpolitikába, vagyis ugyanúgy szükségesnek tartották kontrol alatt tartani, mint a kultúra más területeinek produkcióit. A hatalom a könnyűzenét gyanakvással figyelte. Nagyon más volt, mint amilyen a hatalom maga. Arra azonban korán rádöbbentek, hogy a közönségre milyen hatással van. A zene, a zenekarok tagjai, a viselkedésük, az öltözködésük mintát adott a rajongóknak. A hosszú haj, a farmer, a lazaság, a színpadi szereplés nagyon hatott. Utánozták a kedvenceiket, és a koncerteken, klubokban, iskolai pincékben, ifjúsági és művelődési házakban velük énekelték a dalokat. A hatalom számára a külsőségek mellett a dalszövegek jelentettek igazán problémát. A szövegek ellenőrzésére, jóváhagyására létrehozták a Sanzon- és Táncdal Bizottságot. Ez a testület volt hivatott minden sláger szövegét előzetesen elolvasni, és jóváhagyni vagy a dalt visszaadni a szerzőnek. Az engedély megtagadása azt is jelentette, hogy azzal a prozódíával azt a számot nem lehetett lemezre fölvenni. Az Omega együttes billentyűse Benkő László, az Illés zenekar gitárosa Bródy János, és a Metró együttes zenésze Zorán a Tv2 Magyarország holnap műsorában a következő jellemző történeteket idézték fel: „Bródy János: ezekben a dalokban nagyon sok minden sűrűsödött össze azokból a dolgokból, amik az élet más területein kimondhatatlanok voltak. Az Utcán című dalt, aminek visszatérő refrénje, hogy «Bár tudnám, hogy hova, de hova, de hova megyek», azzal kaptam vissza, hogy a végét változtassam meg, hogy kellően optimista végkicsengésű legyen, mert egy szocialista magyar fiatalnak tudnia kell, hogy hova megy. Zorán: Az Így jó című dalt, amiben megérdemljük, hogy langyos a sör, «ha nekünk így is jó», a rádió nem játszotta. Megjelent lemezen, de azt mondták, hogy az más, hogy valaki felteszi otthon, és hallgatja, de a rádióban nem ment soha. Volt egy közös dalunk is. Bródy írt nekem egy dalt, a Ne várd a májust. Ennek volt egy versszaka, ami már fel is volt véve szalagra: «Fejünkre hullanak a csillagok, és rémülten ébrednek az álmodók.» Ezt kivágták.

Benkő László: 1978-ban írtuk a Gammapolis című dalt, ami úgy kezdődött, hogy «Oly hosszú volt a harminchárom év». Ez volt az eredeti szöveg. Bevittük, és mindjárt azzal kezdődött, hogy «Menjete a fenébe! Ha 78-ból levonjuk a 33-at, az 45!» A másik, hogy «A krisztusi kort akarjátok itt mondani, gyertek be, írjátok át valamilyen más számra, akkor rendben van». A 33-at átírtuk 23-ra, és megjelent '79-ben, hogy «Oly hosszú volt a 23 év». Ha ezt levonod, az 56...» (Gyuricza, 2001. 260-262.p.)

Az ellenőrzést intézmény is segítette. Az Országos Rendező Iroda szervezte, engedélyezte az énekesek, zenekarok fellépéseit. Csak olyan előadók léphettek legálisan közönség elé, akik ORI-vizsgával rendelkeztek. Ráadásul az ORI szervezte a külföldi turnékat is. Ezek célállomása többnyire a szocialista országok valamelyike volt.

A következő korlátot a Hanglemezgyár jelentette. A lemezkiadás szintén állami monopólium volt, így ezt a szűrőt nem lehetett megkerülni. Csak olyan számok kerülhettek a korongra, amelyeket előzetesen jóváhagytak, és amelyekkel szemben nem merült fel probléma.

A Kádár-korszak legsötétebb ellenőrzési módja azonban a zene világában is az intézményesített megfigyelés és besúgás volt. Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában olvashatók a korabeli dossziék, melyeket az egykori besúgók írtak. Szőnyei Tamás a csaknem harminc évnyi levéltári anyagot áttanulmányozva hatvan ügynöki „munkadossziét” talált, vagyis legalább hatvan besúgó jelentett arról, hogy a könnyűzenében ki, mit mondott, kivel találkozott, mit énekelt... (Szőnyei, 2005.) A zenekarok tagjai között is voltak olyanok, akiket beszerveztek. A Political Capital elemző intézet 2005 elején az internetes portálján tett közzé egy 19 főből álló listát, akikről azt állította, hogy kapcsolatban álltak az állambiztonsági szolgálatokkal, vagy alá is írtak beszervezési nyilatkozatot. A 19 név között két zenész szerepelt: Vikidál Gyula és Som Lajos. A dokumentumok szerint „Dalos” jelentett a KFT együttesről, az Omegáról, és az István a király szereplőiről is. Vikidál, amikor egy műsorban szerepelt Nagy Feróval, aki szintén a megfigyeltjei közé tartozott, elismerte, hogy kapcsolatban állt a szolgálatokkal, és elnézést kért azoktól, akiket ezzel megbántott. „Úgy döntöttem, szembenézek egykori zenésztársaimmal, és ezzel egyszer és mindenkorra lezárom a múltat.” (Vikidál, origo.hu, 2004.04.22.) Som Lajos, a Piramis együttes basszusgitárosa azt ismerte el, hogy aláírt a szolgálatoknak: „Riporter: A tartótiszted nem követelt jelentéseket? Som Lajos: De, követelt, de soha nem írtam semmit. Riporter: Csak szóban jelentettél? Som Lajos: Leírtam, de nem írtam meg, hol voltam, meg egyebek.” (Som, index.hu.)

A zenekarokat gyakran letiltották, betiltották, nem adhattak ki lemezt. Hatalmi szóval, adminisztratív eszközökkel akadályozták a zene, az ifjúsági kultúra terjedését, népszerűvé válását. Valójában szélmalomharc volt ez, mert a közönség kereste a dalokat, és meg is találta a módját annak, hogy rátaláljon. Ha a rádió nem játszotta is ezeket, kazettás vagy orsós magnóval készítették „kalózfelvételeket” koncerteken, és azt másolták, és hallgatták.

A zenei műfajok többsége gyanús volt a hatalom szemében. A népzene, a táncmuzika mozgalmat nacionalista fészeknek tekintették, a rock zenekarokat az ifjúság szellemi megrontójának. Ráadásul voltak olyan együttesek, amelyek nem is kértek a hatalom kínálta lehetőségekből. Sőt szemben álltak a hivatalos nyilvánossággal. Eredetiségre törekedtek, saját hangra, saját szöveggel. Ez a szöveg pedig nem egy esetben nyíltan rendszerellenes volt. Mások mellett a Beatrice, a Rolls frakció, a Kontroll csoport, az A. E. Bizottság vagy az Európa Kiadó jelentette akkoriban az ellenkultúrát.

1.6. Rendszerváltó média

A nyolcvanas években a média az átalakulás motorja volt. Rádió- és televízió műsorok segítették az ekkor formálódó új politikai szervezeteket, majd bejegyzett pártokat, és azok vezetőit, hogy megismertethessék magukat és programjukat a közönséggel – végső soron a választókkal. 1985-86-tól, és különösen 1988-89-ben már több olyan műsor készülhetett, amely az Aczél-i kategóriarendszerben a korábban tiltott sávból a türtbe került. Nyilvánosságot kaphattak olyan témák, amelyekkel addig nem lehetett találkozni a rádióban, a televízióban. Olyan személyek szólalhattak meg, akik korábban tiltólistán szerepeltek.

A Magyar Rádió programjai között úttörő szerepet töltött be Györffy Miklós Bagoly című műsora. A Bagoly azonban csak késő este kerülhetett adásba, amikor kevesebben hallgatták a rádiót. 1986 őszén például az '56-os forradalom harmincadik évfordulójához kötve terveztek riportokat: „elhatároztuk, hogy a Bagolyban csinálunk egy sorozatot az '56-ot megelőző korszakról: az összes fontos eseményt és fordulatot feldolgozzuk, Nagy Imre visszatérését, a Petőfi-kör vitáit és a többit, és az egész október 23-ával ért volna véget” – emlékezett Györffy Miklós a Bagoly terveire. (Rádai, 2004/nyár) Az egyik adásban arról készítették körkérdest, hogy lehetségesnek tartják-e a többpártrendszert Magyarországon. Egy másikban azzal a témával foglalkoztak, hogy „van-e ma zsidókérdés Magyarországon?” Havas Henrik és Tarnói Gizella Szorító, és Forró Tamás és Havas Henrik Első kézből című műsora is a tabutémákat feszegette, vendégeik olyan személyiségek voltak, akiket a hatalom nem engedett az ellenőrzés alatt tartott mikrofon közelébe. A szombat délután 16.00 órakor kezdődő 168 Órát is várták a hallgatók, mert ott is a fennálló rendszert kritikusan értékelő riportok, és korábban tiltott szereplők és témák kaptak nyilvánosságot.

A Magyar Televízióban az 1989 januárjától a kettes csatornán jelentkező Napzárta volt az a műsor, ahol az új hangok, régi-új szereplők bemutatkozhattak. A kezdetekről Wisinger István, akkor az MTV1 intendánsa így nyilatkozott: „Az áttörés az én emlékezetem szerint akkor történt, amikor egyszer Horvát János fölhívott és azt mondta: «Képzeld el, kitaláltuk, hogy meghívjuk Hegedűs András – a Rákosi-korszak miniszterelnökét, aki aláírta a Varsói Szerződésbe való belépésről szóló dokumentumot, majd később szociológusként kegyvesztett és embargós személyiség lett – a Napzártaiba, és én leszek a műsorvezető. A baj csak az, hogy én az ő személyes történetét nem ismerem elég pontosan, és estig már nincs időm a felkészülésre. Mit csináljunk?» Én azt ajánlottam: «üljünk be mind a ketten, ami az ötvenes évekre vonatkozik, beleértve '56-ot is, arról én kérdezem Hegedűst, és ami utána történt, arról majd te». Végül a 30 percesre tervezett műsor több mint egy óráig tartott. Soha azelőtt erről

az időszakról, a Rákosi-korszakról, '56-ról, a Varsói Szerződésről annyira őszintén, nyíltan a Magyar Televízióban senki nem beszélt, mint ő. Véget ért a műsor, megköszöntük, egymásra néztünk, és azt mondta Horvát a folyosón, amikor elbúcsúztunk Hegedűstől: «te, itt most mindent meg lehet csinálni». Akkor találta ki egyébként, hogy behívja a Nagy Imre-per vádlottjainak hozzátartozóit. És nem elég, hogy megcsináltuk ezt a műsort, nem elég, hogy siker volt, de jószerevével be sem avattuk a vezetőket, hogy mi lesz este a műsorban. Mámorító érzés volt.” (Rádai, 2004/nyár)

A napilapok között a Magyar Nemzet volt szellemileg a legszabadabb újság. A legszikárabb pedig a Népszabadság, de az MSZMP nem engedhetett meg nyíltabb, bátrabb hangot, mint amennyit a párt a belső vitákkal együtt is elviselt. A Magyar Nemzet azonban a Hazafias Népfront lapja volt. A HNF Országos Tanácsa főtítkára pedig Pozsgay Imre, így ez a lap sokszínűbb, szókimondóbb lehetett. A rendszerváltást előkészítő lépésként értékelhető, amikor Pozsgay az MDF 1987. szeptember 27-én rendezett lakiteleki találkozója után nyilvánosságra hozta az MDF alapító nyilatkozatát. A hatalom szemében akkoriban még szó sem lehetett ilyen mozgalmakról, fórumokról, pártokról. A pártsajtó, ha ezekről írt, legfeljebb ellenzéki személyeket és csoportosulásokat emlegetett. Nem volt még párttörvény, így valóban sajtótörténeti tett, hogy a nyilatkozat egyáltalán nyilvánosságra kerülhetett. A megjelenésre ugyan másfél hónapot kellett várni. Meg kellett találni azt a módot, ahogy a nyilvánosság szintjén megjelenhetett az akkor illegitimnek számító fórum nyilatkozata. Pozsgay azt a megoldást (trükköt) választotta, hogy hosszú interjút adott a Magyar Nemzetnek. A riporter Tóth Gábor, a lap főszerkesztő-helyettese az állampolgári öntevékenységről, egyesületekről és a lakiteleki találkozóról kérdezte a főtítkárt, az interjúba pedig „belecsempészték” a Nyilatkozatot:

„Tóth Gábor: Ha valahol, a népfrontban tudják, hogy az egyesülről, az egyesületi jogról milyen keveset tud a magyar átlagember. Nem ismeri, hol ér véget a baráti kör, az asztaltársaság, és hol kezdődik a formális szervezet. A lakiteleki találkozó hová sorolható? Minek minősíthető? A nyugati rádiók úgy beszéltek róla, mint Magyar Demokrata Fórumról.

Pozsgay Imre: A lakiteleki találkozó baráti összejövetel volt. Olyan eszmecsere, amit néhány, az ország sorsáért felelősséget érző értelmiségi kezdeményezett. [...]

Tóth Gábor: A végén egy Nyilatkozatot fogadtak el. Megismerhetnék ezt olvasóink? Nehéz ugyanis olyasmivel egyetérteni vagy vitatkozni, amit nem hallott, nem látott az ember.

Pozsgay Imre: Hogyne, természetesen. Annak előrebocsátásával, hogy ez a nyilatkozat bár jogilag kifogástalan, és az alkotmány kereteiben, a közmegegyezés viszonyai között is megállja a helyét, politikai tartalmában sok vitatható és további vitatandó elemet tartalmaz:

„A magyar szellemi élet több mint másfélszáz tagja baráti eszmecserére gyűlt össze 1987. szeptember 27-én, vasárnap Lakitelken. Erre a találkozóra meghívták Pozsgay Imrét, a Hazafias Népfrent főtitkárát.

A magyarság történelmének egyik súlyos válságába sodródott. Népmozgalmi erejében megroppant, önhitében és tartásában megrendült, kohéziójának kapcsolatai tragikusan meglazultak, önismerete megdöbbentően hiányos. Összeomlással fenyegető gazdasági válságnak néz elébe. A magyar etnikumot példátlan szétagoltság sújtja. Nemzetünknek nincs közösen vállalható jövőképe.

Az országot megrázó társadalmi-gazdasági válság, a demokrácia, a politikai intézményrendszer elégtelensége, a közerkölcs súlyosbodó gondjai, a kulturális élet, a közoktatás aggasztó tünetei, megmaradásunk gondjai kaptak hangot az eszmecsere során...” (Tóth, 1987.)

Az interjú után Kádár János szankciót követelt, azt akarta, hogy egy „Pozsgay ügyeit vizsgáló bizottság” készítsen jelentést a Politikai Bizottság számára, amelyben elítélik a lakiteleki nyilatkozat nyilvánosságra hozatalát. Erre végül nem került sor – ennek az lehet az oka, hogy Kádár hatalmának utolsó hónapjait élte már ekkor, és a párton belüli hatalmi harcok elterelték a figyelmet a nyilatkozatról. Másrészt néhány hónappal később az új pártok létrejöttével új nyilatkozatok születtek – már nagyobb nyilvánossággal.

1.7. Az intézmények presztízse

Ezekben az években az újságírók egy része, és a média a rendszerváltás közreműködőjévé, a napi politikai események alakítójává vált. A felmérések azt mutatták, hogy a sajtót, a médiát a legmagasabb presztízssű intézményként tartották számon. A változás évében mért kedvező eredményt az intézmények többsége nem tudta megőrizni a kormányzati ciklus végére. De ebben nagy szerepet játszott a médiaháború.

Intézmények presztízse 1989-ben:

Tömegtájékoztatási eszközök	75
Környezetvédő mozgalmak	65
Egyházak	65
Országgyűlés	61
Kormány	56
Szakszervezet	51
Rendőrség	50
MSZMP	46
Hazafias Népfrent	40

Forrás: Ipsos

1.8. Következtetések

- A poszt-kádári években a média sokáig a szovjet modell részeként ugyanúgy működött, mint maga a szovjet rendszer.
- Magyarországon a második világháborút követően a szovjet blokk tagjaként a médiára is az ideológiai elkötelezettség nyomta rá a bélyegét.
- A média a pártállam tulajdonában volt. A sajtó nagy részének az MSZMP volt a tulajdonosa (Népszabadság, megyei napilapok), a többi szerződéses lapnak az MSZMP-vel szövetséges szervezetek (Népszava – Magyar Szakszervezetek Országos Tanácsa, Magyar Nemzet – Hazafias Népfront). A Magyar Rádió és a Magyar Televízió monopolhelyzetben lévő állami intézmény volt, szoros pártirányítás alatt.
- Az újságok százezres példányszámban jelentek meg (politikai okokból olcsón), a rádió adásait, a televízió műsorait milliós közönség kísérte figyelemmel. Alternatív hírforrást a szamizdat kiadványok jelentettek, a rádió „versenyháza” a rövid hullámon sugárzott (és zavart) Szabad Európa Rádió volt.
- A sajtót kézi vezérléssel irányították, az MSZMP illetékese személyes kapcsolatban állt az orgánumok főszerkesztőivel. A főszerkesztőket az MSZMP vezető testületei nevezték ki. Magyarországon főszerkesztői felelősség érvényesült.
- Intézményesített cenzúra nem létezett, de jellemző volt az öncenzúra.
- Jelentős lépés volt az 1986-ban elfogadott (és 1990-ben módosított) sajtótörvény.
- 1988. októberében megalakult a Nyilvánosság Klub. Elfogadták a Javaslat a sajtónyilvánosság reformjára című tanulmányt, melyben a sajtóirányítás teljes átalakítását követelték.
- Lényeges változást jelentett, hogy 1989. június 15-től az addigi lapengedélyeztetés helyébe a bejelentési kötelezettség lépett.
- A nyolcvanas évek közepétől a sajtó követte és közvetítette azokat a társadalmi, politikai folyamatokat, amelyek a rendszerváltáshoz vezettek.
- Az újságírók többsége várta és örömmel fogadta a változást, azt remélte, hogy a jövőben szabadon, függetlenül dolgozhat. A sajtóprivatizációtól azt remélte, hogy a nyugati tulajdonosok nyugati munkafeltételeket és béreket hoznak Magyarországra. Ezzel az illúzióval hamar le kellett számolni. Az újságírók egzisztenciális kiszolgáltatottsága erősebb lett, mint a megelőző évtizedekben volt.
- Létrejötték a többpárti demokrácia feltételei, az Ellenzéki Kerekasztal tárgyalásokon ennek intézményei is körvonalazódtak. A tárgyalások kudarca, hogy a média albizottság nem

jutott eredményre, így az első demokratikusan választott Országgyűlés nem hozhatott gyorsan törvényt, amellyel a média világát, a médiairányítás módját szabályozhatta volna.

- A duális médiarendszer létrejöttét a Németh-kormány által 1989. július 3-án elrendelt frekvenciamoratórium is késleltette.
- A intézmények megítéléséről készített felmérést ebben az időben a sajtó vezette. A sajtó ezekben ekkor a társadalmi progressziót képviselte.

2. A médiaháború kora – a médiatörvény nélküli évek

Ahogy a rendszerváltással, úgy a médiaháborúval kapcsolatban sincsen egyetlen esemény, amikortól médiaháborúról beszélünk. Azt se jegyezte fel a médiatörténet, hogy ki használta először a szót. Kitörésének és csatáinak legvalószínűbb oka, hogy az Országgyűlés nem tudott médiatörvényt alkotni, az erre tett kísérlet elbukott, a politikai szereplők pedig törvény híján minden eszközt megengedhetőnek tartottak, hogy érdekeiket a médiában is érvényesítsék. A klasszikus médiaháború szakaszát az 1995 decemberben elfogadott médiatörvény zárta le.

A korábbi szocialista országokban ezekben az években „megkísérelték létrehozni – az egykor a pártállami propaganda eszközeként működő televízióik átalakításával – a maguk közszolgálati televízióit.” (Bajomi-Stetka-Sükösd, 2010.tél) Mint a szerzők megjegyzik, a közszolgálati média kialakítása „Nyugat-Európában évtizedekig tartott, Kelet-Közép-Európa országainak azonban csak néhány évük volt erre.” Ráadásul „a kelet-közép-európai országokban a közszolgálati és a kereskedelmi médiumokat szinte egy időben hozták létre.” (Bajomi-Stetka-Sükösd, 2010.tél) Vagyis a térségben a kereskedelmi médiumok létrejöttével a rendszerváltó évek legelején kialakult a duális médiarendszer. Magyarország a jogi szabályozatlanság hiánya - a médiaháború - miatt kimaradt ebből a folyamatból, emiatt késett a média piaci átalakítása. Mindez gátolta, hogy a hazai (állami) média a demokrácia egyik alapvető feladatát betöltve a társadalmi párbeszéd valódi fóruma lehessen.

Ha a poszt-szocialista korszak változásra (leváltásra) érett, akkor a médiaháború éveiről ezt hangsúlyozottan elmondhatjuk. Hiszen már senki nem hivatkozhatott a szovjet modellre, kézi vezérlésre, pártállami reflexekre. Magyarországon 1990-ben demokratikus választás keretében új politikai garnitúra került a parlamentbe. A médiáról való gondolkodás felelősségét nem háríthatták másra. Ezzel a problémával az új elitnek kellett szembenéznie. Az elmúlt esztendőök mégis azt bizonyították, hogy erre az elit évekig nem volt képes. Nem tudott, nem akart a média világot szabályozó törvényt alkotni. Ezzel a halogatással komoly kárt okozott magának a médiának, rombolta az új politikai elittel szembeni bizalmat, végső soron pedig ártott a nyilvánosságnak, a közönségnek.

2.1. Az előzmények

Sajátos momentum, hogy míg az állampárt idején ellenzéki politikusok a sajtó számára szabadságot és függetlenséget követeltek, kormányra kerülve saját médiát. Az MDF alelnöke, Csurka István a választási eredmények ismeretében így fogalmazott: „miért ne járna a

kormánynak egy saját orgánum? [...] Félrevezetés az, hogy a sajtónak mindentől függetlennek kell lennie. Ez nem igaz. A sajtó érdeket szolgál, s a hazai sajtó jelenleg a kormánnyal és az MDF-fel ellentétes érdekeket szolgál.” (Rab, 1990.07.09.) Ez az értelmezés előrevetítette a médiaháború visszatérő motívumát, hogy mit szerzett meg a hatalom, és milyen médiabefolyása van az ellenzéknek. Csurka azt vizionálta, hogy az MDF még nem is nyert, de az SZDSZ már elfoglalta a médiát. A harcot a liberális oldallal, és a pártállam idején is pozícióban lévő szerkesztőkkel, újságírókkal szemben hirdette meg, hangoztatva, hogy a győztesnek jár a saját sajtó. Ezt azért is szükségesnek tartotta, mert az Antall-kormány már megalakulásának pillanatától úgy érezte, hogy a sajtó ellenséges vele. Az MDF frakcióvezetője, Kónya Imre nagyobb türelmet hirdetett, bár következtetésében szinte szó szerint ugyanúgy fogalmazott, mint Csurka: „Ma az egész sajtó ellenünk van. Azonban a sajtószabadság rendkívül fontos dolog. Ezért nem vehetjük kezünkbe a sajtó irányítását, nem élhetünk diktatórikus eszközökkel.” (Kónya, 1990.10.10.)

Az 1990-1995 közötti szakasz fontos mozzanata volt az MDF és az SZDSZ pártközi megállapodása, vagyis a két párt paktuma. 1990 előtt valamennyi törvény elfogadásához kétharmados többség kellett. A politikai versengésen alapuló új parlamenttől ezt nem lehetett elvárni. A kétharmados törvények számát csökkenteni kellett annak érdekében, hogy a kormány érdemben dolgozhasson. Ennek biztosítására az MDF és az SZDSZ vezető politikusai megállapodást kötöttek. Húszra csökkentették a kétharmados törvények számát, köztük volt a sajtótörvény is. A paktum mellékletében kifejtették, hogy „a nemzeti televízió és rádió, illetve az MTI nem lehet pártpolitikai csatározások martaléka. Ezért a televízió és a rádió lehetőleg közös elnökét és két alelnökét a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki.” (MDF-SZDSZ megállapodás, 1990.04.29. 428-429.p.) Az új Országgyűlés 1990. május 2-án megalakult, majd május 23-án az Antall-kormány. A parlament elfogadta a tájékoztatási eszközök vezetőinek kinevezési rendjéről szóló törvényt, majd július 31-én Göncz Árpád kinevezte Hankiss Elemér szociológust a Magyar Televízió, Gombár Csaba társadalomkutatót pedig a Magyar Rádió elnökévé. Úgy gondolták, hogy a megbízatás legfeljebb egy évig tarthat, addig, amíg elfogadják a médiatörvényt. Hankiss és Gombár fontosnak tartották, hogy megvédjék a rádió és a televízió függetlenségét, és a két állami intézményt közszolgálativá alakítsák.

A médiaháború más következményekkel is járt. Ahogy nőtt a szembenállás az SZDSZ és az MDF között, úgy oszlott ketté az újságírók tábora is. A korábban az újságírók érdekeit egyedülként képviselő Magyar Újságírók Országos Szövetsége szétvált. Konzervatív újságírók 1991 szeptemberben megalakították a Sajtószabadság Klubot, 1992. március 14-én

ebből szerveződött a Magyar Újságírók Közössége. Elnöke Kósa Csaba, a Magyar Fórum főszerkesztője lett, az elnökség tagja pedig Chrudinák Alajos, Fekete Gyula, Járai Judit, Király Edit, Moldoványi Ákos, Murányi László, Pálffy G. István, Stefka István, Vödrös Attila. A MÚK megalakulását Antall József levélben köszöntötte. A MÚOSZ a sajtószabadságot hirdette, a MÚK más értéket keresett. A tiszteletbeli elnök, Benedek István ezt mondta: „Nem akarunk sajtószabadságot, mert az mocskolódássá fajult. Nem akarunk szólásszabadságot, mert acsarkodás lett belőle. Sajtó- és szólástisztességet akarunk.” (Pallagi, 1994. 185.p.) A médiaháborút az újságírók is vívták.

2.2. Definíciós kísérlet

Kéri László szerint „a médiaháború szimbolikusan használt fogalom egy politikai korszak küzdelmekben páratlanul gazdag konfliktusmezőjének a körülhatárolására.” (Kéri, 2000. 261.p.) Sükösd Miklós szerint „a nyilvánosságban bevett fogalomról van szó, újságírók és politikusok mellett politikai elemzők is használják.” (Sükösd, 1992.) Bajomi-Lázár Péter szélesebb összefüggésben írta le: „A kilencvenes évek elejének sajtója alkalmazta először annak a konfliktusnak a jelölésére, amely egyfelől az újságíró társadalom egy része, a baloldali és liberális ellenzéki pártok (az MSZP, az SZDSZ és a Fidesz) és Göncz Árpád köztársasági elnök, másfelől az újságíró társadalom fennmaradó része, a kormánypártok (az MDF, az FKgP és a KDNP) és Antall József miniszterelnök között feszült. A háborús metafora e konfliktus két szintjét jelöli: egyrészt bizonyos események sorát - például a kormánynak a Magyar Rádió és a Magyar Televízió elnökének elmozdítására tett kísérleteit -, másrészt pedig azt az ideológiai vitát, amely ezeket az eseményeket kísérte.” (Bajomi-Lázár, 2001.) Farkas Zoltán értelmezése szerint „Ha szélesebben értelmezzük és elemezzük a kialakult helyzetet, akkor annak jellemzésére a «médiaháború» nem elégséges kifejezés.” (Farkas, 1994. 321.p.) Haraszi Miklós a médiaháborúval kapcsolatban két szakaszt említ: az első 1990 októberétől 1995 végéig tartott, vagyis a médiatörvény parlamenti elfogadásáig. A második 1998 szeptemberében kezdődött, kiváltó oka pedig Orbán Viktor miniszterelnök „médiaegyensúly” megteremtésére tett, sok konfliktussal járó kísérlete volt. (Haraszi, 1999.) Wisinger István egyetértett Haraszttal, de ő csak az első szakaszt említette háborúként. A médiatörvény elfogadása utáni éveket „hosszan elnyúló válság”-ként írta le, melyben a közszolgálati televízió a kereskedelmi televíziók áldozatává vált: „1996-tól nem is igazán médiaháború zajlott, hanem az történt, hogy a privatizált magyar médiapiac kereskedelmi szegmensének diadalmenete során a politikai erőviszonyoktól függetlenül a korábban

frekvenciamoratóriummal védett közszolgálatot kiszolgáltatták, majd feláldozták azzal, hogy a rádiós és a televíziós piacon is aránytalanul túlsúlyba kerülhettek a kereskedelmi vállalkozások.” (Wisinger, 2008. 199.p.) Ez az elemzés folyamatként írta le az 1990 és 1995, majd az 1996-tól kezdődő időszakot. Haraszi szakaszolásában 1995 és 1998 között lyuk van, arról nem beszél. Bencsik Gábor, a MÚOSZ főtitkára 1994-ben már második médiaháborút említett, amelyben a frontok átrendeződését tekintette a legfontosabbnak: „A választások után lényegesen enyhült a direkt politikai nyomás, erősebbé vált viszont a gazdaság befolyása.” (Bencsik, 1996.06.20.)

Értelmezésem szerint 1990-1995 között indokolt médiaháborúról beszélni, mert „médiatörvénytelen” kor volt, a parlament által, kétharmaddal szentesített szabályok híján valamennyi szereplő minden eszközt megengedhetőnek tartott akarata érvényesítése érdekében. A harc a politikai intézményrendszer csúcsán folyt: szereplője lett a köztársasági elnök, a miniszterelnök, az Alkotmánybíróság, a kormány, de a harcból kivették a részüket a parlamenti pártok, és a parlamenten kívüli civil erők is. A médiaháború ideológiai harc is volt, a konzervatív értékek ütköztek a liberális eszmékkel. Kultúrharc folyt, miközben a barikádokon fel-felbukkant a békét, törvényt ígérő hang. A szereplők abban reménykedtek, hogy az 1990-es országgyűlési választások után fél évvel elfogadható lesz a jogszabály. A pártok hitték és fogadták, hogy meg tudnak állapodni. Volt politikai szándék, kezdeményezés is, mégis, a remény időről időre szertefoszlott.

Csurka István 1992-es pamfletjében a médiaháború kirobbanásának pillanatát ahhoz kötötte, amikor Aczél Endrét eltávolították a Híradó és A Hét éléről, és a műsorok irányításával Pálffy G. Istvánt bízták meg: „Pálffy ettől kezdve a támadások keresztüzébe került. A médiaháború ekkor kezdődött.” (Csurka, 1992.08.20.) Varga Domokos György, aki az Antall-kormány idején a Nemzeti Tájékoztatási Iroda vezetője volt, szintén erre a következtetésre jutott: „Ez az az esemény, amely a politikai ellenzék után az újságírók jelentős részét is nyíltan eltérítette a «történelmileg logikus» pályáról. A fő csapásirány a kádári rendszer és kiszolgálói bírálatáról áthelyeződött a rendszerváltoztatók jelentékeny erőinek bírálatára.” (Varga, 2004.) Más érvelés szerint a médiaháború a korábban az MSZMP, majd az MSZP tulajdonában lévő megyei napilapok eladásával kezdődött. Első körben hét lap került az Axel-Springer tulajdonába. Az idő az MSZP-t is sürgette. Attól tarthattak, ha nem rendezik időben a lapok tulajdonjogát, a választások után a nyertesek a nemzeti vagyon részeként értékesítik majd. Ezért további 11 lapon túladtak. Az ügyletből botrány lett, az ügyet parlamenti vizsgálóbizottság is tárgyalta, de nem állapított meg jogszerűtlenséget.

A választások idejére az országos napilapok tulajdonosváltása is megkezdődött. 1990. március 15-én az MSZP létrehozta a Szabad Sajtó Alapítványt. Nyers Rezső, a párt akkori elnöke jelentette be, hogy lemondanak a Népszabadsággal kapcsolatos jogokról, és azokat az új alapítványra ruházzák át. (Kronológia, 2005. 201.p.) A lap fejlécén ekkor már az állt, hogy „szocialista napilap”. 1994 májusában cserélt a Népszabadság ismét fejlécet, azóta „országos politikai napilap”. A választások előtt a Magyar Nemzetet sem sikerült megszereznie az MDF-nek, sőt az addigi kormánylapot, a Magyar Hírlapot sem. Ebben Csurka Istvánnak is lehetett szerepe, aki levelet írt a szerkesztőségnek, amelyben közölte, hogy a Magyar Hírlap kormánypárti lap volt, és annak is kell maradnia. Sipos Balázs elemzése szerint ez a levél olyan selyemzsinór volt, amelyet az újságírók nem akartak elfogadni. (Sipos, 2010. 88.p.) Gyakorlatilag amikor az Antall-kormány felállt, az írott sajtó nagyobb része „elkelt”, új tulajdonosok kezébe került. A médiaháború kirobbanásának tehát az is lehetett az oka, hogy az új kormány úgy érezte, orgánumok nélkül maradt. Ezért úgy döntött, hogy saját sajtót hoz létre.

2.2.1. Új (Napi) Magyarország

A kormány kezdeményezésére létrehozták a Publica Rt. Kiadót, amely Új Magyarország címmel napilapot jelentetett meg. Az újság 1991. április végén indult, alaptőkéje 250 millió forint volt, és 120 ezer példányban jelent meg. A részvényesek között szerepelt a Hírlapkiadó Vállalat, állami tulajdonú magyar bankok és hazai nagyvállalatok. A főszerkesztő Albert Gábor, az MDF egyik alapító tagja lett. Az akkor 62 éves főszerkesztő korábban nem foglalkozott lapszerkesztéssel. Fél évvel a kinevezés után a kiadó elnöke, Czákó Gábor bejelentette, hogy megválnak tőle, valamint Kocsis L. Mihály felelős szerkesztőtől és Várhelyi András lapigazgatótól. Az indoklás szerint elégedetlenek voltak az újsággal. 1995-ben „színvonalas konzervatív polgári napilapként” adta ki az Új Magyarországot az új tulajdonos, a Nemzeti Sajtó Kft. - új fejléccel és külalakkal. Az előző szerkesztőségtől harminc munkatársat nem vettek át, és Czákó Gábort is elküldték. A sajtó és a politika személyi összefonódását jól példázza, hogy a lap Kft.-jének hét tagja közül öt országgyűlési képviselő: Böröcz István, az Egyesült Kisgazdapárt tagja, Csóti György MDF-es képviselő, Giczy György, a KDNP alelnöke, Németh Zsolt, a Fidesz alelnöke és Szabó Iván, az MDF ügyvezető elnöke.

A Horn-kormány elzárta az állami pénzcseppeket, azaz az újságban nem hirdettek tovább az állami cégek és bankok. A lap pénzühiannyal küzdött. A Nemzeti Sajtó Kft. 1997-ben már

száznegyvenmillió forinttal tartozott a Szikra Lapnyomda Rt.-nek, ezért februárban a nyomda beszüntette a lap előállítását. Szolnokon találtak új nyomdát, de néhány nappal később már Székesfehérváron készítették az Új Magyarországot. Ekkor éppen Franka Tibor főszerkesztőt menesztették, aki Kő Andrást váltotta. Alexa Károly következett, de 1997 szeptemberében már ő sem volt kívánatos személy. Annyira nem, hogy egy reggel a biztonsági őrök nem engedték be a szerkesztőség épületébe. Előzmény, hogy a kiadó csődközeli helyzetbe került. Alexa ekkor elmondta, hogy sem bért, sem nyomdai költségeket nem tudnak fizetni, és hogy a tulajdonos nem hogy nem investál a lapba, hanem inkább elvonja onnan a forrásokat. Azt a lehetőséget is felvetette, hogy a felszámolás tudatos, és politikai érdeket szolgál. Néhány nap elteltével az Új Magyarország főszerkesztő irányítása nélkül jelent meg. Októberben újabb tulajdonosváltásról döntöttek, a lap 85 %-os tulajdonrészét amerikai emigráns magyarok szerezték meg – 50 millió forintért. Október 14-én az újság nem jelent meg. Ezt azzal magyarázták, hogy ismét nyomdát váltanak, de ezt már megint új főszerkesztő, Varga Domokos György jelentette be. Egy hónap elteltével az Egri Nyomda is leállította a lap előállítását, mert a kiadó több millió forintos tartozást halmozott fel. November ötödikétől anyagi okok miatt szünetelt az Új Magyarország kiadása. December 16-án Napi Magyarországgént folytatódott az újság története. Az új névhez új főszerkesztőt kerestek: D. Horváth Gábor irányította a szerkesztőséget, aki továbbra is a lap polgári, konzervatív jellegét hangsúlyozta.

2.2.2. Magyar Nemzet

A rendszerváltás legbátrabb újságjának 45%-os tulajdonjogát a választások után egy svéd liberális lap, a Dagens Nyheter akarta megvenni, de a francia konzervatív Hersant cég is érdeklődött iránta. A miniszterelnök ez utóbbit szerette volna győztesként látni. A tét végső soron a lap irányultsága volt. „Elterjedt a vélekedés: ha a Bonnier veszi meg, akkor liberális lap lesz, ha a Hersant, akkor konzervatív.” (Rádai, 2004.) A kormányfő akarata győzött. A Magyar Nemzet akkori főszerkesztője, miután a szerkesztőség véleményét (jogi értelemben vétőjogát) figyelmen kívül hagyták, lemondott. Martin József így nyilatkozott ennek okairól: „Egyfelől azért, mert amihez nekem a legtöbb kedvem volt, a lapszerkesztéshez és az íráshoz, arra főszerkesztőként természetesen alig volt időm, másfelől a Soros Alapítvány után a Bonnier-csoport már a második olyan kiszemelt tulajdonos volt, akivel tárgyaltam, és akit aztán elvetettek, s ezt személyes kudarcként éltem meg. Harmadrészt pedig azért, mert nem akartam szembekerülni Antallal, az első szabadon választott magyar kormányval.” (Rádai,

2004.) Martin lemondása után hónapokig nem volt főszerkesztő a lap élén. A munkatársak belső szavazással próbáltak választani, de a 12 pályázó közül senki nem kapta meg a kétharmados támogatást. 1991 januárjában már nem belső szavazással, hanem kinevezéssel került a szerkesztőség élére Pethő Tibor. Augusztusban a lap vezetése több újságíró elbocsátásáról döntött. Közöttük volt a Magyar Nemzet hír- és információs rovatának vezetője és a gazdasági rovatvezető is. Az indok szerint e rovatok politikai értetlenséget tanúsítottak, és nem jártak el kellő tárgyilagossággal, de a szerkesztőség néhány tagja úgy vélte, hogy „e két rovat írásai túlon túl sok kételyt ébresztettek a hivatalos politikával szemben”. Nyolc újságírót küldtek el. A lap munkatársai az elbocsátások miatt Pethő Tibor lemondását követelő petíciót adtak át a főszerkesztőnek. A Magyar Nemzet gárdája annak érdekében, hogy a tulajdonost tárgyalóasztalhoz kényszerítse, a hazai sajtótörténetben addig rendhagyó módon kétórás figyelmeztető sztrájkot tartott. A kiadó erre reagálva felmondta a kollektív szerződést. A lap sztrájkbizottsága végül tárgyalt a Hersant vezetőivel, és néhány nappal később megegyezés született. A tulajdonos vállalta, hogy a sztrájkolókat nem éri joghátrány, valamint biztosítja a kollektív szerződésben és a Munka Törvénykönyvében rögzített szakszervezeti jogokat. Antall József 1993. decemberében bekövetkezett halála után Boross Péter miniszterelnök kormánya néhány héttel az országgyűlési választások előtt visszaállamosította a Magyar Nemzetet, a lap a Hírlapkiadó Vállalathoz került. (Juhász, 2003.)

2.3. Harc a televízióért

A médiapiacra egy terület maradt, amelynek a frekvenciamoratórium miatt a közelébe sem juthatott a magánszféra, ez pedig az állami, monopolhelyzetben lévő rádió és televízió volt. Ezek lettek a kormány/pártok céltáblái. Csurka István ezzel kapcsolatban is megfogalmazta követelését: „Akárhon a világon csak az mondhatja a hatalom birtokosának magát, akinek van saját tévéje. Tekintettel arra, hogy a választások a hatalom kérdése felől döntenek, logikus, hogy a győztes erők, a győztes pártok vagy a győztes párt befolyást kell majd gyakoroljon a nemzeti médiákra. Ha egyszer a legnagyobb média a legfontosabb hatalmi tényező, akkor úgy igazságos, hogy a szabad választásokon megválasztott vezetők, az új győztesek birtokolják azt.” (Farkas, 1990. 35.p.)

Miközben Hankiss Elemér és Gombár Csaba munkához látott, az MDF politikusai a média területén is sürgették a kampányukban meghirdetett „tavaszi nagytakarítás”-t. Követelték, hogy a rendszerváltás előtti évek szerkesztőit, újságíróit távolítsák el. Hankiss nem tett eleget

a politikai elvárásnak. Egy interjúban azt mondta: „gyakorlatilag senkit sem bocsátottunk el. Annak ellenére sem, hogy sok fölösleges ember volt akkor a televíziónál. Én nem vállalkoztam erre, mert kívülről jött emberként nem tudtam, ki az igazán jó szakember, és ki nem az.” (Mihancsik, 2000.)

2.3.1. Az első konfliktusok

Az MDF-et az első sérelem a kormány megalakulásának pillanatában érte. A Magyar Televízió ugyanis az új kormány eskütételének közvetítése helyett az éppen akkor zajló labdarúgó BEK-döntőre kapcsolt. Így elmaradt az ünnepélyes eseményről az élő adás. Az MDF szándékosságot feltételezett, és messzemenő következtetést vont le, vagyis azt, hogy a televízió számára ellenszenves a kormány. A következő konfliktus az önkormányzati választások előtt történt. Antall József miniszterelnök, az MDF elnöke megszólalási lehetőséget kért a televízióban. A kampányra való tekintettel Hankiss úgy gondolta, a miniszterelnök-pártelnök szereplését ki kell egyensúlyozni, ezért fölkérte Göncz Árpádot, hogy ő is mondjon tévébeszédet. A köztársasági elnök a fölkérést előbb elvállalta, de később visszamondta. A televízió elnöke ekkor úgy döntött, hogy önmagában nem engedi leadni az Antall-beszédet, annak ellenére sem, hogy azt már rögzítették is. Hankiss döntése azért is vitatható, mert ha az önkormányzati választások kampánya előtt szót kért az MDF elnöke, akkor azt nem a köztársasági elnök beszédével lehetett volna kiegyensúlyozni, hanem például az SZDSZ elnökének megszólalásával. A kormány számára komoly nehézséget okozott az őszi taxisblokádnak is. A tárgyalásos megegyezés élő közvetítése a rendszerváltás utáni televíziózás egyik újdonsága volt. A helyzetet nehezítette, hogy a miniszterelnök betegsége miatt kórházban volt, ezért közvetlenül nem tudott részt venni a kormány döntéseiben. A helyzet azonban indokoltá tette, hogy Antall megszólaljon. Az interjú készítésének körülményeit így idézte fel: „Készülődés közben fel akartam venni az öltönyömet, de lebeszéltek róla, mondván, hogy kórházi környezetben pizsama a természetes öltözék. Így készült Feledy Péterrel a nevezetes pizsamás interjú, amely sokak szerint mindezekig legsikerültebb tévés szereplésem.” (Marinovics, 2003. 112.p.)

2.3.2. Perek

Hankiss Elemér intendánsokat kért fel, az egyes csatorna élére Bányai Gábort, a kettes vezetőjének Vitray Tamást. Több mint negyven produceri iroda jött létre, új műsorstruktúrát

készítettek, és jelentősen nőtt a műsoridő. A kettes csatornán Bánó András vezetésével alternatív híradó indult. Ennek ötlete Hankiss elnökké választása előtti időkre nyúlik vissza. Még Pozsgay Imre államminiszterként felügyelte a televíziót, amikor 1990 januárjában a kormány megszüntette az intézményben az elnöki és elnökhelyettesi funkciót. Az új elnökség vezetésére Nemeskürty Istvánt kérték fel, az elnökség tagja lett Chrudinák Alajos, Czigány György, Dömölky János, Gombár János, Horváth Ádám, Kőváry Péter, Pálffy G. István és Vitray Tamás. Néhány nappal később az elnökség leváltotta Aczél Endrét, majd a Híradó és A Hét irányítására Pálffy G. Istvánt kérte fel. Amikor Hankiss a televízió élére került, szakmai versenyt hirdetett. Pálffy G. szerint Hankiss ezzel hibát követett el: „az objektív tájékoztatást két irányban menő híradózással nem lehet megteremteni. Ha problémásnak látta az elnök a Híradó beállítottságát, akkor engem el kellett volna távolítania.” (Rádai, 2004.) Ezzel a döntéssel a médiaháborúnak egy intézményen belüli frontja nyílt meg.

1991. júniusában egy televíziós értekezleten Feledy Péter bírálta a tévé vezetőit, Hankiss Elemér és Bányai Gábor lemondását követelte. Hankiss válaszul három hónapra felfüggesztette Feledy Pétert. Novemberben Hankiss fegyelmit adott Pálffy G. Istvánnak egy, a Híradóban közzétett nyilatkozata miatt. Egy évvel később a televízió elnöke levelet írt a miniszterelnöknek, amelyben közölte, ha Pálffy G. István és Chrudinák Alajos nem tartja magát az újságírói és a közéleti tisztesség elemi normáihoz, akkor ennek megfelelő lépéseket kell tennie. Szeptemberben Hankiss fölmentette Pálffy G. Istvánt főszerkesztői beosztásából. A Fővárosi Munkaügyi Bíróság azonban visszahelyezte őt a munkakörébe. Ekkor viszont már Csák Elemér volt a Híradó főszerkesztője. A helyzetet úgy oldották fel, hogy Csák Elemért Brüsszelbe küldték tudósítónak. Chrudinák Alajossal szemben az elnök becsületsértési pert indított, mert a külpolitikai újságíró magyarellenesnek, korruptnak nevezte a televízió vezetését, az elnököt pedig hazudozással, rágalmozással vádolta. Hankiss leváltotta Chrudinákot is. Antall József felszólította Hankisst, hogy vonja vissza a döntését. Ez az ügy is a bíróságon folytatódott, ahol Chrudináknak adtak igazat, így a Panoráma szerkesztőségében is vissza kellett állítani az eredeti állapotot.

A kormány is bírósághoz fordult. Balsai István MDF-es igazságügy-miniszter „gazdálkodás körében fennálló kötelezettségek megszegése miatt” fegyelmi eljárást kezdeményezett Hankiss Elemér ellen. Balsai miniszter és vizsgálóbiztos azt javasolta az Antall-kormánynak, hogy Hankiss Elemért fegyelmi úton bocsássa el. Az elnök 1993-ban bekövetkezett lemondása után a kormány által felállított fegyelmi tanács ugyan megszüntette az eljárást, ekkor Hankiss jelentette be, hogy munkaügyi bírósághoz fordul.

A televízió teljes elnöki jogkörrel felruházott alelnöke, Nahlik Gábor Bányai Gábor intendánst és Nagy László gazdasági igazgatót idézte fegyelmi tanács elé. A vád: közalkalmazotti jogviszonyból eredő lényeges kötelezettség vétkes megszegése. A büntetőeljárást megszüntették. Az ORFK is megszüntette a nyomozást a Balsai István által tett feljelentés ügyében.

Az 1994-es választás után Hankiss Elemér, Bányai Gábor és Nagy László feljelentette Balsai István minisztert és Nahlik Gábor alelnököt. A Magyar Televízió új alelnöke, Székely Ferenc pedig bejelentette, hogy az intézmény eláll a korábbi vezetés által a televízió munkatársai ellen indított bírósági perekről, és ígéretet tett, hogy a jogtalanul és méltánytalanul meghurcolt kollégák azonnali munkalehetőséget kapnak. 1994. novemberében Hankiss Elemér is elégtételt kapott, amikor a Fővárosi Munkaügyi Bíróság hatályon kívül helyezte a vele szemben hozott fegyelmi határozat indoklását.

2.3.3. Az Egyenleg-ügy

Ez a történet is - évekkel később - a bíróságon ért véget. A forgatókönyv hasonló volt: politikai akarattal megszüntettek egy, a kormánynak nem tetsző műsort. Vezetőjét meghurcolták, majd hét évnyi pereskedés után a bíróság kimondta, hogy a vád hamis volt. A háttérben a főszereplő ezúttal is a politika volt, de a televízióban dolgozó újságírók is segédkeztek.

1991-ben Vitray Tamás a Tv2 intendánsaként Bánó Andrászt kérte fel egy 12 perces hírműsor megszervezésére. Az új műsor Egyenleg címmel jelentkezett a kettes csatornán. Az első adás 1991. május 6-án volt, az utolsó 1993. október 26-án. Bánó András azokat a szerkesztőket kérte fel, akikkel együtt állt fel, amikor Pálffy G. Istvánt nevezték ki Aczél Endre helyére a Híradó élére, valamint a Magyar Rádióból hívott fiatal riportereket, szerkesztőket. A műsor egyre nagyobb nézettségre, népszerűsége tett szert, sokan ellen-Híradónak tartották, mert míg az egyes csatornán jelentkező Híradó elkötelezett lett a kormánnyal, az Egyenleg kritikus hozzáállása miatt rásütötték, hogy az SZDSZ érdekeit képviseli.

1992. október 23-án a Parlament előtti ünnepségről helyszíni közvetítést adott a Magyar Televízió. Az Egyenleg stábja is forgatott, mivel este adásuk volt. Az ünnepi szónok „Göncz Árpád nem tudja elmondani köztársasági elnöki beszédét a Kossuth téren, mert neonáci fiatalok szervezett csoportja füttykoncertbe fojtja az előadását.” – így emlékezett Kéri László a történetekre. (Kéri, 2010. 34.p.) Hogy kik tették lehetetlenné, hogy Göncz Árpád beszéljen, arról hónapokig tartó vita folyt. Volt olyan érv, hogy Gönczöt egykori '56-os bajtársai

fütyülték ki. Csakhogy az Egyenleg kamerája rögzítette, amint a téren „neonáci sapkás, Árpád-sávós zászlót lengető fiatalok is ordítottak.” (Szegvári, 1994. 38.p.) A politikai vita abból robbant ki, hogy a fiatalok hogyan kerültek a térre, volt-e ebben a Belügyminisztériumnak szerepe. A politikusok szócsatájába az Egyenleget is belekeverték, kormánypárti politikusok azt állították, hogy a téren nem az, és nem úgy történt, ahogyan a tudósításban szerepelt. Az Egyenleget hamisítással vádolták. A parlamentben Orbán Viktor a kormány felelősségét hangsúlyozta: „A Kossuth téren jelen lévő kormánytagok nehéz helyzetét megértjük, választaniuk kellett saját - egyébként náci viseletbe öltözött - híveik és az ország elnöke között. S önök, uraim, nem az elnököt választották.” (Orbán, 1992.10.26.) Az Egyenleg elleni támadásba a Híradó és A Hét is bekapcsolódott. A Hét június 20-i adásában megszólaltatták Suha György rendőrségi szóvivőt, aki azt állította, hogy: „a képen látható fiatalembereket korábban rendőri intézkedések kapcsán őrizetbe vették, így ők semmiképpen sem lehettek a Göncz-beszéd ideje alatt ott a Kossuth-téren.” (Szegvári, 1994. 43.p.) Bánó András ezt cáfolta: „Suha György azért téved, mert a náci sapkásokat csak jóval a Göncz Árpádot ért atrocitás után vezették ki a térről.” (Szegvári, 1994. 53.p.) Bánó András ezt követően sajtótájékoztatón mutatta be az október 23-án az Egyenleg operátora által készített hatpercnyi felvételt. Nahlik Gábor alelnök vizsgálatot rendelt el, és szakértői elemzésre bekérte az Egyenleg felvételeit. A kazettát eljuttatta a Sony Broadcast Internationalhoz, ahol megállapították, hogy a rendelkezésükre bocsátott kazetta nem azonos azzal, amelyet a kamerából kivettek. Az MTV alelnöke úgy értette Bánó szavait, hogy a kezében az eredeti kazetta van. Az eredeti, gépből kivett kazettáról viszont a felvételeket egy másik kazettára másolták át. Demeter Katalin, aki ezt a munkát végezte, erre így emlékezett: „Az október 23-i felvételeket a szokásos módon archiváltam. [...] Amikor elkérte tőlem (tudniillik Bánó András Gy. P.) az október 23-án készült felvételeket, én az eredeti archivált anyagot adtam át.” (Szegvári, 1994. 240-241.p.) Nahlik Gábor a Sony szakvéleményére hivatkozva a műsorszerkesztési irányelvek súlyos megsértése és a vezetés szándékos félrevezetésének alapos gyanúja miatt fegyelmi eljárást indított, és felfüggesztette állásából Bánó András főszerkesztőt, Hardy Mihály főszerkesztő-helyettest, Losonczy Livia szerkesztőt és Fehér Márta szerkesztő-riportert. Egyúttal Murányi Lászlót, az egyes csatorna Híradójának munkatársát bízta meg az Egyenleg vezetésével. A szerkesztőség ezt elfogadhatatlannak tartotta. Nahlik Gábornak címzett levelükben ezt írták: „Kérjük, hogy azt a döntését, amellyel Murányi Lászlót bízta meg, szíveskedjék visszavonni. Kérjük, hogy az átmeneti időszakra a szerkesztőség munkatársai közül nevezzen ki vezetőt.” (Szegvári, 1994. 72.p.) Nahlik a döntését nem vonta vissza, a szerkesztőség ezért újabb levelet írt: „Mivel Ön szándékát

továbbra is fenntartja, és határozott kérésünk ellenére épp az objektív, pártatlan, plurális tájékoztatás biztosításának követelménye miatt nem az Egyenleg alkotógárdájából nevez ki ideiglenes megbízással főszerkesztőségünk élére vezetőt, nem áll módunkban sem a mai esti 10 órás Egyenleget, sem a későbbi napokban műsorba betervezett hírműsorainkat elkészíteni.” (Szegvári, 1994. 99.p.) Válaszul Nahlik december elsejei hatállyal megszüntette az Egyenleg Főszerkesztőségét: „Az Egyenleg c. műsor tehát munkamegtagadás miatt nem készül, az Egyenleg Főszerkesztőség saját magát szüntette meg.” (Szegvári, 1994. 120.p.) A Nahlik Gábor vezette fegyelmi bizottság elbocsátotta Bánó Andrást. Az ítélet ellen tiltakozva benyújtotta felmondását a tévé vezető jogtanácsosa. Deák Zsolt javasolta, hogy a Bánóék ellen indított fegyelmi eljárást szüntessék meg. Az is az ügyhöz tartozik, hogy miközben elbocsátották az Egyenleg vezetőjét és az október 23-i adás szerkesztőit, a botrányt kiváltó riport készítőjét, Fehér Mártát, a felvételeket készítő operatőrt, Sárközy Andrást vagy az archiválást végző Demeter Katalint még csak meg se hallgatták. Ebből arra lehet következtetni, hogy a fegyelmit elrendelő alelnököt valójában nem érdekelte, hogy mi és milyen körülmények között történt az Egyenleg riportjában. A cél az volt, hogy az Egyenleg elhallgasson. Mindez néhány hónappal az országgyűlési választások előtt, néhány héttel Antall József halála előtt, és négy hónappal a szintén politikai megrendelésre végrehajtott 129 rádiós elbocsátása előtt történt.

Bánó András és Sárközy András megnyerte a bíróságon indított keresetet. 2000 márciusában mondta ki az ítéletet a Legfelsőbb Bíróság, mindenben Bánó Andráséknak adva igazat. A bíróság hatályon kívül helyezte a fegyelmi határozatot, és a Magyar Televíziót arra kötelezte, hogy a volt főszerkesztőt kártalanítsa. A bíróság a kazetta-üggyel kapcsolatban is fontos megállapítást tett, eszerint Bánó András soha nem állította, hogy Nahlik Gábor alelnöknek az eredeti, gépből kivett kazettát adta át. A vitatott felvételtől csupán azt mondta, hogy az vágtatlan, és kozmetikázatlan.

2.3.4. Kiéheztetés

Az MDF a nyomásgyakorlás új eszközével próbálkozott. A parlament 1993-as költségvetési vitájában Csurka István azt javasolta, hogy a Magyar Televíziótól vonjanak el egymilliárd forintot. A parlament ezt meg is szavazta, a pénzt zárolták. A zárolás mellett a kormánypárti képviselők egy másik, az intézmények autonóm gazdálkodását érintő javaslatot is elfogadtak. Bakó Lajos MDF-es képviselő azt indítványozta, hogy a Magyar Rádió és a Magyar Televízió

a jövőben ne önálló költségvetési soron lévő intézmény legyen, hanem a miniszterelnökség fejezete alá tartozzon.

2.4. Harc az elnökségért

Az Antall-kormány első intézkedései után gyorsan peregtek az események, amelyek nyomán az új hatalom ellen fordult a közhangulat. A kormánypárti politikusok úgy gondolták, hogy a negyven éves szovjet uralom után az emberek eufórikus örömmel fogadják a szabadon választott kormányt és döntéseit. Tíz évvel a rendszerváltás után Levendel Ádám közvélemény-kutató egy televíziós műsorban ezt így foglalta össze: „Magyarországon az emberek egyszerűen jobban akartak élni. Be szerettünk volna kerülni a gazdagok klubjába – azt hittük, hogy kimennek az oroszok, és Ausztria leszünk!” (Gyuricza, 2001. 59.p.) A lakosság jólétet, biztos egzisztenciát, stabilitást remélt. Ehelyett a „kamikáze-kormány” működésének néhány hónapja után gyárbezárások, tömeges elbocsátások, 30%-os infláció, drasztikus drágulás következett. Falvak, városok, egész régiók maradtak munka nélkül. Nem volt többé 3.60-as kenyér, 1.80-as újság, olcsó könyv, mozi-és színházjegy. Sokkal többet kellett fizetni a gázért, villanyért, a helyi- és távolsági közlekedésért. Drágult az üzemanyag, jelentősen visszaestek a reálbérek, a megélhetés költségei pedig nagy mértékben megnöttek. A piaci nyitással néhányan nagyon meggazdagodtak, sokan viszont nagyon elszegényedtek. A parlamenti vita, amit immár a televízió is közvetített, azt mutatta, hogy az ország gondjainak felelős tárgyalása helyett a képviselők egymást szidták, a múltra való visszamutogatással helyettesítették az érdemi vitát. Az elégedetlenség az önkormányzati választáson is megmutatkozott, a polgármesteri helyek többségét nem a kormánypárti jelöltek nyerték el. Ezt követte a taxisblokád, ahol szintén a kormánnyal szembeni kritika mutatkozott meg. A legnagyobb kormánypárton belül is ellentétek feszültek: a nemzeti liberalizmus, a keresztény-konzervativizmus, a népi-nemzeti irányzat gyűjtőpártján belül megkezdődött a kiszorítósdi, a vezető szerep megszerzésére irányuló belső harc. Antall József egy ideig együtt tudta tartani a pártot, de a belső ellenzéke egyre radikálisabb hangot ütött meg. A miniszterelnököt korán megtámadó betegsége pedig még sebezhetőbbé tette. A kormányfőt kritika érte a paktum miatt is, de főként azért, hogy a médiában nem sikerült olyan pozíciókat megszerezni, amelyek garanciát adnának ahhoz, hogy a hír- és magazinműsorok a kormánnyal lojálisak legyenek. Azt gondolták, változna a helyzet, ha menesztenék Gombár Csabát és Hankiss Elemért. Ehhez jogalapot is találtak, egy 1974-es kormányrendeletet, amely szerint a

közintézmények munkáltatója a kormány. Eszerint a kormányfő felmentheti az elnököket. Csakhogy a felmentést kezdeményező levelet a köztársasági elnöknek is alá kellett írnia.

Antall József 1991. április 5-én fordult először Göncz Árpádhoz azzal a kéréssel, hogy a hivatkozott (pártállami) kormányrendelet alapján írja alá Hankiss és Gombár felmentését. Göncz Árpád ezt nem tette meg. Kéri László megfogalmazása szerint: „Ezzel kezdetét vette a hazai médiapolitika levelező korszaka.” (Kéri, 2000. 248.p.) A miniszterelnök ezután azt kérte a köztársasági elnöktől, hogy járuljon hozzá három-három alelnök kinevezéséhez a rádióban és a televízióban. A Magyar Rádióba Király Editet, Rózsa T. Endrét és Sediánszky Jánost, a Magyar Televízióba Bányai Gábort, Chrudinák Alajost és Peták Istvánt jelölte. Göncz Árpád ezt a kérést is elhárította. A jelölés és az elutasítás ősszel megismétlődött. Ekkor Kulin Ferenc, a parlament kulturális bizottságának MDF-es elnöke az Alkotmánybírósághoz fordult. Azt kérte a testülettől, hogy értelmezze Göncz Árpád kinevezési jogkörét. Az Alkotmánybíróság olyan választ adott, amelyet mindkét fél a saját szempontja szerint tudott érteni. Ekkor már látható volt, hogy a médiatörvényt nem sikerül olyan gyorsan elfogadni, mint ahogyan a rendszerváltás óráiban remélték. Ebből az következett, hogy az elnökök még hónapokig, évekig a helyükön maradhatnak.

Kónya Imre, az MDF frakcióvezetője 1991 nyarán belső tanulmányt írt, ami azonban eljutott a sajtóhoz. A Kónya-dolgozatban a szerző előbb azt taglalta, hogy az első hónapokban miért nem avatkozott be a kormány a rádió és televízió irányításába: „A legnagyobb ellenzéki párt és szövetségei nyugati sajtókapcsolataikon keresztül egy olyan lépést, amely a rádió és a televízió átalakulására irányul, felhasználtak volna arra, hogy az MDF és az új kormányzat liberális, demokratikus elkötelezettségét megkérdőjelezzék.” (Kónya, 1991.) A konfliktuskerülő magatartással az Antall-kormány akkor hagyott fel, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy a médiatörvény bizonytalan ideig várat magára, és az is egyértelmű lett, hogy a vezetők leváltásának kérdésében a miniszterelnök és a köztársasági elnök közötti vita nem zárul le egyhamar. Ezért Kónya Imre így érvelt: „Meggyőződésem szerint végrehajtható a Magyar Rádió és Televízió politikai beállítottságának és szellemiségének megváltoztatása.” (Kónya, 1991.)

2.4.1. Felmentési kísérletek

Az 1992-es év elején Hankiss Elemér szabadságra ment. Az Egyesült Államokba utazott, a Stanford Egyetem vendégprofesszoraként. Közben Antall József levélben tájékoztatta Göncz Árpádot, hogy visszavonta a rádió és televízió alelnökeire tett korábbi személyi javaslatát. A miniszterelnök hamarosan új neveket terjesztett elő, a Magyar Rádióba Csúcs Lászlót, a Magyar Televízióba Nahlik Gábort javasolta alelnöknek. Ezt a köztársasági elnök jóváhagyta, a két alelnök márciusban munkához láthatott.

Nahlik Gábor első utasításában bejelentette, hogy az elnök távollétében átveszi annak helyettesítését. A televízió gazdasági helyzetére tekintettel megtiltotta új műsorok megrendelését. A hírműsorokat érintően így rendelkezett: „A Hét és a Híradó mellett létrehozott Egyenleg című hírműsor párhuzamosan jelentkező irreálisan magas költségeit meg kell szüntetni.” (Nahlik, 1992.03.02. 26.p.) Nahlik Gábor intézkedései miatt Hankiss Elemér az Egyesült Államokból fegyelmi eljárást kezdeményezett az alelnök ellen, és felfüggesztette őt állásából. Erről levélben tájékoztatta Antall Józsefet is: „Kötelességemnek tartom tájékoztatni Önt arról, hogy Nahlik Gábor alelnök ellen fegyelmi eljárást kezdeményeztem.” (Hankiss, 1992.03.04.) A válasz még aznap megérkezett: „Ön nem jogosult az MTV alelnökével szemben fegyelmi eljárás megindítására és lefolytatására, legfeljebb annak a kormánynál történő kezdeményezésére, ezért az Ön által Nahlik Gábor alelnökkel szemben indított fegyelmi eljárás jogellenes.” (Antall, 1992.03.04.) Hankiss Elemér ennek ellenére szigorú megrovásban részesítette Nahlik Gábort, a televízió dolgozóit pedig a következőkről tájékoztatta: „Tisztelt Kollégák! dr. Nahlik Gábor úr ellen fegyelmi eljárást indítottam és mindenféle intézkedési jogot tőle további döntésig megvontam.” (Hankiss, 1992.03.03. 27.p.) Egyúttal kiadta a 3. számú elnöki körlevelet: „Értesítem a Magyar Televízió valamennyi munkatársát, hogy dr. Nahlik Gábor alelnök március 2. és 6. között hozott valamennyi intézkedése érvénytelennek tekintendő.” (Hankiss, 1992.03.05. 27.p.) A miniszterelnök újabb levelet írt Hankiss Elemérnek, melyben bejelentette, hogy a Magyar Televízióban beállott helyzetre tekintettel visszavonja a korábban számára engedélyezett fizetés nélküli szabadságot, vagyis hazarendelte őt az USA-ból. A kettőjük közötti vita arról szólt, hogy a tévéelnök, az alelnök és a kormány milyen jogviszonyban vannak egymással, illetve hogyan érinti az új alelnököt az a helyzet, hogy az elnök korábban intendánsokat nevezett ki a két csatorna élére, és Hankiss Elemér a távolléte idejére Bányai Gábort bízta meg a helyettesítésével. A kormány az elnököt és az alelnököt is állami vezetőnek tekintette, ezért a helyettesítés ügyét is ebben a hierarchiában képzelte el. A kormány elvárta, hogy a Magyar

Televízió készülő Szervezeti és Működési Szabályzatában ezt, és az alelnök intézkedési jogosultságait konkrétan sorolják fel. A készülő SZMSZ-ben ezek a kérdések nem szerepeltek ilyen egyértelműen, ezért a kormány a televízió tervezeteit rendre nem fogadta el. Az ellentétes jogi értelmezés következménye az is, hogy a kormányfő szerint a televízió elnöke nem kezdeményezhetett volna fegyelmi eljárást az alelnök ellen. Hankiss Elemér tételesen felsorolta, hogy az alelnök mely kérdésekben jogosult őt helyettesíteni. Ezek között szerepelt a műsorpolitika koordinálása, a törvényelőkészítésben való részvétel, nemzetközi szerződések aláírása, a műsorterv és műsorstruktúra jóváhagyása, módosítása. Illetékes szakmai vezető ellenjegyzéséhez, vagyis az intendánsok, és a szintén Hankiss által kinevezett gazdasági főigazgató egyetértéséhez kötötte viszont a műsorpolitikai kérdéseket, a pártokkal és országos intézményekkel való kapcsolattartást, a vidéki és regionális stúdiókat érintő döntéseket vagy a gazdasági, gyártási, kereskedelmi és műszaki témákat. Végül egy további megjegyzést is tett: „Az alelnök nem hozhat olyan rendelkezést, amely az elnök korábban kiadott rendelkezésével ellentétes.” (Hankiss, 7/1992. számú elnöki utasítás, 29.p.) Antall József nem fogadta el az elnöki utasítást: „felhívom a figyelmét arra, hogy ezen utasítások érvényességéhez – miután az SZMSZ tárgykörébe tartozó kérdéseket szabályoznak – elnevezésüktől függetlenül, az 1047/1974. (IX.18.) MT határozat értelmében a kormány jóváhagyása szükséges. Egyben tájékoztatom arról, hogy a Magyar Televízió elnökének helyettesítéséről szóló 7/1992. sz. elnöki utasítást a kormány még ideiglenesen sem tartja jóváhagyhatónak.” (Antall, 1992.03.08. 31.p.) A kormány továbbra is érdemi jogköröket követelt az alelnök számára. Egy nappal később a miniszterelnök ismét levelet írt, de ebben már nem vitatkozott, hanem egy döntéséről tájékoztatta Hankiss Elemért: „felkértem az Országgyűlés kulturális, oktatási, tudományos, sport, televízió és sajtó bizottságot, vizsgálja meg a Magyar Televíziónál kialakult helyzetet. Kértem a Bizottságot, hogy Önt is hallgassa meg és a vizsgálatot követően pedig foglaljon állást abban, hogy a feltárt körülményekre tekintettel továbbra is alkalmasnak tekinti-e Önt a Magyar Televízió elnöki tisztségének betöltésére.” (Antall, 1992.03.12. 31.p.)

2.4.2. Gombár Csaba meghallgatása

A miniszterelnök Gombár Csabát is le akarta váltani. Miután a köztársasági elnök kinevezte Csúcs Lászlót alelnöknek, Antall József a televízióéval azonos forgatókönyvet választott: Gombár Csaba rádióelnöki alkalmasságának vizsgálatára is felkérte a parlament szakbizottságát. A meghallgatáson Gombár Csaba egy nyilatkozatot olvasott fel, melyben közölte, hogy a bizottságot a kormánypártok többsége miatt nem tartja alkalmasnak arra, hogy

személye pártatlanságáról állást foglaljon. Hozzátette, hogy nem hajlandó asszisztálni egy jogszerűtlen eljárás lefolytatásához. „A kormány több mint egy éve megbízottain keresztül tudomásunkra hozta, hogy nem a Kossuth, Petőfi, Bartók Rádió és irodalmi főszerkesztőség tervezett szervezeti struktúrájában lát problémát, hanem azok vezetésére kijelölt személyekkel kapcsolatban. Ezeket a kérdéseket a későbbiekben sem kívánom semmiféle politikai erőcsoporttal megvitatni.” (Pallagi, 1994. 191-192.) Gombár Csaba a nyilatkozat felolvasását követően távozott. A kulturális bizottság a rádió elnökét alkalmatlannak ítélte posztja ellátására, és törvénysértéssel vádolta, mert nem vetette magát alá a bizottsági procedúrának. Antall József másnap megírta levelét, melyben a parlamenti bizottság döntésére hivatkozva kérte a köztársasági elnököt, hogy mentse fel Gombár Csabát. Göncz Árpád levélben válaszolt, ebben az állt, hogy nem menti fel a rádió elnökét, mert az „a sajtószabadság alkotmányos elvének sérelmén keresztül súlyosan zavarná az államszervezet demokratikus működését.” (Kronológia, 2005. 225.p.)

2.4.3. Hankiss Elemér meghallgatása

Hankiss Elemér bizottsági meghallgatása 1992. május 21-én kezdődött. A kulturális bizottság a döntést június 17-én mondta ki. A procedura híven tükrözte a rendszerváltás utáni politikai kultúra, vitakultúra minőségét. A meghallgatás harmadik fordulójára a kormánypártok állásfoglalás-tervezete már meg volt szövegezve, csak arra vártak, hogy kihirdethessék. A rendszerváltás után ez volt az első olyan politikai esemény, ahol ugyan a végső döntés egy pillanatig sem volt kérdéses, mégis a vita, az érvelés szellemi pezsgést, olykor derűs pillanatokat is hozott. Ebben nagy szerepe volt Hankiss Elemérnek, aki olykor a társadalomtudós kíváncsiságával és türelmével követte a szózuhatagot, és próbálta újra és újra érvekkel, adatokkal alátámasztani mondanivalóját.

A vita egyik csomópontja éppen az a kérdés volt, hogy ki a munkáltatója a televízió (és a rádió) elnökének és alelnökének, és hogy a televízió kormányfelügyelet alatt áll-e vagy sem. Kulin Ferenc, a bizottság MDF-es elnöke szerint a két intézmény mindaddig a kormány felügyelete alatt áll, amíg a parlamentben el nem fogadják a médiatörvényt, és az másképp nem rendelkezik. Varga Ferenc a televízió jogi szakértője összefoglalta a rendelet történetét: „ez a bizonyos 1974-es kormányhatározat, illetve a televízió úgynevezett alapító okirata nagyon leszűkült, kiürült a felügyelet vonatkozásában, úgy is mondhatnám, hogy nagyon lecsupaszodott, hiszen mindösszesen annyi szerepel, hogy a Magyar Rádió és a Magyar Televízió felügyeletét a kormány látja el, és ennek keretében jóváhagyja a szervezeti és

működési szabályzatot. Ám nem állapítja meg, nem határozza meg, hogy tulajdonképpen mi a felügyelet tartalma, mire irányul a felügyelet?” (Varga, 1992. 73.p.)

A bizottsági meghallgatással egy időben az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek minősítette az 1974-es minisztertanácsi rendeletet, de annak megsemmisítését 1992. november 30-ig felfüggesztette, egyúttal felszólította az Országgyűlést, hogy a médiatörvényt mielőbb alkossa meg. Hankiss Elemér e döntés ismeretében értékelte a pártállami határozat érvényességét: „igenis büszke vagyok arra, hogy a miniszterelnök úrral szemben – a szakértőimnek hála – megéreztem, hogy a '74-es határozat, ami nem is igazán jogszabály, alkotmányellenes, és nem aszerint cselekedtem.” (Hankiss, 1992. 143.p.) Hankiss Elemér a Nahlik Gábor elleni fegyelmi büntetés jogalapjaként is tagadta, hogy annak köze lenne a kormányhatározathoz, vagy hogy akár az alelnök, akár ő állami vezetők lennének: „Sem én, sem ő nem vagyunk állami vezetők. Tehát ránk nem vonatkozik az a szabály, hogy csak a kormány indíthat velünk szemben fegyelmit.” (Hankiss, 1992. 143.p.) Csurka István nehezményezte, hogy az elnök miért a maga által kinevezett vezetőket hívta segítőként a bizottsági meghallgatásra, és miért nem az alelnököt, Nahlik Gábort. „Miért – nyilván ön rendelkezett így -, hogy erre a meghallgatásra nem a megfelelő szintű, esküt letett alelnökét hozta el, hanem olyan embereket, akiknek ön adott megbízást, akik az ön tenyeréből esznek, és az ön által elképzelt parancsokat, utasításokat, fax-utasításokat teljesítik. Itt egy súlyos ellentmondás látszik lenni, ami már első pillanatban – kimondom az ítéletemet is – megkérdőjelezi az ön alkalmasságát, hiszen aki ilyen elemi ismeretekkel nincs tisztában, az – talán még ezt is mondhatom – esküszegő.” (Csurka, 1992. 18.p.) Hankiss Elemér politikai analógiával válaszolt: „Hadd hívjam fel Csurka István figyelmét arra – a példáért elnézést kérek, és nem akarom magam hasonlítani az összehasonlított személyhez -, nincs arra példa, hogy Bush elnök együtt jelenjen meg Quayle alelnökkel, egyrészt azért, mert szégyelli őt, [...] mert nem tud értelmesen elmondani három mondatot.” (Hankiss, 1992. 24-25.p.) Felidézte a miniszterelnök neki tett ígéretét, hogy nem fog olyan személyt kinevezni alelnöknek, akinek a személyét ő nem tudja elfogadni. Antall József azonban Hankiss Elemér megkérdése nélkül jelölte Nahlik Gábort alelnöknek. Ami pedig a Hankiss által kinevezett intendánsokat illeti, az ő személyükről felkérésük előtt konzultált a miniszterelnökkel és a köztársasági elnökkel is.

Kormánypárti politikusok nehezményezték, hogy a televízió nem fordít kellő figyelmet a parlament, a kormány döntéseinek bemutatására, azok népszerűsítésére. Korábban Antall József is írt ilyen tartalmú levelet a televízió elnökének. Ezt Csurka István is szóvá tette, majd Kulin Ferenc pontosította, hogy milyen programokat kellene készítenie a televíziónak: „mi azt

kifogásoljuk, hogy olyan típusú didaktikus értelmezése, kifejtése, megmagyarázása a törvényeknek, ami az állampolgárok magatartását, állampolgári tájékozódását segítené, ezt nem találjuk, és ebben kérünk változatlanul továbbra is segítséget.” (Kulin, 1992. 62.p.) Hankiss Elemér a miniszterelnöknek írt válaszlevelében felsorolta, mely műsorokban miként foglalkozik a televízió az új törvények megismertetésével, egyúttal megjegyezte, hogy ezekhez nem mindig kapják meg a műsorkészítők a kormány segítségét. „Újra és újra beleütköztünk abba a problémába, hogy a tárcák vezetői nem fogadják el meghívásunkat, és nem jönnek el ezekre a műsorokra.” (Hankiss, 1992.03.31. 4.p.) Hankiss a meghallgatáson megismételte: „A televízió kapui nyitva vannak minden okos és értelmes információ előtt, kérem, ne zárják be a politikusok ezt a kaput előttünk.” (Hankiss, 1992. 34.p.)

Hankiss Elemér a legfontosabb feladatának azt nevezte, hogy megőrizze a televízió függetlenségét. Ezért kapott különös hangsúlyt a fideszes Molnár Péter kérdése, hogy milyen politikai nyomásgyakorlásnak volt kitéve a televízió az elnök - működése alatt? Hankiss szerint az új demokráciák minőségének egyik fokmérője, hogy miként tudják megőrizni a monopóliumhelyzet idején az intézmények függetlenségét. A volt szocialista országok új demokráciáiban nem egy példa volt arra, hogy a televízió nem állt ellen a politikai befolyásnak. Ennek eredményeként Csehszlovákiában, Lengyelországban, Romániában, Szerbiában, Horvátországban, Szlovéniában kormánytelevízió jött létre. A Magyar Televízió ezekkel szemben „meglehetősen független” – mondta Hankiss Elemér. A befolyásolás eszköze volt a Szervezeti és Működési Szabályzat megalkotása, és a kormány reagálása. Négyyszer adták be a kormánynak a tervezetet, de mindannyiszor visszakapták. A kifogás mindig ugyanaz volt, a szabályzatban nem kellőképpen határozták meg az alelnök munkakörét. Hankiss Elemér ezt a játszmát az egyik legkonkrétabb és legdurvább politikai beavatkozási kísérletnek minősítette: „Úgy gondolták, ha be tudják tenni a televízióba a saját emberüket – esetünkben ez Nahlik Gábor, akkor ő tőlem a hatalmat átveszi, és a kormánynak megfelelő módon alakítja majd a televízió sorsát. Ez nem szégyen, de ez így van. Ez a legkeményebb befolyásolási stratégia volt.” (Hankiss, 1992. 128.p.)

A televízió elnöke a vita következtetéseként azt állapította meg, hogy a jelek szerint a kormányzó pártok részéről megszűnt az őt addig támogató bizalom. Hangsúlyozta azonban, hogy az MDF és SZDSZ paktuma alapján nem arra kérték fel, hogy az egyik vagy a másik párt érdekeit képviselje a televízióban. Ellenkezőleg. Arra kérték fel, hogy ha szükséges, akkor a pártérdekekkel szemben is a társadalmi érdeket képviselje. Azt viszont a meghallgatás során senki nem tudta bizonyítani, hogy a társadalmi érdeket megsértette volna. Így csak az a következtetés maradt, hogy Hankiss Elemértől a kormányzó pártok érdekei alapján vonják

meg a bizalmat. Emlékeztetett arra, hogy két fontos szempont volt, amikor őt és Gombár Csabát felkérték. Egyrészt politikailag független személyeket kerestek, másrészt olyan szakembereket, akiktől elvárható volt, hogy a rádiót és a televíziót kivezessék az átmenet körüli zűrzavaros helyzetből. Az érveket összefoglalva ezt mondta: „Úgy vélem, hogy a teljesítményem egyik tétel alapján sem «elegendő» ahhoz, hogy a bizottság megvonja a bizalmat, vagy kijelentse azt, hogy alkalmatlan vagyok.” (Hankiss, 1992. 77.p.) A bizottság kormánypárti tagjai ezt nem így gondolták. Már a meghallgatás alatt megjegyezték, hogy az elnök válaszait, érveit nem fogadják el. Csurka István ennek így adott hangot: „Sorra veszem a nekem szóló válaszokat. Előrebocsátom, hogy sajnos egyetlenegy sem sikerült az elnök úrnak úgy előadni, hogy én azt elfogadhassam.” (Csurka, 1992. 78.p.) Kulin Ferenc ezt mondta: „Elbeszélünk egymás mellett. Én a magam részéről és képviselőtársaim részéről úgy érzem, hogy ezért nem fogadhatók el Hankiss Elemér válaszai.” (Kulin, 1992. 83.p.) A politikusok valódi szándékát Elek István mondta ki: „Amikor a meghallgatást végigvittük, és javasoljuk Hankiss Elemér felmentését, akkor nem változott meg a koncepciónk azzal kapcsolatban, hogy pártatlan, autonóm közszolgálati televízióra van szükség. Csupán arról van szó, hogy a vezetői poszton más emberrel szeretnénk próbálkozni az elmúlt idő tapasztalatai alapján.” (Elek, 1992. 138.p.) A bizottság állásfoglalásának tervezetét Balácsi Tibor ismertette. A kormánypárti tagok nem fogadták el Hankiss Elemér jogértelmezését, hogy a kormánynak csupán törvényességi felügyelete lenne az MTV fölött, ezért a Nahlik Gábor alelnök ellen indított fegyelmi eljárást sem tekintették elfogadhatónak. Vitatták Hankiss Elemér azon törekvését, hogy egy szervezetében kereskedelmi, de tartalmában közszolgálati intézménnyé szerette volna a televíziót átalakítani. A bizottság nem érezte meggyőzőnek azt sem, hogy miért indokolt a műsorokat mind nagyobb mértékben az intézményen kívül, üzleti vállalkozásban gyártani. Az állásfoglalás utolsó pontja pedig a miniszterelnöknek szóló megállapítás volt: „a kulturális bizottság javasolja a miniszterelnök úrnak, hogy tegyen lépéseket az utódlás megoldására és kezdeményezze a köztársasági elnök úrnál dr. Hankiss Elemérnek a határozatlan idejű megbízatásából való felmentését.” (Balácsi, 1992. 132.p.) A szövegben nem találunk utalást a miniszterelnök eredeti kérdésével kapcsolatos megállapításra. A kulturális bizottság kormánypárti tagjai nem mondták ki Hankiss Elemér alkalmatlanságát, mégis megfelelték a kérdésben rejlő elvárásnak, és az elnök felmentésére tettek javaslatot. Antall József ezután levélben kezdeményezte Hankiss Elemér felmentését, egyúttal megismételte korábbi, Gombár Csaba fölmentésére irányuló kérését is. Göncz Árpád válasza: nem menti fel egyik elnököt sem. Kéri László közléséből tudjuk, hogy „1992 májusa és decembere között – alig fél év leforgása alatt – huszonöt olyan levelet

küldtek egymásnak a legmagasabb közjogi méltóságok, amelyek kizárólagos témakörét a két elnök leváltása körüli politikai viharok adták.” (Kéri, 2000. 249.p.) Azért is vált az elnökök eltávolítására tett kormányzati kísérlet a médiaháború fontos frontjává, mert a levelezés csakúgy, mint a médiaháború összes eseménye a nyilvánosság előtt zajlott. Sükösd Miklós becslése szerint 1990 és 1992 között csak az írott sajtóban tízezres nagyságrendre becsülhető az e témakörben megjelenő írások száma. Ezt egészítik ki a rádióban és a televízióban a médiaháborúval foglalkozó beszámolók. (Sükösd, 1992.)

2.5. Harc a rádióért

A Magyar Rádióban a televízióéhoz hasonló forgatókönyv szerint követték egymást az események. A rádiósok többsége bizalommal fogadta Gombár Csabát. A politikai konszenzussal kinevezett elnök hozzákezdett az intézmény és a műsorszerkezet átalakításához. Három intendatúrát hívott életre: a Kossuth-adót politikai-információs profillal, a Petőfit könnyűzenei, szórakoztató csatornaként, a Bartókot pedig komolyzenei, szórakoztató adóként meghatározva. Itt sem voltak jelentős elbocsátások, a létszám további növekedésének elkerülésére létszámstopot hirdettek. A kormány ekkor tett kísérletet arra, hogy alelnököket neveztesse ki, de Göncz Árpád nem írta alá a kezdeményezést. Ez a lépés a médiaháború nyílt szakaszának kezdete volt a rádióban. A harc itt is a Szervezeti és Működési Szabályzat körül folyt. A rádió rendre megküldte a kormánynak, amit az rendre nem fogadott el. Antall József 1992 elején alelnök kinevezését kezdeményezte. A rádióba a pénzügyi szakembernek tartott Csúcs Lászlót javasolta. A miniszterelnök indoklása szerint a leendő alelnök „tapasztalt, vezetői gyakorlattal rendelkező gazdasági szervező szakember”, aki képes lesz „megszilárdítani a nemzeti média vezetését, pénzügyi-gazdasági fegyelmét és a kétségbe nem vonható objektív szemléletű működés elősegítését.” (Kronológia, 2005. 221.p.) A frissen kinevezett alelnök, Csúcs László így nyilatkozott: „elsődleges feladatomban most a helyzet felmérése és a feszültségek oldása. [...] A rádió egyébként szerintem kormánypárti, semleges és ellenzéki egyszerre, kinevezésemet az egyenlő távolságtartás jegyében kell felfognom.” (Pallagi, 1994. 173.p.)

2.5.1. Hankiss és Gombár lemondása

1993. január 6-án Gombár Csaba a Magyar Rádió és Hankiss Elemér a Magyar Televízió elnöke a Parlament épületében benyújtotta lemondását Göncz Árpádnak. Döntésüket így

indokolták: „Először: mivel múlt decemberben nem született meg a médiumtörvény, és remény sincs rá, hogy az az 1994-es országgyűlési választások előtt megszülessen, felmentve érezzük magunkat korábbi ígérletünk alól, mely szerint az új törvény jóváhagyásáig vállaljuk megbízatásunkat. Másodsor: mivel az új, 1993-as költségvetési törvénnyel megszűnt intézményeink anyagi függetlensége, ezzel a nagy nehezen kivívott autonómiánk is odalett, s a rádió és a televízió ismét kelet-európai típusú, kormányirányítású állami médiummá züllött. Szervezeti visszaalakításuk az 1989 előtti állapotba máris folyamatban van. Harmadszor: nem kívánunk segédkezni az új demokrácia két fontos intézményének lerombolásában.” (Hankiss, 1993.10.27.) A miniszterelnök levelet írt a köztársasági elnöknek: „Tisztelt Elnök Úr! Tudomásul vettem Hankiss Elemérnek a Magyar Televízió elnökének és Gombár Csabának, a Magyar Rádió elnökének a mai napon Elnök úrhoz benyújtott lemondását.” (Kronológia, 2005. 233.p.) A miniszterelnöki sajtóiroda által kiadott közlemény szerint „a lemondások elfogadása megnyithatja az utat a valósághű, tárgyilagos tájékoztatáshoz, a Magyar Rádió és a Magyar Televízió közszolgálati feladatainak a társadalom által régen óhajtott hiánytalan és szabad betöltéséhez.” (Kronológia, 2005. 233.p.) Ez a közlemény nem kevesebbet állít, mint hogy a két elnök volt az akadálya annak, hogy a rádióban és a televízióban a „társadalom által régen óhajtott hiánytalan és szabad” közszolgálati megvalósulhasson. Ezt a célt a kormány iránt elkötelezett alelnökök helyzetbe hozásával lehet majd biztosítani. Fura logika! Antall József a médiáról, a közszolgálati ságról, a pártatlanságról azt gondolta, hogy aki a kormányról jót mond, az kiegyensúlyozott, aki pedig nem, az ellenséges. Kölni visszaemlékezésében ezt írta: „Amikor a Tv Híradó kormányoldalra fordult, kitaláltak egy ellenzéki hírműsort, az Egyenleget. Pedig a televízióknak és a rádióknak az a dolga, hogy objektíven tájékoztasson és a különböző véleményeknek egyaránt hangot adjon.” (Marinovich, 2003. 185.p.) Vagyis, miközben a miniszterelnök maga mondta ki, hogy „a Tv Híradó kormányoldalra fordult”, ezt nem kifogásolta, sőt a sajtó feladatának az objektív tájékoztatást nevezte, de az Egyenleget ellenzékinek minősítette.

2.5.2. Csúcs László lépései

Gombár Csaba lemondása után néhány nappal Csúcs László bejelentette, hogy amint pozícióba kerül, megváltoztatja a műsorstruktúrát, az intézmény gazdálkodási rendjét és szervezeti felépítését. Túrhetetlennek mondta, hogy egyes műsorok – a 168 Órát és a Gondolat-jelet említette példaként – „politikacsináló jelleggel funkcionálnak”, ezért kilátásba helyezte néhány műsor megszűnését. Csúcs Lászlónak azonban még várnia kellett, Göncz

Árpád ugyanis a két médiaelnök lemondása ellenére sem írta alá a két elnök felmentését. A köztársasági elnök hangsúlyozta, hogy a kinevezési törvény érvényben van, ennek alapján az ő joga elfogadni vagy elutasítani Gombár Csaba és Hankiss Elemér lemondását. Miután a kormány viszont közalkalmazottnak tekintette a két elnököt, a januári lemondásuk után hatvan nappal a törvény erejénél fogva megszűnt a közalkalmazotti jogviszonyuk. A helyzet kaotikussá vált. Az elnökök lemondtak, azt a miniszterelnök tudomásul vette, de a köztársasági elnök még nem mentette fel egyiküket sem. Gombár Csaba ekkor ki is jelentette, hogy mindaddig a Magyar Rádió elnökének tekinti magát, amíg Göncz Árpád föl nem menti funkciójából.

A kormány január végén úgy döntött, hogy a Magyar Rádió vezetését Csúcs László veszi át. A kormány három héttel Csúcs László megbízása után elfogadta a Magyar Rádió Szervezeti és Működési Szabályzatát. Látva az alelnök pozíciójának megerősödését, döntött az intézmény állami támogatásának kiegészítéséről. Csúcs László teljes elnöki jogkörrel felhatalmazott alelnökként szabad kezet kapott. Azonnal leváltotta a Gombár Csaba által kinevezett adófőszerkesztőket, új műsorrendet léptetett életbe, és egy sor műsort megszüntetett. A Magyar Televízióban is hasonló volt a forgatókönyv. Amikor Nahlik Gábor átvette az intézmény irányítását, a kormány elfogadta a televízió SZMSZ-ét. A tévé 500 millió forint kormányzati gyorssegélyben részesült, egy héttel később további 1.2 milliárd forintot kapott. Az alelnök új műsorstruktúrát vezetett be, a Hankiss által létrehozott intendatúrákat megszüntette.

Csúcs László személyi döntéseivel is vihart kavart. Egyik közleményében megtiltotta például, hogy a Magyar Televízióból elbocsátott újságírókat (az Egyenleg munkatársairól volt szó) a fegyelmi vizsgálatok lezárulásáig foglalkoztassák. P. Szabó József adófőszerkesztő kínai utazására időzítve pedig általános adófőszerkesztő-helyettessé nevezte ki Babiczky Klárát. „Nem sokkal azután, hogy Pálffy István, a Krónika rovat vezetője értesült a kinevezésről, megfogalmazta felmondását. Elmondta: korábban tiltakozott Babiczky alkalmazása ellen. Véleménye szerint az, hogy valaki a Magyar Fórum rendszeres szerzője, a Magyar Út Körök rendezvényeinek gyakori közreműködője, nem fér össze az objektív és pártatlan tájékoztatás követelményével.” (Kronológia, 2005. 241.p.) Az alelnök közölte, a kinevezést nem vonja vissza, Babiczky pedig utasításba adta, hogy a médiaeseményekről csak az alelnök közleményét közöljék. Babiczky Klára megbízatását Csúcs László 1994 január első napjaiban visszavonta.

Csúcs László 1994 elején csoportos létszámleépítést jelentett be. Úgy gondolta, hogy közvetlenül az országgyűlési választások előtt végrehajtja a kormány/párt radikálisainak régi követelését. Az indok gazdasági racionalizálás volt. A március 4-én kihirdetett elbocsátottak névsorából azonban látszott, hogy nem gazdasági, hanem politikai szempontok alapján válogatták össze a 129 rádióst. A gazdasági okra hivatkozás azért sem tűnt megalapozottnak, mert az elbocsátottak között egyetlen takarítónő szerepelt, a többiek ismert és elismert politikai újságírók, zenei szerkesztők voltak. (Folyosó, 1994. 63-64.p.) Az elbocsátások tragikomikus mozzanata volt, hogy a Stúdió 11 tánczenekar felét is szélnek eresztették.

Március 7-én a parlamentben a napirend előtti vita vezető témája volt, ami a rádióban történt. Pető Iván, az SZDSZ képviselője szégyennek nevezte az elbocsátásokat. A politikai összefüggést azzal indokolta, hogy az adófőszerkesztő (P. Szabó József) egy nyilatkozatában ezt mondta: „A végleges lista csütörtökre készült el, én is csak akkor értesültem róla, amikor Csúcs László visszaérkezett a kormánnyal való tárgyalásról”. (Pető, 1994.03.07. 56.p.) Az MSZP-s Gál Zoltán politikai tisztogatásról beszélt és felszólította a kormányt, hogy kezdeményezze a két alelnök felmentését. A fideszes Deutsch Tamás ezt mondta: „a Magyar Rádióban politikai tisztogatás volt, még akkor is, ha mindenki mást mond.” (Deutsch, 1994.03.07. 57.p.) Az ekkor már MIÉP-es Csurka István szerint az elbocsátás a nemzet érdekeit szolgálta, mert „ezek az urak, akik most munkaügyi módon, jogszerűen kikerülnek a rádióból, nagyon sokat hazudtak, nagyon sokat ártottak ennek az országnak.” (Csurka, 1994.03.07. 57-58.p.) A miniszterelnök, Boross Péter bírálta a rádiósok viselkedését, és hangsúlyozta, hogy egy közintézményben rendnek és fegyelemnek kell lennie. „Nem működhet az az intézmény – és semmi köze nincs a sajtószabadsághoz –, ahol lehet hangosan üvöltözve, a folyosón szaladgálva, némi trágárságot sem mellőzve – legalábbis a nekem adott tájékoztatás tanúsága szerint – közalkalmazotti magatartást tanúsítani.” A miniszterelnök cáfolta, hogy köze lenne a névsor összeállításához: „A kormánynak – és személyemnek mint kormányfőnek – személyi ügyben és egyes személyek kiválasztásában nem volt szerepe.” (Boross, 1994.03.07. 61-62.p.)

A Magyar Családok Országos Szövetsége politikai tőkét próbált kovácsolni az elbocsátottak ismertségéből, és képviselőjelöltséget ajánlott. Szájer József, a Fidesz frakcióvezetője személyes levelet írt: „Szeretnék együttérzésemről biztosítani abban a helyzetben, melyet a rádiótól való elbocsátásod jelez. Véleményem szerint ez a tény a közszolgálatosság elvének durva megsértése. Munkádat nagyra értékeltem eddig is. Maradok tisztelettel: Szájer József.” (Szájer, 1994.03.07. 74.p.) Az MSZP elnöke, Horn Gyula bejelentette, hogy „ha a szocialisták kormányközelbe kerülnek a választásokat követően, azonnal visszahelyezik állásukba az

elbocsátottakat.” (Pallagi, 1994. 364.p.) Ez a kiállítás csábítóan hangzott, az elbocsátottak azonban a közszolgálati Magyar Rádió munkatársaiként nem politikai rehabilitálást vártak, hanem jogi elégtételt.

Az elbocsátások politikai motívumának bizonyítéka lehet, hogy aki bírósághoz fordult, az a munkaügyi pert megnyerte. Az ítélet rövid, és érthető volt: „A bíróság megállapítja, hogy az alperes 1994. április 8-án kelt 24/1994.sz. közalkalmazotti jogviszonyból történő felmentést tartalmazó intézkedése jogellenes.” (Bírósági határozat) Csúcs László gazdasági racionalizálási érve ezen a ponton végleg megbukott. A 129 rádiós elbocsátása a Magyar Rádióknak (a kormánynak, a költségvetésnek) egy forint megtakarítást sem jelentett. Azt is meg kell jegyezni, hogy Csúcs László intézkedéseit az aktuális hatalom egyetértéssel fogadta. Később Kulín Ferenc így háritotta el politikai felelősségét: „Az ezzel kapcsolatos felelősség egyedül a rádió alelnöké.” (Pallagi, 1994. 363.p.) Az elbocsátások után lelkiismereti okokra hivatkozva lemondott a Magyar Rádió vezető jogásza. Tábori Zoltán a munka elviselhetetlen terheivel, és a vezetésbe vetett bizalma elvesztésével magyarázta döntését.

Minden közvélemény-kutatás azt valószínűsítette, hogy az MDF vereséget szenved az országgyűlési választásokon. A közszolgálati logika szerint a kormányváltás nem érinti szükségszerűen a közszolgálati intézmények vezetőit, ha azok szakmai meggyőződésük szerint végeznék a munkájukat. Ha a leköszönő Boross Péter erről meg lett volna győződve, hogy így történt, vagyis, hogy Nahlik Gábor és Csúcs László pártatlanul, kiegyensúlyozottan, politikai részrehajlás nélkül vezette a rádiót és a televíziót, akkor aligha kérte volna már az új Országgyűlés megalakulása előtt, hogy a parlament kulturális bizottsága hallgassa meg a két alelnököt - felmentésük miatt. A felmentést a köztársasági elnöknek is alá kellett írnia. Göncz Árpád megtagadta az aláírást, indoklása szerint az iraton nem szerepeltek az okok, ami miatt a miniszterelnök a felmentéseket kezdeményezte. Boross Péter a köztársasági elnökkel folytatott személyes találkozó után megismételte a kérést. Göncz Árpád ezúttal aláírta a két alelnök szabad elvonulását jelentő felmentést.

2.6. A politika az utcára vonul

A médiaháború új szakaszát jelentette, amikor a médiával, illetve annak vezetőivel szemben táplált ellenszenvet már nemcsak a Parlament falain belül fejezték ki a képviselők, hanem civil szervezetek az utcán tüntettek. Kezdetben a médiaelnökök leváltását, nemzeti rádiót és nemzeti televíziót követeltek. Később Göncz Árpád lemondását is így próbálta kikényszeríteni az újra és újra összegyűlt tömeg.

2.6.1. Tüntetések a rádiónál és a televíziónál

Az első demonstrációra 1991. október 23-án a Magyar Rádiónál került sor. A Romhányi László vezette Magyarok Nemzeti Szövetsége szélsőjobbaldali csoport követelte Gombár Csaba távozását. Romhányi 1992. március 15-én a Szabadság térre szólította a híveit, ekkor '56-os szervezetek is csatlakoztak a tüntetéshez, és az ekkor alakult Magyar Újságíró Község képviselője is szónokolt. 1992. augusztus 22-étől már több napon át tüntettek. A Politikai Foglyok Országos Szövetsége, és az '56-os szervezetek demonstrációjához politikusok is csatlakoztak. A rádió, a televízió székháza és a Parlament előtti gyűlésen Csurka István szónokolt. A médiában dolgozókat „magyarellenesnek”, „idegen érdekek kiszolgálóinak”, „nemzetgyalázónak” nevezte, „nagytakarítást”, a rádió, a televízió elnökének lemondását, és Göncz Árpád távozását követelte. Király B. Izabella (MDF), Zacsek Gyula (MDF) és Dénes János (független) országgyűlési képviselő parlamenti igazolványát felmutatva jutott be a rádió épületébe, ahol követelték, hogy a tüntetők nyilatkozatát olvassák be. A rádió vezetői engedtek a politikusok nyomásának. Ezen a demonstráción a tüntetők együtt éltették a kormányt, Antall Józsefet és Csurka Istvánt, és kórusban követelték Gombár (Hankiss) és Göncz lemondását. Néhányan seprűvel „felfegyverkezve” érkeztek. A Corvin közti fegyveresek egykori parancsnoka, Pongrácz Gergely, akit a tömeg a vállára emelt, ezt mondta: „Amit 1956-ban nem sikerült elérnünk gépfegyverrel, azt most elérhetjük seprűvel!” Az MDF-es Réti Miklós éhségstrájkba kezdett. Szeptember 19-én újabb, több ezer fős tömeg követelte a rádió és a televízió székházánál az elnökök leváltását.

Sükösd Miklós szerint a civil szervezetek és a politika egymásra találása szükségszerű volt. „A rendszerváltás óta eltelt két évben valamennyi párt felismerte, hogy szükségessé vált a passzivitásba zuhanó, de elégedetlen társadalom újramegszólítása. A kihívásra az MDF a média elleni populista mozgósítással válaszolt.” (Sükösd, 1992.)

2.6.2. Csurka István Néhány gondolata

Csurka István 1992 nyarán érkezettnek látta az időt, hogy immár ne csak az állami médiát támadja, hanem a rádió- és televízió elnököt eltávolítani nem képes Antall Józsefet és az elnököket eltávolítani nem engedő Göncz Árpádot is. A Magyar Fórum augusztus 20-i számában jelent meg Néhány gondolat a rendszerváltozás két esztendeje és az MDF új programja kapcsán című írása. Ebben bírálta a kormányt, amiért nem tudta megszerezni a

sajtót, pedig – mint írta - „saját sajtó és vele együtt lélegző tájékoztatás kellett volna”. A megszerzés helyett a kormány „a sajtót és a médiumokat az első rossz rögtönzéssel leadta a vele szembeni erőknél.” Ebből következett, hogy a kormány kényszeredetten arra hivatkozik, hogy azért nem tudja a céljait megvalósítani, mert a sajtó ellenséges vele, „tetteit, szándékait félremagyarázza és elhallgatja”. (Csurka, 1992.08.20.) Azt feltételezte, hogy a kormány szándékosan játszotta át a médiát az SZDSZ kezébe. Az MDF és az SZDSZ közötti titkos tárgyalásokat szerinte már a választások előtt megkezdték, és ez teljesedett ki a paktumban. Erről azt mondta, hogy az „a magyar politikatörténet egyik legellentmondásosabb és legkártékonyabb hatású megállapodása.” A médiaháború történései Csurkát arra sarkallták, hogy a médiával, és a köztársasági elnökkel szembeni türelemnek véget kell vetni: „A Magyar Rádióban és a Magyar Televízióban haladéktalanul rendet kell csinálni, el kell távolítani, ha kell, rendőri erővel, a törvényellenesen kinevezett intendánsokat és sleppjüket, és ha a köztársasági elnök úr továbbra is ellenáll, ha a törvénytelenység útját járja, akkor bármilyen adminisztratív intézkedés, bármilyen erő igénybevétele meg van engedve, mert törvénytelenységben egyik sem ér fel az ismételt aláírás-megtagadásokkal.” (Csurka, 1992.08.20.) Csurka a köztársasági elnököt külföldről zsinóron rángatott bábhoz hasonlította. Tette ezt azért, mert Göncz Árpád megtagadta a három-három alelnök kinevezését. Csurka ki is mondta, hogy ezek az alelnökök lettek volna hivatottak a kormányzati akaratot végrehajtani: „Az elnök megtagadja a kinevezési okmány aláírását, mert a hivatalba lépő alelnökök szétvetnék azt a jogellenesen, törvénytelenül felépített intendánsi rendszert, amelyik a kormányellenesség és a paktumba beépített nómenklatúrabiztosítékok tartozéka. Göncz nemet mond, mert a háta mögött állók, a kommunista, a reformkommunista, a liberális és a radikális nómenklatúrák, a párizsi, a New York-i és a tel-avivi összekötők ezt parancsolják neki.” Ezzel az MDF alelnöke nem kevesebbet állított, mint hogy a köztársasági elnök döntéseit zsidó ügynökök befolyásolják. Csurka ultimátumot adott a kormánynak. Azt mondta ki, amit addig senki: Antall József felelősségét és adott esetben utódlásának kérdését. „Antall József egészségi állapota hullámzó, a sajtó birtokba vétele szinte százszázalékos, a nagyvilág el van foglalva értelmetlen háborúkkal - mire várjunk?” – sürgetett Csurka. (Csurka, 1992.08.20.)

Antall József és Csurka István médiafelfogása gyökeresen eltért. Csurka sosem rejtette véka alá, hogy a sajtót a választáson győztes politikai erő zsákmányának tekinti. Antall demokratikusabban gondolkodott. Nem uralni akarta a médiát, csupán azt várta volna el, hogy az ne legyen a kormánnyal ellenséges. Antall tisztában volt Csurka párton belüli népszerűségével, ezért körültekintően kellett megválasztania azt a pillanatot, amikor Csurkát

az MDF-en kívülre szoríthatta. Ráadásul sokáig úgy vélte, hogy Csurka nemzeti-radikálisainak szavazatára szükség lehet, ezért amíg csak lehetett, nem élezte a kettőjük közötti nézeteltérést. A Csurka-dolgozat azonban elkerülhetetlenné tette a konfliktus kirobbanását. Antall József így értékelte Csurka írását: „kétségbe vonja a rendszerváltás összes eddigi eredményét, engem személyemben támad. Irredenta, nacionalista és antiszemita, élesen szembeállítja egymással az általam képviselt demokratizmust és a magyar nemzeti érdeket, új MDF-et, új vezetést kíván.” (Marinovich, 2003. 128.p.) Antall József augusztus 31-én a parlamentben napirend előtti felszólalásában történelmi párhuzamot vont, így felelve Csurka felvetésére, mely szerint Antallnak mennie kell: „Addig állok az MDF élén megválasztóim bizalmából és saját elhatározásomból, továbbá a kormány élén az Országgyűlés megbízása alapján, ameddig a magyarság iránti töretlen elkötelezettségnek, a parlamentáris demokrácia, s a jogállamiság alapelveinek eleget tehetek. De nemcsak az a kötelességem önmagammal szemben, ha e követelményeknek nem felelhetek meg, hogy felállok, hanem olyan felszólításoknak és célzásoknak sem fogok ijedtemben vagy rossz megítélés következtében eleget tenni, ami a hatalom átadását jelentette a történelem során Kun Bélának, Hitlernek vagy másoknak. Remélem, hogy a kényszer nem teremt hazánkban még egyszer ilyen helyzetet, ehhez a parlamentáris rendszerben utat nyitni nem engedhetünk.” (Marinovich, 2003. 128.p.) Az MDF-en belül úgy értékelték, hogy „Csurka diagnózisa helyes, megoldási javaslatai helytelenek.” (Révész, 1995. 171p.) A párt elnöksége a dolgozatot vitaanyagnak minősítette, Debreczeni József azonban nyílt levélben támadta a szerzőt. Csurkát megosztó személyiségnek nevezte, az Antall elleni támadást pedig súlyos politikai hibának. A Nyílt levél utolsó bekezdésében fogalmazta meg ítéletét Csurka írásáról: „Pista! [...] Ki kell hát mondanom: mindazon elemek halmaza, amit eddig kimutattam a szövegedből (ami kiordított belőle!): a kirekesztő, faji ihletésű, kizárólagos értéként felmutatott nemzeti kollektívizmus: társulva az antidemokratikus, antikommunista és antiszemita elemekkel, hibátlanul megfelelnek egy komplett náci ideológiai alapvetésnek. Ehhez nekem, nekünk, az MDF-nek nincsen semmi közünk. Nem is lesz.” (Debreczeni, 1992.08.27.) Míg itthon a hatalom szőnyeg alá söpörte a Csurka-dolgozat okozta felháborodást, a nemzetközi sajtó nacionalista, és antiszemita írásról beszélt. „A Financial Times Le Penhez hasonlítja Csurkát, és úgy fogalmaz: Csurka antiszemita vagdalkozásainál fontosabb, hogy Antall és az általa vezetett párt vonakodik egyértelműen elítélni az írást és lemondani a szerzőjét. A The Times szerint a tanulmány neonáci ideológiát idéz.” (Révész, 1995. 176-177.p.)

A Magyar Fórumban újra és újra támadták a miniszterelnököt. 1993 januárjában az jelent meg, hogy Antall József „személye már nem a siker kovácsa, sokkal inkább gátló tényező.”

(Révész, 1995. 180.p.) Antall úgy fogalmazott, hogy „ez tehát nyílt lázadás volt, amit le kellett verni, viszont nekem ehhez időre volt szükségem.” (Marinovich, 2003. 128.p.) Sok időt vett igénybe, amíg Antall le tudta verni Csurka támadását. Ebben szerepet játszhatott az is, hogy Für Lajos és Lezsák Sándor folyamatosan kísérletet tett arra, hogy Antallt és Csurkát egymás mellé állíthassák annak érdekében, hogy az MDF-et erősebb pártnak mutathassák, mint amilyen az a valóságban volt. Az Antall-Csurka ellentétet 1993 nyarán sikerült lezárni. A magyar-ukrán alapszerződés parlamenti vitájában Csurka szembe ment a kormány előterjesztésével. Egy héttel az alapszerződés-szavazás után Elek István az MDF frakcióhoz írt javaslatában indítványozta, hogy Csurka Istvánt zárják ki a pártból. Csurka ekkor megalapította a Magyar Igazság és Élet Pártját, majd a parlamentben önálló frakciót hozott létre. Az MDF azonban nemcsak Csurkát zárta ki, hanem a Csurkát támadó MDF liberális szárnyának meghatározó képviselőit: Elek Istvánt és Debreczeni Józsefet is.

2.6.3. A Demokratikus Charta

A jobboldal agresszív, szélsőséges fellépését a társadalom kezdetben azzal magyarázta, hogy az a demokrácia, a szabad véleménynyilvánítás része. Hamar kiderült azonban, hogy a tüntetések szervezői, szónokai gyakran kormánypárti képviselők. Ilyen előzmények után alakult meg 1991. szeptember 26-án a Demokratikus Charta. Alapító nyilatkozatában így fogalmaztak: „Mi, a Demokratikus Charta aláírói, felemeljük a szavunkat az alkotmányos demokráciát veszélyeztető jelenségek ellen, és azon leszünk, hogy türelmetlen, kirekesztésre törekvő, tekintélyelvű hatalmi csoportosulások ne tehessék holt betűvé a köztársaság alkotmányát, s hogy mi, magyarok, szabad polgárok lehessünk, ne pedig meghunyászkodó alattvalók!” (Magyari, 2001.09.28.) A Chartát több mint 150 értelmiségi írta alá. Művészek, irodalmárok, politikusok, a közélet szereplői. A Charta fellépett a médiaelnökök védelmében, kiállt a köztársasági elnök mellett, tiltakozott a Kónya- vagy a Csurka-dolgozatban megfogalmazott szélsőséges kijelentések miatt, és tüntetett a szélsőjobboldal demonstrációi ellen. A szervezet akkor vált ismertté, amikor Antall József menesztette Surányi Györgyöt a Magyar Nemzeti Bank éléről, egyebek mellett azért, mert a bankelnök csatlakozott a Chartához. Surányi védelmében megszólalt a liberális értelmiség, egész oldalas fizetett hirdetésben hívták fel a figyelmet arra a veszélyre, amit Surányi fotója alá írtak: „Így járhat mindenki!” Kornis Mihály író a Magyar Hírlapnak ezt nyilatkozta: „Antall József ezzel a nyilatkozatával bizonyítja a Demokratikus Charta szükségességét és létjogosultságát.” (Pallagi, 1994. 158.p.) A Charta 1991 végére mozgalommá vált. A szervezésében az SZDSZ

néhány politikus és prominens értelmiségi vett részt, például Kis János filozófus és Konrád György író. Nem pártpolitikai céllal hívták életre, hanem, ahogy Konrád György mondta, azért, mert olykor ki kell nyitni a demokrácia esernyőjét a szélsőjobboldal tomboló vihara ellen. A Charta ernyője alatt megjelent mindhárom ellenzéki párt (SZDSZ, MSZP, a liberális Fidesz). De amikor a Charta már utcai demonstrációkat szervezett, a Fidesz kimaradt. Ennek az oka, hogy a szélsőjobboldali fenyegetéstől való irtózásánál erősebben taszította őket az a gondolat, hogy az ellenzéki pártok közös fellépésével az MSZP aktivizálódását segítik elő. Az MSZP-t ugyanis az MSZMP utódpartjaként az új parlamenti pártok karanténba zárták. A Charta által szervezett demonstráció volt az első pillanat, amikor a kampányában radikálisan antikommunista SZDSZ nyilvánosan közösséget vállalt az MSZP-vel. A Fidesz ennek a látszatát is igyekezett elkerülni. Az MDF-es Horváth Balázs a magyar politikatörténet egyik legsúlyenteljesebb eseményének minősítette a Charta működését. A fideszes Sasvári Szilárd a kezdeti támogatás után úgy nyilatkozott, hogy a Charta: „Fedőszerv volt, egy kitűnő trükk az antikommunista retorikájú SZDSZ és a posztkommunista MSZP összehozására.” (Magyari, 2001.09.28.)

A Charta a jobbos tüntetésekre, a kormány antidemokratikusnak ítélt intézkedéseire demonstrációval felelt. Felhívásukra szeptember 24-én több tízezres tömeg gyűlt össze a Petőfi szobornál és a Kossuth téren. Az 1994-es választásokig aktív volt, aztán elcsendesedett. Pető Iván ezt így magyarázta: „Egyre kevesebben jöttek el a rendezvényekre, mert az emberek úgy érezték, hamarosan szavazatukkal tudnak véleményt nyilvánítani.” (Magyari, 2001.09.28.)

2.7. A meg nem szavazott médiatörvény

A rendszerváltás talán legnagyobb adóssága, hogy elmaradt a média szabályozása. A sajtótörvény 1986-ban született meg, 1990 januárjában az Országgyűlés módosította. Ez a törvény azonban csak az írott sajtóra vonatkozott, az elektronikus médiumokat nem érintette. A médiatörvényt az Ellenzéki Kerekasztal egyik szakmai bizottsága igyekezett megalkotni, de nem sikerült a törvényjavaslat szövegében megállapodniuk. „Utóbb, kormánya megalakulása után pár nappal, Antall József úgy nyilatkozott, hogy az EKA «közös vétke», hogy nem rendezte a média kérdéseit.” (Sipos, 2010. 82.p.) Az MDF és az SZDSZ paktumában konkrétan megfogalmazták a törvény iránti politikai igényt: „A nyilvánosság ügyeit rendezze mielőbb egy tájékoztatási törvény. Ennek elfogadásáig azonban maradjon hatályban a frekvenciamoratórium.” (Pártközi megállapodás, 1990.04.29, 428-429.p.) A moratóriumot a

Németh Miklós vezette Minisztertanács rendelte el 1989-ben. Azt akarták megakadályozni, hogy a választások előtt bármelyik politikai erő kisajátíthassa, és politikai célra használhassa fel a frekvenciát – a médiát.

Hankiss Elemér és Gombár Csaba annak tudatában vállalták az elnöki fölkérést, hogy mandátumuk a médiatörvény megalkotásáig tart. Mindketten részt vettek a törvény koncepciójának kidolgozásában. Az elnököket 1990 augusztusában nevezte ki a köztársasági elnök, a parlament albizottsága pedig már szeptemberben tárgyalta a javaslatot. Már ekkor érezni lehetett, hogy a törvény elfogadása nem lesz egyszerű. „Az albizottság tagjai egyöntetűen arra az álláspontra jutottak, hogy ilyen súlyos alapkérdések megválaszolása mellett szinte elképzelhetetlen a kész tervezetek közeli beterjesztése az Országgyűlés elé.” (Kronológia, 2005. 207.p.) Pedig ekkor már sokan várták a lehetőséget, hogy kereskedelmi médiumot indíthassanak. Öt műholdas és három földi sugárzású televízióra ötven jelentkező volt, hatvanan pedig rádiófrekvenciáért folyamodtak.

A köztársasági elnök 1991 végén még optimista volt, arról beszélt, hogy a média helyzetét „egyedül egy 66%-ban elfogadott médiatörvény tudja megoldani.” (Wisinger, 1994. 191.p.) Göncz Árpád egy évvel később is bizakodott, mivel a kormány akkor készült el a sokadik tervezettel: „A szándék mind a kormányzat, mind az ellenzék részéről megvan, hogy erre pontot tegyenek.” (Wisinger, 1994. 237.p.) A helyzetet nehezítette, hogy ekkor már a kormány és a közszolgálati médiavezetők közötti viszony megromlott, ezekben a hetekben került sor a két elnök bizottsági meghallgatására. Ott Hankiss Elemér szinte minden hozzászólásában felemlítette a törvény hiányát: „A törvénynek rég meg kéne lennie! Ez vonatkozik a kormánypártra és vonatkozik az ellenzékre is. Nem tudom, hogy miért nincs törvény, bűnös felelőtlenségnek tartom, hogy nincs Magyarországnak egy új médiatörvénye!” (Hankiss, 1992. 144.p.)

A törvényről 1992 decemberének utolsó napjaiban szavazott az Országgyűlés. Az utolsó pillanatban az alkotmányügyi bizottság kormánypárti többséggel úgy döntött, hogy az alkotmány meghatározza azokat a kérdéseket, amelyekről kétharmaddal kell dönteni, míg a törvény többi részéről egyszerű többséggel határozhat a parlament. Az ellenzék azonban ragaszkodott ahhoz, hogy a törvény egésze kétharmados többséget igényel. A szavazás különös eredményt hozott. Döntöttek 669 módosító indítványról, majd a végszavazáson a médiatörvény egyetlen támogató szavazatot sem kapott. Se a kormány tagjai, se a kormánypárti képviselők nem támogatták saját előterjesztésüket. A médiatörvényt 122 nem és

170 tartózkodás mellett az Országgyűlés elvetette. A kormánypártok és az ellenzékiek kölcsönösen egymást hibáztatták a történetek miatt.

Haraszi Miklós, a kulturális bizottság SZDSZ-es tagja szerint „Antallék olyan alkotmányos homlokzatot állítottak volna fel, amely mögött egy kormánypárti gépezet forog. Ennél a törvénytelenység állapota is jobb volt.” (Bajomi, 2001.) Antall József viszont Harasztit tartotta felelősnek: „Haraszi Miklós, aki médiaügyekben nemcsak az SZDSZ, hanem a teljes ellenzék meghatározó politikusa, a szavazás előtti napon úgy ébredt, hogy mégiscsak jobb, ha nem lesz médiatörvény. Elhatározását pedig tett követte. Nem lett médiatörvény, mert az ellenzék így érzi birtokon belül magát a rádióban és a televízióban. Meggyőződése, hogy a kiegyensúlyozással, a pártatlansággal, az objektivitással csak veszíthet. Sokkal jobb az ex lex állapot: így a média munkatársai szabadon és korlátozás nélkül szidhatják a kormányt.” (Marinovich, 2003. 188.p.) Egy holland politológus, B. Gijssbers a következőképpen foglalta össze a fiaskót: „Mindenképpen le kell vonnunk azt a következtetést, hogy az év végén a parlamentáris demokrácia szenvedett vereséget. [...] S ez nemcsak a kormány és az ellenzék veresége, hanem az egész magyar társadalomé.” (Kéri, 2000. 250.p.)

2.8. A demokratikus intézmények presztízse

A politikai intézmények presztízse ebben a négy évben jelentősen csökkent. Idézzük fel a rendszerváltás idején mutatott bizalom-indexet, és hasonlítsuk össze, mi történt az Antall-Boross kormányciklus végére:

Intézmények presztízse 1989-ben és 1994-ben

Köztársasági elnök	-	70
Hadsereg	-	59
Alkotmánybíróság	-	57
Magyar Rádió	-	54
Sajtó	-	54
Önkormányzatok	-	53
Magyar Televízió	-	51
Ellenzéki pártok	-	48
Kormánypártok	-	38
Tömegtájékoztatási eszközök	75	-
Környezetvédő mozgalmak	65	-
Egyházak	65	52
Országgyűlés	61	39
Kormány	56	40
Szakszervezet	51	45
Rendőrség	50	58

Forrás: Ipsos

Az Ipsos adatai azt bizonyítják, hogy a rendszerváltást követő politikai viharok, a médiaháború eseményei nem erősítették a demokratikus intézmények elismertségét, hanem ellenkezőleg, sokat ártottak. Legtöbbet éppen a korábbi éllovas, a média vesztett megbecsüléséből: a rádió, a televízió és az írott sajtó. Az Országgyűlés tekintélyvesztése azért következett be, mert a választók egyre kevésbé hitték, hogy a parlament tagjai érdemben az ő érdekeiket képviselnék. Egyedül a köztársasági elnök iránti tisztelet nőtt. Ez egyrészt Göncz Árpád személyiségével függ össze, másrészt az őt ért támadások erősítették az iránta megnyilvánuló szimpátiát.

2.9. A kormányváltás után

Abban, hogy az 1994-es országgyűlési választásokon az MSZP 54%-ot ért el, nem kis szerepe volt az MDF-kormányt népszerűsítő propagandának és a politikai ellenoldalt pocskondiázó kormányzati kommunikációnak, amit jelentős médiatámogatás kísért. Mindez azonban a választók személyes tapasztalatait nem írta felül. Az MSZP önállóan is képes lett volna kormányt alakítani, de koalícióra lépett az SZDSZ-szel. A közös kormányzástól azt remélték, hogy Magyarország erősíti az 1990-ben létrehozott demokratikus intézményeket, lépéseket tesz az ország NATO- és európai uniós csatlakozása érdekében, erősíti a piacgazdaságot, garantálja a demokratikus közéletet. A média világában békét és médiatörvényt ígértek.

A kormány megalakulása után azonban nem kellett sokat várni az első konfliktusra. Horn Gyula miniszterelnök ugyanis már akkor aláírta, és a köztársasági elnökhöz ellenjegyzésre átküldte a Magyar Rádió és a Magyar Televízió új vezetőinek kinevezését, amikor a személyekről még tartott a politikai egyeztetés. Az ellenzéki pártok (MDF, KDNP, FKgP, Fidesz) Göncz Árpádhoz fordultak, azt kérték, hogy a médiabéke iránti elkötelezettségére tekintettel ne írja alá a kinevezési okmányokat. A köztársasági elnök azonban július közepén kinevezte a Magyar Televízió elnökévé Horváth Ádámot, alelnökké Székely Ferencet és Somosi Pétert, a Magyar Rádió elnökévé Szirányi Jánost, alelnökké pedig Magos Györgyöt és Simkó Jánost.

Megkezdődött az a folyamat, ami a későbbi kormányváltások során is ismétlődik majd, vagyis a választásokon vesztes politikai táborhoz tartozónak ítélt műsorokat megszüntették, vezetőit eltávolították, helyükre új emberek és új műsorok kerültek. Boross Péter kérésére a köztársasági elnök felmentette Nahlik Gábort és Csúcs Lászlót, Nahlik Gábor Pálffy G. Istvánt menesztette. Az új elnök Betlen Jánost bízta meg a Híradó főszerkesztésével, egyúttal megszüntette Stefka István munkaviszonyát. Elbocsátotta Várkonyi Balázst az MTV

belpolitikai főszerkesztőjét, helyére Szombathy Pált, a liberális Magyar Hírlap újságíróját nevezte ki. A Hét vezető szerkesztője Obersovszky Péter lett. Chrudinák Alajost eltávolította a Külpolitikai Főszerkesztőség és a Panoráma éléről. Az MTV elállt a korábbi vezetés által saját munkatársai ellen indított perekől, Bánó András az esti háttérműsor főszerkesztésére kapott felkérést.

A Magyar Rádióban a Kossuth adó főszerkesztőjét, P. Szabó Józsefet nyugdíjazták, az új vezető Rékai Gábor lett. A Petőfi adónál Radnóti László helyére Sárközy Erika került. Újra jelentkezett a Gondolat-jel, de a 168 Órát nem lehetett újraindítani. Mester Ákos nem tért vissza a rádióba, hanem a műsor nevével azonos című lap főszerkesztője lett. A kormányváltást követő személyi váltásokkal kapcsolatban Sipos Balázs megjegyezte, hogy „ha visszafogottabban és kevésbé látványosan is, de újra érvényesült a politikai lojalitás szempontja.” (Sipos, 2010. 145.p.) Az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek találta azt a rendelkezést, mellyel a közszolgálati média költségvetését a miniszterelnökségi fejezet alá sorolták, ezért az Antall-kormány által büntetésnek szánt intézkedést a testület megsemmisítette. A kormány megváltoztatta a Magyar Televízió Szervezeti és Működési Szabályzatát, melyet az Antall-kormány Hankiss Elemér félreállítása után fogadott el.

A televízió gazdasági helyzete katasztrofális volt, az elnökváltáskor 2,4 milliárd forint volt az intézmény hiánya. Komoly szerkezeti átalakítást terveztek, ami jelentős létszámcsökkentéssel járt volna. Az elnök azt is sürgette, hogy mielőbb fogadják el a médiatörvényt. A törvény azonban továbbra is váratott magára, az 1994-es elfogadására egyre kevesebb esély látszott, ezúttal a két koalíciós párt közötti nézetkülönbségek miatt.

1995 márciusában a kormány úgy döntött, hogy a Magyar Televízió létszámát ezer fővel kell csökkenteni. Az új hatalom az 1974-es kormányhatározatra hivatkozva döntött. A tévében megalakították a sztrájkbizottságot, amely az Alkotmánybírósághoz fordult. A jogszerűtlenség kimondása mellett azt akarták elérni, hogy a kormány a törvény elfogadása előtt ne hozzon ilyen drasztikus intézkedést. A sztrájkbizottsággal a televízió elnöksége is egyetértett. Az Alkotmánybíróság úgy döntött, hogy a kormány létszámcsökkentéséről szóló határozata alkotmányellenes, mivel a kormánynak nincsen semmilyen jogosítványa a televízió működésével kapcsolatban. Ekkor Horváth Ádám leállította a létszámleépítés előkészítésével kapcsolatos munkákat, majd novemberben lemondott az elnöki posztról. Az intézmény irányítását Székely Ferenc alelnök vette át. Lemondott Obersovszky Péter A Hét főszerkesztői posztjáról. A Híradó élén is változás történt, a televízió elnöke visszavonta Betlen János főszerkesztői megbízását, és Hídvégi Józsefet bízta meg a műsor irányításával. A hírek szerint a leváltás háttérében a miniszterelnök állt, aki elégedetlen volt a Híradóval.

2.10. Következtetések

- Már az Antall-kormány hivatalba lépése előtt megkezdődött és jórészt lezajlott az írott sajtó privatizálása. Az új hatalom kudarcként értékelte, hogy nem tudott „saját sajtót” szerezni. Figyelme ezért a nagyobb közönséget elérni képes Magyar Rádió és Magyar Televízió felé fordult.
- A rendszerváltó politikusok elmulasztottak kidolgozni egy korszerű, az európai gyakorlathoz hasonlító közszolgálati modellt. Nem született médiastratégia. Történt ugyan kísérlet egy médiatörvény elfogadására, de az kudarcba fulladt.
- A konzervatív és a liberális eszmerendszer szembenállása a médiáért folytatott harcban látványosan mutatkozott meg. Az ideológiai szembenállást törés kísérte, a politikai jobb és baloldal közti távolság nőtt, a szakadék mélyült.
- A politikai erők szembenállását az újságírók megosztottsága követte.
- A folyamatot civil szervezetek utcai demonstrációi kísérték. Egyik oldalról a rádió és a televízió elnökének (később a köztársasági elnök) eltávolítását követelték, míg a baloldali demonstrálók a jobboldali fenyegetésre hívták fel a figyelmet.
- Politikusok, médiaelemzők és újságírók körében is mind gyakrabban hangzott el, hogy egy rossz médiatörvény is többet érne, mint a törvény nélküli háborús gyakorlat. Arról azonban továbbra sem volt egyetértés, hogy a törvényben mit és hogyan szabályozzanak.
- Az Antall-kormány egy 1974-es rendelet alapján gyakorolta a rádió és a televízió vezetői feletti munkáltatói jogot. Új vezetők kinevezésével, majd a hivatalban lévő elnökök eltávolításával próbálkozott. Ezeknek a nyomásnak a köztársasági elnök nem engedett. A médiaháború egyik meghatározó szakasza erről a konfliktussorozatról szólt.
- A közbeszéd a médiáért folytatott harcról szólt. A média által közvetített hírek témáját gyakran maga a média szolgáltatta. A média ügye szimbolikussá vált.
- 1994-ben kellett először leszámolni azzal az illúzióval, miszerint amely (kormány)párt uralja a médiát, az a következő választások nyertese lehet. Politikusok fejében újra és újra megfogalmazódik ez a forgatókönyv, ennek ellenére a választók 1998-ban és 2002-ben is kormányváltásról döntöttek. Beigazolódott, hogy a mediakép átszabása nem jelent automatikus választási győzelmet. A szavazók magatartását a médiából kapott információk mellett más tényezők, például saját tapasztalataik is befolyásolják.

3. A médiatörvény után – a konszenzuskényszer évei

Ezt a médiatörténeti szakaszt, amely 14 évig tartott, nevezhetjük az 1996-os médiatörvény korának is. Több kormány is érintett volt: a Horn Gyula vezette szocialista – szabad demokrata koalíció, Orbán Viktor első kabinetje, majd a szocialisták két kormányzati ciklusa Medgyessy Péter, Gyurcsány Ferenc és Bajnai Gordon vezetésével. A médiatörvényt úgy alkották meg, hogy a média világából a pártok ne szoruljanak ki. Úgy, hogy a legfontosabb kérdésekben nem lehetett egyszerű többséggel dönteni. Kompromisszumot vagy alkut kellett kötni. Voltak kérdések, amelyekben ez a logika működött, és voltak, amelyekben a vélt vagy valós érdekek miatt nem született megállapodás. Már az első döntések nyomán fölmerült a vád, hogy a testületek tagjai vagy az őket küldő, jelölő pártok emberei valójában politikai alkukat kötnek, és a függetlennek deklarált közszolgálat, illetve a jelentős médiapolitikai döntések az éppen összefogó, kiegyező, alkut vagy kompromisszumot kötő pártok érdekeit szolgálják. A korszak végén a kompromisszum pejoratív szinonimájaként már a pártmutyi kifejezést használták. A törvény ellenére is jellemző maradt, hogy a pártok, különösen az aktuálisan kormányzó erők direkt módon próbálták érdekeiket érvényesíteni a médiában, különösen a közmédiában. Ennek eszközei és intenzitása, sikere kormányonként eltért. Az is a kor sajátossága, hogy miközben a politikai szereplők tisztában voltak azzal, hogy az 1996-os médiatörvény korszerűsítésre szorul, érdemi módosításra szinte nem került sor. A korszak másik jellemzője, hogy a baloldali média korábbi túlsúlyát a jobboldali orgánusok ki tudták egyenlíteni. A 2010-es választásokhoz közeledve az MSZP hiába nyújtott be a parlamentnek új médiatörvényt, a koncepció nem került az Országgyűlés elé. Az utolsó, „konszenzussal” meghozott stratégiai döntésre 2009 novemberében került sor, amikor az ORTT a Fideszhez köthető Class FM rádióknak, és az MSZP-hez köthető Neo FM-nek ítélte a Sláger és a Danubius Rádió frekvenciáját. Ezt követően – bár formálisan a szocialista kormány volt hatalmon – az érdemi irányítás a Fidesz kezébe került. A média világában is.

3.1. A médiatörvény és a kritikája

A törvény előkészítését az Igazságügyi és a Művelődési és Közoktatási Minisztérium végezte, tárgyalt róla a koalíciós egyeztetőtanács, az ellenzéki és kormánypártok, a parlament kulturális bizottsága, az államtitkári értekezlet, majd a kormány. A hat parlamenti párt médiapolitikusai is folyamatosan egyeztettek, és bár Bokros Lajos pénzügyminiszter a törvénytervezet visszavonását kezdeményezte, 1995. december 21-én az Országgyűlés 90%-

os támogatottsággal, a kisgazda frakció kivételével elfogadta a médiatörvényt. Az 1996/1-es törvény 1996. január elsején lépett hatályba.

Vita volt arról, hogy hány földi sugárzású csatornája legyen a televíziónak és a rádiónak. Volt olyan elképzelés, hogy az MTV 2-es csatornáját privatizálják. Nem született egyezség a Duna Televízió sorsáról sem. Megoszlottak a vélemények arról is, hogy a jövőben hogyan válasszák meg a vezetőket. A törvényt - elfogadásától kezdve inkább bírálták, mint dicsérték. Az elmarasztalás annak szólt, hogy amit leginkább vártak tőle, vagyis, hogy a politika, a mindenkor kormány önkorlátozó legyen, ez az elvárás nem teljesült. Vásárhelyi Mária felmérése szerint „1997-ben az újságírók több mint kétharmada teljes mértékben vagy részben egyetértett azzal az állítással, hogy a médiatörvény nem megszüntette az elektronikus médiára gyakorolt politikai nyomást, csupán intézményesítette a politikai pártok ellenőrzését a rádiók és a televíziók felett.” (Vásárhelyi, 1999.08.27.) Más elemzők úgy fogalmaztak, hogy a médiatörvénnyel „intézményesült a politikai beavatkozás a kuratóriumokon és az ORTT-n keresztül az elektronikus média területén.” (Monori, 2005. 276.p.) Ugyanis a létrehozott testületekbe, így az intézményeket irányító kuratóriumi elnökségbe a parlamenti pártok frakciói küldtek, illetve jelöltek tagokat csakúgy, mint az ORTT-be. A testületek döntései mögött pedig politikai alkut sejtettek.

A törvény pozitívuma, hogy feloldotta a frekvenciamoratóriumot, így lehetővé vált az országos földi sugárzású kereskedelmi televíziózás Magyarországon. Több év késéssel kialakulhatott a duális médiarendszer, melyben a közszolgálati és a kereskedelmi csatornák mellett a civil, közösségi média is szerepet kapott. Az intézmények elnökeit immár nem a miniszterelnök jelölése és a köztársasági elnök ellenjegyzése alapján nevezték ki, hanem a kuratóriumi elnökség, majd az ügynevezett civil nagykuratórium kétharmados többséggel választhatott elnököt a közszolgálati intézmények élére.

A törvény életbe lépésével megszűnt a televízió-előfizetési díj. Nem a fizetési kötelezettség, csak az elnevezés változott: üzemeltetési díj volt ezután, melynek mértékét a költségvetési törvényben állapították meg. Ettől fogva a Magyar Televízió a díjnak csak az 50%-át tarthatta meg, 28%-ot a Magyar Rádió, 14%-ot a Duna Televízió, 2%-ot az ORTT és a média-közalapítványok, 6%-ot pedig más médiumok nyerhettek el. (Kronológia, 2005. 274.p.)

A parlament megválasztotta az ORTT és a közalapítványok elnökeit és tagjait. Az ORTT elnöke a miniszterelnök kormányfőtanácsadója, Révész T. Mihály lett.

A médiatörvény újdonsága volt az elnöki pályázati rendszer. Ekkor még nem lehetett sejtetni, hogy a választás modellje mennyi nehézséget okoz majd a gyakorlatban. Elnökaspiránsból nem volt hiány. A televíziónál a tucatnyi jelentkező egyike sem kapta meg a szükséges

támogatást. A következő megméretésre már húszan jelentkeztek. Közülük Peták István személyében sikerült elnököt választani. A Duna Tévénél Sára Sándort, míg a Magyar Rádiónál Hajdú Istvánt választotta elnökké az intézmények kuratóriuma. Ősz elejére az állami intézmények helyébe a megalakult részvénytársaságok léptek. Az Rt.-vé alakulás sajátossága volt, hogy az intézmények mintegy 9 milliárd forint fizetési kötelezettséget megörököltek.

3.2. Az országos földi sugárzású kereskedelmi televíziók és rádiók

Az ORTT két országos kereskedelmi rádiócsatorna hét évre, valamint két földi sugárzású országos kereskedelmi televízió tíz évre szóló koncesszióját írta ki. A rádiós pályázatra nyolc jelentkező volt, mindkét csatorna győztese az amerikai Emmis cég konzorciuma lett, így az ORTT feladata lett, hogy eldöntse, melyik frekvencián szóljon a Sláger Rádió, és melyiken a Danubius. A pályázat rekord árbevételt, 8,17 milliárd forintot hozott.

A kereskedelmi televíziók pályázatának fő szempontja az árbevétel és a közszolgálati vállalás aránya volt. A kiírásban minimálisan 50 millió \$ szerepelt. Három pályázó versenyzett, az MTM-SBS konzorcium (Tv2), az első Magyar Kereskedelmi Televízió Rt. (Írisz Tv) és a CLT-UFA konzorcium (RTL). Az Írisz Tv mindkét frekvenciára pályázott, ráadásul az eredeti ajánlatának másfélszeresére emelte a díjat. Az RTL a díjon nem változtatott, viszont felajánlotta egy médiacentrum felépítését, és azt, hogy jelentősen támogatja a magyar filmgyártást. Az MTM-SBS díjat is emelt és jelentős arányban vállalta közszolgálati műsorok gyártását. Az ORTT szavazásán az MTM-SBS és az RTL-klub nyert. Az Írisz Tv bírósághoz fordult, de a műsor-szolgáltatási szerződést ennek ellenére a médiahatóság aláírta a nyertesekkel. A Tv2 1997. október 4-én megkezdte műsorát. Az RTL-klub három hét késéssel tudott elindulni. A pályázaton vesztes Írisz Tv felvásárolta a Tv3 kábelcsatorna részvényeinek többségét, és ott kezdett műsört sugározni.

A döntés körülményeiről folyt a vita, a vádaskodás, a találgatás, a per. A vád szerint egyrészt a politikai pártok szembenállása, másrészt összefogása érvényesült a szavazáson. Az MSZP és az SZDSZ koalíciós viszonya megromlott, ezért a nagyobbik kormánypárt inkább az ellenzéki pártokkal fogott össze, hogy kiszorítsa az SZDSZ számára szimpatikusabbnak vélt pályázót. Bajomi-Lázár Péter is ezt a következtetést vont le: „Sokan úgy vélték: az amerikai cég elutasítása mögött politikai szándék húzódik; a jobboldali-konzervatív erők és a baloldali MSZP delegáltja megegyezett egymás között a szabad demokratákkal társított CME diszkvalifikálásában.” (Bajomi, 2001.) Sipos Balázs az ORTT döntéséről ki is mondta, hogy

az „nem szakmai volt, hanem politikai alku eredményeként született, és nem felelt meg a törvényi előírásoknak.” (Sipos, 2010. 150.p.)

Horn Gyula cáfolta, hogy Helmuth Kohl német kancellár személyesen gyakorolt volna nyomást a német pályázók érdekében. A miniszterelnök azt a föltételezést is visszautasította, hogy az ORTT döntése mögött politikai megállapodás húzódott volna: „Néhány faxot kaptam külföldről az ügyben, de valamennyire úgy reagáltam: a kormány távol tartja magát a tévécsatornák magánosításától. Nem igaz az sem, hogy a szocialisták és az ellenzék megegyezett volna a tévéfrekvenciák elosztásáról. Az ORTT döntésének nem volt politikai háttere.” (Kronológia, 2005. 291.p.)

A Legfelsőbb Bíróság két évvel később kihirdetett jogerős ítélete szerint az ORTT jogsértően bírálta el az Írisz pályázatát, ezért azonnali hatállyal fel kell bontani az RTL-klubbal kötött szerződést. Az RTL-klub vezérigazgatója, Kavás István úgy nyilatkozott, hogy nem kívánják leállítani a műsorukat, de ha ezt mégis meg kellene tenniük, akkor ők is kártérítési pert indítanának. Orbán Viktor miniszterelnökként kijelentette, hogy „érvényt kell szerezni a Legfelsőbb Bíróság döntésének, amely alapján az ORTT-nek fel kell mondania az RTL-klubbal kötött szerződést.” (Beszedics, 2005. 329.p.) Miután azonban az ORTT közigazgatási hatóságként járt el, ezért nem kötelezhették a szerződés felbontására. Erre az Országgyűlésnek lett volna joga. Ezt követően a Tv2 tulajdonosa, az SBS felvásárolta a Tv3 részvényeit, majd még aznap beszüntette az adását. A Tv2 (immár az Írisz Tv tulajdonosaként) elállt a Legfelsőbb Bíróságra benyújtott keresettől. Az Írisz Tv az eredeti pertől is elállt, ezt az ORTT tudomásul vette. Az RTL-klub így menekült meg attól, hogy be kelljen szüntetnie az adását.

Az országos földi sugárzású kereskedelmi televíziók tízéves műsorszolgáltatási jogosultsága 2007 őszén járt le. Az ORTT a koncessziót újabb öt évvel hosszabbíthatta meg. Az RTL-klub már 2004 tavaszán kérte a testületet, hogy hozza meg a döntést. 2005 nyarán újból előkerült a hosszabbítás ügye. Az indokok között szerepelt, hogy 2006 tavasza a politikai kampányról szól, ráadásul a választások eredményének függvényében változhat az ORTT testületének összetétele, illetve a kereskedelmi csatornáknak mielőbb egyeztetniük kell a reklámozó cégekkel, és ehhez tudniuk kell, hogy elnyerik-e az újabb öt éves jogosultságot, vagy az ORTT új pályázatot ír ki. A médiahatóság 2005 júliusában meghosszabbította a Tv2 és az RTL-klub koncesszióját. Ezzel a szavazással kapcsolatban is felmerült, hogy az ORTT politikai nyomásra döntött. Hasonló vád érte a testületet, amikor a Sláger és a Danubius Rádió műsorszolgáltatási díjának csökkentéséről szavaztak. A Sláger és a Danubius Rádió jelentős díjkedvezményt kapott, az évi egymilliárd forint helyett mindössze 200 millió forintot kellett fizetniük, ráadásul a testület 5 évvel meghosszabbította a két rádió műsor-szolgáltatási

engedélyét. Hogy ez szakmai döntés lett volna, annak az a tény mond ellent, hogy az új díjjal felborult a díjfizetési struktúra, hiszen a regionális Juventus Rádióknak ugyanannyit kellett fizetnie, mint az országos Sláger és a Danubius Rádióknak.

Amikor 2002 végén az ORTT elnöke, Körmendy-Ékes Judit bejelentette, hogy lemond a posztjáról, fontosnak tartotta megjegyezni, hogy mielőtt a döntését meghozta, Orbán Viktorral egyeztetett. Távozását azzal indokolta, hogy politikai nyomás nehezedett rá. A lemondás előzménye, hogy a Fővárosi Bíróság három hónap felfüggesztett szabadságvesztésre ítélte őt. Az ORTT elnökét a miniszterelnök és a köztársasági elnök jelöli. Medgyessy Péter és Mádl Ferenc kölcsönösen nem fogadták el a másik által javasolt személyeket. Végül Hajdú István lett a közös jelölt, akit a testület mandátumának hátralevő idejére, egy évre választott meg az Országgyűlés.

3.3.1. Változások a Magyar Televíziónál

A közszolgálati intézményeket az országos kereskedelmi televíziók indulása felkészületlenül érte. A rádióban a Krónika szerkesztősége szinte kiürült, a televízióból műsorok, műsorvezetők mentek át a kereskedelmi csatornákhöz. És mialatt a kereskedelmi televíziók felépültek, népszerűvé váltak, a közszolgálatban a pénztelenség, a koncepciótlanság, a pozícióharc, a leváltások, lemondások váltak általánossá.

Kinevezése után nem sokkal lemondott Horváth Ádám. Azt mondta, nem akarja ölbe tett kézzel végignézni az MTV teljes összeomlását. A pályázattal megválasztott elnöktől, Peták Istvántól a kuratóriumi elnökség vonta meg a bizalmat. A kuratórium a számviteli fegyelem megsértése miatt ügyészségi vizsgálatot rendelt el ellene, majd 1998 januárjában felmentette tisztségéből. A Legfőbb Ügyészség ítélete szerint semmilyen bűncselekmény alapos gyanúja sem volt megállapítható. Peták úgy fogalmazott, hogy politikai lobbierdekek útjában állt, ezért távolították el. Távozott Sárközy Erika, lemondott a hírigazgató, A Hét vezetője, leváltották a Híradó főszerkesztőjét, megszüntették az éppen rehabilitált Bánó András háttérműsorát. Peták István felmentette Vitray Tamást a sportosztály éléről, majd a helyére kinevezett Knézy Jenőt is. Peták István távozása után Horváth Lóránt lett az ügyvezető alelnök, a kuratórium pedig kiírta az új elnöki pályázatot. Tizenöten jelentkeztek, de senki sem szerezte meg a jelöléshez szükséges kétharmados többséget, így új pályázatot írtak ki. Ekkor 17 jelentkező közül nem sikerült jelöltet állítani. Az MTV kuratóriumi elnöksége ekkor úgy döntött, hogy nem hirdet új pályázatot, hanem felosztatja magát. Az új kuratórium megválasztására, és új elnöki pályázatra az 1998-as országgyűlési választások után kerülhetett

sor. Amikor megalakult az Orbán-kormány, a Magyar Televízió vezető nélkül, koncepció nélkül a gazdasági összeomlás felé rohant. Megkezdődött (folytatódott) a kirúgáskeringő, az előző kormányhoz tartozónak tartott vezetőket leváltották, félreállították, és a státusokat az új hatalomhoz lojális emberekkel töltötték fel.

Távozott László József alelnök, aktuális alelnökké Feledy Pétert nevezték ki. Később őt is leváltották, a helyére Szenes Andrea került. Lemondott ügyvezető elnöki posztjáról Horváth Lóránt, utódja Szabó László Zsolt lett. Felmondták a szerződést a Kriminális című műsor főszerkesztőjével, Juszt Lászlóval, letiltották a képernyőről Forró Tamást. 1999. januártól az MTV nem hosszabbította meg a Nap-kele szerződését. A Híradó éléről eltávolították Rudi Zoltánt. A napi hírműsort a következő hónapokban Siklós András, majd Bocskay Zsolt, majd Szőrényi Péter, később Horváth Szilárd, még később Gulyás István irányította. (Négy év alatt hat főszerkesztő vezette a legfontosabb napi hírműsor szerkesztőségét!) A Hét éléről leváltották Szombathy Pált, a műsort Rér Éva jegyezte. Őt később az MTV kulturális igazgatójává nevezték ki, A Hét helyén Betlen János beszélgetett, de 2000-ben visszatért A Hét, az új főszerkesztő Belénessy Csaba lett, a műsorvezető Élő Gábor, a szerkesztő Dézsy Zoltán, a riporter Franka Tibor. Később Siklósi Beatrix irányította A Hét műsorát, de őt is leváltották, a Híradót főszerkesztő Horváth Szilárd került a helyére. (A vasárnapi politikai magazin élén is hat főszerkesztő váltotta egymást!) Betlen János az Aktuális című, hétköznaponként jelentkező hírmagazinhoz került, ahová műsorvezetőnek szerződtették Baló Györgyöt, a Tv3 vezérigazgatóját. Hírigazgatónak Csermely Pétert nevezték ki. Az intézmény gazdasági helyzetét nem sikerült stabilizálni. Ezért 2001-ben távozott a televízió pénzügyi főigazgatója. Szabó László Zsolt erre az évre 10 milliárd forintos veszteséget tervezett, de ezt a kuratórium nem fogadta el, ugyanakkor fölmerült az elnök visszahívásának gondolata. Felmentették alelnöki posztjából Szenes Andreát, és néhány nap elteltével maga kérte felmentését Szabó László Zsolt elnök is. A televízió irányításával Mendreczky Károlyt bízták meg. Az elnöki pályázatra négyen jelentkeztek, a győztes Mendreczky Károly lett, aki korábban a Fidesz színeiben jutott a Budavári Önkormányzatba.

Az MTV vezetői új és régi módszerekkel kísérleteztek, hogy a költségvetési egyensúlyt fenntarthassák. Horváth Lóránt ügyvezető elnök 1998-ban a „másfél csatornás” televíziót találta ki, hétköznapokon az MTV1 és az MTV2 reggel hattól este hétig azonos műsort sugárzott. Szabó László Zsolt ügyvezető elnök 1999-ben ezer fős létszámleépítést jelentett be. Ekkor az MTV adósságállománya 11 milliárd forint volt. Mendreczky Károly általános alelnök 2001 tavaszán azt mondta, hogy 2-300 belsős munkatárstól kíván megválni.

A gazdasági szorításon oldhatott volna az a javaslat, hogy adják el az MTV Szabadság téri székházát, az intézmény pedig költözzön új helyre. Az ÁPV Rt., az MTV vezetése és kuratóriuma ki is dolgozta a konstrukciót. A Váltó4 Rt. vehette volna meg a székházat 3,1 milliárd forintért, de ennek az volt a feltétele, hogy a televízió 1999. év végéig költözzön ki az épületből. 2000 áprilisában az ÁPV Rt. új pályázatot írt ki, a vételárát minimálisan 6 milliárd forintban határozta meg. A parlament anyagi segítséget is nyújtott, amikor a 2001-es költségvetésben 9,5 milliárd forint adósságot engedett el az MTV-nek. Ugyanebben az évben 2,1 milliárd forintért eladták a Bojtár utcai ingatlant is.

A televízió hétköznapi konfliktusok, botrányok kísérték. Gyakran ért bírálat egyes szerződéseket, melyek háttérben gazdasági és politikai érdekek állhattak. Az MTV átlagosan 30 milliárd forintos éves költségvetéséből sok beszállító, műsorgyártó vállalkozás élt. Az egymást váltó kormányok zsákmányként tekintettek a milliárdokra. Bevett gyakorlat volt a korábbi ciklusban kötött szerződések felülvizsgálata, felbontása, és új megbízások, új szerződések kötése. Harc folyt azért is, hogy ki értékesíthesse a televízió reklámidejét. Csaknem az elnök, Ragáts Imre állásába került a reklám-ügy, ugyanis még ügyvezető alelnökként az MTV kuratóriumának megkerülésével négy évre szóló szerződést kötött egy, az RTL-klub érdekeltségébe tartozó médiaügynökséggel az MTV reklámidejének értékesítésére. A kuratórium vizsgálatot rendelt el, majd egyhangú szavazással az elnök visszahívását kezdeményezte. A végjáték különös volt, mivel ugyanezek a kurátorok később úgy döntöttek, mégis maradjon az elnök. Megállapították, hogy Ragáts hibát követett el, ezt ő maga is elismerte. Ragáts Imre végül egy másik – szintén eltitkolt - szerződésbe bukott bele. Ötvenkét részes természetfilm-sorozatra kötött szerződést a nevelt lányával, részenként egymillió forintért, miközben a produkciót a piacon darabonként 300-400 ezer forintra értékelték. Amikor ez nyilvánosságra került, Ragáts Imre egészségügyi okokra hivatkozva benyújtotta a lemondását. A kuratórium nem fordult a rendőrséghez, viszont felszólította a távozó elnököt, hogy az addig kiutalt 13 millió forintot fizessék vissza.

Ismét elnöki pályázat következett. Az SZDSZ kuratóriumi tagjai Baló Györgyöt látták volna szívesen győztesként, de az MSZP-s és az MDF-es kurátorok Rudi Zoltánt választották meg. Az új elnök szinte ugyanúgy kezdte, mint elődjei: pénzt kért az MTV számára. Ugyanakkor szorgalmazta, hogy mihamarabb kezdődjön meg az MTV új székházának építése, melynek költségeit 20-25 milliárd forintra becsülték. Két hónappal megválasztása után Rudi Zoltán kemény szavakkal bírálta az 1990 óta hivatalban lévő politikai elitet: „A rendszerváltás óta egyik kormány sem tett azért, hogy a Magyar Televízió politikailag és anyagilag független

legyen. Szerinte, ha feltesszük a kérdést, szükség van-e a közszolgálati médiára, a politika válasza erre az, hogy igen, de csak akkor, ha birtokolja, illetve ha nagyon olcsó és nagyon sikeres. Ugyanakkor nem tesz azért semmit, hogy olcsó és sikeres legyen.” (Kronológia, 2005. 372.p.) Meg kell jegyezni, hogy az eddigi viszonylag gyakori elnökváltások után Rudi Zoltán volt az első tévéelnök, aki kitöltötte négyéves mandátumát.

3.3.2. Változások a Magyar Rádiónál

A Magyar Rádióban a pénztelenség miatt 1995 nyarán az adásidő és a sugárzási teljesítmény csökkentéséről döntöttek. Lemondott Rékai Gábor, a Kossuth adó főszerkesztője, mondván, főszerkesztőként a zilált belső állapotok helyreállítását vállalta, de az újabb és újabb, a műsorkészítést érintő szűkítések is szerepet játszhattak a döntésében. Kardos Ernő a Krónika főszerkesztője volt, amíg László József Gulyás Erikát nem ültette a helyére. Gulyás Erika azután mondott le, amikor a Krónika munkatársai közül sokan az induló országos kereskedelmi televíziókhoz igazoltak. A médiatörvény elfogadása után a rádió kuratóriumából felállt Gálik Mihály, mert „szerinte a médiatörvénnyel létrehozott testületek a legnagyobb szándék és erőfeszítés ellenére sem érik el a kívánt eredményt.” (Kronológia, 2005. 288.p.) Lemondott Szepesi György, a rádió kuratóriumának tagja, majd a kuratórium elnöke György Gábor is, mivel az országos kereskedelmi rádiós pályázaton érintett volt, és az összeférhetetlen közmegebízásával. A kisgazdák által delegált Lovas István is távozott, ő így indokolt: „A Magyar Rádió képtelen oly módon változtatni, hogy egy demokratikus társadalom információigényeit az érvényes törvényeknek megfelelően kielégíthesse.” (Kronológia, 2005. 292-293.p.)

A pályázattal elnöki posztot elnyerő Hajdú István kitöltötte a négyéves megbízását, de a rádiót irányító csonka kuratórium (a csonka kuratóriumokról lásd 3.6.2.) úgy döntött, nem kéri fel, hogy pályázat nélkül folytassa munkáját. Juhász Judit és Papp Miklós alelnök bejelentette, hogy távoznak a Magyar Rádiótól. Juhász Judit ezt Kondor Katalin Kossuth adófőszerkesztő tevékenységével indokolta, aki határozott kérése ellenére Lakatos Pált kérte fel a Vasárnapi Újság főszerkesztésére, Szitnyai Jenőt pedig az adó belpolitikai rovata élére. Három sikertelen elnöki pályázat következett. Közben lejárt Hajdú István mandátuma, távozása (és a két alelnök lemondása) után Szijártó István gazdasági igazgató irányította az intézményt. A negyedik nekifutás eredményes lett, a rádió kuratóriuma Kondor Katalint választotta elnökké.

Kondor Katalint 2001 nyarán, tehát az Orbán-kormány utolsó évében választotta elnökké a rádió csonka kuratóriuma, és kitöltve elnöki idejét 2005-ben távozott. Ez a média és a hatalom szempontjából ideális állapot lenne, lett volna, ha a helyzet maga is ideálisnak lett volna mondható. Csakhogy Kondor Katalin elnöksége idején a rádiót a jobboldali politikusokon és a rádió vezetőin kívül senki nem látta kiegyensúlyozottnak. Kondort azért bírálták, mert a hír- és háttérműsorokban a (szélső)jobboldalt részesítették előnyben, a Vasárnapi Újság rendszeresen adott közre politikailag elfogult riportokat, interjúkat, jegyzeteket, a Krónika és a Háttér című műsorok pedig kiegyensúlyozatlanok voltak. Másrészt azt rótták fel neki, hogy gyakran szerepel nyilvános politikai fórumokon, ahol olyan véleményeknek adott hangot, amelyek nem voltak összeegyeztethetőek a közszolgálati rádió elnökével szemben támasztott elvárásokkal. Nem erősítette a pártatlanságról kialakított képet, amikor a Duna Tv hírigazgatójából Orbán Viktor kommunikációs igazgatójává lett Meszleny Lászlót kinevezte a Krónika vezetőjévé.

Kondor Katalin elnöki mandátuma után is a Magyar Rádió munkatársa maradt. Szadai Károly még a csonka kuratórium fideszes elnökeként szerződést kötött vele, melyben „Kondor Katalin kötelezettséget vállal arra, hogy a megbízási jogviszony bármely okból történő megszűnését követő egy naptári éven belül nem létesít munka- vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyt más műsorszolgáltatóval... Ezért egyévi megbízási díjnak megfelelő összegű kárpótlás illeti meg.” (Nyusztay, 2005.08.04.) A volt rádióelnököt utódja, Such György küldte nyugdíjba. Kondor Katalin az Echo Tv munkatársa lett.

3.4. A médiapiac átrendezése

A kereskedelmi médiumok megjelenése, népszerűsége átalakította a médiapiacot. A korábban monopolhelyzetben lévő közszolgálati televízió nem bírta a versenyt. A kereskedelmi csatornák elszívták a műsorkészítőket, a hirdetőket és a nézőket egyaránt. A szeriöz lapok példányszáma folyamatosan csökkent. Ennek hátterében a tabloid újságok térhódítása állt, illetve az internetes portálok elterjedése. Mindez összefüggésben állt azzal a technológiai fejlődéssel, amely gyökeresen megváltoztatta a médiahasználatot és a piacot.

3.4.1. Verseny a nézőkért

Az MTV elnöke, Peták István úgy gondolta, hogy a közszolgálati televízió a kezdeti nagyobb nézőszám csökkenés után közönségének a felét meg fogja tudni őrizni. Várható mélypontként

35%-os nézettséget prognosztizált, egyúttal kijelentette, hogy sem a legnézettebb műsorokat, sem azok közönségét nem kívánják átengedni. (Lázár, 1992.05.28.) Az elnök egyik várakozása sem teljesült. Az MTV nézőinek döntő része a kereskedelmi csatornákat választotta. A műsorok és televíziós személyiségek megtartására vonatkozó jóslat sem teljesült. Az MTM-SBS a Tv2 nevet is megszerezte, hiába tiltakozott az MTV.

Az adatok tanúsága szerint az országos földi sugárzású kereskedelmi televíziók indulása előtt 70% feletti arányban választották a nézők a közszolgálatot. A kereskedelmi televíziók megjelenése után a közszolgálat három hónap alatt elveszítette nézőinek több mint a felét. A negyedéves adatokból az is kiolvasható, hogy ugyan kormányzati ciklusonként eltérő a közszolgálat közönségaránya, van néhány visszatérően magasabb nézettséget produkáló negyedév. Ezek a választási kampányt és magát a választást tartalmazó időszakok. Ilyenkor a következő negyedéves adat is magasabb, ennek viszont már a négyévente megrendezett labdarúgó világbajnokság az oka. Önmagához képest magasabb negyedéves adatot akkor találunk még, amikor a vizsgált hónapokra esik a labdarúgó Európa Bajnokság, vagy az olimpia. Amikor a kiemelt érdeklődésre számot tartó események véget érnek, a nézettség visszaesik.

Ha kormányzati ciklusonként vizsgáljuk az adatokat, akkor azt látjuk, hogy az első Orbán-kormány alatt alacsonyabb volt a nézettség, mint az azt követő négy évben. A közszolgálat iránti érdeklődés 2006 után, a Gyurcsány-kormány alatt csökkent, de a 2010-es választások után minden korábbinál alacsonyabbra esett. 2010. negyedik negyedévében negatív rekordot ért el a közszolgálati televízió nézettsége: mindössze 12.0%-ot.

A közszolgálat nem lett versenytársa a kereskedelmi tévéknek. Fölvetődik a kérdés, hogy tudatos médiapolitika eredménye-e, hogy a közönség elfordult a közszolgálattól, és helyette a kereskedelmi médiát, vagy az utóbbi években csatasorba álló ideológiai tévéket választotta. 1997 őszétől, ahogy zsugorodott a közszolgálatot választók aránya, úgy nőtt a kereskedelmi televízióké. 2010 végén a kereskedelmi tévéket 10%-kal többen választották, mint a közszolgálatit 1997-ben, a kereskedelmi csatornák indulása előtt. A kereskedelmi tévék az első mért negyedévtől 2001 első negyedévéig folyamatosan növelni tudták a részesedésüket. Ezután akkor stagnál, vagy esik vissza a közszolgálatához képest a nézettség, amikor a közszolgálati televízió kiemelt negyedévet produkál, vagyis politikai kampányt, választást vagy nemzetközi sporteseményt közvetített. De az ezt követő negyedévben mindig visszaállt a „rend”. (2002-ben a 2. negyedévre eső választások a közszolgálat nézettségét hagyományosan felhúzták, de a következő negyedév, a labdarúgó világbajnokság időszaka a kereskedelmi csatornák nézettségét növelte – ekkor ugyanis az RTL-klub közvetítette a foci vébét.)

A közönségarány (SHR%) alakulása 1997-2010

Időszak naptári negyedévek Teljes népesség (4+)	Közszolgálati csatornák SHR%	Kereskedelmi csatornák SHR%	Egyéb csatornák SHR%
1997. 1.	70.7	11.7	11.8
1997. 2.	71.7	13.1	10.2
1997. 3.	70.9	13.6	10.8
1997. 4.	33.7	56.2	6.6
1998. 1.	30.7	58.4	6.8
1998. 2.	29.5	61.7	5.5
1998. 3.	27.1	64.9	5.0
1998. 4.	22.9	69.7	4.7
1999. 1.	19.0	73.5	4.5
1999. 2.	17.3	74.4	5.0
1999. 3.	16.6	75.4	5.0
1999. 4.	15.2	76.6	5.0
2000. 1.	14.1	76.3	5.8
2000. 2.	16.0	74.9	5.7
2000. 3.	16.8	74.8	5.1
2000. 4.	14.2	78.1	4.9
2001. 1.	14.3	78.9	4.0
2001. 2.	14.6	78.6	3.9
2001. 3.	16.0	77.2	3.9
2001. 4.	14.7	78.7	3.9
2002. 1.	14.8	78.8	3.5
2002. 2.	18.0	76.3	3.1
2002. 3.	16.9	77.4	3.1
2002. 4.	18.6	75.7	2.7
2003. 1.	20.1	73.4	3.0
2003. 2.	19.5	74.0	3.3
2003. 3.	19.9	74.1	3.0
2003. 4.	17.4	76.1	3.5
2004. 1.	17.5	76.2	3.2
2004. 2.	18.1	76.3	2.2
2004. 3.	21.7	72.1	2.4
2004. 4.	19.1	74.3	2.6
2005. 1.	18.4	74.6	2.4
2005. 2.	17.4	76.0	2.3
2005. 3.	18.0	75.5	2.0
2005. 4.	16.9	77.0	1.8
2006. 1.	17.7	75.2	2.6
2006. 2.	18.2	75.2	2.7
2006. 3.	20.4	72.4	3.1
2006. 4.	17.9	75.0	3.2
2007. 1.	16.9	75.7	3.7
2007. 2.	16.7	74.6	4.7
2007. 3.	17.4	73.4	5.3

2007. 4.	15.3	75.4	5.7
2008. 1.	15.6	74.7	5.8
2008. 2.	16.0	74.4	5.8
2008. 3.	15.8	74.4	6.3
2008. 4.	13.2	76.7	6.7
2009. 1.	14.5	77.8	4.5
2009. 2.	13.7	78.5	4.7
2009. 3.	14.2	78.6	5.5
2009. 4.	12.6	78.9	5.6
2010. 1.	13.1	77.4	6.7
2010. 2.	15.0	76.3	5.6
2010. 3.	14.4	76.8	5.3
2010. 4.	12.0	80.3	4.7

Közszolgálati csatornák: MTV (M1), M2, Duna Tv, Duna II Autonómia

Kereskedelmi csatornák: RTL Klub, Tv2 és minden magyar nyelvű kábelcsatorna

Egyéb csatornák: Minden egyéb televízió használat

Forrás: AGB Nielsen Média kutató Kft.

3.4.2. Átrendeződés a lappiacon

A napilapok példányszáma a rendszerváltás óta csökken. Ennek hátterében a vásárlók anyagi helyzetének romlása és a lapok árának emelkedése állt, később sokan azért szakítottak a „papír alapú” újsággal, mert a lapok honlapján tájékoztak. 1990 előtt az újság államilag támogatott termék volt, és politikai okból az árát mesterségesen alacsonyan tartották. A privatizációval ez a helyzet megszűnt. Ráadásul a lapkészítés is költségesebbé vált.

Néhány országos napilap forgalma 1989 és 1993, illetve 1994 és 2010 között

	Népszabadság	Népszava	Magyar Nemzet	Magyar Hírlap	Új Magyar-ország	Pesti Hírlap	Esti Hírlap
1989 január	460 000	222 000	132 000	107 000	-	-	133 000
1991 január	327 000	181 000	121 000	78 000	-	27 000	93 000
1992 július	316 000	135 000	70 000	75 000	52 000	45 000	70 000
1993 március	305 000	102 000	60 000	65 000	45 000	30 000	60 000
1994. I. félév	294 280	-	-	58 645			
1996. I. félév	245 881	-	-	44 612			
1998. I. félév	225 726	-	38 149	38 827			
2000. I. félév	206 384	41 974	68 412	36 486			
2002. I. félév	197 853	31 611	85 697	35 265			
2004. I. félév	163 535	26 565	77 789	28 438			
2006. I. félév	151 542	28 059	72 108	-			
2008. I. félév	111 938	22 713	60 004	-			
2010. I. félév	78 070	18 499	49 734	15 022			
2010.IV.n.év	69 559	19 931	47 460	12 357			

Forrás: Juhász Gábor (Juhász, 2003.) illetve Matesz Auditált adatok Értékesített példányszám (matesz.hu)

3.5. A Horn-kormány és a média

A Horn-kormány idején a médiaháborúnak nem voltak olyan látványos csatái, mint az azt megelőző években. A hatalom és a média viszonya nem volt annyira kiélezett, mint korábban. A médiatörvény elfogadásával pedig kedvező folyamatok is elindultak. A kereskedelmi rádiók és televíziók megjelenése bizonyos mértékben tehermentesítette az addig monopolhelyzetű állami médiát. A hatalomnak nem kellett már feltétlenül a közmédiát „megszállnia”, ha meg akart szólalni. A tájékoztatás monopóliumát az elektronikus média területén is a tájékoztatás sokszínűsége váltotta fel. A kereskedelmi televíziózás azt is eredményezte, hogy a direkt politikai befolyást kiegészítette a gazdasági befolyásért folytatott harc. A képernyőn való szereplés mellett a politika egyre nagyobb lehetőséget látott a műsorgyártásban.

A közönség sem volt már olyan érzékeny a média és a hatalom konfliktusaira. Míg az 1994-es rádiós elbocsátás miatt ezrek tiltakoztak, a következő kormányzati ciklusban ezer fős létszámleépítés hallatán sem vonultak az utcára.

Az Antall-kormány alatt a liberális és a konzervatív értékrend csapott össze. A Horn-kormány idején a frontvonalak összekeveredtek. Ebben a négy évben a kormánypártok a médiát érintő egyes kérdésekben szembefordultak. Volt, amikor a nézetkülönbség koalíciós szakadással fenyegetett. Máskor a miniszterelnök a nyilvánosság előtt bírálta a koalíciós partnerét. A Horn-Kuncze kormány kezdeti népszerűségét az általános gazdasági helyzet, majd az ennek kezelésére meghirdetett Bokros-csomag, az állandósult koalíciós viták aláásták. A választások előtt mindezt betetőzte a Tocsik-ügy, ami után nem meglepő, hogy a választók az 1998-as országgyűlési választáson leváltották az MSZP-SZDSZ koalícióját.

Ez volt az első olyan országgyűlési választás, amikor már nemcsak a közszolgálati televízióban mutatkozhattak be a versengő politikai erők, hanem a kereskedelmi médiában is. A kampányt a milliós nézettségű Tv2 és RTL-klub is közvetítette. A kampány másik újdonságát a miniszterelnök-jelölti vita jelentette. Magyarországon először került sor ilyen vitára. A politikusok versenye mellett ez a műsor alkalmat kínált arra is, hogy a televíziók közötti népszerűségi versenyről képet kapjunk. Az MTV, a Tv2 és az RTL-klub azonos időben közvetítette a miniszterelnök-jelöltek vitáját. A tartalom ugyanaz volt, csak a nézőkön múlt, hogy ki melyik csatornát választja. A közszolgálati tévét nézték a legkevésbé.

3.6. Az első Orbán-kormány és a média

Az Orbán-kormány programjában a médiáról mindössze néhány sor szólt: „a kormány alapvetőnek tartja a média függetlenségének megőrzését, és intézkedéseivel a kommunikációs jogok kiegyensúlyozott rendszerének megteremtésére törekszik. A kormány lépései arra irányulnak, hogy a sajtó politikától és gazdasági érdekcsoportoktól való függetlenségét garantálja, és ezáltal megakadályozza, hogy az állampolgárok hiteles tájékoztatáshoz való joga veszélybe kerüljön.” (Kéri, 2000. 290.p.) Új sajtótörvényt és új médiatörvényt ígértek.

Az első Orbán-kormány médiapolitikájáról Haraszti Miklós azt mondta, hogy az a médiaháború második szakaszaként értékelhető. (Haraszti, 1999.) A Nemzetközi Újságíró Szövetség (IFJ) is ezt a kifejezést használta 2001-ben, amikor Televízió a tönk szélén címmel jelentést készített a magyar médiahelyzetről. Az Európai Bizottságnak, és az Európa Tanácsnak is megküldött összefoglalóban az állt, hogy „Orbán Viktor kormánya új médiaháborút indított.” (Kronológia, 2005. 336.p.) Aiden White, a nemzetközi szervezet főtitkára hangsúlyozta, hogy a pártoknak ki kellene vonulniuk a közszolgálati intézmények irányításából és ellenőrzéséből. Ezt elmondta 2000-ben, majd 2001-ben is. Ez utóbbi alkalommal úgy fogalmazott, hogy „a köztvé működése méltatlan a magyar demokráciához.” 2002-ben Romano Prodi, az Európai Bizottság elnöke a csatlakozási tárgyalások sikere érdekében változásokat sürgetett a médiatörvényben. Luis Queiro az Európai Parlament riportőre 2001-ben azt jegyezte meg, hogy „a magyarországi média problémás ügyeinek rendezése alapvető fontosságú, meghatározza a közhangulatot, az érintett intézmények életét, ezért néhány kérdést a lehető leghamarabb meg kell oldani az Országgyűlésben.” (Kronológia, 2005. 337.p.)

3.6.1. A médiaegyensúly

Az Orbán-kormány egyensúlyt kívánt teremteni a jobb és a baloldali média között. Ennek koncepcióját a miniszterelnök médiapolitikai tanácsadója, Elek István dolgozta ki. Úgy érvelt, hogy „a polgári kormány [...] elődeivel ellentétben a közjó érdekében aktív szerepet készül vállalni a médiapiaci kínálat és kereslet alakításában, valamint a médiapiaci infrastruktúra és működési rend szabályozásában egyaránt. [...] E szándék jegyében hirdette meg a kormány a polgári sajtó pozitív diszkriminációját.” (Elek, 1999. 430.p.) Az Orbán-kormány ugyanazt tette, mint az elődei: az állami tulajdonú vállalatok és bankok hirdetéseit áttérrelte a jobboldali sajtóhoz. Bajomi-Lázár Péter idéz egy adatot Vásárhelyi Mária közlése alapján: „a Napi

Magyarország hirdetési bevételei fél év alatt megnégyszereződtek: míg a lap 1998 májusában 15 millió forintot keresett hirdetésekből, ugyanezen év decemberében már 60 milliót.” (Bajomi, 2001. 121.p.)

A jobboldali napilap létrehozására tett első kísérletet Jürg Marquard laptulajdonos elhárította, amikor közölte, hogy „A Magyar Hírlap nem eladó!” Később a Napi Magyarország és a Magyar Nemzet összevonásával egyesítették az addig egymás konkurenciájaként megjelenő két lapot. A Magyar Nemzet évtizedek alatt kialakított polgári szemléletét és a hazai piacon jól csengő nevét a Napi Magyarország radikalizmusa váltotta fel. És hogy a sportkedvelők se maradjanak ki, a lapba „belefűzték” a Sportfogadást is.

Az Orbán-kormány megalakulása után a Postabank úgy döntött, hogy nem finanszírozza tovább a korábban felvásárolt sajtóportfóliójába tartozó veszteséges lapokat. Legalábbis azokat nem, amelyek nem tartoztak a pozitív diszkriminációra érdemes körbe. Felfüggesztették a Kurir megjelenését és erre a sorsra jutott a Magyar Narancs is. Nem váltak meg viszont a szintén veszteséges Magyar Nemzettől. A lap a Postabank sajtóvállalkozásához, a P & B Média Rt.-hez került, és 2000-ben, a Napi Magyarországgal történt fúzió után vette át a Napi Magyarországot kiadó Mahir Kft. A laptól 105 embert bocsátottak el.

A médiaegyensúly újabb állomásaként a kormány 1,5 milliárd forint állami támogatással létrehozta a Természet- és Társadalombarát Fejlődésért Közalapítványt, amely Heti Válasz címmel indított hetilapot. A szerkesztői crédo szerint a lap „mértékadó és pártoktól független orgánium lesz, amelyben hangsúlyosan jelenik meg a szabadelvű konzervatív értékrend.” (Kronológia, 2005. 334.p.) Felelős kiadója Elek István lett.

Miközben a médiaegyensúly megteremtésén dolgozott a kormány, a Fidesz folyamatosan bírálta a médiát, mondván, az ellene van. Ez történt az Antall-kormány alatt is. Akkor Csurka István követelt új médiaegyensúlyt. A Fidesz bírálatát Kövér László mondta ki: „Az előző ciklushoz képest a Fidesznek van egy hátránya: a médiában nem csupán nem élvezzi azt a támogatást, amelyet az előző kormány még a Bokros-csomag idején is megkapott, hanem azóta két kereskedelmi televízióval és néhány kereskedelmi rádióval súlyosbítva, a vele szembe fúvó médiaszél erősebbnek és metszőbbnek tűnik. [...] A magyar közvéleményt befolyásoló erők 90 százaléka nem elég, hogy nem a Fideszt támogatja, hanem kifejezetten a Fidesszel szemben orientálja a közvéleményt.” (Kéri, 2000. 228-229.p.)

Ezekben az években újságírók megfélemlítésére is volt példa. A kormányzati ciklus elején az Orbán által bejelentett megfigyelési ügygel kapcsolatban Juszt László Kriminális című lapjában dokumentumokat tett közzé, amiért eljárást indítottak ellene, a műsorát

megszüntették, a lakásán házkutatást tartottak, az útlevelét bevonták. A legfőbb ügyész által indított vizsgálat végül eredménytelenül zárult. A következő évben a Postabank VIP-listája került nyilvánosságra. A sajtóban olyan közéleti szereplők, politikusok névsora jelent meg, akik jelentős kedvezménnyel jutottak hitelekhez. Az ORFK nyomozói házkutatást tartottak a Világgazdaság szerkesztőségében. Az érintetteket felszólították, hogy a kedvezményes hitelük után fizessék be a különbözetet. A felhívásnak egy politikus, az MDF-es Herényi Károly tett eleget: „Napvilágot látott akkoriban egy sajtóhír, hogy a bank kérésének egy érintett tett eleget, de banktitokra hivatkozva a nevem nem jelent meg.” (Gyuricza, 2002. 100.p.)

Az Élet és Irodalom hasábjain 1998 augusztusában jelent meg a Fiúk a bányában című, az Orbán-család bányaügyeit elemző írás, amiért az érintettek beperelték a lapot. Első fokon a bíróság helyreigazításra kötelezte az ÉS-t, a második fokon ítélkező Fővárosi Bíróság úgy döntött, hogy a lap nem kötelezhető helyreigazításra. Az ítélet kihirdetése után néhány nappal kézigránát robbant a lap szerkesztőségének is helyet adó irodaház udvarán. (Beszedics, 2005. 332.p.) Később a Fővárosi Bíróság jogerős ítéletével a Fidesz pert nyert a hetilappal szemben.

3.6.2. A csonka kuratóriumok

A médiatörvény úgy rendelkezett, hogy a közszolgálati intézmények kuratóriumának elnökségét négy évre kell megválasztani, és ha a kormánypárti és ellenzéki tagok aránya megváltozna, akkor azt mindig egyenlő létszámúra ki kell bővíteni. A '98-as kormányváltás után a kuratóriumi elnökségek kormánypárti tagjait a Fidesz, az FKgP és az MDF delegáltjai adták, az ellenzéki oldalon az MSZP, az SZDSZ és új parlamenti erőként a MIÉP tagjai. Az előző ciklusból viszont ott maradt az MDNP és a KDNP képviselője is, akik a kormánypártokkal azonos értékrendet képviseltek. A vita azért robbant ki, mert nem sikerült definiálni, hogy egy szervezet vagy annak delegáltja mikor kormánypárti és mikor kell az ellenzékhez sorolni. Vagyis automatikusan ellenzéki válik-e mindenki csak azért, mert nem tagja a koalíciónak? A másik vita a MIÉP miatt robbant ki. Egyrészt vele kapcsolatban sem egyértelmű, hogy kinek az ellenzéke, miután az amúgy klasszikusan ellenzékhez sorolt MSZP-t és az SZDSZ-t ellenzéki pozíciójában is élesebben bírálta, mint az aktuális kormányt. A 14 képviselőt parlamentbe juttatni képes MIÉP azonban 2-2 főt kívánt a közszolgálati intézmények kuratóriumaiba juttatni, ugyanannyit, mint a 134 fős MSZP frakció, vagy kétszer annyit, mint a 20 képviselőből álló SZDSZ. Ha a MIÉP igényét teljesítették volna, akkor a testületeken belül a kormánypárti javaslatok kétharmados többségbe juthattak volna.

Elsőként a Magyar Televízió kuratóriumát kellett megválasztani, hiszen az előző grémium feloszlatta magát. Négy kormánypárti és négy ellenzéki delegált kerülhetett a testületbe. A kormánypártok megegyeztek saját jelöltjeikről, és ugyanezt várták az általuk ellenzékinek minősített összes többi frakciótól is. Miután azonban az ellenzéki oldalon nem sikerült megegyezni, csak a kormánypárti névsort terjesztették a parlament elé, és arról szavaztak is. Az MSZP és az SZDSZ szorgalmazta, hogy az ellenzéki frakciók jelöltjeiről is döntsön az Országgyűlés, erre azonban a kormányoldal nem volt hajlandó. A parlament 1999 februárjában a Magyar Televízió kuratóriumába négy kormánypárti tagot választott meg, vagyis csonka kuratóriumot. Az MSZP az Alkotmánybírósághoz fordult, az SZDSZ pedig már korábban, az előző kuratórium önfeloszlatása után a legfőbb ügyészhez. A kuratórium feloszlata utáni helyzetet Györgyi Kálmán törvénytelennek ítélte, de megjegyezte, hogy ennek megszüntetése érdekében a legfőbb ügyész nem indíthat eljárást. Györgyi Kálmán a csonka kuratórium kérdésében az Alkotmánybírósághoz fordult, kezdeményezte, hogy a testület vizsgálja meg a médiatörvénynek azt a mondatát, amelyre hivatkozva a kormánypárti képviselők elfogadhatónak tartották, hogy csak az egyik politikai oldal került be a kuratóriumba. A törvény 55. § 8. bekezdésében ez állt: „nem akadály a kuratórium elnöksége megalakulásának, ha a kormánypárti vagy az ellenzéki oldal valamelyike nem állít jelöltet.” Györgyi Kálmán később kijelentette, hogy „a parlament a médiatörvény előírásaitól eltérően hozta létre a Magyar Televízió csonka kuratóriumát.” (Beszedics, 2005. 333.p.)

A Fővárosi Cégbíróság úgy határozott, hogy a négy kormánypárti kurátor valamennyi döntése jogellenes. Itt is a jogerős ítéletre vártak, vagyis annak eldöntésére, hogy a csonka kuratórium jogszerűen működik-e vagy sem. További jogvitára adott okot, hogy a februárban megválasztott televíziós kuratóriumot a Fővárosi Bíróságon még be se jegyezték, ugyanakkor a testület komoly döntéseket hozott, például kiírta az elnöki pályázatot. A vitának az Alkotmánybíróság határozata vetett véget: „az elnökség egyoldalú megalakulása alkotmányos szempontból «kisebb veszélyt» jelent a véleménynyilvánítás szabadságjogára, mint az, ha az elnökség megalakulásának hiányában a közszolgálati médiakuratóriumok egyáltalán nem működnek.” (Kronológia, 2005. 317.p.)

Hamarosan a Legfelsőbb Bíróság is jogerős végzést hozott. Kimondta, hogy a Cégbíróság nem volt illetékes annak megállapítására, hogy törvénytelenen alakult meg az MTV Közalapítvány kuratóriuma és döntései érvénytelenek, és megváltoztatta a kuratórium törvényellenességét kimondó cégbírósági határozatot.

A többi médiakuratórium négyéves mandátuma 2000 februárjában járt le. A forgatókönyv nem változott. Az Országgyűlés mindenütt megválasztotta a kormánypárti kurátorokat, de az

ellenzéki frakciók által felsorolt öt névből nem jelölte ki azt a négyet, akik a közszolgálati intézmények kuratóriumainak ellenzéki delegáltjai lehettek volna. Állandósult a csonka kuratórium rendszere. A hírek szerint ezért mondott le Györgyi Kálmán. A távozó legfőbb ügyész nem indokolta a távozását.

3.7. A Medgyessy-kormány és a média

Medgyessy Péter 2002-es választási győzelme után száznapos programot hirdetett, és az ígéreteket be is tartotta. Ezek között a kormány átvállalta az előfizetőktől a televízió üzemenben tartási díját. Ez továbbra sem ingyenességet jelentett, a díj a költségvetés része lett. A csonka kuratóriumokat fölszámolták, a közszolgálati intézmények kuratóriumának elnökségeit föltöltötték a kormánypártok delegáltjaival. Ez a kiegyenlített helyzet addig tartott, amíg a médiakuratóriumi elnökségek mandátuma le nem járt. 2003 tavaszán kellett megújítani az új parlamenti frakció-összetétel alapján a kuratóriumokat, elsőként a Magyar Televíziónál. Az MSZP és az SZDSZ megegyezett a tagokról, a Fidesz és az MDF azonban nem. Az MDF ugyanis két tagot kívánt delegálni, csakúgy, mint a hasonlóan kis létszámú SZDSZ frakció. Ezt a Fidesz nem fogadta el, ők három jelölthöz ragaszkodtak. Attól tartottak ugyanis, hogy ha az MDF két tagot juttat a testületbe, akkor a négy kormánypárti és a két MDF-es tag kétharmados többségbe kerülhet. A parlament azonban szavazott, így két MSZP-s, két SZDSZ-es és két MDF-es jelöltet megválasztott a kuratórium elnökségébe. A Fidesz ezután úgy döntött, nem vesz részt a kuratóriumokban, így az MDF a két megmaradt helyre is jelölt tagokat. Megint csonka kuratóriumok alakultak.

A közszolgálati televízióban a kormányváltáskor „szokásos” helycserék következtek. Lemondott az elnök, Mendreczky Károly, aki politikai támadásokkal indokolta döntését. Alelnökként Ragáts Imre vette át az intézmény irányítását. Távozott a hírigazgató, Csermely Péter, helyére Rudi Zoltán került, aki szabadságolta A Hét főszerkesztőjét, Horváth Szilárdot. A Híradó főszerkesztőjét, Gulyás Istvánt Merényi Miklós váltotta. Felmondtak Rér Éva kulturális igazgatónak, és eltávolították a Ma reggel éléről Regös Zoltánt. A reggeli műsort újból a Gyárfás Tamás vezette Nap-kele kapta meg. A televízió elnöki posztjára aspirálók egyikéről, Friderikusz Sándorról kiderült, hogy feltörték telefonjának hangpostáját, és nyilvánosságra hozták azt az üzenetet, amelyben Lendvai Ildikó, az MSZP frakcióvezetője és Medgyessy Péter miniszterelnök támogatásáról biztosította a televízióost. Friderikusz így mondta el a hangüzenet történetét: „miután lemásolták az üzenetet a rögzítőmről, elvitték egy

stúdióba, sokszorosították a hangfelvételt, és a tévéelnökválasztás előtti napokra időzítették, akkor küldték el egy csomó szerkesztőségbe.” (Friderikusz, 2008. 279-280.p.) Friderikusz elnöki terve ezen a ponton véget ért. Bár előre bejelentette, hogy csak abban az esetben vállalja az elnökséget, ha a négy parlamenti párt vezetői – így később várhatóan a pártok által delegált kurátorok is – támogatják őt. A mobiltelefon hangpostáját a Fidesz sajtóosztályán dolgozó K. Krisztián törte fel.

Elnöki pályázatok követték egymást, az első körben tizenöten, a másodikban tizennyolcan, a harmadik kiírásra húszan jelentkeztek. Közülük Ragáts Imrét sikerült elnökké választani. Néhány hónap elteltével menesztették a Híradó éléről Merényi Miklóst. A személycserére azt követően került sor, hogy a miniszterelnök találkozott a televízió vezetőivel, és bírálta a hírműsorokat. A miniszterelnök Pekár Istvánt, a Duna Tv elnökét is magához kérte. Medgyessy Péternek ez a lépése szöges ellentétben állt a médiatörvénnyel.

3.7.1. Az ellenzék médiabirodalmat épít

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) parlamenti választásokról készített értékelésében az állt, hogy a közszolgálati televízió súlyosan megsértette az elfogulatlanság követelményét, amikor műsoraiban egyértelműen a Fideszt és a kormányt támogatta. Orbán Viktor, ekkor ellenzéki pártelnökként másként látta a helyzetet. Úgy ítélte meg, hogy az új kormány elhallgattatja a polgári oldalt. Ezért levélben fordult a magyar polgárokhoz, melyben „a polgári nyilvánosság megteremtését” tűzte célul. Ennek elérésére szólította meg híveit: „kérek minden tagot és támogatót, hogy fizessen elő a Magyar Nemzetre, a Demokratára és a Heti Válaszra...” (Orbán, 2006. 318.p.) A választások óta két hónap telt el. Újabb három hónap után a volt miniszterelnök, mint jussát kérte a Magyar Televízió egyik csatornáját a polgári nyilvánosság számára. Négyéves kormányzása alatt nem merült fel ez az igény. A rendszerváltás egyik szimbolikus alakja a közszolgálatot jobb és baloldalra akarta osztani. Azt a közszolgálatot, amelyiknek a legnagyobb problémája éppen az volt az egymást váltó kormányok alatt, hogy mindegyik a maga, és nem a közszolgálatának tekintette azt. Az önkormányzati választások előtt kampányoló Orbán Viktor ezt mondta a Szabadság téren: „olyan médiatörvényre van szükség, amely két egyenrangú csatornára osztja a Magyar Televíziót. [...] Ha ezt a törvényjavaslatot az Országgyűlésben nem fogadják el, akkor egy tavaszig megszervezhető és megszervezendő népszavazással jussunk hozzá ahhoz, ami a polgári és nemzeti gondolkodású milliókat megilleti.” (Orbán, 2002.09.02.) A közszolgálati televízió ideológiai alapú kettéosztására végül nem került sor.

Nem változtatták meg a médiatörvényt, és nem lett népszavazás sem. Helyette a jobboldal saját média építésébe kezdett. 2002. december 2-án megkezdte adását a Hír Tv, melynek elnöke Borókai Gábor, Orbán Viktor volt kormányzóvivője lett, hírigazgatója pedig Gulyás István. A televízió tulajdonosi között a polgári kormányhoz köthető emberek tűntek fel: Töröcskei István, Nánásy Csaba, vagy az új vezérigazgató Fazekas Csaba, aki Simicska Lajos vállalkozásától érkezett a Hír Tv-hez. Másfél év után lemondott Borókai Gábor, ekkor vezérigazgató-helyettségé neveztek ki Gajdics Ottót, a Magyar Nemzet szerkesztőjét. Az elnök Liszkay Gábor, a Magyar Nemzet főszerkesztője lett. Az új hírigazgató, Szikszai Péter is a Magyar Nemzettől jött. A Hír Tv és a Magyar Nemzet munkatársai szorosan összedolgoztak. Ami reggel megjelent a Magyar Nemzetben, az vezető hír lett a Hír Tv-ben. Olykor a láncot egy-egy politikus egészítette ki, vagyis a reggel megjelent hírről délelőtt sajtótájékoztatót tartott, így a Hír Tv-be már nemcsak egy lapértésülés került, hanem egy politikus állítása is.

A Heti Válasznál a kormányváltás után elmaradt a korábbi kiemelt költségvetési támogatás, ezért a Természet- és Társadalombarát Fejlődésért Közalapítvány megvált a laptól. Az újságot három magánszemély vásárolta meg: Csák János, a Mol korábbi vezérigazgatója, Kékessy Dezső, volt párizsi nagykövet és Szabadhegy Péter, New York-i magyar üzletember. A főszerkesztő Elek István is távozott. Borókai Gábor került a szerkesztőbizottság élére.

2004 végén új, ingyenes, Budapesten terjesztett hetilap indult Helyi Téma címmel. Főszerkesztője a Hír Tv első hírigazgatója, Dlusztus Imre lett. Az első számokat 220 ezer példányban juttatták el a háztartásokhoz, később a példányszám meghaladta a 800 ezret.

Tekintsük át, hogyan változott a politikai hetilapok és az ingyenesen terjesztett Metro (Metropol) és a Helyi Téma példányszáma.

Országos hetilapok forgalma 1994 és 2010 között

	Figyelő	HVG	168 Óra	Heti Válasz	Magyar Demokrata
1994. 1.félév	15125	98112	-	-	-
1996. 1.félév	12481	98810	-	-	-
1998. 1.félév	10407	107476	-	-	-
2000. 1.félév	14854	110417	35918	-	-
2002. 1.félév	16271	114583	46495	13435	-
2004. 1.félév	14695	97117	33174	14837	40911
2006. 1.félév	14341	92116	34837	22098	33899
2008. 1.félév	14034	85872	29444	22825	23928
2010. 1.félév	12891	69773	21492	20052	16176
2010. 4.negyedév	12845	69440	21947	18436	13899

Forrás: Matesz, Auditált adatok, értékesített példányszám

A Metro és a Helyi Théma forgalma 2000-2010 között

	Metro (Metropol)	Helyi Théma
2000. 1.félév	228 038	-
2002. 1.félév	337 810	-
2004. 1.félév	314 616	-
2006. 1.félév	339 091	786 812
2008. 1.félév	320 386	759 733
2010. 1.félév	304 303	802 444
2010. 4.negyedév	281 492	840 157

Forrás: Matesz Auditált adatok Értékesített példányszám

A tendencia világos, a politikai hetilapok iránti vásárlói kedv, miként a politikai napilapok esetében is, csökkent. Az ingyenesen hozzáférhető újságok példányszáma viszont megnőtt. Különösen a Helyi Thémáról mondható ez el, amelyik 2011 tavaszán a címlapján azt hirdette, hogy „Megjelenik több mint egymillió példányban!” Ez azt is jelenti, hogy a konzervatív politikai-közéleti hetilap a legnagyobb példányszámban a háztartásokba eljuttatott újság. 2011-ben a Metropol is a jobboldali médiabirodalom tagja lett.

3.8. Új kommunikációs technikák

A média kezdettől fogva a politikusokat is szolgálta. Az új eszközök a nyilvánosság kereteit tágították. A politikusok gyorsan felismerték az ezekben rejlő lehetőségeket. A rádió és a televízió az írott sajtóhoz hasonlóan egyirányú kommunikációt biztosított. A közönség számára szinte lehetetlen volt, hogy a műsor tartalmába beavatkozzon, vagy annak részese lehessen. A '90-es évek közepétől azonban Magyarországon is megjelent az internet, amely új kommunikációs lehetőséget teremtett. A másik újdonságot a mobiltelefon jelentette. Kezdetben a mobil csupán a telefonálás szabadságát kínálta, de az évek múltával a telefontal vezérelhető műveletek száma ugrásszerűen nőtt. Minden új eszköz egyben új lehetőséget kínált a választók megszólítására. A modern berendezések ráadásul a fiatalabbak körében váltak népszerűvé, tehát a politikai üzenetekkel új korosztályokat lehetett megszólítani.

1998-ban még a miniszterelnök-jelöltek közötti vita jelentett újdonságot. 2002-ben a mobiltelefon és a mozgósító SMS, illetve az elektronikus levelezés.

Orbán Viktor volt az első miniszterelnök, akin már „számon kérték” a modern technikát. 2001-ben nyílt napot tartott a Parlamentben. A sajtó ennek kapcsán jegyezte meg, hogy a miniszterelnök szobájában „nem található asztali számítógép”. (Világgazdaság 2001. május 18.) Gyurcsány Ferenc volt az első kormányfő, aki szerette és használta is a komputert.

A Nyílt Társadalom Archívum (OSA) 2006-ban is összegyűjtötte a kampány alatt született SMS-üzeneteket, és e-maileket. Azt állapították meg, hogy amíg 2002-ben az SMS-nek komoly mozgósító ereje volt, négy évvel később ilyen üzenetek alig születtek. Helyére a vizuális üzenetek kerültek. „A vizuális anyagok (többségükben montázsok, digitálisan retusált képek) átlagos szakmai színvonala javult, néha professzionális kivitelben készültek.” (Székely, kampanyarchivum.hu, 313.p.)

3.8.1. Az SMS

Az SMS-ben rejlő lehetőséget a politikai szereplők hamar kihasználták. Személyes üzenetet küldhettek a szavazóknak, közönséget szervezettek politikai gyűlésre, választási részvételre buzdíthattak. De nemcsak a pártok küldtek üzeneteket, hanem a választók is egymásnak. 2002-ben a választási kampányban ez jelentette az újdonságot: a két választási forduló között, és különösen a második forduló után versikék, rigmusok köröztek, szellemesek és alpáriak egyaránt.

A televízió képernyőjének alsó részén futó SMS-üzenetek eredeti célja az volt, hogy a műsort interaktívvá tegyék, vagyis a nézők közvetlenül beleszólhassanak a műsor tartalmába. A műsorkészítők erről azonban nem nagyon vettek tudomást. A nézői véleményekkel, kérdésekkel a legritkább esetben szembesítették a vendégeket. A műsorok szerkezete se nagyon tette ezt lehetővé, miután egy-egy beszélgetésre 5-8 perc műsoridő jutott, vagyis, mire a nézők üzenetei a képernyőn megjelentek, a vendég már elment, a stúdióban új szereplő ült, akit másról kérdezett a műsorvezető. A nézők azonban felismerték az SMS-ben rejlő kommunikációs lehetőséget, és egyrészt egymással „beszélgettek”, másrészt politikai szimpátia és ellenszenv kinyilvánítására használták a televízió kínálta lehetőséget. A Tv2 Mokka című műsorába naponta átlagosan 600 üzenet érkezett, de amikor Havas Henrik vendége Orbán Viktor volt, akkor 2600. (Temesi, 2006.)

Az SMS bírálói azzal érvelnek, hogy az üzenetek többsége névtelen, és a névtelenség mögé bújva bátrabban mernek az emberek kritizálni, szókimondóbbak, mert tudják, üzenetüknek nem lesz következménye. Az ilyen műsoroktól ezért elvárható, hogy belső szabályzatot alkossanak, és aki a normákat megszegi, annak az üzenete nem kerülhet a képernyőre. Az SMS különösen a kereskedelmi televíziókban vált népszerűvé. A Tv2 mellett a Hír Tv, az Echo Tv, az ATV kínált felületet a nézői véleményeknek.

3.8.2. A blog

Gyurcsány Ferenc miniszterelnök a 2006-os év elején jelentkezett személyes hangú leveleivel a nyilvánosság előtt. A választási kampány startja előtt hívta fel magára a figyelmet úgy, hogy nem eseményen szerepelt vagy sajtótájékoztatót tartott, mégis „bekerült” a médiába. A blogjára kezdetben az újdonsága, és a közvetlen hangvétele miatt figyelt fel a sajtó. Személyes történeteket mesélt, olyanokat, amelyeket a bulvársajtó is szívesen közreadott: „Rossz hangulatban találtam tegnap este édesanyámat, Katust. Szokásomhoz híven telefonon hívtam őt, kérdeztem tőle, hogy nézte-e a tévében napirend előtti felszólalásomat. Sírós volt a hangja, azt mondta, hogy tele volt büszkeséggel meg jó érzéssel, mikor látott, utána azonban lement a postaládához és egy karácsonyi üdvözlőlapot talált, amelynek hátoldalán nagyon mocskolódó mondatok voltak, nemcsak rólam, hanem róla is. Aláírás nélkül, persze. Szegénykém böngészte, honnan adták fel, mondtam neki, hogy ne foglalkozzon vele. „Vigasztaltam, hogy ez nem róla szól, hogy nem ilyenek az emberek, és hogy higgye el, általában nem ezt gondolják róla, de még rólam sem.” (Gyurcsány-blog, 958.ibm.com, 2006.02.07.) Nagy visszhangot keltett Batiz András kormányzóvivőnek adott esküvői ajándéka, amelyen Hugh Grantet utánozta a Mindörökké szerelem című film táncjelenete alapján. Az internetes napló szerint Batiz megkérdezte, kínos-e Gyurcsánynak, ha „ez a bolondozás szélesebb körben is terjed. Azt válaszoltam, hogy nem.” (Gyurcsány-blog, 958.ibm.com, 2006.02.11.) Kumin Ferenc a táncnak mélyebb értelmet is tulajdonított: „Orbán Viktornek van egyfajta szerethető, kisfiús nézése, s ezzel az esetlen, önmagát karikírozó táncsal a miniszterelnökről is hasonló kép alakulhat ki, főképp a női szavazókban.” (Kumin, 2006.02.13.)

Ha csak bulvár témák szerepeltek volna a miniszterelnök blogján, valószínű, hogy a szerző sajtó csak magáról az újdonságról tett volna említést. De Gyurcsány továbblépett, és bejegyzéseivel megkerülhetetlenné tette a hírszerkesztők számára a blogját. Az első nem bulvár bejegyzés a madárinfluenza bejelentése volt. A miniszterelnök blogbejegyzésben adta hírül az országot fenyegető veszélyt: „Még nincs senki és semmi veszélyben, de ezt az emberek nem tudják. Félni fognak, és félni fogják a családjukat, az ismerősöket. Ha többet tudnak, és ismerik a részleteket, akkor nincs okuk a pánikra. A hatóságok felkészültek, számítottunk rá, hogy ez előbb-utóbb eléri Magyarországot.” (Gyurcsány-blog, 958.ibm.com, 2006.02.15.) Később itt írt arról, hogy a választásra készülő MSZP országos listájának összeállításáról mit gondol, és a blogban értékelte az Orbán Viktorral folytatott miniszterelnök-jelölti vitát is. Gyurcsány Ferenc a kommunikációját interaktívvá tette, hiszen

a bejegyzéseket kommentek követték. A blog új kommunikációs lehetőséget teremtett. A közönségnek immár nem kellett arra várni, hogy kiderüljön, a tévé, a rádió, az írott sajtó miként számol be a politikus gondolatairól (beszámol-e róla egyáltalán?).

A blognak a kommunikációs újdonságán túl a politikus imázsát építő szerepe is volt. Szabados Krisztián, a Political Capital igazgatója szerint: „ha egy politikus blogot vezet, azzal két dolgot próbál sugallni. Egyrészt, hogy érti a XXI. századot és a modern technikát, másrészt, hogy ő is hozzánk közel álló, hasonlóan gondolkodó ember.” (Szabados, nyitraizsolt.hu, 2006.02.03.) A Gyurcsány-Orbán versenyben nem kellett sokat várni arra, hogy Orbán Viktort is megkérdezzék, blogol-e. A Heti Válasz kérdésére Orbán elmondta: „ő a nyolcvanas években szocializálódott, ezért rögtön a hátsó szándékot kereste a miniszterelnök nyilvános naplójának közzététele mögött. Szerinte a polgári tábornak inkább az a feladata, hogy az egyébként vele rokonszenvező fiatalokat az ő nyelvükön, új fórumok nyitásával szólítsa meg”. (Heti Válasz, 2006.03.16.) Orbán belátta, hogy a blogversenyben csak második lehet. Sőt ha blogolni kezdett volna, a politikai ellenfelek megvádolják, hogy utánozza Gyurcsányt. Márpedig Orbán célja éppen az volt, hogy megkülönböztesse magát Gyurcsánytól.

3.8.3. Az OV Tv

Orbán Viktor csapata 2007-re készült el az új formátummal. Egy héttel a májusban rendezett Fidesz-kongresszus előtt mutatták be a párt új honlapját. A kongresszuson a Fidesz politikai megújulása volt a téma, ebbe illeszkedett a párthonlap megújításának bejelentése. Szabó Edina, az orbanviktor.hu honlap főszerkesztője, egyben Orbán sajtótikára újdonságként számolt be arról, hogy OV Tv néven új tartalommal bővítik a korábbi kínálatot. Az első „adás” tartalma: a Fidesz elnökségének brüsszeli látogatásáról készült útifilm, valamint a Puskás Akadémia megnyitóján, illetve a Fidesz 19. születésnapján készült videó. A honlap másik újdonsága az internetes fogadóóra volt, melyben Orbán Viktor havonta válaszolt a hozzá érkezett kérdésekre. Az OV Tv eredetiségével és nem utolsósorban tartalmával bizonyította, hogy Orbán Viktor is a kor embere, és ha talán nem is szereti a modern technikát, de tudja használni.

Orbán Viktor és csapata 2010-ben megtalálta a Facebook közösségi oldalt. Ezen keresztül támogatókat (szavazókat) toborzott, közvetlenül kommunikálhatott az oldal szereplőivel, 2011-ben pedig már a hagyományos évertékelő beszédjéhez is a Facebookon keresztül juttathattak el kérdéseket, témajavaslatokat az emberek. A Facebook-versenyt Orbán nyerte

meg. A facebookon Orbán Viktor mellett Mesterházy Attila és Gyurcsány Ferenc is kommunikál. A modern pártkommunikáció ma már nem nélkülözheti az ilyen személyes formákat. Nem elegendő csupán a klasszikus médiumokon keresztül kapcsolatot tartani a választókkal, valódi interaktivitásra van szükség.

3.9. A tabloid média

A rendszerváltás előtt nagyon ritka volt, hogy politikus magánéletéről hír vagy fotó jelenjen meg. A diktatúra éveiben a bulvár a rendszer számára idegen műfaj volt. Az Esti Hírlapot, a Budapesti Pártbizottság napilapját tekintették bulvárlapnak. Ebben a cikkek rövidebbek voltak, több fotó szerepelt, ráadásul délután jelent meg, és az utcán rikkancsok árusították. 1989 januárjában szintén pártkiadványként indult a Reform, ez a hetilap már szándékoltn bulvár volt, ráadásul színes. A rendszerváltás után is megjelentek bulvárlapok, az olvasók körében népszerűek is voltak. De ekkor a politikusok még kerülték a bulvármegjelenést. Ekkor még a privát szférájukba nem engedték be a sajtót. Elképzelhetetlen volt, hogy Antall József vagy Boross Péter miniszterelnök magánéletéről „titkok” szivárognak ki. Ez érvényes volt Horn Gyulára is, bár ő az 1994-es kampányban elszenvedett közlekedési balesete miatt hetekig „koronát” viselt, ami a bulvár számára is sokáig hír volt. A miniszterelnökök személyes életébe Orbán Viktor engedett először bepillantást 1999-ben, amikor karácsony előtt a Tv2 stábját beengedte a miniszterelnöki rezidenciára. A másik bulvármegjelenés az volt, amikor az Orbán család adriai nyaralásáról a Story magazinban jelentek meg fényképek.

A bulvársajtót a duális médiarendszer tette teljessé. Az országos kereskedelmi televíziók futószalagon kínálták a témákat. Létrejött a magyar sztárkultusz. A sztár kifejezéssel is folyt a verseny. Új és újabb jelzők kerültek a szó elé: lettek megasztárok, gigasztárok, szupersztárok, majd megjelentek a sztár kifejezéssel ellentétes, pejoratív tartalmat hordozó celebek. A bulvárlapok pedig örömmel könyvelték el a példányszámuk emelkedését. Ellentétes folyamat indult a lappiacon: míg a közéleti, politikai lapok példányszáma csökkent, a tabloid média a fénykorát élte.

Néhány országos napilap forgalma 1994 és 2010 között (Értékesített példányszám)

	Blikk	Mai Nap	Bors	Best	Story	Kiskegyed	Meglepetés
1996. 1. félév	57318	55303	-	-	-	353192	240926
1998. 1. félév	60833	72148	-	-	-	338962	192980
2000. 1. félév	99136	82042	-	-	333648	271192	159547
2002. 1. félév	187702	-	-	-	393165	221635	161998
2004. 1. félév	254961	-	-	-	378199	214014	143028
2006. 1. félév	245631	-	-	178834	360467	205691	120895
2008. 1. félév	232291	-	76299	147082	283787	202438	99732
2010. 1. félév	195590	-	85845	118109	247931	196426	101397
2010. 4. negyedév	182952	-	86319	115959	243098	203540	100894

Forrás: Matesz Auditált adatok

Összehasonlításként a négy politikai napilap (Népszabadság, Magyar Nemzet, Magyar Hírlap, Népszava) összes értékesített példányszáma:

2000. 1. félév:	353 254
2002. 1. félév:	350 426
2004. 1. félév:	296 327
2010. 1. félév:	161 325
2010. 4. negyedév:	149 307

Az adatok tanúsága szerint a Story magazin a vizsgált években egy kivételével egyedül több példányban kelt el, mint a politikai napilapok összesen. 2010-ben ez már a Kiskegyedre is igaz volt. A napilapok közül a Blikk értékesített példányszáma 2004-ben csaknem elérte, ezután pedig meghaladta az összes politikai napilapét együttevén.

A politika hamar felismerte, hogy a tabloid média azokhoz a társadalmi rétegekhez is eljut, méghozzá nagy számban, akik a szeriöz lapokat nem olvassák. Olyanokhoz, akik „a híradót” nem nézik. Olyanokhoz, akik a politikai döntéshozatalhoz nem akarják, és nem fogják végigolvasni a pártok választási programjait. A politikusok (és a mögöttük álló spin doctorok) olyan eseményeket találtak ki, amelyeket a bulvármédiában is el lehetett adni. Úgy mutatkoztak, ahogy korábban soha. Olyan műsorokban szerepeltek, amelyeket addig talán le

is néztek. De végül nem a sajtó kényszerült „fölnőni” a magas politika színvonalára, hanem fordítva, a politika engedett, alkalmazkodott, csak hogy jelen lehessen. Mert a permanens kampánynak elengedhetetlen része lett a folyamatos médiajelenlét. Néhány példa: Medgyessy Pétert és feleségét egy tengerparton fényképezték le, fürdőruhában. Dávid Ibolya, az MDF elnöke a Balaton átúszásával került a bulvárlapok élére. Azt, hogy a fideszes Rogán Antal Honolulun volt nászúton, szintén így tudhattuk meg. De a bulvár két politikus főszereplője Gyurcsány Ferenc és Orbán Viktor volt. Gyurcsány elment a Szulák-show-ba, Orbán a Frizbit választotta. Gyurcsányról megtudtuk, hogy hosszútávfutó, és fél a békáktól. Orbán igazolt futballista, így róla a focipályán és a lelátón lehetett fényképeket készíteni. Emellett rendszeres résztvevője volt a békéscsabai kolbászfesztiválnak, negyedik gyermekük születése után saját autóval ment a kórházba. Címlapon láthattuk Gyurcsányt, amikor kiskutyát kapott Putyin orosz elnöktől, Hugh Grant epigonként táncolt a miniszterelnöki irodájában, vagy Orbánt, amint egy kampányra sietve az autópálya melletti benzinkútnál borotválkozott, vagy a Napló riportjában Lázár Jánossal kolbászt kerestetett a felcsúti ház kamrájában a rántottához.

A bulvármegjelenések azt szolgálták, hogy a politikust hétköznapi emberként mutassák be. Sok szempontból hasonlónak, mint a többi sztárt, celebet, akik ugyanúgy szeretnek, házasodnak, elválnak, félrelépnek, utaznak, főznek, kirándulnak, nyaralnak. A bulvár ugyanakkor kétélű fegyver. Olykor a közéleti lapoknál bátrabban vet fel kérdéseket. Ilyen volt a képviselők költségterítéséről szóló névsor közzététele, a korrupciót leleplező beszámolók, az állami vezetők utazásainak, vagy luxusgépkocsijainak bemutatása. Néhány politikus félrelépéséről is a bulvár számolt be elsőként.

3.10. A Gyurcsány-kormány

A parlament 2004. szeptember 29-én választotta meg Gyurcsány Ferencet miniszterelnöknek. Az év végére jelentősen növelte a népszerűségét. A lendület december 5-én állt meg, amikor a kettős állampolgárságról és az egészségügyi intézmények állami tulajdonban maradásáról rendezett népszavazásra került sor. Ennek ellenére, a rendszerváltás óta 2006-ban történt meg először, hogy a választók ugyanannak a kormánynak újra bizalmat szavaztak. A második Gyurcsány-kormány 2006. június 9-én alakult meg. Folytatódott az MSZP és az SZDSZ koalíciója. De a választások után nem sokáig maradt nyugalomban az ország. Az önkormányzati választások finisében egy vasárnap délután a média ismét főszerephez juttatta

a politikát. Szeptember 17-én a Magyar Rádióban és más médiumokban azonos részleteket tartalmazó felvételt tettek közzé, melyen a miniszterelnök beszélt.

3.10.1. Az őszi beszéd

Gyurcsány Ferenc 2006. május 26-án Balatonöszödön, az MSZP frakcióülésén beszélt, zárt körben. Bevezető előadásában a kormányzati tervekről szólt. Arról, hogy napokon belül megkötöti a megállapodást az SZDSZ-szel, már az őszi önkormányzati választásokra kisebb létszámú önkormányzatokat, később kb. 300 fős parlamentet tervez, a megyerendszer helyett pedig a regionalizmust szorgalmazza. A halaszthatatlan ügyek között beszélt a költségvetés helyzetéről: „Százmilliárdos nagyságrendű kiigazításra van szükség idén, és úgy, hogy ezt nem félév alatt, illetve, ha a bevételeket nézzük, akkor legfeljebb négy hónap alatt kell megtenni.” (Gyurcsány, 2006.05.26.) A kiigazítási terv a választáson győztes politikai elitet sem hagyhatta érintetlenül: „Kevesebb bizottsági elnöki hely van. Kevesebb államtitkár, kevesebb minisztérium, kevesebb tanácsadó. Mindenből kevesebb van.” Gyurcsány bevezetőjét a frakció tagjainak hozzászólása követte. A nap végén a miniszterelnök-jelölt összefoglalta a vitát, és a bevezetővel ellentétben szenvedélyesen, indulattal, olykor obszcén kifejezéseket használva beszélt. „Az utolsó másfél évet azért tudtam én személy szerint csinálni, mert egy dolog ambicionált és egy dolog fűtött: visszaadni a baloldalnak a hitét, hogy megcsinálhatja, hogy nyerhet. Hogy nem kell lehajtani a fejét ebben a kurva országban. Hogy nem kell beszarni Orbán Viktortól, meg a jobboldaltól és tanulja most már meg magát nem öhozzájuk mérni, hanem a világhoz. Ez adta a hitet, hogy miért érdemes ezt csinálni. Nagy dolog volt. Imádtam. Életem legjobb része volt. Most az adja, hogy történelmet csinálók. Nem a történelemkönyveknek, arra szarok. Egyáltalán nem érdekel, hogy benne leszünk-e, én személy szerint. Egyáltalán nem érdekel. Csinálunk-e valami nagyot? Azt mondjuk-e, hogy: a rohadt életbe, jöttek páran, akik meg merték tenni és nem szarakodtak azon, hogy hogy a francban lesz majd az útiköltség elszámolásunk, b...a meg. Jöttek párok, akik nem szarakodtak azon, hogy a megyei önkormányzatban lesz-e majd helyük, vagy nem, hanem megértették, hogy másról szól ez a kurva ország.

Az az igazi botrány, hogy akiről a Laci beszél, az ő cigány embereinek, annak tized olyan jó minőségű egészségügyi szolgáltatás jut, mint nekem. És mióta az anyám, az anyámnak ismerik a nevét Pápán és Gyurcsány Katusnak hívják, azóta neki is jobb jut, a kurva életbe!

Nem tudta, hogy mi történt. Megjavult az egészségügyi rendszer, fiam? Mondom: egy lószart, mama. Az az igazság, hogy fölismerik a nevedet. Ez botrány.” (Gyurcsány, 2006.05.26.)

Ez lett Gyurcsány Ferenc ősödi beszéde, melyet az MSZP „igazságbeszédnek”, az ellenzék pedig „hazugságbeszédnek” minősített. A beszéd tartalmánál csak a felvétel kiszivárogtatását kísérelte nagyobb médiaérdeklődés. Mai napig nincs elfogadható magyarázat arra, hogy a zárt üléséről hogyan jutott a sajtóhoz a felvétel. A kiszivárogtatás részleteit a titkosszolgálat is vizsgálta, az igazat vagy nem mondták el, vagy nem derítették ki. A demokrácia szempontjából egyik változat sem megnyugtató. A beszédnek persze nem az volt a legnagyobb baja, hogy kiszivárgott, hanem az, hogy elhangzott. Miniszterelnök – pártelnök nem beszélhet így. Zárt körben sem és nyilvánosan sem. Különösen nem, ha a beszédet kezében mikrofont tartva mondja, vagyis bármennyire elragadják a szenvedélyei, tudatában kell legyen, hogy minden szavát rögzítik. Márpedig ha rögzítik, akkor az eljuthat a nyilvánossághoz. A média ebből él. Az ilyen ügyet sokáig lehet napirenden tartani. Az első sokk után megkezdődött a kommunikációs iszapbirkózás. Nyilvánvaló volt, hogy a politikai ellenfelek előtt nem lehet kimagyarázni az Őszödön elhangzottakat. Azok a kifejezések, amelyeket a miniszterelnök használt, nem tűnnek nyomdafestéket.

Már a szöveg nyilvánosságra kerülésének estéjén a Kossuth téren, többségében jobboldali és szélsőjobboldali tüntetők követelték Gyurcsány Ferenc lemondását. Később úgy döntöttek, amíg ez meg nem történik, a téren maradnak. Közeledett az önkormányzati választás, így a törvény lehetővé tette, hogy kampányrendezvényeket tartsanak. A tüntetők erre hivatkozva gyakorlatilag berendezkedtek a Parlament előtti parkban. Sátrakat vertek fel, főztek, ott éltek. A sajtónak tálcán kínálták a témát.

3.10.2. A Hír Tv forradalma

Szeptember 18-án a tüntetők egy csoportja az MTV székházánál azt követelte, hogy petíciójukat olvassák be. Miután erre nem került sor, a Kossuth téren arra kérték a demonstrálókat, hogy vonuljanak át a Szabadság térre. A Hír Tv közvetítő kocsija és riportere a közelben volt, átért a televízió székházához, ahol hamarosan megkezdődött a rendszerváltás utáni legerőszakosabb összecsapás tüntetők és rendőrök között – élő, egyenes adásban. Az ostrom hajnalig tartott. Több tucat tüntető és rendőr sérült meg, autókat gyújtottak fel. Csak a véletlennek tudható be, hogy az ostrom nem követelt áldozatot.

A Hír Tv nézettsége ugrásszerűen megnőtt. A csatorna, miközben máskor nem járult hozzá, hogy adatait közöljék, ezúttal maga hozta nyilvánosságra, mennyien nézték: „Az elmúlt hét

legnézetesebb időszaka egyértelműen a hétfő éjszaka volt, a 23:00-23:59-ig tartó időintervallum. Ebben az órában összesen 602 ezren láttak legalább egy percet a Hír Tv felvételeiből... az éppen tévézők több mint egynegyede (25,8%) nézte ekkor ezt az adót.” (Kiemelkedő nézettség, hirtv.hu, 2006.09.27.) A kamerákat a tömeg lelkesen fogadta. A Hír Tv öt és fél órás adásban közvetítette az ostromot. A hazai televíziózás történetében addig páratlanul erőszakos összecsapás közvetítésével kapcsolatban nem voltak szakmai szabályok. Az események helyszínéről tudósító riporter, Császár Attila a rendőrök brutalitásáról beszélt, az ostromlók pártjára állva forradalomnak, háborúnak minősítette a történeteket: „Wittner Mária október 23-ára akarta az újabb rendszerváltozást vagy az igazi rendszerváltozást, de úgy látszik, a tömeg ezt nem bírta kivárni és inkább a szabad sajtó, a média szabadságát követelve ezt a megoldást választotta, hogy nem a történelmi múltunkat is feltáró és annak minden emlékével, részleteivel rendelkező parlamentet támadták meg, hanem a Magyar Televízió épületét. [...] Egy biztos, hogy ez olyan, mint '56!” (A Hír Tv közvetítése, 2006.09.17.) A tudósítónak a rendőrökre tett megjegyzéseiből elfogultság árad: „a rendőrök könyörtelenül szembeszegültek, nekimentek a tömegnek, miközben korábban azt skandalálta a demonstrálók tömege, hogy magyar rendőr magyar embert nem bánt. [...] Ezt mondták '56-ban is.” A rendőrök fellépését jelzőkkel illette: „A rendőrség könyörtelen a tüntetőkkel szemben.” Tucatszor háborúnak láttatta a székház elleni támadást: „Szabályos háború folyik a tüntetők, illetve a rendőrség emberei között. [...] Háború van, tovább törnek az üvegek, a nyílászárók, és azt skandalálják, hogy ti akartátok. [...] A főbejáratnál továbbra is háború van. És az autót teljesen a feje tetejére fordítják. Csak nehogy megsérüljön valaki az ott lévő tüntetők közül! [...] Háború van, kérem a Magyar Televízió épülete előtt.” (A Hír Tv közvetítése, 2006.09.17.)

A Hír Tv tette a dolgát. Az operatőrök jóvoltából valóban képet kaphattak a nézők a borzalom óráiról. A képeket külföldi televíziók, és a hazaiak is átvették. Ha csak egyetlen kamerát tűr meg a közönség, akkor azzal az egy kamerával kell dolgozni. De az amúgy is pattanásig feszült konfliktusban állást foglalni – ez több mint hiba.

A Hír Tv egyik riportere, Krakkó Ákos hajnalban bejutott az akkor már „elfoglalt” székházba. Így tudósított: „leírhatatlan az az állapot, ami itt van bent az épületben, azonban a demonstrálók megőrizték humorérzéküket, ha mondhatom ezt, ugyanis, amikor jöttem be az épületbe, akkor a Magyar Televízió portás asztala mögött ülő fiatalember megkérdezte, hogy kihez jöttem, kit keresek és be vagyok-e jelentve. [...] A világegyetem sem szeretné ironikus lenni és ezt nagyon hangsúlyozom, de egy kicsit olyan érzésem van nekem az épületben, mintha egy hatalmas nagy turistacsoport járkálna, hiszen fényképezővel fiatalok, vagy

videokamerákkal ismerkednek a tévé épületével, illetve annak legkülönbözőbb egységeivel.” (A Hír Tv közvetítése, 2006.09.17.) Csakhogy ez nem a Múzeumok éjszakája volt, hanem a rendszerváltás utáni magyar demokrácia egyik legborzalmasabb éjszakája. Akikről a tudósító beszélt, azoknak semmi keresnivalójuk nem volt ott. Akiket pedig a székházlátogató „turistacsoport” ostromolt, ők Krakkó Ákos munkatársai: újságírók, televíziós dolgozók. Róluk egyetlen szó sem esett. (Krakkó Ákos a 2010-es választás után a Fidesz parlamenti frakciójának kommunikációs vezetője lett.)

Mielőtt Császár Attila elköszönt a nézőktől, a demonstráció egyik szervezője, Toroczky László a Hatvannégy Vármegye elnöke beszélhetett, élő adásban: „Magyar testvéreim! A kocka el van vetve. Kirobbant ma itt Budapesten, ami kirobbant, ez forradalom. 1956 óta nem volt arra példa, ami ma este megtörtént, elfoglaltuk a Magyar Televízió épületét. [...] Mert Gyurcsány Ferenc, ez a pszichopata állat, aki odáig juttatta a helyzetet, hogy az 1956-os forradalom és szabadságharc állapotai vannak ma Budapesten, ez a pszichopata állat még most sem próbálja levonni a felelősséget, és nem próbálja megkímélni a rendőröket és a tüntetőket a további összecsapásoktól.” Ezután a Hír Tv riportere így köszönt el: „Kedves nézőink, mint az imént hallották, a kocka el van vetve, ez már forradalom, ezt Toroczky László, a Hatvannégy Vármegye elnöke mondta, én a képet és a hangot visszaadom a stúdióknak.” (A Hír Tv közvetítése, 2006.09.17.)

Sólyom László köztársasági elnök a történeteket köztörvényes bűncselekménynek nevezte és tiltakozott, amiért az erőszakos cselekményeket az 1956-os forradalommal próbálták párhuzamba állítani.

A Hír Televíziót az ORTT egymillió forintba büntette, bár a testület Fidesz által jelölt tagja, Szalai Annamária a döntést szakmaiatlannak és politikailag motiváltnak nevezte.

A magyarországi televíziózásban ezekben a hetekben mindennapos műsorra vált a breaking news, az utcai összecsapások élő közvetítése. A belváros különböző pontjain csaptak össze a rendbontók és a rendőrök. A média jelenléte pedig hangsúlyosabbá tette az eseményeket. Ráadásul az 1956-os forradalom 50. évfordulójának megünneplésére készült az ország. Az évforduló tiszteletére állam-és kormányfők tucatjai utaztak Budapestre, hogy fejet hajtsanak '56 emléke előtt. A nemzetközi sajtó ennek megfelelően jelen volt a főhajtáson, és beszámolt a zavargásokról is.

A Fidesz október 23-án a belvárosban rendezett több tízezer ember részvételével nagygyűlést. A Fidesz rendezvényével egy időben a rendőrök a tüntetőket az Astoria felé terelték, így a politikai demonstráció végén keveredtek a rendzavarók és a békés demonstrálók. A rendőrség könnygázt és gumilövedéket is használt, sokan maradandó sérülést szenvedtek. A kormány és

az ellenzék ellenkező módon ítélte meg a történeteket: „az egyik tábor számára az ősz emléke a féktelen rendőrterror bizonyítékaként élt tovább, a másik tábor számára pedig a hatalom megszerzéséért folytatott gátlástalan küzdelem és a kalandorpolitika jelentette az események legfontosabb magyarázatát.” (Kéri, 2010. 133.p.)

Az önkormányzati választások győztese a Fidesz lett. A választás estéjén a köztársasági elnök is megszólalt, és beszélt az megelőző hetek eseményeiről. Hangsúlyozta, hogy Gyurcsány Ferencet tartja a kialakult helyzet fő felelősének és egyúttal felhívta a kormánypártok figyelmét, hogy a miniszterelnököt leváltani csak nekik van lehetőségük.

3.11. A médiaháború - újratöltve

A miniszterelnök őszi beszédével és az őszi utcai zavargásokkal új helyzet alakult ki Magyarországon. A kormány, személy szerint Gyurcsány Ferenc bármit tett, azt a jobboldal, és a jobboldali média a hazugság újabb bizonyítékának tekintette. A jobboldal mellett szélsőjobboldali szervezetek, médiumok is megjelentek. A politika és a média hangneme eldurvult, a hatalom és a konzervatív sajtó viszonya ellenségessé vált. Teret kapott az uszítás, a gyűlöletkeltés. A kuruc.info például közzétette a zavargásokban résztvevőkkel szemben eljáró bírók és ügyészek nevét, címét, fényképét, telefonszámát. A Kossuth tér oszlopait liberális újságírókat gyalázó szórólapokkal tüzték tele. Szocialista képviselők lakására Molotov-koktélokot dobtak, a Sándor Palotánál és a Hősök terén a Magyar Gárda Fidesz-képviselő, illetve Echo Tv-s műsorvezető közreműködésével avatott újoncokat.

A miniszterelnököt az ellenzék illegitimnek nevezte. A Fidesz felszólította Gyurcsány Ferencet, hogy távozzon a hatalomból, a kormánypártokat pedig arra, hogy konstruktív bizalmatlansággal váltsák le a miniszterelnököt. Hetvenkét órás ultimátumot adtak. Gyurcsány Ferenc bizalmi szavazást kért maga ellen, a kormányfő és a kormány a helyén maradt. Ezt Orbán „ócska, hazug trükknek” nevezte. A Fidesz kormányellenes nagygyűléseket szervezett a Kossuth térre. Orbán Viktor közvetlenül a bizalmi szavazás után beszélt a tömeghez. Azt mondta, hogy „A miniszterelnök nem hallgat az emberekre, az emberek pedig nem hallgatnak a miniszterelnökre. Ez nem vezet sehova, a következményei pedig beláthatatlanok, zuhan a forint, a devizahiteleket felvett családok rosszul járnak, elmennek az országból a befektetők.” Szakértőkből álló nemzeti egységkormányt követelt. Áder János egy következő nagygyűlésen bejelentette, hogy büntetőfeljelentést tesz Gyurcsány Ferenc ellen. Ezt az ügyészség bizonyítékok hiányában elvetette. Semjén Zsolt, a KDNP

elnöke pedig azt mondta, hogy a Fidesz és a KDNP képviselői bojkottálják a Nap-kele műsorát. (Magyarországi tiltakozások, wikipedia.org, 2006.)

A kormányfő is tett olyan kijelentéseket, amelyek percek alatt bejárták a médiát. Minden, ami félreérthető volt, azt félre is értették, félremagyarázták. Így híresült el, amit az öregecskedő feleségek lecseréléséről mondott, vagy amit a szaúdi labdarúgókról, vagy a fiatalokat az ország elhagyására bátorító megjegyzése. A média az ilyen ziccereket sose hagyta ki. A napi politikával amúgy visszafogottan foglalkozó országos kereskedelmi televíziók erről mindig hírt adtak. A Hír Tv és Echo Tv pedig igyekezett minél tovább napirenden tartani egy-egy elszólást, kijelentést.

Ha valakiről kompromittáló felvétel készült, az azonnal képernyőre került. A szocialista Zuschlag János a Terror Háza Múzeumnál viselkedett politikushoz (és emberhez) méltatlan módon. Otromba kijelentéséért parlamenti mandátumával fizetett.

Veres János pénzügyminiszter a Hír Tv kamerájába fejelet bele, majd egy másik alkalommal a riporter folyamatosan hátrálva nekiment a kameraállványnak, majd ezért Veres Jánost tette felelőssé: „ugye nem mondja, hogy ezt nem szándékosan csinálta?!” Az igazság szempontjából mindegy is, hogyan történt. A lényeg, hogy felvétel készült a megbotló riporter és a pénzügyminiszter afférjáról, amit a televízió úgy mutatott be, ahogyan akart.

Sorra kerültek nyilvánosságra zárt ülésen elhangzott felvételek, rejtett kamerával készített képsorok, lehallgatott telefonbeszélgetések. A leleplezés, a lehallgatás a politikai harc része lett. Előfordult, hogy hírműsorban megrendezett jelenettel csaltak ki nyilatkozatot. A cél minden esetben ugyanaz volt: botrányba keverni a politika szereplőit. Egymást követték az „ügyek”: közpénzek indokolatlan kifizetéséről, gyanús körülmények között megkötött szerződésekről. 2010-ben az ellenzéknek már szinte kampányolnia sem kellett, mert a média nap mint nap ezekről az ügyekről beszélt. A szálak politikushoz, vagy valamelyik kormánypárthoz vezettek. A hírek kiemelt helyszíne a tárgyalóterem lett. Nap mint nap politikusokat mutattak rabszíjon vezetve.

Zuschlag János bírósági tárgyalása főműsoridős program lett, különösen, amikor Gyurcsány Ferencet tanúként hallgatták meg, és a Hír Tv folyamatosan hátulról fényképezhette őt. És hogy ha ebben az időben Fideszes politikus is gyanúba került, arra nem is reagáltak. Németh Erzsébet, a Fidesz kommunikációs tanácsadója ezt mondta: „Nem mindegy, hogy a szocialista politikusoknak a tarkóját látjuk-e a bíró előtt a televíziós felvételeken, címlapokon, vagy «városi legendákról» van szó. A «rabszíjas» Hunvald-ügyet nem lehet összekeverni a Szijjártó-üggyel! Szijjártó Péter jól kommunikált azzal, hogy nem kommunikált.” (Bednárík, 2009.12.05.)

A második Gyurcsány-kormány iránti ellenszenv, gyűlölet az állami ünnepeken is kifejeződött. Március 15-én a Múzeumkertben rendszeresen megzavarták az állami ünnepet, különösen, amikor a miniszterelnök beszélt. Délben a fővárosi ünnep helyszínéhez, a Petőfi szoborhoz vonultak az Árpád-sávós zászlót lengető rendzavarók. Demszky Gábor főpolgármester beszédére tojászápor volt a felelet. Később Nokiás-dobozokat mutogattak. Estéknént utcai összecsapások voltak, gyújtogattak, kukákat borogattak, így „ünnepeltek”.

Az állami kitüntetés átadó ünnepeket is elérte a megosztottság. 2006. március 15-én maradt el először a kézfogás, akkor a köztársasági elnök fejezte ki így ellenérzését a díjazottal szemben, illetve a kitüntetését átvevő Szabad György nem nyújtott kezét a miniszterelnöknek. Október 22-én állami kitüntetésekkel adtak át a Parlamentben, ekkor már „kilencen nem fogtak kezét mindhárom közjogi méltósággal.” (Több kitüntetett, index.hu, 2006.10.22.) 2008. március 15-én a Kossuth-díjra felterjesztett névsorban szerepelt Blaskó Péter is. A Nemzeti Színház művésze az ünnep előtt nyilatkozatot tett közzé a Magyar Nemzetben: „a Kossuth-díjat én most visszaautasítom, mert tiltakozni szeretnék. [...] Miniszterelnök Úr! Nem óhajtok Önnel kezét fogni! Ha megtenném, nem simogathatnám meg soha többé a gyermekeim arcát, feleségem kezét.” (Blaskó, mno.hu, 2008.03.14.) (Blaskó Péter 2011. március 15-én vette át a neki három évvel korábban odaítélt Kossuth-díjat – Orbán Viktortól.)

3.12.1. Mi történt a közszolgálatban?

A Magyar Televízió elnökét, Rudi Zoltánt az intézmény kuratóriumi elnöksége nem kérte fel, hogy pályázat nélkül folytassa a munkáját. Annak ellenére sem, hogy elnökségét nem kísérték látványos botrányok, ráadásul rendbe tette az MTV zilált gazdasági helyzetét. Megszüntette a színlelt szerződéseket és nagyarányú létszámleépítést hajtott végre. Nevéhez fűződik a televízió új székházépítésének megindítása, és a digitális átállásra való előkészületek. Szemére vetették, hogy a televízió ostroma után kitiltotta a Hír Tv stábját. Kormányoldalról azért bírálták, mert nem tartották a televíziót kellően elkötelezettnek a reformok mellett. Az MSZP azt is nehezményezte, hogy az elnök elküldte a Nap-kele műsorvezetőit, Orosz Józsefet, Pallagi Ferencet és Aczél Endrét. Mindkét oldalról nehezményezték, hogy a Híradó a másik oldallal elfogult.

Rudi Zoltán 2006-ban megszüntette az összes alelnöki posztot. Ezzel gyakorlatilag saját magát „betonozta be”, ugyanis esetleges távozásával nem lett volna, aki irányítsa az intézményt. 2008-ban, elnöki mandátuma utolsó napján mégis kinevezett egy alelnököt,

Medveczky Balázst, aki első intézkedéseként azonnal megbízta a távozó elnököt, hogy stratégiatervezési igazgatóként segítse a munkáját. A kuratóriumi elnökség többször is kiírta az elnöki pályázatot, de egyszer sem sikerült vezetőt választania.

A Magyar Rádióban egy év alelnöki irányítás után 2006-ban Such György lett az elnök. Such jelentősen átalakította a rádiót. Legtöbb vitára okot adó döntése a Petőfi rádió profiljának átalakítása volt. A Petőfi hagyományosan az idősebbek rádiója volt. Such a fiatalabb korosztályt tekintette célközönségnek. Szórakozató, sok kortárs magyar előadót bemutató zenei csatorna lett a Petőfi adó. Emiatt az ORTT perre is ment a rádióval, mert megítélése szerint a csatorna állami finanszírozással kereskedelmi rádióként üzemelt. Such György elnöksége alatt a Magyar Rádió nyereségesen működött. 2010-ben járt le elnöki mandátuma. Őt sem kérte fel a kuratórium, hogy pályáztatás nélkül folytassa munkáját.

3.12.2. Jobboldali médiacsoportok

2007. március 15-én megkezdte adását a Lánchíd Rádió. A frekvenciát 2006 őszén a Lánchíd Rádió Kft. nyerte el, de a tulajdonjogot decemberben eladták. A vevők: Liszkay Gábor (35%), Csizmadia József Benedek (35%), a Nemzet Lap- és Könyvkiadó Kft. (15%), Töröcskei István (10%) és a Pro Aurum Zrt. (5%). A médiatörvény értelmében a műsor-szolgáltatási jogot nem lehet eladni, de a tulajdonjogot igen. Így lett a Lánchíd Rádió a napilapot és televíziót már birtokló jobboldali médiabirodalom tagja. A főszerkesztő Belénessy Csaba lett.

A jobboldal másik médiacsoportja a Széles Gábor által tulajdonolt Magyar Hírlap, Echo Tv, Vitál Tv lett. Az Echo Tv 2007-ben szerződtette a csatornához Pörzse Sándort, Németh Miklós Attilát, Siklósi Beatrixot, Bayer Zsoltot.

3.13. A koalíciós szakítás

Felépült a jobboldalt támogató médiarendszer, amelyben napilapok, fizetős és ingyenes hetilapok, rádiók, televíziók, internetes portálok szerepeltek. A zavargások nyomán főszereplők lettek a politikusok, így országos nyilvánossághoz jutottak, főműsoridőben, gyakran élő adásban. Ettől fogva egyik oldalon álltak a jók, akik kormányváltást követeltek, a másik oldalon a hatalomtól megszabadulni nem tudók (nem akarók). Egyik oldalon az emberek képviselői, a másikon a hazugok, a megszorítók. A média ezt közvetítette.

Az emberek azt látták, hogy Gyurcsány Ferenc megszorító csomagot terjesztett az Országgyűlés elé, ez volt a konvergenciaprogram, míg az ellenzék azt kérte, hogy Gyurcsány távozzon, és vigye magával a csomagját is.

Hiába beszélt a kormány reformokról, az a sajtóban áremelés, a kedvezmények csökkentése, megszorítás lett. Soha korábban magyar miniszterelnök nyilvános szerepléseit nem kísérte olyan tiltakozás, mint Gyurcsány Ferencét. A média a miniszterelnök programjáról szólva ennek legalább olyan terjedelmet szentelt, mint magának az eseménynek.

Közben a kormánypártok közötti vita sem csillapodott. Az SZDSZ a reformok lassításával vádolta az MSZP-t. A szocialista pártban viszont egyre erősebb lett az az érvelés, hogy megengedhetetlen, amit az SZDSZ csinál, vagyis húsz képviselő nem diktálhat 174-nek. A sértett érzés mögött még élénken élt a köztársasági elnök megválasztásának kudarca, amelyért az MSZP az SZDSZ-t hibáztatta.

A 2008. március 9-ei népszavazás előtt Gyurcsány Ferenc ugyan többször azt mondta, hogy március 9-e után március 10-e jön, vagyis a népszavazás nem lesz hatással a kormányra, de tévedett. A népszavazási kudarc után felerősödött az MSZP és az SZDSZ közötti ellentét. Március 29-én az MSZP pártértekezletén Gyurcsány Ferenc éles szavakkal bírálta az SZDSZ-t, és bejelentette, hogy meneszti a kormányból Horváth Ágnes egészségügyi minisztert. Az SZDSZ ezt hadüzenetként értékelte, majd bejelentette, hogy kilép a koalícióból. A parlamentben öt fős kisebbségben volt az MSZP, de a 2010-es választásokig minden fontosabb szavazásnál sikerült megszereznie a többséget.

Gyurcsány Ferenc 2009 márciusában lemondott a kormányfői posztról. Különös napok következtek. A média óráról órára találgatta, hogy ki lesz az új miniszterelnök. Méltatlan és tragikomikus volt a helyzet. Végül április 14-én Bajnai Gordont választotta kormányfővé a parlament.

A rendszerváltás óta nem fordult elő, hogy egy párt akkor kaphassa a legtöbb szavazatot, amikor alig kampányol. A Fidesz ebbe a helyzetbe került. Nem került sor miniszterelnök-jelölti vitára sem. A kampányt a média folytatta. A szereplői pedig rendőrök, ügyészek és megvádolt politikusok lettek. Szinte nem volt olyan híradó, amelyben egy gyanús ügy szereplőit ne vitték volna bíróságra, ne helyezték volna előzetes letartóztatásba. Csak a választási győzelem aránya volt kérdéses. A Fidesz-KDNP a parlamenti mandátumok több mint kétharmadát megszerezte. Orbán Viktor megalakíthatta második kormányát.

3.14. Következtetések

- Az MSZP - SZDSZ-kormány hiába szerzett kétharmados parlamenti többséget, a médiatörvény elfogadásáig újabb másfél évre volt szükség. Az 1996-os törvényt tekinthetjük többpárti médiatörvénynek, miután azt nem csak a kormánypártok fogadták el. Ennek az a jelentősége, hogy a 2010-es médiatörvény elfogadása után az Európai Tanács azt javasolta Magyarországnak, hogy a médiatörvényt ne kétharmados, hanem több párt által elfogadott törvénnyé minősítse át. A felvetésre a Médiatanács úgy válaszolt, hogy „az ilyen megoldás teljességgel idegen a magyar jogrendszerrel, alkotmányosságtól, de még a népképviselési demokrácia játékszabályaitól is”. (Jelentés, 2012.04.28.)
- A politikai oldalak közötti szakadék ebben a periódusban is mély volt. Az eltérő (szemben álló) érdekek miatt elmaradt a médiatörvény változtatása. Módosításra az uniós csatlakozási tárgyalások idején a jogharmonizáció követelménye miatt került sor, illetve 2008-ban a Fidesz és az MSZP között volt politikai alku az országos kereskedelmi rádiók ügyében, de azt az Alkotmánybíróság megsemmisítette.
- A korszak pozitív hozadéka, hogy a médiatörvény életbe lépése nyomán Magyarországon is kialakulhatott a duális médiarendszer.
- A médiairányítás intézményeiben a szakmai szempontokat gyakran felülírták a politikai érdekek. Nyílt titok, hogy a médiastratégiai döntések így születtek.
- A kormányok eltérően gondolkodtak a médiáról. 1998-ban például a kormány a média pozitív diszkriminációjának szükségességét hirdette meg. Ennek érdekében milliárdos költségvetési támogatással hetilapot hozott létre.
- A politika, a politikusok megjelenésének színtere a média lett. A korábban domináns személyes kommunikációhoz képest a média jelentősége felértékelődött. A pártok, a pártvezetők környezetében Magyarországon is megjelentek a spin doctorok.
- A korszak kezdetén gyakori volt a politikai vita, az idő múlásával ezek helyét a politikai monológok vették át. A 2010-ben a miniszterelnök-jelöltek közötti vita is elmaradt.
- A közélettel, a politikai eseményekkel foglalkozó média ideologikussá vált. Jellemző, hogy pártok holdudvarához kötődő vállalkozók kezében összpontosul újság, rádió, televízió.
- A különböző irányultságú médiumok eltérően rekonstruálják a valóság eseményeit. A híradókban a néző ugyanarról az eseményről más és más megközelítést lát.
- Jellemző, hogy a befogadók egy része politikai beállítottságának megfelelően véleményének megerősítését várja egyik vagy másik médiumtól. A csatornaválasztásnak (az újságokkal is ugyanez a helyzet) ez is fontos motívuma.

- A médiatörvény nem eredményezett szabadabb, függetlenebb közszolgálatot, mert ez a terület is a politikai játszmák terepévé vált. Az egymást váltó kormányok eltérő intenzitással, de továbbra is „sajátjuknak” tekintették a közszolgálatot, mely a politikai zsákmány része lett.
- Az intézményeket (a médiát) irányító testületek többnyire politikai szempontok alapján döntöttek.
- A közszolgálati média jelentősége csökkent, az országos kereskedelmi televíziók elhódították a nézők nagy részét. Az országos tévék mellett általánossá váltak a tematikus csatornák, egyik-másik nézettsége a közszolgálati televízióéval is versenyképes. E programok jelentősen átalakították a televíziós piacot.
- Felerősödött a műsorgyártás lehetőségének elnyeréséért folytatott harc. Ebben a küzdelemben komoly szerepet játszottak pártokhoz köthető vállalkozók, vállalkozások is. A döntések, a szerződések többnyire átláthatatlanok voltak, mindez a televíziózással kapcsolatban különös erővel vetette fel a korrupció gyanúját.
- A kommunikáció területén 1996 és 2010 között új technikák, eszközök jelentek meg és terjedtek el rövid idő alatt.
- Radikálisan átalakult a médiapiac, és megváltoztak a közönség médiafogyasztási szokásai. A korszak végére a televízió primátusát az internet veszi át. A számítógép képernyője egyben tette lehetővé, hogy a felhasználó dönthessen: a monitoron „újságot” akar olvasni, rádiót hallgatna vagy televíziót néznie. Később a monitor szerepét az okostelefon veszi át.
- A hagyományos (egyirányú) tömegkommunikáció mellett kialakult a horizontális kommunikáció. Ma már a fogyasztók mindenről – gyakran az eseményekkel egy időben - értesülhetnek, sőt maguk lehetnek az események tudósítói.
- A szeriöz újságok helyét a nagy példányszámú tabloid lapok vették át. A szeriöz lapok példányszáma radikálisan csökkent. A lappiacon megjelentek a százezres példányszámban terjesztett ingyenes újságok. A lapok példányszámcsökkenésének háttérében az is szerepet játszik, hogy az egyes orgánumok sorra létrehozták ingyenesen elérhető internetes verziójukat.
- A korszak összefoglaló következtetése, hogy a médiatartalom jelentősen megnőtt, az internet általánossá válásával sokkal demokratikusabb lett, mit bármikor azt megelőzően. A fogyasztó információigényének a korszak végén szinte csak az érdeklődésének minősége szab határt.

4. A kétharmados lehetőség – a Fidesz-KDNP pártszövetség évei

A kétharmados felhatalmazást elnyerő Fidesz-KDNP pártszövetség 2010 nyarától az élet szinte minden területén felmondta a status quot. Új alkotmányt írt és megváltoztatta a kétharmados törvények többségét. Az alkotmánymódosítás napi rutinná vált. A média világot szabályozó törvényeket is megváltoztatta: törvényt alkotott a médiairányítás új szervezetéről, a közszolgálatról. Megváltoztatta az 1986-os sajtótörvényt, és felülírta az 1996-os médiatörvényt. A Fidesz 2010 után nem szorult rá, hogy kompromisszumot kössön, megegyezzen, alkudozzon bármely más politikai erővel. Többségét és erejét arra is felhasználta, hogy a különböző médiairányító testületekbe, intézmények élére saját embereit ültesse. Megváltoztatta a törvényelőkészítés és a törvényalkotás folyamatát is. A jogszabályok tervezetének jó részét képviselők terjesztették parlament elé. Ezzel megkerülhető volt a törvények elfogadása előtti egyeztetés. A második Orbán-kormány törvénykezési gyakorlatát és a törvényeket élénk hazai és nemzetközi kritika kísérte.

A médiairányítás csúcán konvergens intézményt hoztak létre, a korábbi minden parlamenti frakció képviselőiből álló ORTT-t a csak a Fidesz által jelölt tagokból álló Médiatanács váltotta fel.

A korábbi sokszínű médiatámogatás helyébe a kizárólagos támogatás lépett. A nem kormánypártinak minősített orgánumokkal azonnal szerződést bontottak, ettől kezdve állami cégek hirdetése szinte kizárólag a jobboldalhoz sorolható médiumokhoz kerültek. Az egyoldalú verseny eredményeként csődbe ment a pártalkuval elnyert Neo FM országos zenei kereskedelmi rádió. Versenytársához, a Fidesz gazdasági holdudvarához tartozó Class FM-hez árad az állami cégek hirdetése. A Class ráadásul versenytárs nélkül maradt az országos piacon, a Médiatanács új pályázat kiírása helyett a Kossuth és a Dankó Rádió vételének javítására engedte át a Neo FM százmilliókat érő frekvenciáját. Külön médiafejezet szólhat a Klubrádió kálváriájáról és arról, hogy a jogállami keretek között a Médiahatóság hogyan tehette meg, hogy sorozatosan figyelmen kívül hagyta az eljárását elmarasztaló újabb és újabb jogerős bírósági döntések végrehajtását. A hatóság frekvenciaosztási gyakorlata erős elfogultságról árulkodik. A médiahatóság vezetője túlhatalmat kapott. A médiavilág (közszolgálat, felügyelőbizottság...) meghatározó pozícióiba ő jelölheti a vezetőket, sorsuk, egzisztenciájuk, visszahívásuk az ő kezében van.

A közszolgálatot bedarálta a politika. A személyzeti politikában soha nem látott mértékű váltás történt, a vezető pozíciókba szinte kizárólag a Fideszhez, az Orbán-kormányhoz lojális emberek kerültek jobboldali, szélsőjobboldali médiumoktól, illetve pártoktól. A közszolgálat

korábban önálló intézményeit gyakorlatilag összevonták, műsorkészítő műhelyeket számoltak fel, és minden korábbinál drasztikusabb, ezer fős elbocsátást hajtottak végre. A belső munkatársak hiányát külsős gyártással ellensúlyozták, illetve az elbocsátás egyik hullámával egy időben felvettek 260 közmunkást. A külsős gyártás lehetőségét többnyire elkötelezett, ismert producerek kapták. A közszolgálatra fordítható költségvetés 2013-ban már csaknem elérte a 80 milliárd forintot. A közéleti, politikai műsorok nem kiegyensúlyozottak, a műsorvezetők elfogultságuk, felkészületlenségük és alkalmatlanságuk miatt gyakran követnek el súlyos szakmai hibákat. Az MTI híreinek ingyenessé tételével felszámolták a hírversenyt. Ma már a magyar médiumok többsége szinte kizárólag az MTI híreit közvetíti. A korábban önálló Magyar Televízió, Magyar Rádió, Duna Televízió önálló hírszerkesztőségeit is összevonták, egységes Hírcentrum gyártja valamennyi közszolgálati csatorna számára a híreket. Így a rádióban nem rádiós nyelven, a televízióban pedig nem televíziós nyelven fogalmaznak.

A hatalom ugyan nem épített ki hivatalos cenzúrahivatalt, de a napi gyakorlat sokban emlékeztet a kádári nyilvánosság mindennapjaira. Újból vannak tabuk, a hatalom a vele lojális médiában tiltja bizonyos kifejezések, témák használatát. Közben a szólásszabadságot azzal látják igazoltnak, hogy az ellenzék szidhatja a kormányt. A korábbi rendszer jellemzője az is, hogy a szakmai tudást, felkészültséget felülírta a politikai lojalitás. A lojalitás ma minden más alkalmazási szempontot megelőz.

A kormányzati ciklus bizonyos szempontból keretes szerkezetű: az országgyűlési választások eredményének nyilvánosságra kerülésével szinte egy időben jelentették be, hogy az Infocenter.hu Zrt. megvásárolná az RTL Klub országos földi sugárzású kereskedelmi televíziós csatorna csaknem egyharmadát. Az RTL Klub részvényeinek 31%-a az IKO Média Holding Zrt. birtokában volt, ezt akarta megvenni Nyerges Zsolt. Az Infocenter.hu a jobboldali médiabirodalom egyik domináns központja. A céghez tartozott a száz százalékban tulajdonolt Heti Válasz és a Lánchíd Rádió, kisebbségi tulajdonnal pedig az Advenio Zrt. által üzemeltetett Class FM. Az Infocenter 52%-os többségi részének vevője Nyerges Zsolt, az Advenio Zrt. többségi tulajdonosa, és Stumpf István, az első Orbán-kormány kancelláriaminisztere, a Századvég Alapítvány elnöke. Az eladó pedig Fellegi Tamás, aki a választások után miniszter lett Orbán Viktor kormányában. A tranzakció végül nem jött létre, a valódi okok máig ismeretlenek. A kormányzati ciklus vége előtt néhány hónappal pedig az a hír látott napvilágot, hogy a német ProSiebenSat1-csoport eladta a magyarországi Tv2 csatornát üzemeltető MTM-SBS Zrt.-t. A társaság közleménye szerint az országos kereskedelmi csatornát és a portfólióba tartozó három kábelcsatornát Simon Zsolt, a Tv2

vezérigazgatója és Yvonne Dederick, gazdasági igazgató közösen vette meg. A gyanú szerint azonban a vevők valójában strómanok, mert feltételezhető, hogy egyikük sem rendelkezik milliárdos nagyságrendben befektethető pénzzel, ezért a gyanú megint csak a Fidesz háttérintézményeire és háttérembereire vetült. Az igazság kiderítése ebben a kérdésben is várat magára.

A Fidesz-korszak jellemzője, hogy a média a gazdasági vállalkozás színtere és eszköze lett. A közszolgálati és a kereskedelmi médiumok által biztosított gyártás lehetősége révén egyes vállalkozások százmillióس nyereségre tehetnek szert. Ezt kiegészíti az állami cégek nagyvonalú reklámozási hajlandósága ezekben a médiumokban. A közszolgálat is gyakran népszerűsíti magát vizuális hirdetőfelületeken. Óriásplakátokon hirdetnek egy-egy műsort, új évadot (évszakot) vagy akár az arculat megváltozását. A közszolgálat sok közpénzt költ magára. A Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap 2012 szeptemberében közterületi kampányok tervezésére, kivitelezésére írt ki pályázatot. A versenyre két cég jelentkezett. A zárt eljárásban lebonyolított közbeszerzést végül 2 916 600 forint plusz áfás ajánlatával a Publimont Kft. nyerte el. A vesztes cég a Mahir volt 3 298 800 forint plusz áfás ajánlattal. A Mahir a Fideszhez ezer szállal kötődő Simicska Lajos érdekeltségébe tartozik. A Publimont Kft. is. Vagyis a közszolgálat két Simicska-céget versenyeztetett. Az egyik nyert is.

A Fidesz-KDNP pártszövetség évei lehetőséget kínáltak arra, hogy a rendszerváltás előtti médiarendszert és a rendszerváltás után formálódó struktúrát a kétharmados többség megváltoztassa. A demokrácia intézményeit korszerűsítse, bővítse. Ehhez volt társadalmi felhatalmazása és volt parlamenti többsége. Tudni lehetett, hogy a plurális médiarendszer mely pontokon igényel kiigazítást, hol kell a demokráciát, a szólásszabadságot erősítő intézkedést hozni. A várakozásokkal és a reményekkel ellentétben a kétharmados kormányerő ehelyett a maga arcára szabta az országot. A törvényalkotás gyakorlatát leegyszerűsítette, a kormánytól független intézmények vezetői posztjaira országgyűlési képviselőtársait ültette kilenc - tizenkét évre. Az Alkotmánybíróság jogköreit szűkítette, mert olyan döntést hozott, amely nem egyezett a kormány/párt propagandacéljaival, a testület létszámát kibővítette, oda is saját embereit ültetve.

A kormány, a parlament gyakorlatát bíráló ellenzékét, szakmai szervezeteket, a nemzetközi kritikát a baloldal ármánykodásaként kommunikálta. A kritikák keresztüzébe került médiatörvénnyel kapcsolatban azt hangoztatták, hogy a bírálatok forrása a választásokon vesztes baloldal, amely nem képes elviselni a vereségét. A törvény pedig a leeurópaiabb médiatörvény, hiszen abban egy sor európai ország törvényéből szerepel egy-egy passzus.

Amikor az Európai Unió intézményei kérték a törvény változtatását, akkor a kormány engedékenynek tűnt. Négy pontot neveztek meg, amely ütközött az uniós irányelvekkel. Aztán kijelentették, hogy a magyar jogszabály kiállta az unió próbáját. Csakhogy az unió csupán irányelveket határoz meg, maga a szabályozás nemzeti jogkör és felelősség. Valóban, nincs benne az irányelvekben, hogy a médiairányítás intézményébe csupán egyetlen párt delegálhasson tagokat. De attól, hogy ez nincs deklarálva, még nem tekinthető uniókonformnak az ilyen gyakorlat.

Korábban a szovjet rendszerhez nem önként csatlakozott Magyarország. Az Európai Unióhoz azonban igen. Az unió értékválasztás is egyben. Legfontosabb értékként a média szabadságát, a tagországokban érvényesülő szólásszabadságot tartják. Magyarország számára ez lehet a minta, az igazodási pont. A mai médiaszabályozás és gyakorlat nem ilyen. Hogy a változtatás mikor és hogyan következhet be, még nem tudható. Bizonyossággal csak az jelenthető ki, hogy a Fidesz-KDNP kurzus médiapolitikája fenntarthatatlan.

4.1. Az alkotmány 61. §-ának módosítása

2010. június 11-én Cser-Palkovics András, és Rogán Antal benyújtotta a parlamenthez a több elemből álló médiatörvény-csomagot. A sietséget azzal indokolták, hogy a korábbi médiairányítási rendszer megbukott. A médiatörvény-csomag első elemeként a parlament módosította az alkotmány 61. §-át. A beterjesztéstől számított tizenhetedik napon került sor a szavazására. Az öt bekezdésből álló rendelkezés a következő:

„(1) A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás és a szólás szabadságához, továbbá a közérdekű adatok megismeréséhez, valamint terjesztéséhez.

(2) A Magyar Köztársaság elismeri és védi a sajtó szabadságát és sokszínűségét.

(3) A demokratikus közvélemény kialakítása érdekében mindenkinek joga van a megfelelő tájékoztatáshoz a közügyek tekintetében.

(4) A Magyar Köztársaságban közzszolgálati médiaszolgáltatás működik közre a nemzeti önazonosság és az európai identitás, a magyar, valamint a kisebbségi nyelvek és kultúra ápolásában, gazdagításában, a nemzeti összetartozás megerősítésében, illetőleg a nemzeti, etnikai, családi, vallási közösségek igényeinek kielégítésében. A közzszolgálati médiaszolgáltatást az Országgyűlés által választott tagokkal működő autonóm közigazgatási hatóság és független tulajdonosi testület felügyeli, céljainak megvalósulása felett pedig az állampolgárok egyes, törvényben meghatározott közösségei őrködnek.

(5) A közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvény, valamint a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól rendelkező törvény, továbbá a médiaszolgáltatások felügyeletéről szóló törvény elfogadásához a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.” (Az alkotmány módosítása, mtvka.hu, 2010.07.06.)

Az előterjesztők azzal indokoltak, hogy „az 1990 óta változatlan 61. § által használt fogalmak jelentős része elavult és alkalmatlan a modern médiapiaci folyamatok alaptörvényi szintű szabályozására”. A módosítással „a közszolgálati média alkotmányos intézménnyé válna, amelynek fenntartása állami kötelezettség”. (T/359, parlament.hu) Koltay András (később a Médiatanács Fidesz által jelölt tagja) az egyes bekezdéseket sorra véve úgy érvelt, hogy az első pontba azért került bele a véleménynyilvánítás szabadsága, mert „a javaslat közzététele utáni kritikák némelyike ebben jogkorlátozó szándékot fedezett fel, mondván, hogy a szólásszabadság szűkebb érvényű, mint a véleménynyilvánítási szabadság”. Koltay szerint a két kifejezés csak elnevezésében tér el egymástól. A második bekezdés a sajtószabadság változatlan alkotmányba foglalt védelmét deklarálja. Koltay szerint ennek inkább elméleti jelentősége lehet. A tájékoztatást a törvény csak néhány műsorszolgáltató számára írja elő kötelezettségként. A negyedik bekezdés hozta a legfontosabb változást. Korábban ugyanis az alkotmány nem írta elő a közszolgálat kötelező fenntartását. Most azonban állami feladat lett. Különös hangsúlyt kap a bekezdés második mondata, melyből az olvasható ki, hogy a törvényalkotók alkotmányos kötelezettséggé teszik, hogy a közszolgálati intézmények korábbi kuratóriumai és egyéb testületei helyett egy „független tulajdonosi testület” jöjjön létre. Az ötödik bekezdés a médiát érintő törvények kétharmados elfogadási küszöbét tette alkotmányos kötelezettséggé. (Koltay, 2010.)

4.1.1. További alkotmánymódosítások

Míg 1989-ben és 1990-ben mindössze kilenc alkalommal változtatott az alkotmányon az Országgyűlés, a második Orbán-kormány néhány hónap leforgása alatt tucatszor. Tette ezt annak tudatában, hogy kinyilvánította, új alaptörvényt fog alkotni. Így lett volna idő, hogy az új alkotmány előkészítésével, szövegezésével egy időben változtassák meg az elavultnak ítélt paragrafusokat. De az Orbán-kormány még meg sem alakult, amikor Navracsics Tibor, Rétvári Bence és Répássy Róbert előterjesztésére az Országgyűlés megszavazta a kétszáz fős parlamentről és a miniszterelnök-helyettesi pozíció létrehozásáról szóló alkotmánymódosítást. (T/9, parlament.hu) Egy hónappal később Kósa Lajos, Rácz Róbert és Vitányi István azt

javasolta, hogy a képviselő-testületek a polgármester helyettesítésére alpolgármestert választhassanak. Az újdonság, hogy „alpolgármesternek olyan személy is megválasztható, aki nem tagja a képviselő-testületnek”. (T/43, parlament.hu) Ugyanezen a napon, június 28-án Mátrai Márta fideszes képviselő az alkotmánybírók választásának rendjéről terjesztett be alkotmánymódosítást. Eszerint „az Alkotmánybíróság tagjaira az országgyűlési képviselők közül álló nyolc tagú jelölőbizottság tesz javaslatot.” (T/189, parlament.hu) Cser-Palkovics András és Rogán Antal előterjesztése is ezen a napon került a parlament elé. Egyetlen nap leforgása alatt három alkotmánymódosításról született döntés. Az Országgyűlés 1989-ben vagy 1994-ben is háromszor változtatta meg az alkotmányt, de akkor esztendő alatt.

Lázár János és Kocsis Máté a hivatalos állományúak közéleti szerepvállalását kívánta az alkotmányban korlátozni: „a Magyar Honvédség, a rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagjai nem lehetnek tagjai pártnak, politikai tevékenységet nem folytathatnak, továbbá szolgálati jogviszonyuk fennállása alatt és annak megszűnését vagy megszüntetését követő három évig nem indulhatnak jelöltként az országgyűlési képviselők választásán, az európai parlamenti választáson, a helyi önkormányzati képviselők és a polgármesterek, valamint a kisebbségi önkormányzati képviselők választásán”. (T/676, parlament.hu) Az eredeti javaslatban öt év szerepelt. Ha úgy marad, Borkai Zsolt nem indulhatott volna az önkormányzati választáson. Borkait ugyanis 1999-ben a győri honvéd középiskola igazgatójává nevezték ki alezredesi rangban, 2006-ban szerelt le, így ha öt év az összeférhetetlenség, akkor Győrött a Fidesznek mást kellett volna indítania. Az érintett a parlament honvédelmi bizottsága ülésén döbönt rá erre. A bizottság elnöke, Kocsis Máté szünetet rendelt el, majd visszavonták az indítványt, és az újban már csak három év szerepelt. (Szegő, HVG.hu, 2010.07.14.) Ezt az alkotmánymódosítást a köznyelvben lex Borkainak nevezték el. A személyre szabott törvénymódosítást a második Orbán-kormány gyakran alkalmazta. A parlament 2013 tavaszáig negyven törvényt vagy törvénymódosítást szavazott meg annak érdekében, hogy a szabályozást a Fidesz saját embereinek a szolgálatába állítsa.

A November 8-án elfogadott alkotmánymódosítás szerint a legfőbb ügyész „megválasztásához az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.” (T/1247, parlament.hu) Korábban feles többség kellett. A módosítással egyúttal megszűnt a legfőbb ügyész interpellálhatósága.

Török Gábor az alkotmánymódosításokkal kapcsolatban azt a következtetést vonta le, hogy „azok többsége a kormányzó erők aktuális politikai céljait szolgálta...” Megjegyzi, hogy ez volt „az első olyan módosítás, amelyhez a kormány kezdeményezőként adta a nevét.” (Török, torokgaborelemez.blog.hu, 2010.11.16.) Ebben a Fidesz elszámoltatás iránti igényének is

eleget kívánt tenni. Azokat a végkielégítéseket, amelyeket a 2010-es kampányában „pofátlannak” minősített, úgy gondolta, hogy az alkotmányos felhatalmazás alapján vissza tudja szerezni. Úgy tervezték, hogy a jó erkölcsbe ütköző, különböző címen történt kifizetéseket extra adóval terhelik. A részletes indoklás szerint „az adó mértékének meghatározását a törvényhozó szabad belátására bízta”. A törvényhozó szabad belátása a kivetett adó mértékét 98%-ban határozta meg. Orbán Viktor már júniusban, amikor gazdasági akciótervét meghirdette, kezdeményezte, hogy a hatvan napon túli végkielégítések és más, béren felüli juttatások - szabadságmegváltás, titoktartási pénz - a költségvetési szférában legyenek megadóztatva 98 százalékkal. A parlament elfogadta az alkotmánymódosítást. Ez ügyben több tucat beadvány érkezett az Alkotmánybírósághoz. A testület 2010. október 26-án alkotmányellenesnek ítélte a különadót, és azt visszamenőleges hatállyal megsemmisítette. Az Alkotmánybíróság döntése után néhány órával Lázár János, a Fidesz frakcióvezetője bejelentette, javasolni fogja, hogy a parlament a 98 százalékos különadóról szóló törvényt változatlan tartalommal fogadja el. Egyúttal alkotmánymódosítást kezdeményezett, mely úgy korlátozta az Alkotmánybíróság hatáskörét, hogy azok a kérdések, amelyekről nem lehet népszavazást tartani, kerüljenek ki a testület hatásköréből. A parlament november 16-án jelentősen szűkítette a testület hatáskörét. Az Alkotmánybíróság 2011. május 6-án ismét alkotmányellenesnek ítélte a különadót. A Fidesz ezúttal sem fogadta el az Alkotmánybíróság döntését. Lázár János bejelentette, hogy új javaslatot terjeszt az Országgyűlés elé: „arra kötelezze a törvény az értelmetlen, pofátlan végkielégítéseket felvevőket, hogy ezeket 98 százalékkal adózzák le”. (Háború, hirszerzo.hu, 2011.05.06.) A törvény hatályát egyúttal kiterjesztették a volt parlamenti képviselőkre, volt polgármesterekre, a közélet minden szereplőjére. Az adót öt évre visszamenőlegesen vetették ki. A Fidesz-kormány lépése azért rendhagyó, mert Orbán Viktor korábban határozottan kiállt az Alkotmánybíróság döntéseinek megkérdőjelezhetetlensége mellett. 2007-ben így nyilatkozott: „Nem emlékszem, hogy a rendszerváltás óta egyszer is ilyesmi bekövetkezett volna, hogy az Alkotmánybíróság döntésével valaki nyíltan szembement. Ezt korábban senki nem merte megtenni, se a parlament, se a miniszterelnök, se a miniszter...” (Orbán, Inforádió, 2007.06.13.) Most megtette.

Az alkotmánymódosítások ezzel nem értek véget. Rogán Antal előterjesztése alapján a parlament megszavazta, hogy Szalai Annamária, a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) elnöke alkotmányban rögzített joga legyen a rendeletalkotás. (Szalai, hvg.hu, 2010.12.20.) Navracsics Tibor és a kormány nem támogatta a javaslatot, úgy gondolta, azzal

meg lehetne várni magát az alaptörvényt, de a parlament megszavazta az előterjesztést. Navracsics Tibor is az igen gombot nyomta meg.

Balsai István, Lázár János és Talabér Márta Fidesz-képviselő egyéni alkotmánymódosító javaslatot nyújtott be, melyben az általános öregségi nyugdíjkorhatár betöltése előtt folyósított nyugdíjak átalakítását kezdeményezték. A módosítás elsősorban a korábban karkedvezménnyel nyugdíjba vonult rendvédelmi dolgozókat érintette, becslések szerint harmincezer embert. Lázár János javaslata szerint „az alkotmány tegye lehetővé, hogy a nyugdíjas, de korhatár alatti rendészeti dolgozók visszatérjenek a munkaerőpiacra”. (Megszavazta, hvg.hu, 2011.06.06.) Balsai István a törvény hatálya alá esők körének szélesítését javasolta: „a több százezer rokkantnyugdíjas közül azok, akik tudnak, térjenek vissza a munkaerőpiacra”. (Balsai, hvg.hu, 2011.05.17.) Az alkotmánymódosítást 2011. június 6-án fogadta el az Országgyűlés.

Tizenegyről tizenötre emelték az Alkotmánybíróság létszámát és arról is döntöttek, hogy a korábbi gyakorlattal ellentétben az AB elnökét ne a testület tagjai válasszák maguk közül, hanem a parlament. A javaslat egyik betérjesztője Balsai István a sajtó kérdésére, hogy a pluszhelyekre a Fidesz fogja-e saját embereit juttatni, visszakérdezett: „mégis, hogy képzeli, a Fidesz be fogja oda ültetni a párt tagjait?” (Szegő, hvg.hu, 2011.05.24.) Balsai István mindenestre alkotmánybíró lett. Alkotmánybíróvá választották Pokol Béla egyetemi tanárt is, aki az 1998-2002-es parlamenti ciklusban a Fidesz koalíciós partnerének, a Független Kisgazdapártnak volt országgyűlési képviselője. Már 2010 nyarán alkotmánybíró lett Stumpf István, az első Orbán-kormány kancelláriaminisztere, a Századvég Alapítvány vezetője, és Bihari Mihály, aki korábban a testület elnöke, illetve 1994-1998 között az MSZP országgyűlési képviselője volt. Amikor Bihari betöltötte a 70. életévét, a parlament az 1990 óta MDF-es, fideszes, KDNP-s országgyűlési képviselőt, Salamon Lászlót választotta alkotmánybíróvá. Holló András szintén életkora miatt távozott a testületből, az ő helyére Juhász Imre az ELTE tanára került, aki részt vett a 2006-os rendőri törvénysértéseket feltáró Civil Jogász Bizottság munkájában.

4.1.2. Az alkotmányozás

Az országgyűlési választások után felerősödött a politikai akarat, hogy az Országgyűlés alkosson új alkotmányt. Ennek szükségességéről Orbán Viktor már ellenzéki politikusként is beszélt 2009-ben, amikor emlékeztetett, hogy a rendszerváltáskor megalkotott törvényt mindenki átmenetinek tekintette: „Ez csak egy átmeneti valami, és majd eljön a pillanat,

amikor megalkotjuk az igazit.” (Orbán, Echo Tv, 2009.11.09.) A pillanat 2010-ben jött el, csakhogy az új alaptörvény elkészítésének módjáról eltérően gondolkodtak a politikai szereplők. A szocialisták feltételeket szabtak, például hogy az új alkotmány csak akkor léphessen hatályba, ha azt két egymást követő Országgyűlés kétharmados többséggel, változatlan tartalommal elfogadja, illetve hogy az új alkotmány szabályozási elveit rögzítő javaslat elfogadásához a parlamenti képviselők négyötödének szavazatára legyen szükség. Elfogadás híján az MSZP és az LMP az alkotmányozás alatt kivonult az ülésteremből. Lázár János politikai hisztériakeltésnek és műbalhénak, az ország érdekeivel ellentétesnek nevezte, hogy a szocialisták kivonultak az alkotmánykonceptió vitájáról. Orbán Viktor egy Berlinben tartott előadásán úgy fogalmazott, hogy Magyarországnak mindenképp új alkotmányra van szüksége ahhoz, hogy az ország tovább működjék. A miniszterelnök hozzátette, hogy mindezt mindenfajta hatalmi arrogancia nélkül kell végrehajtani. (Orbán, hvg.hu, 2010.07.22.) A miniszterelnök 2010. karácsonyán interjút adott a Magyar Nemzetnek, ahol az alkotmány elfogadásának időpontjaként 2011. április 25-ét nevezte meg: „ezen a napon volt 2010-ben a parlamenti választások második fordulója, jövőre pedig épp húsvéthétfőre esik, és ekkor fogadjuk el Magyarország új alkotmányát, ami 2012. január 1-jén lép hatályba. Április 25-e után az Országgyűlés megalkotja azokat az új törvényeket, amelyeket az új alkotmány értelmében meg kell alkotni, 2012. január 1-jén ezek is hatályba lépnek, és ezzel zárul majd le Magyarország alkotmányos átszervezése.” (Csermely, mno.hu, 2010.12.24.)

Gyurcsány Ferenc az alkotmányozás bojkottjára szólította fel az ellenzéki pártokat. Blogbejegyzésében azzal érvelt, hogy „ez az alkotmány nem a népé, hanem a Fideszé lesz”. (Gyurcsány, hvg.hu, 2011.01.11.) A Jobbik nemet mondott, az LMP nem kommentálta Gyurcsány javaslatát, ugyanakkor bemutatta saját alkotmánykonceptióját. Vita folyt, hogy az új alaptörvényről rendezzenek-e népszavazást. Gyurcsány Ferenc ezt javasolta. Sziijártó Péter, a miniszterelnök szóvivője viszont azt mondta, hogy „jelenleg jogszabály van, amely alapján ezt nem lehet megtenni”. Természetesen a kétharmados Országgyűlés dönthetett volna így, de nem tette. Helyette a miniszterelnök levélben fordult az ország polgáraihoz, és nemzeti konzultációt kezdeményezett. (Orbán Viktor 2013 nyaráig különböző témákban 3,5 milliárd forintot fordított ilyen levelekre.) A február közepén elküldött nyolcmillió-kilencvenháromezer kérdőívre 917 ezer (11,3%) válaszlevél érkezett. Ezeket a miniszterelnök március 28-án összegezte a parlamentben: „alapvető és konkrét kérdéseket tettünk föl az embereknek a nemzeti konzultáció során, és mint látjuk, a válaszok minden kérdésben kivételesen nagy egyetértést mutatnak.” Orbán Viktor szerint az ellenzékiek, amiért távol maradtak az alkotmányozástól, ellenszegülők és árulók. (Orbán, kormány.hu, 2011.03.28.)

Az alkotmányról, az alkotmányozás folyamatáról elemzést készített az Eötvös Károly Közpolitikai Intézet, a Magyar Helsinki Bizottság és a Társaság a Szabadságjogokért civil szervezet. Úgy fogalmaztak, hogy „az alkotmány tervezete titokban készült, kidolgozását valódi társadalmi vagy szakmai vita nem előzte meg, és elfogadásának eljárási szabályai miatt a dokumentum egypárti alkotmányként születik meg.” (TASZ, hvg.hu, 2011.03.16.) A parlamenti szavazással egy időben jelent meg a Heti Válaszban exkluzív interjú Sólyom Lászlóval. A volt köztársasági elnök a törvénnyel kapcsolatos kétségeit és bírálatát összefoglalva így fogalmazott: „olyan ez az alkotmány, mint a Nemzeti Színház épülete. Semmi köze a modern színházépítészethez, eklektikus, dagályos, amelyet az építészsakma egyhangú tiltakozása ellenére, hatalmi szóval erőltettek át.” Sólyom László visszalépésnek nevezte az Alkotmánybíróság hatáskörének korlátozását, és elfogadhatatlannak, hogy a bírák szolgálati idejét lerövidítették. „Az utolsó másodpercben, a bírói kar tudta nélkül, egyéni képviselői javaslattal durván beavatkozni egy önálló hatalmi ág szerkezetébe - tisztességtelen.” A volt köztársasági elnök szerint az alkotmányozás elvesztette méltóságát, és a hétköznapi parlamenti viták színvonalára süllyedt. (Stumpf, hetivalasz.hu, 2010.04.18.)

Az Országgyűlés 2011. április 18-án 262 igen és 44 nem szavazattal elfogadta az új alaptörvényt. Rendhagyó módon a végszavazás előtt még húsz módosító indítványt nyújtottak be a törvényszöveghez. Az alaptörvény értelmében az ország megnevezése Magyarországra változott. A jogszabályt nemzeti hitvallás vezeti be, mely megemlíti a Szent Koronát. A jövőben állampolgárok nem fordulhatnak közvetlenül az Alkotmánybírósághoz, az utólagos normakontroll joga csak a kormányt, a parlamenti képviselők negyedét és az alapvető jogok biztosát illeti meg. Az új törvény államadósság-korlátot állapít meg. Az Alkotmánybíróság a költségvetési és adókérdésekben korlátozott jogkörét akkor kapja vissza, ha az államadósság a GDP 50%-a alá csökken. A jövőben nem négy-, hanem ötévente lesznek az önkormányzati választások, legfeljebb kétfordulós lehet a köztársaságielnök-választás, és az államfő március 31-ig elfogadott költségvetés hiányában feloszthatja a parlamentet. A Legfelsőbb Bíróság szerepét a Kúria veszi át, az általános öregségi nyugdíjkorhatár betöltésével megszűnik a bírák és az ügyészek szolgálati jogviszonya. Az eddigi négyel szemben csak egy ombudsman lesz, az alapvető jogok biztosa.

Húsvéthétfőn, 2011. április 25-én Schmitt Pál a Sándor Palotában ünnepélyes külsőségek közepette aláírta az új alkotmányt. A köztársasági elnök Szent István intelmeire utalva óvott a gögösségtől, és az alázat fontosságát hangsúlyozta.

Az Európa Tanács jogi szakértői testülete, a Velencei Bizottság jelentésében elismerte azt a szándékot, hogy „a magyar alkotmányos rendet összhangba hozzák a közös európai

demokratikus értékekkel és előírásokkal, valamint azt, hogy az új alaptörvény megőrzi a parlamentáris köztársasági berendezkedést. Ugyanakkor sajnálattal állapította meg, hogy az alaptörvény megalkotásának folyamatát befolyásolta az átláthatóság hiánya, illetve az, hogy hiányosságok voltak a többség és az ellenzék közötti párbeszédben.” (Több ponton, origo.hu, 2011.06.20.) A Velencei Bizottság megállapításai még nyilvánosságra se kerültek, amikor Szájer József, az Európai Parlament néppárti frakciójának fideszes alelnöke blogbejegyzésében közölte, hogy Magyarország nem fogadja el a szakmai bírálatokat: „a szöveg és az ajánlások véleményt fejeznek ki, az abban megfogalmazottak külön kötelezettségeket nem rónak Magyarországra”. (Magyarország, szajerjosef.blog.hu, 2011.06.17.) Az Európai Parlamentben a magyar alkotmányozásról szóló indítványt ennek ellenére a 659 képviselő közül 331-en fogadták el.

Navracsics Tibor miniszterelnök-helyettes bejelentette, hogy telefonon egyeztetett Viviane Redinggel, a jogértvényesülés, alapvető jogok és uniós polgárság EU-biztosával, aki egyértelművé tette, hogy az Európai Bizottság a jegybank ügyében, a bírák és ügyészek nyugdíjkorhatára és az adatvédelmi hatóság függetlensége kérdésében köteleességszegési eljárást indít Magyarország ellen.

4.1.3. Az alaptörvény módosításai

Az alaptörvényt azóta ötször módosították. Pedig az Orbán-kormány olyan stabil és maradandó alkotmányt írt, amelyet csak akart. Mégse tudott olyat készíteni, amely legalább fél évig érvényes lehetett volna. 2012. június 18-án Matolcsy György miniszter kérésére azt foglalták alkotmányba, hogy az alaptörvényhez kapcsolódó átmeneti rendelkezések is alaptörvény-erejűek. (T/6817, parlament.hu) Az alaptörvény második módosítását Lázár János kezdeményezte. A parlament 2012. november 9-én fogadta el a javaslatot, mely azt rögzítette, hogy „sarkalatos törvény a választójog gyakorlását kérelemre történő névjegyzékbevitelhez kötheti”. (T/8404, parlament.hu) Az első és a második módosítás elfogadása között öt hónap telt el. 2012. december 21-én Fazekas Sándor vidékfejlesztési miniszter javaslatát fogadta el a parlament. A miniszter a termőföld és az erdők „védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése” érdekében tartotta fontosnak az alaptörvényben rögzíteni, hogy az „az állam és mindenki kötelessége, kiemelt alkotmányos érdek”. (T/9400, parlament.hu) A negyedik módosítására az Alkotmánybíróság határozata miatt került sor. A testület alkotmányellenesnek találta az előzetes regisztráció intézményét. A törvényről Áder János köztársasági elnök kért normakontrollt. Az Alkotmánybíróság 2012.

december 28-án megsemmisítette az alaptörvény egyes nem átmeneti hatályú rendelkezéseit, köztük a választási regisztrációról szóló részt. A testület szerint a véleménynyilvánítás és a sajtó szabadságának súlyosan aránytalan korlátozása, hogy a törvény a kampányidőszakban kizárólag közszolgálati médiaszolgáltatásban engedte volna politikai reklámok közzétételét, és a mozikban is tiltani akarta a politikai hirdetések közzétételét. Az Alkotmánybíróság szerint az is alaptörvény-ellenes, ha a választásokkal kapcsolatos közvélemény-kutatási eredményeket tilos közzétenni a választásokat megelőző hat napban. A 2010 után a testületbe került bírók közül Balsai István, Dienes-Oehm Egon, Pokol Béla és Szívós Mária nem értett egyet a választási regisztráció megsemmisítésével. (Alkotmányellenes, origo.hu, 2013.01.04.)

Az Alkotmánybíróság döntésére 2013. január 4-én reagált a Fidesz. Rogán Antal frakcióvezető bejelentette, hogy: „2014-ben biztosan nem lesz választási regisztráció.” Hozzátette, a Fidesznek „az AB döntése után lehetősége lett volna arra, hogy módosítsák az alkotmányt, és annak szövegébe írva ragaszkodjanak a regisztrációhoz. Ehhez a kormánypártoknak elegendő ereje is van. De az erő nem minden.” (Rogán, index.hu, 2013.01.04.) Az MSZP szerint a Fidesz belátta, hogy ebben az ügyben vereséget szenvedett. Karácsony Gergely, az LMP frakcióvezető-helyettese úgy fogalmazott, hogy az Alkotmánybíróság döntése politikatörténeti fordulópontot jelent. Az Együtt 2014 Választói Mozgalom szerint „a döntéssel kiderült, hogy a regisztráció még a Fidesz saját, egypárti alaptörvénye szerint is alkotmányellenes”. A Demokratikus Koalíció az elmúlt évek legnagyobb demokratikus ellenzéki győzelmeként értékelte az AB határozatát. A Jobbik szóvivője, Dúró Dóra úgy kommentált, hogy a Jobbik „azt várja a Fidesztől, hogy nevezze meg a politikai felelősöket az ügyben. (Széles körben, index.hu, 2013.01.04.)

Orbán Viktor korábban többször is a választási regisztráció mellett érvelt. Novemberben a Kossuth rádióknak adott szokásos interjújában úgy fogalmazott, hogy a regisztráció nem alkotmányellenes, mivel az alaptörvény szabályozza. A Dunántúli Naplónak pedig azt mondta, hogy „ellenérveket nem tudok, épp azért vezetjük be, mert ez jó dolog”. (Spirk, index.hu, 2013.01.05.) Az Országgyűlés elnöke, Kövér László az Alkotmánybíróság döntésének politikai szerepet tulajdonított: „megítélésem szerint az Alkotmánybíróság tagjainak többsége tudatosan és vállaltan politikai mezőre lépett”. (Kövér, index.hu, 2013.01.08.) Paczolay Péter, a testület elnöke visszautasította Kövér László vádját: „az AB hatáskörgyakorlását megkérdőjelező, megalapozatlan vádaskodásoknak jogállamban nincs helyük.” (Paczolai, index.hu, 2013.01.09.)

A kormánypártok az Alkotmánybíróság ítéletét követően minden korábbinál terjedelmesebb módosítást terjesztettek a parlament elé. A 26 oldal terjedelmű szöveget valamennyi

kormánypárti képviselő beterveztőként írta alá. A koalíció ezúttal egy sor más, az Alkotmánybíróság által korábban törölt jogszabályt is parlament elé terjesztett. A törvény Alapvetését egy új paragrafussal egészítette ki: „A Magyar Szocialista Munkáspárt és jogelődjei, valamint a kommunista ideológia jegyében kiszolgálásukra létrehozott egyéb politikai szervezetek bűnöző szervezetek voltak, amelyek vezetői el nem évülő felelősséggel tartoznak.” Szintén az Alkotmánybíróság döntésére reagált azzal, hogy a közvélemény-kutatások nyilvánosságra hozását korlátozó szabályt az alaptörvénybe emelte. Az AB hajléktalanügyi döntését is felülírta. A módosítás megerősíti a Magyar Művészeti Akadémia szabadságát, egyúttal alkotmányba írta a felsőoktatási hallgatók röghöz kötését. A módosítás kibővítette azok körét, akik utólagos normakontrollt kérhetnek az Alkotmánybíróságtól. Az Alkotmánybíróság működését alapvetően érinti az a módosítás, mely szerint „Az Alkotmánybíróság az alaptörvényt és az alaptörvény módosítását csak a megalkotására és kihirdetésére vonatkozó, az alaptörvényben foglalt eljárási követelmények tekintetében vizsgálhatja felül.” Újdonságként került az alaptörvénybe, hogy „az Országgyűlés biztonságáról országgyűlési őrség gondoskodik. A módosítás arra is kiterjed, hogy április 25-ét „az alaptörvény kihirdetésének emlékére” az alaptörvény napjává nyilvánítja. (T/9929, parlament.hu)

Az Eötvös Károly Intézet és a Magyar Helsinki Bizottság nyílt levélben fordult a kormánypárti képviselőkhöz. Azt írták, hogy „valamely jogi dokumentumnak nem elnevezése kölcsönöz alkotmányi, illetve alaptörvényi minőséget, hanem funkciójához igazodó tartalma, kikényszeríthetősége és stabilitása. Ha a módosítás megtörténik, Magyarország alaptörvénye e fogalmi elemek egyike szerint sem lesz alkotmánynak tekinthető.” (Negyedik, ekint.org, 2013.03.01.) Az amerikai Princeton Egyetem Magyarország-szakértője, Kim Lane Scheppele a negyedik alkotmánymódosítást „rossz alkotmányos ötletek mérgezőhulladék-lerakójának” minősítette, amiért a vitatott rendelkezések jó részét beemelte az alaptörvénybe. (Nem figyel, origo.hu, 2013.03.02.) Thorbjorn Jagland, az Európa Tanács főtitkára a szavazás elhalasztását kérte. Közleményében azt írta, hogy „a kormány az Alkotmánybíróság felülbírlására kívánja felhasználni kétharmados parlamenti többségét, és ez veszélyeztetheti a fékek és ellensúlyok demokrácián belüli alapelvét”. (Európa Tanács, hvg.hu, 2013.03.06.) Az Európa Tanács főtitkárának kifogásaira Navracsics Tibor közigazgatási és igazságügyi miniszter válaszolt. Azt írta, hogy „az Alkotmánybíróság, tavaly decemberi döntésében nem tartalmi vizsgálat nyomán semmisítette meg az alaptörvényhez kapcsolódó, úgynevezett átmeneti rendelkezések egy részét, hanem mert azt állapította meg, hogy ezek a rendelkezések nem átmeneti jellegűek. Ennek nyomán most az alaptörvény-módosítási javaslatok e rendelkezéseknek az

alaptörvénybe való beemelését célozzák. A 15 oldalas módosítási javaslatnak csupán egy kisebb része számít ehhez képest új előírásnak.” (Válaszolt, klubradio.hu, 2013.03.07.)

Martin Schulz, az Európai Parlament elnöke telefonon hívta fel Orbán Viktort. Arra kérte a miniszterelnököt, hogy a parlamenti szavazás előtt kérje ki a jogszabályról a Velencei Bizottság véleményét. Az EP elnöke emlékeztette a miniszterelnököt: „A magyar hatóságok tavaly azt ígérték, hogy nem hajtanak végre semmi olyan jogi változtatást, ami összeegyeztethetetlen az európai joggal, illetve normákkal. Azt várom, hogy ezeket az ígéreteket tartsák be.” (Az EP elnöke, hirado.hu, 2013.03.09.) José Manuel Barroso, az Európai Bizottság elnöke is megkereste Orbánt. Levelet is írt, és telefonon is fölhívta. Megerősítette aggodalmait, hogy a tervezett alaptörvény-módosítás olyan kérdéseket emelne alkotmányos szintre, amelyekkel kapcsolatban a bizottság korábban is megfogalmazott már aggályokat. A bizottság elnöke arról is írt, hogy a módosítás uniós jogot is sérthet. Orbán Viktor válaszlevelében megerősítette, hogy a magyar kormány és a parlament teljes mértékben elkötelezett az európai normák és szabályok mellett, és biztosította a bizottsági elnököt arról, hogy ez az elkötelezettség az alaptörvény módosítási eljárásában mindvégig tükröződni fog. (EU, hvg.hu, 2013.03.11.) Orbán Viktor egy héttel később szokásos rádióinterjújában visszatért az uniós vezetőkkel folytatott beszélgetésére. Azt mondta, „Magyarország nem fogadja el azt a helyzetet, hogy már egy hónapja zajlik egy vita a parlamentben, és egy nappal a szavazás előtt idetelefonáljanak nekem Brüsszelből - hívják akárhogy is azt az embert - vagy valamelyik nagy európai állam fővárosából, és azt mondják, állítsam le a törvényalkotás folyamatát, és ne szavazzon a magyar parlament. Mint fogalmazott, ehhez senkinek nincs joga, és amíg ő a miniszterelnök, ilyen nem is fog megtörténni.” (Orbán, magyarhirlap.hu, 2013.03.22.) Az Országgyűlés 265 igen szavazattal, tizenegy ellenszavazattal, harminchárom tartózkodás mellett megszavazta az alaptörvény negyedik, minden korábbinál terjedelmesebb módosítását.

A szavazással egy időben Áder János köztársasági elnök Berlinben tárgyalt. Találkozott Angela Merkel kancellárral, és fogadta őt a német külügyminiszter, Guido Westerwelle. A berlini szóvivő tájékoztatása szerint Angela Merkel kifejtette, hogy komolyan kell venni az európai partnerországok és Magyarország barátainak azon aggodalmait, amelyek többek között az Alkotmánybíróság jogköreinek korlátozása miatt támadtak. Áder János úgy fogalmazott, hogy tárgyalópartnerei „nem kellő pontossággal kaptak tájékoztatást” az alkotmány módosításáról. „Ezt a hiátust igyekeztem pótolni.” (Merkel, hvg.hu, 2013.03.12.) Az Országgyűlés elnöke, Kövér László Münchenbe utazott hivatalos látogatásra. A program szerint tárgyalt volna Barbara Stamm-mal, a bajor parlament keresztény-szociális elnökével.

A vendéglátó azonban megüzente, hogy nem kíván Kövér Lászlóval találkozni. Indoklása szerint a magyar alkotmány újabb módosítása „az egész Európai Unióban és Németországban is mély aggodalmat és vitát váltott ki a magyar jogállamiságot illetően. A jelenlegi helyzetben az a tanácsos, hogy a parlamentjeink közötti konstruktív párbeszéd érdekében a holnapra tervezett találkozót Kövér Lászlóval halasszák el.” (Kövért, hir24.hu, 2013.03.12.)

Viviane Reding uniós biztos azt mondta, hogy Magyarországon veszélyben van a jogállamiság. „Az alaptörvény nem játék. Nem lehet minden félévben megváltoztatni.” Utalt az uniós szerződés 7. cikkelyére, mely szerint egy tagország jogait korlátozhatja az Európai Unió abban az esetben, ha az uniós elvek sérülnek. Ez Reding szerint ahhoz is vezethet, hogy megvágják az uniós kifizetéseket, vagy korlátozzák Magyarország szavazati jogát. (Az alaptörvény, hvg.hu, 2013.03.14.)

Az alaptörvény negyedik módosítását követően egy aktus maradt hátra, Áder János köztársasági elnöknek mérlegelnie kellett, hogy aláírja-e a törvénymódosítást. A parlamenti szavazás napján Sólyom László a Népszabadságban A hatalommegosztás vége címmel adott közre elemzést. Tíz pontban írta le gondolatait az alkotmányról, az Alkotmánybíróságról, a hatalmi ágak szétválasztásáról és arról, ami ezekben a kérdésekben történt a Fidesz második kormányzása alatt. Az utolsó bekezdést a köztársasági elnöknek címezte: „ami történik, valójában nem alkotmánymódosítás, hanem egy más identitású, új alkotmány lopakodó bevezetésével ér fel. A köztársasági elnök olyan döntés előtt áll, amelyben értelmeznie kell hivatalát és a hivatását: az államszervezet demokratikus működése feletti örökösödést. A végső döntés, az alaptörvény kötelező értelmezése pedig ma még az Alkotmánybíróság lehetősége és kötelessége mind a köztársasági elnök hatásköréről, mind pedig az adott alkotmánymódosítás alkotmányosságáról.” (Sólyom, 2013.03.11.) Áder János 2013. március 13-án televíziós beszédben jelentette be: „az alaptörvény negyedik módosítását aláírom és kihirdetem. [...] Függetlenül attól, hogy a módosítás kinek az ízlésével találkozik, és függetlenül attól, hogy ez tetszik-e nekem, vagy sem.” A köztársasági elnök beszéde végén Kölcsey Ferencet idézte: „a haza minden előtt”. (Elnöki nyilatkozat, keh.hu, 2013.03.13.)

A kormány 2013 őszén a parlament elé terjesztette az alaptörvény ötödik módosítását. Ebben a kampányszabályok és az egyházakkal összefüggő jogszabályok módosítását tervezi. Orbán Viktor miniszterelnök szokásos kétheti rádióinterjújában az újabb módosításról azt mondta, hogy azok „nem lennének szükségesek, összhangban vannak az uniós értékekkel és gyakorlattal, az EU visszaél a hatalmával, olyat kér tőlünk, és olyat vár el, amit nem lehetne kérni, és másoktól nem is vár el.” Most „olyan igényeknek is engedünk, amelyek sértik a magyar szuverenitást, de a küzdelem az emberekért megy, és ezért engedményeket kell tenni.

[...] Bár csikorog a fogunk, de az ország így jár jobban, ha végrehajtjuk a módosítást.”
(Orbán, 2013.06.14.)

4.2. A médiairányítás átalakítása - az NMHH és a Médiatanács

Az Országgyűlés 2010. július 22-én elfogadta a médiát és hírközlést szabályozó egyes törvények módosítását. Az Országos Rádió és Televízió Testület és a Nemzeti Hírközlési Hatóság összevonásával létrejött a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság. Az NMHH autonóm államigazgatási szerv, amely a frekvenciagazdálkodás és a hírközlés területén részt vesz a kormány politikájának végrehajtásában. A hatóságnak az Országgyűlés által választott tagokból álló, önálló jogi személyiségű autonóm szerve a Médiatanács. Az NMHH elnökét a miniszterelnök nevezi ki kilenc évre. A törvény úgy rendelkezett, hogy a Médiatanács az ORTT jogutódja. A szervezet „a tájékoztatási monopóliumok lebontásával és újak létrejöttének megakadályozásával, a műsorszolgáltatók piacra lépésének és függetlenségének elősegítésével védi és biztosítja a szólásszabadságot, figyelemmel kíséri a sajtószabadság alkotmányos elveinek érvényesülését, erről tájékoztatást ad az Országgyűlésnek”. A testület elnökét és négy tagját az Országgyűlés kétharmados többséggel kilenc évre választja, és valamennyien újraválaszthatók. A törvény a Magyar Rádió Közalapítványból, a Magyar Televízió Közalapítványból és a Hungária Televízió Közalapítványból létrehozta a Közszolgálati Közalapítványt, amelyet „a közszolgálati műsor- és hírszolgáltatás biztosítására, függetlenségének védelmére” hívott életre. Kezelő szerveként létrehozta a kuratóriumot, mely a közalapítvány kezelő szerve, tagjait az Országgyűlés a jelenlevő képviselők kétharmadának szavazatával választja meg. A tagok felét a kormánypárti, másik felét az ellenzéki képviselőcsoportok jelölik. Az elnököt és egy további tagot a Médiatanács delegál. A kuratórium tagjainak mandátuma kilenc évre szól. A törvény számolt azzal az eshetőséggel, hogy a jövőben is lehetnek csonka kuratóriumok: „nem akadály a kuratórium megalakulásának, ha akár a kormánypárti, akár az ellenzéki oldal nem állít jelöltet.” A kuratórium dönthet a közszolgálati részvénytársaság vezérigazgatóinak kinevezéséről, feladata a közszolgálati részvénytársaság függetlenségének védelme, valamint a közszolgálati részvénytársaságok közös felügyelőbizottsága tagjainak megválasztása vagy visszahívása. Szabályozták, hogy miként kell az intézmények élére vezérigazgatót választani: az új vezetők személyére a Médiatanács elnöke tesz javaslatot. Első körben két-két személyt nevez meg. Ekkor a kuratórium kétharmados döntésével lehet választani. Ha nem születik döntés, akkor új eljárást kell lefolytatni, melyben a Médiatanács elnöke két új jelöltre tesz javaslatot, akik

közül immár egyszerű többséggel választhat a kuratórium vezérigazgatót. Praktikusán a második fordulóban kell az „igazi” jelöltet előterjeszteni, amikor a kuratórium tagjai felének szavazata is elegendő. A törvény a Magyar Távirati Iroda Rt.-t is a Közszolgálati Közalapítvány tulajdonába adta. Létrehozta a hírközlési és média biztos intézményét. A törvény szerint a Médiatanács tagjai esküt tesznek, melynek szövege: „esküszöm, hogy a Médiatanács tagjaként (elnökeként) az alkotmányt és a törvényeket megtartom, megbízatásomhoz híven a szólás- és a sajtószabadság érvényesítésére törekszem. Feladataimat részrehajlástól mentesen fogom ellátni”. (T/360/68, parlament.hu)

Miután Schmitt Pál aláírta a jogszabályt, a miniszterelnök kinevezte Szalai Annamáriát az NMHH elnökének, aki ezzel a Médiatanács elnökjelöltje, majd elnöke lett. Szalai Annamária bemutatkozó sajtótájékoztatóján úgy fogalmazott, hogy az NMHH-t emberközpontú hatóságként képzelel el, és igyekezni fog kellő alázattal és szorgalommal végezni a munkáját. Szerinte a hatékonyságot növeli, hogy a jövőben a közszolgálati intézményeket egyetlen kuratórium irányítja majd. A hatóság legfőbb céljának a kiszámíthatóságot mondta. (Nyusztay, 2010. 08.11.) Szalai Annamária beszélt arról is, hogy az MTI hírszolgáltatásához való hozzáférést ingyenessé teszik: „Az MTI piacról szerzett bevételei roppant csekélyek. [...] Nagyon kényelemesen eléldégéltek a költségvetési támogatásból, rendkívüli helyzetekre hivatkozva pedig mindig pluszforrásokat igényeltek.” (Nyusztay, 2010.08.16.) A nyilatkozatra reagált Vince Mátyás, az MTI elnöke, aki szerint nem lehet az MTI saját bevételeit „roppant csekélynek” mondani, már csak azért sem, mert az 2010-ben a cég összbevételeinek 40%-a, mintegy 1,7 milliárd forint volt. A másik megjegyzésre úgy válaszolt, hogy „a nemzeti hírügynökség csak azért tudott – egyáltalán nem kényelmesen – minimális nyereséggel megélni, mert kétszer is radikális költség- és létszámcökkentést hajtott végre elnöksége majdnem nyolc éve alatt”. (Vince, nol.hu, 2010.08.17.)

A Médiatanács tagjainak megválasztása következett. A jelölő bizottság ülésén az öt parlamenti frakció négy tagot választhatott. Az érvényes jelöléshez kétharmados többségre volt szükség. Az MSZP Jánosi György korábbi országgyűlési képviselőt jelölte, az LMP Elek István közíró, a Jobbik pedig Barkó Bélát, a siklósi tévé munkatársát. A KDNP az ORTT-ben is a párt által jelölt Tirts Tamást nevezte meg. Első körben senki nem szerezte meg a kétharmadot. Az, hogy a kormánypártok nem szavazták meg az ellenzék jelöltjeit, nem okozott meglepetést. Annál inkább, hogy a bizottság elnöke, Cser-Palkovics András tartózkodott, amikor a KDNP-s Tirts Tamásról szavaztak. Vagyis a Fidesz megakadályozta, hogy pártszövetségesének jelöltje tagja lehessen a Médiatanácsnak. Még nagyobb meglepetést okozott, hogy a KDNP ezután visszavonta Tirts jelölését, majd a fideszes képviselőkkel

együtt igennel szavazott a kizárólag a Fidesz által jelölt névsorra. A Médiatanács elnöke Szalai Annamária lett, a Fidesz által jelölt tagok pedig: Auer János jogász, Kollarik Tamás filmproducer, Koltay András médiajogász, korábban az MTV kuratóriumának tagja, és Vass Ágnes ügyvéd. Az LMP frakciója látva, hogy ellenzéki jelöltek nem kerültek a testületbe, tiltakozásul a szavazás alatt kivonult az ülésteremből. A Médiatanács az új rendszer archimedesi pontja lett. Szinte nem látott napvilágot olyan bíráló, amely a jelölés módját ne nevezte volna elfogadhatatlannak.

Az Országgyűlés a közszolgálati intézmények kuratóriumait összevonva új testületet választott. A Közszolgálati Közalapítvány három kormánypárti delegáltja Bencze Izabella, a Magyar Nemzet és a Magyar Hírlap rendszeres szerzője, Varga Szilvia, a Fidesz rendezvényszervezője és László Miklós médiászociológus lett. A szocialisták Kránitz László korábbi országgyűlési képviselőt, az LMP Németh Vladimirt, a Tilos Rádió egyik alapítóját, a Jobbik Silhavy Mátét, a párt médiakabinetjének vezetőjét delegálta. (2013-ban Kránitz László bejelentette, hogy indul a 2014-es országgyűlési választáson, ezért lemondott mandátumáról. Helyére Mandur László került.) A Médiatanács egy tagot delegálhatott, így került a testületbe Ilosvai Gábor, az MTI korábbi fideszes kurátora. Az elnököt is a Médiatanács delegálta, erre a posztra Balogh László, az MTV korábbi KDNP-s kurátora került. A Közszolgálati Közalapítvány kuratóriumában is biztos Fidesz-KDNP többség jött létre.

4.3. Az új közszolgálat

A 2010-es év elején az Index azt írta, hogy ha a Fidesz hatalomra kerül, összevonja a közszolgálati intézményeket, és komoly létszámleépítés kíséretében közös intézményt hoz létre, míg az MTI-re bezárás vár. Ez állítólag Orbán Viktor ötlete volt, aki megelégedett volna egy kisebb, tíz-húsz emberrel dolgozó kormányzati hírügynökséggel. Cser-Palkovics András, a Fidesz helyettes szóvivője cáfolta, hogy meg akarnák szüntetni az MTI-t. (Spirk, 2010.01.07.) Szijjártó Péter, a Fidesz elnöki stábjának vezetője pedig hülyeségnek nevezte a közszolgálat összevonásáról megjelent hírt. (Szijjártó, vg.hu, 2010.01.08.) A 2010-es év közepén az iménti hírt cáfoló Cser-Palkovics András előterjesztője lett annak az országgyűlési határozatnak, melyet 2010. szeptember 13-án fogadott el az Országgyűlés. Ebben döntött a korábban önálló közszolgálati intézmények sorsáról. Eszerint: „A Magyar Rádió Közalapítvány, a Hungária Televízió Közalapítvány és a Magyar Távírási Iroda Tulajdonosi Tanácsadó Testülete a Közszolgálati Közalapítvány létrejöttével megszűnik.” Az 1974 óta önálló Magyar Rádió és Magyar Televízió (az 1992 óta szintén önálló Duna Televízióval

együtt) 2011 januárjától közös irányítás alá került. Cser-Palkovics és Szijjártó annyiban igazat mondott, hogy látszólag megmaradt az intézmények önállósága, az összesen több mint háromezer embert foglalkoztató intézményekből ugyanis meghagytak egy-egy 49-49 fős csontvázat. Negyvenkilenc főt, talán azért annyit, mert ötven munkavállaló felett a törvény szerint üzemi tanácsot kell létrehozni.

4.3.1. Az új szervezet

Az intézmények összevonásával 2011. január 1-jén megalakult a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap (MTVA). Ide került a mintegy háromezer dolgozó. Itt rendelték meg a műsorokat, az Alap birtokába került többmilliárd forintnyi vagyon, valamint az egyes intézmények felbecsülhetetlen értéket képviselő archívuma. Szalai Annamária 2010. október 27-én Fazekas Csabát nevezte ki az MTVA vezérigazgatójának. Fazekas Borókai Gábor távozása után a Hír Tv vezérigazgatója volt, valamint ő vezette a Simicska Lajos érdekeltségébe tartozó Hung-Ister Zrt.-t. A Médiatanács által kiadott közleményből ezek a részletek ugyan kimaradtak, de tájékoztattak arról, hogy „Fazekas munkáját a Médiatanács elnökének irányításával végzi”. Fazekas Csaba arról, hogy mi a munkamegosztás közte és az intézmények vezetői között, azt felelte, hogy a tartalomért az egyes vezérigazgatók a felelősek. A külső cégek által gyártott műsorok készítőinek kiválasztásáról azt mondta, hogy arról „csakis a gazdaságosság és a racionalitás dönthet”. (Kovács, 2011.01.10.) Az intézmények átszervezése miatt a munkavállalók körében komoly félelem élt a várható elbocsátások miatt. A vezérigazgató csillapítani próbálta a félelmet: „aki eddig dolgozott, az ezután is fog.” Fazekas Csaba ebben tévedett. És csalatkoznia kellett abban is, hogy „ne legyenek a csatornák között párhuzamosságok. A Duna Tv és a Magyar Televízió ne sugározzon egy időben ugyanolyan műsort”. Ugyanis rendszeres, hogy két, olykor három, de néha mind a négy közszolgálati tévécsatorna ugyanazt a műsort közvetíti. Egy másik interjúban a riporter fölvetette, hogy „a BBC-nél az ellenőrzést nem a kormány által kinevezett és hozzá köthető személyek, hanem elismert médiaszakemberek látják el”. „Ahogy nálunk is”- szölt a válasz. „Én nem így látom – folytatta a riporter, mire Fazekas Csaba azt felelte: „egyik kollégám pártállását sem ismerem”. (Lampé, 2011.01.20.) A riporter ugyan nem kérdezte, hogy a vezérigazgató ismeri-e kollégái pártállását, egyszerűen arra utalt, hogy a médiarendszer maga egypárti. Az irányító testület vezetője, akit a miniszterelnök nevezett ki, a Fidesz frakciójának tagja volt. A Médiatanács tagjait kizárólag a Fidesz jelölte. Magát a vezérigazgatót is a Médiatanács egykori Fidesz-képviselője nevezte ki. Ugyancsak ő

gyakorolja a munkáltatói jogot a közszolgálati intézmények vezérigazgatói fölött, akik többsége a jobboldali médiából érkezett. Szintén a Médiatanács elnöke kéri fel az MTVA felügyelőbizottságának tagjait. Kell-e ezek után ismernie a vezérigazgatónak egyetlen munkatársa pártállását is?!

Fazekas Csaba kinevezése után négy hónappal „saját kérésére, közös megegyezéssel” megvált a vezérigazgatói széktől. Távozásának valódi oka nem derült ki, viszont ezután sem szakított az MTVA-val. Visszakerült a Hung-Ister Kft. élére. Az MTVA ezt a céget bízta meg egyebek mellett a Magyarország, szeretlek! című műsor gyártásával. Az atlatszo.hu portál információ szerint a Szerencsejáték Zrt. megbízásából a Fazekas Csaba által irányított cég készíti az ötöslottó-sorsolás adásait is. (Muhari, 2012.02.20.) Závodszky Zoltán volt Fazekas Csaba helyettese, aki főnöke után három hónappal szintén közös megegyezéssel vált meg az MTVA-tól. Ezután cége készíthette a Maradj talpon! című vetélkedőt. Fazekas Csaba távoása után Szalai Annamária azonnal kinevezte az új vezérigazgatót, Böröcz Istvánt, az alap felügyelőbizottságának addigi elnökét. Böröcz ismert a média világában, az Egyesült Kisgazdapárt országgyűlési képviselőjeként 1995-ben az Új Magyarország vezetőségi tagja volt. Akkor a lap hét vezetőségi tagja között öt aktív politikus volt. Böröcz kinevezése ellen tiltakozott Pörzse Sándor, a Jobbik országgyűlési képviselője. Azzal vádolta, hogy Nadasdi néven III/III-as ügynökként tevékenykedett. Böröcz a szóvivőjén keresztül tudatta, hogy „soha semmilyen beszerzési lapot nem írt alá, és ügynöki tevékenységet soha nem folytatott”. (Pörzse, hvg.hu, 2011.03.04.)

Az MTVA honlapján közzétett névsor szerint a menedzsmentben a 2012. decemberi állapot szerint a vezérigazgató mellett öt vezérigazgató-helyettes, tizenhét igazgató, hat főszerkesztő és tíz egyéb vezető kapott helyet. (Az MTVA menedzsmentje, mtva.hu) Tehát harminckilencen vannak csúcavezetői állásban. Ha ehhez hozzászámítjuk az „önálló” intézmények 49-49 fős létszámát, akkor csaknem kétszázötven olyan embert találunk, aki vezető beosztásban van, de műsort nem készít.

Az MTVA felügyelőbizottsága lényegesen különbözik az ORTT által megbízott korábbi testülettől. Az ORTT-ben minden testületi tag jelölhetett fb-tagot, vagyis a Műsorszolgáltatási Alap pénzügyeiről mindenkinek lehetett információja. Az új szabályozás a Médiatanács elnökét hatalmazta fel, hogy az MTVA felügyelőbizottságába tagokat kérjen fel. A korábbi többpárti ellenőrzés helyébe egypárti kontroll lépett. Szalai Annamária Böröcz István után egy másik zalaegerszegi földijét, a média világában ismeretlen Marton Géza okleveles gépészmérnököt kérte fel az elnöki posztra. A Médiatanács szóvivője, Kiricsi Karola

elmagyarázta, miért nem kell ehhez a munkához ismerni a média világot: „az fb-tagságnak nincs speciális képzettséghez kötődő feltétele.” Kosztolányi Dénes sem foglalkozott addig médiaügyekkel, Szalai Annamária őt is fb-tagnak kérte fel. Kosztolányi nyolc éven át volt a Fidesz országgyűlési képviselője. A felügyelőbizottság tagja lett Szarka Istvánné, az Asszonyok Nemzeti Egységéért civil mozgalom képviselője is. Végül tag lett Szalai Annamária két ORTT-s tagtársa, Tirts Tamás és Ladvánszky György. Tirts Tamásnak a Médiatanács helyett a felügyelőbizottsági tagság kárpótlás lehet. Ladvánszky György 2000-től három cikluson át volt az MSZP által jelölt ORTT tag. A konszenzuskényszeres években nagyon is megfelelt az eredetileg ügyvéd végzettségű Ladvánszky. Jó személyes kapcsolatot ápolt az MSZP több befolyásos politikusával, de megállapodásokat tudott kötni az ORTT-n belül is. Több fontos kérdésben szavazott együtt az MDF által jelölt taggal, és több kérdésben Szalai Annamáriával is ki tudott egyezni a háttérben. Ladvánszky jelölése tehát nem politikai, hanem inkább személyes gesztus volt.

A Közsolgálati Közalapítvány első feladata az intézmények vezetőinek megválasztása volt. Szalai Annamária első körös televíziós jelöltje Szabó László Zsolt, az Echo Tv vezérigazgatója és Nagy Attila gazdasági igazgató volt. Szabó László Zsoltnak később az MTI vezérigazgató-helyettesi, majd az MTVA vezérigazgató-helyettesi poszttal kellett beérnie. (2013-ban ő lett az MTVA vezérigazgatója.) Nagy Attila gazdasági vezérigazgató-helyettes lett. A Duna Tv első körös jelöltje Kálomista Gábor producer és Dobos Menyhért, az MTV műsorigazgatója volt. Kálomista az MTVA egyik legnagyobb beszállító műsorkészítő-producere, illetve a Thália Színház egyik igazgatója lett. Dobos Menyhért még a választási kampányban azzal hívta fel magára a figyelmet, hogy az MTV már felkért választási műsorának stábját szélnek eresztette. A Duna Tv élére a Hír tévés Ókovács Szilveszter került, akit a miniszterelnök hamarosan az Operaház kormánybiztosának nevezett ki. Megüresedett a Duna Tv vezérigazgatói széke, amit 2011. szeptember 21-én Dobos Menyhért foglalhatott el. A Magyar Rádió élére első körben Belénessy Csabát, az MTI stratégiai alelnökét és Klein Juditot, az MTV kisebbségi műsorok főszerkesztőjét jelölte Szalai Annamária és a Médiatanács. Belénessyt már ekkor is Vince Mátyás elnöki helyére tartották esélyesnek. A Magyar Rádió vezérigazgatója a Lánchíd Rádiós Jónás István lett. Az MTI élére sem a valódi jelöltet, Belénessy Csabát nevezte meg Szalai Annamária, hanem Toót-Holló Tamást, az MTI belpolitikai főszerkesztőjét és Wéber Ferencet, Sólyom László köztársasági elnök sajtófőnökét. Második körben aztán a várakozásoknak megfelelően Belénessy lett a vezérigazgató, aki 2012. december 31-én nyugdíjazását kérte. 2013

januárjától ugyanilyen koreográfia alapján második körben Galambos István, Belénessy közvetlen munkatársa lett a vezérigazgató. Galambos korábban „a Lánchíd Rádióban volt hír- és hírműsorszerkesztő. 2008-tól az MTI alelnöki kabinetvezetője, majd 2010-től a vezérigazgató kabinetfőnöke volt, 2011 óta az MTI szolgáltatási vezérigazgató-helyettese”. (Volt Lánchíd Rádiós, mno.hu, 2010.12.12.) (2013 novemberében Galambost is fölmentették, az MTI vezérigazgatója Gázsó L. Ferenc, az MTVA tartalom-előállításért felelős vezérigazgató-helyettese lett.) Balogh László, a közalapítvány elnöke szerint az első körben meghallgatott jelöltek szakmailag felkészült, a közszolgálati média iránt elkötelezett szakemberek voltak. Az mindenesetre beszédes, hogy a nyolc aspiránsból mindössze öten tartották fontosnak, hogy a szakmai meghallgatásukon részt vegyenek.

Kinevezése után Belénessy leváltotta Keller Tivadart, a Hírszerkesztési Központ főszerkesztő-helyettesét, helyére Toót-Holló Tamást, az első körös vezérigazgató-jelöltet ültette. A Belpolitikai Szerkesztőség élére az első körben szintén elbukott Wéber Ferenc került. Leváltotta a külpolitikai szerkesztőség, a parlamenti rovat, a fotószerkesztőség, a gazdasági szerkesztőség vezetőjét, új embert nevezett ki a Panoráma szerkesztőség és a Nemzetközi Tájékoztatási Szolgálat élére. (Személycserék, nol.hu, 2010.12.23.) Az összevont Hírcentrum irányítójaként kijelölte az új közszolgálati irányt: „egy közszolgálati újságíró nem lehet a kormány ellensége, nem kérdőjelezheti meg a szabadon választott kabinet hatalmát. Az nem megy, hogy elfogadjuk a tisztséget, majd szembeszegülünk a megbízóval.” (Lampé, 2010.12.13.) Csakhogy a közszolgálati újságírás kormánytól és hatalomtól független, ahol fontos az eltérő vélemények bemutatása.

Jónás István is lecserélte a Magyar Rádió vezetőit, két vezérigazgató-helyettese Ujhelyi Zoltán és Szilágyi Gábor lett. Adófőszerkesztőnek Gázsó L. Ferencet, Koltay Gergelyt és Farkas Zoltán kérte fel. Gázsó L. Széles Gábor Magyar Hírlapjának főszerkesztője volt, 2009-től pedig a konzervatív irányultságú Magyar Elektronikus Újságírók Szövetségének elnöke. Koltay Gergelyről, az MR2 Petőfi rádió főszerkesztőjéről az Index azt írta, hogy a Gój Motoros Egyesület négy alapító tagjának egyike. (Gój motoros, nol.hu, 2010.12.15.)

A leglátványosabb személycserékre a televízióban került sor. Szinte nem találni olyan vezetői posztot, melyet ne valamely jobboldali médiumból vagy közvetlenül a Fidesz-KDNP holdudvarából érkező emberrel töltöttek volna be. Az intendáns Rákai Kálmán (Philip művésznéven korábban egy zenei csatorna műsorvezetője, majd a Fidesz és Orbán Viktor rendezvényeinek műsorvezetője, a Hír Tv munkatársa, a választások után a miniszterelnök tanácsadója) lett. A hírigazgató Élő Gábor a Lánchíd Rádiótól érkezett. Halász Zsuzsa a KDNP szövívői székéből került a közszolgálat új politikai-közéleti magazinjához.

Obersovszky Péter az Echo tévét hagyta ott a közszolgálatért. Gulyás István korábban a Hír Tv, majd Echo Tv műsorvezetője volt. Papp Dániel a Jobbiknál dolgozott. Rockenbauer Zoltán Orbán első kormányának minisztere volt.

Az MTVA-nál nagy teher hárult a kommunikációs igazgatóságra. Egyrészt magyarázniuk kellett az intézmények összevonását, az új szervezet kialakítását, az új műsorrendet, az új vezetőket, a több hullámban végrehajtott ezerfős létszámleépítést, az új műsorok némelyikének korai kudarcát. Erre a feladatra is a Fidesz emberét állították: „Szabó László 1999 és 2002 között az Ifjúsági és Sportminisztérium helyettes államtitkára volt. 2002-ben Schmitt Pál főpolgármester-jelölt kampányfőnöke, majd a fővárosi Fidesz-MKDSZ frakció kabinetfőnöke. 2006-ban a Fidesz országgyűlési választási kampányának kommunikációs igazgatóhelyettese. 2007 márciusától a Magyar Televízió Közalapítvány, majd 2009 júliusától a Duna Tv kuratóriumi elnökségének Fidesz által delegált tagja. 2011 januárjától az MTVA tanácsadója, 2011 márciusától kommunikációs igazgatója.” (Szabó, wikipedia.org) Szabó 2012. január 3-án bekövetkezett távozása után Várhegyi Attila segítette a kommunikációt. A Fidesz volt pártigazgatóját, Szolnok város egykori polgármesterét, az első Orbán-kormány idején a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma államtitkárát külsős szerződéssel alkalmazták. Böröcz István a Hír Tv szerkesztőjét, Tóth István Zoltánt, az első Orbán-kormány alatt létrehozott Országimázs Központ egykori vezetőjét is fölkererte a kommunikációs csapatba.

4.3.2. Elbocsátások

A négy közszolgálati vezérigazgató 2010. december 13-án egy időben jelentette be, hogy az újságírók, dolgozók szerződéseit az MTVA áttekinti, egységesíti, és aki az új szerződését nem fogadja el, azt végkielégítéssel elbocsátják. A felmondásokat 2011 január elseje utánra időzítették. Akkor lépett életbe a 98%-os különadó. Medveczky Balázs azt mondta, hogy „aki tud és akar dolgozni, annak lesz munkája”. Jónás István úgy fogalmazott, hogy „nem lesz élve filézés és mézárszék sem”. Belénessy Csaba megerősítette, hogy nem lesznek leépítések. Ókovács Szilveszter pedig azt válaszolta, hogy „minden megy tovább.” (Bednár-Nyusztay, 2010.10.14.) Ezután minden harmadik munkatársukat elbocsátották. Nem ők, hanem az új munkáltató, az MTVA. A leépítésről sokáig ott sem beszéltek. Böröcz István 2011 áprilisában mondta ki először, hogy „az év végéig érdemi, lényeges létszámleépítésre kell számítani”. (Leépítést ígér, nol.hu, 2011.04.13.) Még a nyáron hatszáz, ősszel további négyszáz, majd újabb kétszázötven dolgozót bocsátottak el. De nemcsak embereket küldtek

el, műsorokat, szerkesztőségeket, műhelyeket is felszámoltak. Elküldték Az Este teljes stábját. Szélnék eresztették a Parlamenti Naplót, bezárták a Kultúrházat. A pécsi, szegedi, miskolci stúdióban is felmondóleveleket osztottak. A Duna Televízió hat igazgatója közül négyet küldtek el. A Dunán is megszüntették a kulturális magazint, a teljes stábot elküldték. A Magyar Távirati Iroda viszonylag „olcsón” megúsza, onnan ekkor még „mindössze” huszonnyolc embert bocsátottak el.

„A leépítendőek listáján 40 százalékban szerepeltek ötven évnél idősebbek.” Az MTVA állományában lévő nyolcvan nyugdíjasnak azonban csak a felét küldték el. (Kirúgták, nol.hu, 2011.07.06.) Az MTVA úgy rendezte meg a felmondólevelek átadását, hogy valamennyi munkavállalót berendelte. A dolgozók a bizottság előtt tudhatták csak meg, hogy szerződés módosítást adnak-e a kezükbe vagy felmondólevelet. A felmondásokat legtöbb esetben nem a közvetlen munkahelyi vezető adta át. Így, ha valaki magyarázatot kért, hogy miért vált fölöslegessé, csak általános indoklást kaphatott, hiszen a vele szemben álló ember jobb esetben nem is ismerte azt, akivel közölte, hogy nincsen rá szükség. Cserhádi Ágnes, az MTVA szóvivője, akitől később szintén megvált az intézmény, azt nyilatkozta, hogy „döntéseink kizárólag a közszolgálati média megújítását szolgálják.” (Bednárk-Nyusztay, 2011.07.08.) Az LMP és az MSZP politikai tisztogatásról beszélt. A tömeges elbocsátás a nemzetközi sajtóban is visszhangot kapott. A liberális Süddeutsche Zeitung tudósítója, Michael Frank szerint „az első körben elbocsátásra kerülő szerkesztők, szerzők és műsorvezetők között feddhetetlen hírnevű, különböző díjakkal rendelkező újságírók vannak. Olyanok, akik semmilyen pártvonalhoz, illetve világnézethez nem köthetők, akik ideológiailag nyitottak, és egy semleges tudósítói munka gerincét kellene alkotniuk. (A közmédiában, nol.hu, 2011.07.12.) A Spiegelben Keno Verseck úgy fogalmazott, hogy „Magyarország Orbán akarata szerint következetesen egyre inkább eltávolodik az európai értékektől és normáktól.” (Tisztogat, nol.hu, 2011.07.15.) A konzervatív Welt am Sonntag újságírója, Stefanie Bolzen Befogni a száját Magyarországon címmel közölt írást. Megjegyezte, hogy „Magyarország átalakítása Orbán-birodalommá folytatódik tovább. Tegnap az alkotmány, ma a média, holnap a szociális rendszerek”. (Így lesz, nol.hu, 2011.07.17.) A Népszabadság néhány elbocsátott munkatárs beszámolójából közölt összeállítást: „Amikor jöttek az új vezetők, várakozó álláspontra helyezkedtünk. Tudtuk, honnan jöttek, volt bennünk előítélet irántuk. Belefolytak a szerkesztésbe, beleírtak az adásmenetbe. Adták az instrukciókat, milyen témákat kell bevenni, melyeket kihagyni. Banális hamisításokra köteleztek. [...] Úgy élem meg, hogy engem nem a tévé rúgott ki, hanem egy csapat, amely megszállta a köztévét. Eddig csak olvastam a kulturkampfról, most

szembejött velem a folyosón. [...] A közmédia története fordulóponthoz érkezett, folytatta Gázsó L., hatalmas megújulás előtt áll a rádió, eddig vártak arra, hogy eldöntsék, a meglévő emberek közül kikkel akarják együtt a megújulást. Két csoport van, az egyik meg a másik, mondta. Te a másikba tartozol. Akik nem maradhatnak.” (Ónody-Rab, 2011.07.16.)

Az MTVA, miközben 2011-ben már mintegy kilencszáz dolgozójától szabadult meg, felvételt hirdetett. Az archívum a startmunka program keretében 2012 nyarától egy éven át 240 embert foglalkoztatott. Az MTVA a 2012-ben felhasználható hetvenmilliárd forintos költségvetése mellé a Belügyminisztérium közmunkásprogramjának keretében további 444 529 205 forint támogatást kapott. Szabó Máté, az alapvető jogok biztosa kivizsgálta az MTVA eljárását. Megállapította, hogy „bár az MTVA formailag eleget tett a jogszabályi feltételeknek, valójában mégis kérdéses, hogy jogszerű volt-e a közmunka megszervezése. [...] Ezek a programok jellemzően a leghátrányosabb helyzetű térségekben indultak, hogy a legkiszolgáltatottabb álláskeresők számára teremtsenek munkalehetőséget. Ezzel szemben az MTVA a közmunkaprogramját a fővárosban, az ország – munkaerő-piaci szempontból – legkedvezőbb helyzetű településén indította, a közfoglalkoztatottak pedig nem alacsonyan képzett, hanem legalább érettségivel (többségében egyetemi, főiskolai végzettséggel) rendelkezők, akik csak a közelmúltban, például az MTVA-nál végrehajtott csoportos létszámleépítés során veszítették el az állásukat...” Szabó Máté hangsúlyozta, hogy a közfoglalkoztatás rendszere nem válhat az elsődleges munkaerőpiac alternatívájává. (Ombudsmani jelentés, jogiforum.hu, 2013.03.25.)

4.3.3. Új műsorpolitika

Az MTVA 2011 nyarán új műsorstruktúrát hirdetett. Közleményben adta hírül, hogy „október elsejétől jelentkeznek a közszolgálati csatornákon azok a műsorok, amelyekben bizonyítani fogják: a közszolgálati televíziózás és rádiózás vissza kívánja foglalni az őt megillető helyet a magyar médiapiacra”. (Csider, 2011.09.28.) Hitték, hogy minden műsorsávban versenytársak lehetnek a kereskedelmi televíziókkal. Tudva, hogy nézőik többségében idősebb emberek, a fiatalabbak számára is alternatívát akartak kínálni. A fél nyolcas Híradó elé bulvár riportműsort terveztek, és nagyobb szerepet szántak a dokumentum műfajnak is. Új vetélkedőt, napi szappanoperát, akciófilm-sorozatot, improvizációs komédiasorozatot, kulináris magazint, zenés show-műsort, politikai és társadalmi háttérműsort hirdettek. Az MTVA büszkén mutatta be az új műsorokat, és az új arcokat. A Gasztroangyal, Borbás Mária a Hír Tv-től igazolt a közszolgálathoz. Csiszár Jenő a Class FM tanácsadója és műsorvezetője.

Szente Vajk a március 15-i állami ünnep szereplőjeként hívta fel magára a figyelmet. Mága Zoltán kétheti show-műsorának műsorvezetője Kapócs Zsóka lett, Orbán Viktor tanácsadójának, Habony Árpádnak a kedvese. Nagy reményeket fűztek Novodomszky Éva és M. Kiss Csaba Pont című közszolgálati bulvárjához. A nézők ebből mit sem láthattak. Sajtóhírek szerint azért nem, mert M. Kiss új műsorában „egy politikailag áthallásos flashmob szerepelt volna”, illetve „a melegházasságokról készített volna riportot a Szempont helyett Pontra keresztelt műsorba”. (Tossenberger, 2011.11.15.) Új arcként szerepelt Teszári Nóra, akit az Éjjeli őrjáratba kértek fel. Felváltva dolgozott volna Veiszer Alindával. Veiszer Alindának ezt megelőzően megszüntették az MTV számára évek óta presztízst adó Záróra című műsorát. Teszári Nóra még óriásplakáton hirdette a közszolgálat megújulását, amikor már elbocsátották őt is. Veiszer Alindának három kulturális műsort is ígértek, egy ideig magas színvonalon vezette az Éjjeli őrjáratot, de a műsort megszüntették, végül 2013-ban szerződést bontottak. (Mága, hvg.hu, 2011.09.13.) Az Echo tévétől igazolt Obersovszky Péter vasárnap esténként Lényeg címmel kapott önálló műsort. Ennek előzménye, hogy megszüntették a Kardos Ernő főszerkesztésével készített A Szólás szabadsága című hírháttér műsort. Egyik műsorvezetőjét, Krizsó Szilviát eltüntették a közéleti műsorokból, (később vele is szerződést bontottak.) a másikat, Mészáros Antóniát elbocsátották. Az M. Kiss Csaba által évek alatt felépített riportműsor, a Szempont hétköznap estéről átkerült vasárnapra. M. Kiss 99 adást irányított és vezetett, a századikba beült az Echo tévétől érkező Gulyás István. Néhány adás után megbukott, ekkor azt találta ki, hogy Az Este vasárnap is jelentkezzen. Ez a kísérlete is megbukott. Gulyás István ekkor megkapta a hétköznap jelentkező Az Este képernyőjét, és kipróbálhatta magát a Híradó műsorvezetőjeként is. Hónapokkal később hírigazgató lett. Az irányító munka mellett megtartotta Az Este műsorvezetését. 2013 őszén innen is levették, és a hírigazgatói posztról is eltávolították. Az Este új arca Obersovszky Péter lett.

Az MTVA a siker érdekében még Szlovákia magyar lakta területein is hirdette, hogy „Újra Nyitunk! - Közszolgálat, közösen!” (Szlovákiában, nol.hu, 2011.10.11.)

A közszolgálati csatornákon a londoni olimpia nyitányával egy időben új logók jelentek meg. A ki tudja, hányadszor nyugdíjazott régi emblémát új jelrendszer váltotta fel. Böröcz István szerint „az arculatváltás egyben a közmédia közösségi médiává válásának első állomása”. Böröcz további értelmezést is adott: a képi elrendezés „az arany metszés ősi arányrendszere alapján készült, a teret a Leonardo által ábrázolt vitruviusi arányok szervezik, de a tervező a természetet is segítségül hívta akkor, amikor a Fibonacci-számok alapján rendezte be a képeket”. (Új arcot ölt, nol.hu, 2012.07.24.) Az arculatváltás 103 684 060 forintba került.

4.3.4. Szakmai hibák, botrányok

A Híradó 2012. november végén beszámolt arról, hogy benyújtotta lemondását Gulyás Gábor, a Műcsarnok igazgatója. Az összeállításban a televízió a Műcsarnok helyett a Magyar Nemzeti Galériát mutatta. A Ma reggel műsorában Csányi Sándor MLSZ elnök (OTP Bank Rt. elnök-vezérigazgató) nyilatkozata alá kiírták, hogy Csányi Sándor színművész. 2012. október 11-én hírt adtak Orbán Viktor és Angela Merkel kancellár berlini találkozásáról, majd arról, hogy a magyar miniszterelnök előadást tartott az átalakuló Európáról és a magyar kormány politikájáról. A tudósító elmondta, hogy az előadáson ott volt „a magyar származású Nobel-díjas író, Kertész Imre is”. (Rab, 2012.10.12.) Az otromba fogalmazásért bocsánatkérésre kényszerült az intézmény. A Kossuth rádióban Zwack Péter temetésének napján az életrajzból kimaradt, hogy „az elhunyt a Magyar Országgyűlés tagja volt, és azt sem tartotta fontosnak, hogy wasingtoni nagykövet” is volt. (Átírta, magyarinfo.blog.hu, 2012.08.21.) A magyarázkodás ezúttal se maradt el.

Ezek nem véletlen hibák. A probléma gyökere a rendszerben van. A közszolgálatból eltávolították a gondolkodó, szakmájukat magas színvonalon végző művelt újságírókat. Hiányoznak a szuverén szerkesztők, riporterek.

A Fidesz Bálványosi Nyári Szabadegyetemének visszatérő eseménye Orbán Viktor pártelnök beszéde. Így volt 2012-ben is. A pártrendezvényen az MTVA több vezetője is megjelent, közszolgálati fórumon lépett fel. A Duna és a Magyar Televízió több stábbal sok műsort készített a helyszínen. Orbán Viktor szombaton kapott szót. A közszolgálat vasárnap műsorra tűzte a pártelnök-miniszterelnök beszédét. Aztán egy másik csatornán meg is ismételte. Csakhogy a felvételt nem a közszolgálati televízió készítette. Az MTVA a Hír Tv felvételét adta közre. Vagyis a hetvenmilliárd forintból gazdálkodó MTVA egy ideológiailag elkötelezett kereskedelmi csatorna felvételét vásárolta meg és közvetítette.

A közszolgálat nem volt ilyen buzgó, amikor Orbán Viktor 2012. január 18-án Strasbourgban az Európai Parlamentben beszélt Magyarországról. Az eseményt az ATV és a Hír Tv élőben közvetítette, a közszolgálat négy csatornájából egy sem. Az MTVA szóvivője meg is indokolta, hogy miért maradt el a közérdeklődésre számot tartó vita közvetítése: „Orbán Viktor január 20-án exkluzív, személyes értékelést ad az MR1-Kossuth rádió 180 Perc című műsorában az eseményről és a kialakult helyzetről.” (A közmédia, nol.hu, 2012.01.19.) A bálványosi párteseményről igen, Strasbourgból, ahol Orbán miniszterelnökként szólalt fel, Magyarország képviselőjében, arról nem. Meg kell jegyezni, hogy a szóvivő exkluzívnek nevezte Orbán Viktor rádiós interjúját, de exkluzivitásról szó nincs, hiszen a miniszterelnök

minden második héten szót kér és kap a közszolgálati rádióban. Nem exkluzívan, hanem rendszeresen.

2011. április 1-jén Papp Dániel a Híradóba összeállítást készített Daniel Cohn-Bendit európai parlamenti képviselő budapesti sajtótájékoztatójáról. Cohn-Benditet nem szerette a jobboldali sajtó, mert a zöld párti politikus többször szenvedélyesen bírálta Orbán Viktort a médiatörvény és a magyar demokrácia állapota miatt. Tóth Gy. László politológus, Orbán Viktor egykori főtanácsadója a Magyar Nemzetben így írt: „A lángvörös hajú, köztudomásúan és vállaltan zsidó származású politikus az 1970-es évek elején egy frankfurti óvodában dolgozva fedezte fel, hogy az ötéves gyermekek ellenállhatatlan vágyat éreznek iránta, ezért aztán szexuális játékokat folytatott velük.” (Tóth, mno.hu, 2011.03.31.) A 2011-ben Madách-díjjal kitüntetett Bayer Zsolt búzló végtermékként írt Cohn-Benditről. Ebbe a kánonba illeszkedett Papp Dániel beszámolója. A riporter szerint Cohn-Bendit nem válaszolt a kérdésére, miszerint demokratikus értéknek tartja-e kiskorúak szexuális tárgyú megközelítését. Hogy a tudósítást hihetővé tegye, a képen azt lehetett látni, hogy a politikus elhagyja a termet. Egy héttel később azonban az Index közzétette a sajtótájékoztató teljes felvételét. Ezen Papp Dániel kérdése után a politikus jól hallhatóan, érthetően válaszol az MTV riporterének: „Soha nem állítottam, hogy ezt vegyék bele az alkotmányba. Az alkotmánynak nem az a dolga, hogy életstílust definiáljon, hanem az, hogy egy demokrácia struktúráját meghatározza. Az életvitel magánügy. Elképesztőnek tartom, hogy egy olyan, rólam szóló vita, ami a franciáknál tíz éve volt terítéken, ennyire izgatja önöket.” (Cohn-Bendit, nol.hu, 2011.04.08.) De akkor honnan vette a riporter, hogy Cohn-Bendit nem válaszolt? Papp kérdése után fél órával azért hagyta ott a sajtótájékoztatót, mert indulnia kellett a repülőtérre. Mialatt távozott, szintén Papp beszélt, így a képpel azt lehetett sugallni, hogy a riporter kérdése miatt sértődött meg a politikus, és azért távozott. A botrány kirobbanását követő napon Böröcz István Papp Dánielt a négy közmédia hír- és hírháttér-műsoraiért felelős főszerkesztőjévé nevezte ki.

2011. december 3-án a Duna Tv Híradója beszámolt arról, hogy milyen következményekkel járhat, ha Szlovákiában valaki fölveszi a magyar állampolgárságot. A kettős állampolgárság lehetőségét az Orbán-kormány szavazta meg, válaszul Szlovákia úgy döntött, hogy aki elnyeri a magyar állampolgárságot, az elveszíti a szlovákot. Az első ilyen esetekről számolt be az Emberi Méltóság Tanácsa vezetőjeként Tőkés László és Lomnici Zoltán. Tőkés interjút adott a riporternek. A háttérben föltűnt Lomnici Zoltán is, akinek az arcát egy televíziós technikai megoldással kitakarták. Egy közszereplő „kimaszkolása” nem szakmai hiba, annál sokkal súlyosabb. Az összeállítást a Duna Tv Híradójában lehetett látni, majd az M1 fél nyolcas

Híradójában. Lomnici Zoltán a hamisítási ügyet kirobbantó Indexnek azt mondta, hogy „annak kell levonnia a konzekvenciákat, aki ezt elkövette.” (Thüringer, 2011.12.06.) Az MTVA megkövette a személyiségi jogaiban megsértett egykori főbírót. Szabó László az ATV Egyenes beszéd című műsorában ezt mondta: „mélyen megkövetjük Lomnici urat, olyan szakmai hiba történt, amire nincs magyarázat.” (Keresik, nol.hu, 2011.12.07.) Az MTVA, hogy jóindulatát bizonyítsa, évek után meghívta Az Este műsorába Lomnici Zoltánt. A műsorvezető Gulyás István „kellemetlen mellényúlás”-nak nevezte a történeteket. Lomnici itt is megismételte, hogy közszereplőként nem sértődhet meg. Örült a lehetőségnek, hogy az MTV vezetése felé megfogalmazza azt a kérést, hogy a jövőben az emberi méltóság tiszteletére, a diszkrimináció tilalmára fordítsanak figyelmet, hiszen az ő esetében súlyos jogsértés történt. Hozzátette: „lényeges, hogy önök félelem nélkül dolgozhassanak itt a köztévében, és a riportalanyaik is félelemmentesen mondhassák el gondolataikat.”

Az ATV stúdiójában Szabó László arra a kérdésre, hogy végül is miért takarták ki Lomnicit, ezt válaszolta: „az a képi anyag, ami elkészült, abban a formájában szakmailag nem volt vállalható, azon javítani kellett, és ehhez a javításhoz választottak egy rossz formát.” Kálmán Olga közbevetette: „ezt ugye nem kajálta be?” Szabó próbált azzal érvelni, hogy a felvételen az volt a cél, hogy Tőkés László látszódjék. Erre Kálmán Olga megjegyezte, hogy a felvételen három ember volt a háttérben, mégis csak Lomnicit takarták ki. Erre Szabó László csak azt mondta, hogy ez szerinte is hülyeség volt.” (Nyusztay, 2011.12.09.) A parlamentben az MSZP felszólította Szalai Annamáriát, hogy a hatóság haladéktalanul vizsgálja ki az ügyet. Balog Zoltán államtitkár azt válaszolta, hogy „ami a közmédiában történt december 3-án, azt ki kell vizsgálni és a felelősökön számon kell kérni, de erre a médiatörvény alkalmas és lehetőséget is nyújt”. (Bednárík, 2011.12.13.) A hatóság először azt mondta, hogy „a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatósághoz hivatalos bejelentés nem érkezett, hivatalból pedig a jogszabályok szerint ilyen ügyekben nem indíthatnak eljárást”. Később azt, hogy a hatóságnak nincs hatásköre, így nem dönthet: „ezek a panaszok tárgyai lehetnek polgári vagy büntetőjogi személyiségvédelmi eljárásnak, jelen esetben Daniel Cohn-Bendit vagy Lomnici Zoltán kezdeményezhetett volna bírósági eljárást, de nem lehetnek tárgyai a médiahatóság eljárásának. Az ugyanis valóban veszélyeztetné a sajtószabadságot, ha egyes riportok valódisága, valóságtartalma, hitelessége felől a hatóságnak kellene döntést hoznia.” (Médiahatóság, nol.hu, 2012.01.19.)

A Médiatanácsnak nem kellett volna a riport valóságtartalmát vizsgálnia. Azt kellett volna megállapítania, hogy egy közszereplő kimaszkolása vagy a hamisítás sérti-e a médiatörvényt. Ennek a riport valóságához semmi köze. Ezt a Médiatanács elmulasztotta.

Nagy Navarro Balázs szakszervezeti alelnök éhségstrájkot hirdetett a Magyar Televízió székháza előtt. Így tiltakozott a Cohn-Bendit és a Lomnici riportban elkövetett hamisítás ellen. Miután a botrány nem csillapodott, Belénessy Csaba „figyelmeztetésben részesítette az MTI Hírcentrumának főszerkesztő-helyettesét”. A személyt nem nevezte meg, de egyértelmű, hogy ez Hegedűs István volt. Egy nappal később bejelentette, hogy felmentette Élő Gábort: „úgy éreztem, hogy a helyzet tovább eszkalálódik, és ezt a folyamatot csak egy tisztáldozattal lehet megállítani, s ezért hoztam ezt a döntést, hogy az egyik legközvetlenebb munkatársamat, akit továbbra is nagyra becsülök és jó szakembernek tartok, fölmentem, és megválok tőle.” (Úgy éreztem, 168ora.hu, 2012.02.16.) Élő Gábor a Magyar Nemzet on-line főszerkesztője lett. Nagy Navarró Balázs a leváltás hírére bejelentette, hogy tiltakozó akcióját nem hagyja abba. Ragaszkodik hozzá, hogy bocsássák el az MTI Hírcentrum igazgatóját, és két helyettesét, Németh Zsoltot és Hegedűs Istvánt, valamint Papp Dánielt.

Nyilvánosságra került az a levél, amelyet a Lomnici-riport készítője írt a médiahatóságnak. Ebből egy demonstráción Nagy Navarro Balázs idézett részleteket: „a riporter azt az utasítást kapta a riport forgatása előtt, hogy «ha másként nem megy, húzzál zsákot a Lomnici fejére, mert még vágóképben sem látszódhat a riportban.» A riporter ekkor visszakérdezett, hogy mégis hogyan forgasson riportot egy sajtótájékoztatóról a házigazda bemutatása nélkül, de a válasz annyi volt, hogy oldja meg. «Most mondta a főnök a telefonban, hogy ennek így kell lennie. Nem emlékszel Mádl temetésére? Amikor a köztársasági elnök karon fogva érkezett a temetésre Lomnicival és a vágóképben lement a délutáni Híradóban? Élő Gábor sikítófrászt kapott, üvöltött, hogy szedjék ki ezt az embert a híradójából. Annak az adásnak a szerkesztője már nem dolgozott itt az esti Híradóra» - figyelmeztette akkor a levél szerint a szerkesztő a riportert. (A Lomnici-riport, index.hu, 2012.01.24.) A riporter a vágásában nem vett részt, az mégis a nevével került adásba. A történeteket három különböző jelentésben írta le a főnökeinek, akiktől figyelmeztetést kapott. Ebben az állt, hogy a jövőben szigorúan a felettese utasításait kell követnie. A riporter ezután feltette a kérdést: „Valóban zsákot kellett volna húznom Lomnici úr fejére?” (Nyilvános, nol.hu, 2012.01.30.)

A Lomnici-ügy nagyon sokat ártott a közszolgálat amúgy is megtépzott tekintélyének. Bizonyította, hogy a kézi vezérléses műsorkészítés hogyan bosszulja meg magát. Bizonyította, hogy az új közmédia mennyire nem új, és mennyire nem a köz szolgálatában áll. Meg kell jegyezni, hogy egyetlen szót sem szólt a botrányról az a két intézmény, illetve annak vezetője, amely a területet biztosította a hamisításhoz: a Magyar Televízió és a Duna Televízió vezérigazgatója. Anyagi értelemben később „csak” Belénessy Csaba prémiumánál vették figyelembe a Lomnici-ügyet.

Az új alaptörvény 2012. január 1-jén lépett életbe. A Magyar Nemzeti Galériában kiállítással tisztelegtek az alkotmány előtt, melyhez Kerényi Imre, a miniszterelnök megbízottja kortárs festőktől rendelt alkotásokat. A tárlatot Orbán Viktor nyitotta meg. Az Operaházban ünnepi műsorral és Schmitt Pál köztársasági elnök beszédével köszöntötték az alaptörvényt. Az ünnepséggel egy időben az Operaház elé civil szervezetek demonstrációt hirdettek. Több tízezeren gyűltek össze az Andrássy úton az Operaháztól a Körútig. Az eseményről bő terjedelemben számolt be a média. A közszolgálati Híradóban azonban a tízezres tömeg helyett a riporter magányát láthatták a nézők, mögötte néhány rendőrrel és az Operaház kivilágított épületével. Úgy tűnt tehát, hogy miközben az Operában zajlik a gálaműsor, az épületen kívül csend, nyugalom és béke honol. A Híradó ismét hamisított. Ezúttal a műsorszolgáltató azonnal érezte, hogy a helyzet védhetetlen. Nyilatkozatban mentegetőzött: „Ennek a kétségtelen szakmai hibának egyetlen oka van: az élő adásba történő bejelentkezéshez szükséges, a hírműsorok rendelkezésére álló mobil műszaki egység a budai Várból a lezárások miatt későn ért a helyszínre, ezért a munkatársaknak nem volt idejük körültekintően olyan helyszínt választani, ahonnan a tömeg is látszott, és a közvetítés is zavartalanul megtörténhetett.” (Operaház, nol.hu, 2012.01.04.) De ki hibázott? Hibázott, aki ugyanazt a „mobil műszaki egységet”, és ugyanazt a riportert küldte a két jelentős esemény helyszínére. Hibázott, aki a riportert úgy állította be, hogy mögötte ne a demonstrálók, hanem a rendőrök és az Operaház látszódjon. Hibázott, aki a riportert nem az esemény közepébe, hanem a perifériájára vezényelte. Ami történt, védhetetlen, elfogadhatatlan. Belénessy Csaba a Közszolgálati Közalapítvány kuratóriumának január 18-i ülésén cáfolta, hogy politikai motívuma lett volna a beszámolóknak. Ezt azzal igyekezett alátámasztani, hogy elmondta, „egy politikai rossz döntést könnyebb kijavítani, mint a selejt bosszúját”. Hogy a selejtet kire értette, az nem derült ki. Belénessy elmondta, hogy a történetek miatt senkit nem vont felelősségre: „abban a helyzetben, ami a Lomnici-ügy után kialakult és nem tudtam megállapítani egy embernek azt a súlyos felelősségét, ami ezt előidézte, úgy döntöttem, hogy az alapos letoláson kívül nem fogok más eszközt bevetni.” (Bednár, 2012.02.16.) Pedig elvárható lett volna, hogy kiderítse, ki hibázott. Ha másért nem, hát azért, hogy később elkerülhető legyen a „selejt bosszúja”. Így azonban el kellett viselnie a következményeket. A politikai támadást, és ami ennél rosszabb, hogy gúny tárgya lett a közszolgálat és a Híradó. Már a Lomnici-ügy után megjelentek az interneten olyan fotók, amelyek a kép tartalmából, üzenetéből - az eredeti jelentést megváltoztatva - viccet csináltak. Új kommunikációs forma hódított Magyarországon is a világhálón. A hazai mémeknek a politikusokon túl a közszolgálat lett az egyik visszatérő szereplője.

2012. január 21-én Budapesten tömegdemonstrációra került sor, a kormány politikáját támogató és védelmező Civil Összefogás Fórum Békemenetet szervezett. Transzparensten hirdették, hogy „Nem leszünk gyarmat!” A Magyar Televízió már az esti Woody Allen film (Füles) alatt tájékoztatott, hogy a film után Az Este rendkívüli műsora következik. Az adás rendkívüliségét az is jelezte, hogy nem Az Este műsorvezetői jelentek meg a képernyőn, hanem Obersovszky Péter, aki se szerkesztője, se riportere, se műsorvezetője nem volt akkor Az Estének. Ez a program teljesen indokolatlan volt a közszolgálat szombat esti kínálatában. Jegyezzük meg, hogy 2012. december 2-án a Kossuth téren rendezett náciellenes demonstrációról a közszolgálat négy csatornája közül egyik sem adott közvetítést. Pedig az önmagában is beszédes, ha ugyanabban az ügyben egy színpadon szólal fel a Fidesz frakcióvezetője, Rogán Antal, az MSZP elnöke, Mesterházy Attila és a korábbi miniszterelnök, Bajnai Gordon. A fasiszta fenyegetés elleni közös fellépés mindenkire tartozó közszolgálat. De ezt a programot ezek szerint nem rendelte meg a 49 fős MTV, így nem is gyártotta le a kétezer fős MTVA.

Obersovszky Péter nemcsak ezzel a szerepléssel tette emlékezetessé köztelevíziós karrierjét. A Magyar Televízió vezetése (?) úgy döntött, hogy a plágiumbotrányba keveredett, ezért doktori címétől megfosztott köztársasági elnökkel, Schmitt Pállal ő készítsen exkluzív interjút. Amikor bejelentették, hogy a korábban rögzített interjút műsorra tűzik, már sejteni lehetett, hogy az elnök nem mond le. Ha a lemondás mellett dönt, akkor beszédet mond. Ha interjú, akkor magyarázat és magyarázkodás a közszolgálat mind a négy (!) televíziós csatornáján. Ebben végül nem is annyira Schmitt Pál nyújtott maradandó alakítást, hanem a riporter. Obersovszky az interjúban nem a nézőket képviselte, hanem a köztársasági elnököt. A The Economist budapesti tudósítója, Adam LeBor így értékelte a riporter teljesítményt: „az alázatos meghajlás olyan példája volt, amelyet manapság ritkán látni Közép-Európában.” (Economist, nol.hu, 2012.04.01.) A MÚOSZ szakmai-etikai állásfoglalást adott ki: „Obersovszky Péter nem tett fel korrekt, valódi kérdéseket, és a válaszokra nem reagált érdemben. A függetlenség látszatát sem kísérelte meg, úgy viselkedett, mintha Schmitt Pál szóvivője lett volna, összekeverte a közszolgálati riporter pártatlan munkáját a korábban agitációs propagandának nevezett tevékenységgel és szemlélettel.” (Etikai Bizottság, muosz.hu, 2012.04.05.) A riporter lejáratotta magát, a közszolgálatot, és lejáratotta az újságíró szakmát.

4.3.5. Közszolgálat - barátok közt

A közszolgálatra 2012-ben hetven-, 2013-ban nyolcvanmilliárd forint költségvetési pénz jutott. Láttuk, hogy Fazekes Csaba vagy Závodszy Zoltán hogyan cserélte az MTVA vezetői székét műsorgyártói posztra. De rajtuk kívül van még néhány haszonélvezője az új közszolgálatnak. A beszállítók közül a producerként ismert Kálomista Gábor az egyik nyertes. A kormányváltás után a felesége, Kálomista Zsuzsanna lett az MTVA archívum és filmbeszerzési igazgatója, ő pedig elnyerte a Thália Színház menedzser-igazgatói posztját. A színház 2011-ben 800 millió forintot kapott az Alaptól, hogy „köztévés vetítéseket és rádiójátékokat készítsen”. A színház a közszolgálati rádió műsorbeszállítója is, mert sok műsort már nem a Bródy Sándor utcában készítenek a rádiósok, hanem külső cégektől vásárolják. Kálomista cége a gyártója a Munkaügyek című tévésorozatnak. Az ő nevéhez kötődik a Balatoni nyár is, melynek helyszíne Révfülöp, ahol Kálomista Gábor az önkormányzat tagja. 2012 őszén személyesen Böröcz István jelentette be, hogy a köztévé őszi műsorstruktúrájában „a megkedvelt műsorok folytatódnak”, így a Kálomista által gyártott Hacktion sorozat is. Az óriásplakátokon is népszerűsített sorozatnak alig volt nézője. Kálomista szerint ennek az az oka, hogy a sorozatot „ütötték, vágták itthon, külföldön meg jól szerepelt”. (Barátok, nepszava.hu, 2012.09.17.) Kálomista Gábor emberi és szakmai karrierjét bemutatta az atlatszo.hu internetes portál. Arra a kérdésre, hogy mit gondol, mi lehetett az oka annak, hogy az MMKA mellett az ORTT-nél is a leglátogatottabb producerek egyike volt, csak annyit válaszolt, hogy „nagyon jó vagyok”. A portál a hátteret is bemutatta, eszerint „az ORTT-ben Kálomistának két ismerőse volt: az egyik Szalai Annamária testületi tag, a másik Vitézy László rendező. Vele két tévéfilmet is forgatott, a 2007-es A Hortobágy legendáját 110 millió forinttal, a 2011-es Égi Madár című filmet pedig 80 millió forinttal támogatta az ORTT. Kálomista az egyik leglátogatottabb producer státusát később is megőrizte. Baráti kapcsolatrendszere kiterjedt: „Vajna úrral kitűnő, nagyon jó a kapcsolatom, kvázi azt mondhatom, hogy a barátom.” Hasonlóképpen közeli a viszonya Medveczky Balázssal, Belényesi Csabával, Gázsó L. Ferencsel vagy éppen Böröcz Istvánnal. Kálomista Gábort 2012-ben Balázs Béla-díjjal tüntették ki, és az elemzés megjegyzi, hogy két gyermeke is az MTVA alkalmazásában áll. (Oroszi, 2013.03.07.)

Nem volt ilyen szerencséje az MTV napi sorozatának, a Marslakókat 77 adás után megszüntették. A sorozat pedig nagy üzletnek mutatkozott, három év alatt kétmilliárd forint volt a tét. A Marslakók minden szempontból kudarc volt. Kudarc a producer Jáksó Lászlónak, de kudarc a közszolgálati televízióknak is. Ugyanis a Marslakók nézetlensége a műsor

környezetére is hatással volt. A következő műsorokat is kevesebben választották. Urbán Ágnes, a Mérték Médiaelemző Műhely közgazdász szakértője arról beszélt, hogy ilyen szintű hiba nem maradhat következmények nélkül: „lesz-e olyan döntéshozó, aki ezért az egész történetért vállalja a felelősséget és feláll, ugyanis jól működő szervezeteknél ennyi pénz eltapsolásáért valaki el szokta vinni a balhét.” A szakértő újsághírekre alapozva azt is megjegyezte, hogy „mivel Orbán Viktor tanácsadójához, Habony Árpádhoz köthető ez a történet, ez azt sugallja, hogy a szerződés megkötésekor nem tisztán televíziós műsorkészítési és szakmai szempontok döntöttek”. (Thüringer, 2012.08.03.)

Az MTVA viszonylag gyakran népszerűsíti magát hirdetőfelületeken. Óriásplakátokon hirdetnek egy-egy műsort, évadot vagy az arculat megváltozását. A MTVA 2012 szeptemberében közterületi kampányok tervezésére, kivitelezésére írt ki pályázatot. A versenyre két cég jelentkezett. A zárt eljárásban lebonyolított közbeszerzést végül 2 916 600 forint plusz áfás ajánlatával a Publimont Kft. nyerte el. A vesztes cég a Mahir volt 3 298 800 forint plusz áfás ajánlattal. A Mahir a Fideszhez kötődő Simicska Lajos érdekeltségébe tartozik. A Publimont Kft. is. Vagyis a közszolgálat két Simicska-céget versenyeztetett. Az egyik nyert is. (Simicska-cég, hvg.hu, 2012.09.03.)

A Magyar Narancs adatai szerint 2010 és 2012 között 300 milliárd forint értékben kapott megbízásokat valamelyik Simicska Lajos nevéhez köthető cég, akár egyedül, akár konzorciumként indult a tendereken. (Rényi, 2012.12.13.) Az Orbán-kormány jellemzője, hogy kiválaszt néhány céget, és azok milliárdos megbízások tucatjait kapják vagy nyerik el. Az első Orbán-kormány nyertes cége a Happy End Kft. volt, a második ciklus kedvezményezettje a Közgép Zrt.

4.4.1. A médiaalkotmány

2010. június 11-én Cser-Palkovics András és Rogán Antal benyújtotta a parlamenthez a médiacsomag újabb elemét, amely a Törvény a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól címet viselte, és amelyet a köznyelv médiaalkotmánynak nevez. A törvényt 2010. november 2-án fogadta el az Országgyűlés. A jogszabály az 1986-os sajtótörvény helyébe lépett. Definiálta, hogy mit ért médiaszolgáltatás, műsorszám, lekérhető médiaszolgáltatás, lineáris médiaszolgáltatás, médiatartalom alatt, illetve kit tekint tartalomszolgáltatónak. A jogszabályt kiterjesztette valamennyi médiatartalomra, az internetes tartalmakra is. A törvény hatálya alapvetően a Magyar Köztársaságban letelepedett tartalomszolgáltatókra terjedt ki. A rendelkezések között szerepelt, hogy „mindenkinek joga

van a média útján közzétenni véleményét”. Hatósági nyilvántartáshoz, illetve „a médiahatóság által kiírt és lebonyolított pályázaton való sikeres részvételhez kötötte a médiaszolgáltatás megkezdését”. A későbbi vitákban központi szerepet kapott az információforrások titokban tartásának kérdése. A közönség jogaként fogalmazta meg, hogy „mindenkinek joga van arra, hogy megfelelően tájékoztassák a helyi, az országos és az európai közélet ügyeiről, valamint a Magyar Köztársaság polgárai és a magyar nemzet tagjai számára jelentőséggel bíró eseményekről”. A törvénybe foglalták a válaszadási jogot is, amit a teljes médiapalettára, így az internetes szolgáltatókra is ki akartak terjeszteni. A törvény önálló fejezetben sorolta fel a sajtó kötelezettségeit. Elsőként azt, hogy „feladata a hiteles, gyors, pontos tájékoztatás a helyi, az országos és az európai közélet ügyeiről, valamint a Magyar Köztársaság polgárai és a magyar nemzet tagjai számára jelentőséggel bíró eseményekről”. Kötelességként írta elő, hogy ezekről „sokoldalúan, tényszerűen, időszerűen, tárgyilagosan és kiegyensúlyozottan” tájékoztassanak. (T/363, parlament.hu)

A törvény általános vitájában Novák Előd, a Jobbik alelnöke azt mondta, hogy „a törvény célja elsősorban az, hogy a Fidesz a negyedik hatalmi ágat jelentő média területén is bebetonozhassa magát”. Az MSZP bejelentette, hogy ha a Fidesz nem vonja vissza az általuk csak szájkosártörvénynek nevezett médiaalkotmányt, abban az esetben az Alkotmánybírósághoz fordulnak. Karácsony Gergely, az LMP frakcióvezető-helyettese valószínűsítette, hogy ha e törvényt a parlament elfogadja, akkor annak komoly nemzetközi visszhangja lesz. Cser-Palkovics András azzal igyekezett csillapítani az indulatokat, hogy „az eredeti törvényjavaslat számos ponton módosulni fog, mivel több, kormánypárti képviselők által benyújtott módosító indítványt is támogatnak”. (Médiaalkotmány, hvg.hu, 2010.07.21.) Ez a kijelentés egyben kritikája is a Cser-Palkovics-féle törvény-előterjesztésnek, hiszen ebből az derül ki, hogy a kormánypárti képviselők sem ismerték az előterjesztést. A másik következtetés, hogy Cser-Palkovics kizárólag a kormánypárti módosító javaslatok iránt mutatott nyitottságot.

A Magyar Újságírók Országos Szövetsége a parlament kulturális és sajtóbizottsága kérésére véleményezte a tervezetet. Tiltakozott, egyrészt, mert az mellőzte a társadalmi párbeszédet, másrészt, mert a jogszabálytervezetek több eleme sértette a sajtószabadság normáit. A szövetség szerint a médiaalkotmány pontatlanul fogalmazott, amikor úgy rendelkezett, hogy annak „hatálya kiterjed valamennyi médiatartalomra”. A MÚOSZ szerint a „magáncélú weboldalak fenntartása” vagy a vállalati honlapok nem minősülnek médiatartalomnak. Az a médiaszolgáltatás tekinthető médiatartalomnak, „amelyért valaki szerkesztői felelősséget visel”. A válaszadási kötelezettséggel kapcsolatban a MÚOSZ szerint „nincs helye

helyreigazítási kötelezettség, illetve a jó hírnév megsértése megállapításának, ha a kifogásolt közlés a nyilvános rendezvényen elhangzottakról, a nyilatkozó személyének pontos megjelölésével, az elhangzottaknak megfelelően, szöveghűen tudósít” vagy ha „a tudósítás tárgya hivatalos eljárások, döntések vagy határozatok ismertetése”. A szövetség azt javasolta, hogy a törvényből vegyék ki a hiteles, gyors, pontos tájékoztatás kötelezettségét előíró paragrafust. A szöveg ebben a formában több kérdést is felvet, például hogy „a tájékoztatást kinek a mércéje szerint ki minősíti hitelesnek, gyorsnak és pontosnak”? Az is tisztázatlan, hogy „mit jelentenek a közélet ügyei”, vagy éppen „mit jelent az, hogy jelentőséggel bír” egy esemény. (MÚOSZ, muosz.hu, 2010.09.01.)

A történetek Cser-Palkovics Andrászt igazolták, ugyanis a bizottságok kizárólag az L. Simon László által jegyzett módosításokat engedték tovább. A nagyobbik kormánypárt nemcsak az ellenzék módosító javaslatait utasította el, így tett a KDNP-s indítványokkal is. A médiaalkotmány preambulumban a szólás szabadsága mellett a véleménynyilvánítás és a sajtó szabadsága is helyet kapott. Tartalmi változtatás, hogy a blogokra, internetes fórumokra nem terjed ki a törvény hatálya, „külföldi tartalomszolgáltatókra is csak akkor, ha alapvetően Magyarországra irányul a szolgáltatásuk”. Kikerült a törvényből az a rész is, hogy „mindenkinek joga van a média útján közzétenni véleményét”. Kivették a válaszadási jog, valamint a tartalomszolgáltatók tájékoztatási kötelezettségét. Ezt úgy pontosították, hogy „a fontos közéleti eseményekről való híradás csak a tájékoztatási tevékenységet végzőkre lesz kötelező”. (Nyusztay, 2010.10.15.)

Koltay András szerint a médiaalkotmány „a médiaszabályozás olyan új eleme, amelynek előzménye a magyar jogrendszerben nemigen volt”. Előzménynek tekinti ugyan az 1986-os sajtótörvényt, de az „jobbára használhatatlan és már régóta meghaladott szöveg”. A médiaalkotmány ezzel szemben „igyekszik a jelenkor médiával kapcsolatos egyes problémáira hasonló műfajú választ adni”. (Koltay, Közjogi Szemle 2010/4.) Polyák Gábor médiajogász azt mondta, hogy a törvény „koncepcionálisan és részleteiben is súlyosan aggályos”. (Nyusztay, 2010.11.04.)

4.4.2. A médiatörvény

Az addig elfogadott országgyűlési határozatok, törvények összefoglalását és a médiarendszer átalakításának legrészletesebb szabályozását a Törvény a mediaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról című jogszabály jelentette. Az 1996-os törvényt felváltó új

médiatörvény 228 paragrafusból áll és 132 oldal a terjedelme. (T/1747, parlament.hu) A jogszabályt Cser-Palkovics András és Rogán Antal mellett Menczer Erzsébet jegyezte.

A korábbi fejezetekben a törvény számos rendelkezésről már esett szó. Ezért itt csak néhány újdonságot sorolunk: „a tévés vagy rádiós piacon 35 százalékos éves közönségarányt vagy a két piacon együttesen negyvenet elérő szolgáltató nem indíthat új szolgáltatást, nem terjeszkedhet, sőt csökkentenie kell a közönségarányát - lerontva a műsorai nézettségét/hallgatottságát”. A törvény az elektronikus média mellett a nyomtatott sajtóra és az internetre is vonatkozik. Új korhatár-besorolásokat ír elő, új műsorkvótákat szab, tiltja a túlhangos hirdetések, engedélyezi viszont a termékelhelyezést a műsorokban. Bővíti a közszolgálati tévé reklámlehetőségét. A frekvenciák kiosztásánál tágabb mozgásteret ad a médiahatóságnak.

A parlamenti szavazás előtti utolsó pillanatban a Fidesz még két tucat módosító javaslattal élt. Ezek többségét Balsai István jegyezte. Az egyik legfontosabb, hogy a televíziózás területén a digitális átállás 2012. decemberi időpontját 2014. december 31-ig kitolják. Egy másik módosítás szerint a frekvenciadíjakat a kormány állapíthatná meg. Az utolsó pillanatban is változtattak a műsorkvótákon, és egy jobbikos módosítást is befogadtak, eszerint a híradók műsoraiban legfeljebb húsz százalék lehet a bűnügyi hírek éves aránya. Új javaslat, hogy a médiahatóság közfeladat ellátására legfeljebb három évre pályázat nélkül adhat műsorszórási engedélyt. (A Fidesz, nol.hu, 2010.12.20.) A Fidesz parlamenti gyakorlata szerint éjszakába nyúlt a szavazás. Éjjel kisebb a nyilvánosság, a társadalmi (a sajtó) kontroll. Az LMP országgyűlési képviselői tiltakozásul a szavazáskor narancssárga ragasztószalaggal tapasztották be a szájukat. A médiatörvény kétharmados többséget igénylő részét 256 igen szavazattal, 87 nem ellenében fogadta el a parlament.

A médiatörvényt a beterveztéstől számítva (2010. november 22.) egy hónapon belül (december 21.) elfogadta az Országgyűlés. A köztársasági elnök december 31-én aláírta, és 2011. január 1-jén hatályba lépett. A kormánypártok és a kormány bizonyosan nem számolt azzal a hazai és nemzetközi elutasítással, ami a törvényt kísérte. Az újságírószakma nagy része, még a kormányhoz közel álló orgánumok is kifogásolták a jogszabályt. Szakmai szervezetek a megváltoztatását, visszavonását kérték. Az ellenzék hangoztatta, hogy a törvény alkotmányellenes, és ellentétben áll az uniós jogszabályokkal. Ezt az álláspontot képviselték a nemzetközi újságíró-szervezetek, uniós politikusok is. A vita akkor érte el forrpontját, amikor Magyarország egyébként is a nemzetközi figyelem középpontjába került: az Európai Unió soros elnöki tisztét aznap vette át Budapest, amikor a médiatörvény hatályba lépett.

4.4.3. Érvek és ellenérvek

A beterveztett törvény nyilvánosság előtti főpróbája a Korrektúra 2010 konferencia volt. Itt mutatkoztak be a közmédia frissen megválasztott vezérigazgatói is. A tanácskozáson Szalai Annamária, az NMHH elnöke azt mondta, hogy „sokan vártuk ezt a pillanatot”. A pillanatot, amikor „eljött a lehetőség, hogy újrászabjuk a médiavilágot”. (Szalai, nol.hu, 2010.11.23.) Heltai Péter szerint helytelen az a gyakorlat, hogy a médiatörvény a kétharmados jogszabályok között van. Szerinte ennek is feles törvénynek kellene lennie, már csak azért is, mert „nincs az a kormány, amely ne érezne valamilyen formában ingert arra, hogy a médiához hozzányúljon”. Bárdos András ezt azzal egészítette ki, hogy a korábbi szabályozás legnagyobb hibája az, hogy konzerválta az aktuális állapotokat. Mint mondta, „a magyar média azt teljesítette, amit az ország”. (A média, nol.hu, 2010.11.23.)

Az MSZP a törvénycsomag visszavonását követelte. Lendvai Ildikó azt mondta, elfogadhatatlan, hogy a Fidesz pályázat nélkül ültette saját embereit az MTV, a Duna Tv, a Magyar Rádió és az MTI élére. A Fidesz-frakció szokatlan módon a médiahatóság nevében reagált: „a Médiatanács visszautasítja a kizárólag fideszes testület bélyegét is, hiszen valamennyi tagját a parlament választotta kétharmados többséggel.” Emellett magyarázatot ad arra is, hogy mi minősül jogsértésnek: „jogsértés az, ami sérti a jogot.” (A médiát, os.mti.hu, 2010.11.30.)

A törvényhez száznyolcvan módosító indítvány érkezett. Az LMP (miként az MSZP is) az írott sajtót és az internetet kivette volna a törvény hatálya alól, és eltekintene a sajtótermékek kötelező regisztrációjától is. Az MSZP eltörölné az írott sajtóra kiróható bírságolás lehetőségét, az elektronikus médiumoknál pedig megfelezné a bírság felső határát. Az MSZP nem értett egyet a panaszbizottság megszüntetésével, vagy a köztelevízió normatív finanszírozásának eltörlésével. A Jobbik is sérelmezte az írott sajtóra kivethető bírság mértékét. (Nyusztay, 2010.12.04.) A kormánypártok azt ígérték, hogy befogadnak „jó szándékú, indokolt” ellenzéki módosításokat, erre azonban nem került sor.

2010. december másodikán üres címlappal jelent meg a Magyar Narancs. Azt írták, „Tiltakozunk! A decemberben parlament elé kerülő, A médiaszolgáltatásokról és a kommunikációról szóló törvénytervezet totális ellenőrzést biztosítana a Médiatanácsnak, és rajta keresztül a kormánynak az elektronikus, internetes és nyomtatott sajtó felett. Ezzel Magyarországon 2011. január 1-jén megszűnne a sajtószabadság. Vele együtt lehetetlenülne

el a vélemény és a szólás szabadsága is. Tiltakozunk, és követeljük a törvénytervezet visszavonását.” (Tiltakozunk, magyarnarancs.hu, 2010.12.02.) Másnap az Élet és Irodalom került üres címlappal az utcára. Kovács Zoltán, az ÉS főszerkesztője úgy nyilatkozott, hogy tiltakozni kell, hogy ezt a «rettenetes» törvényjavaslatot visszavonják. A 168 Óra címlapján Szalai Annamária portréja szerepelt, és a szalagcím: Kedves médiahatalom! A következő szám azonban üres címlappal jelent meg. Mester Ákos főszerkesztő ezt írta: „Tudjuk, hogy van vesztenivalónk, de a nyilvánosság szabadságáért, a demokratikus eszményekért az utolsó tollvonásig, az utolsó leütésig mindent megteszünk.” (Üres, emasa.hu, 2010.12.01.)

A hetilapok példáját más médiumok is követték. Elsőként a Népszava, mely december 3-án jelent meg üres címlappal. A Népszabadság szerkesztőségi cikkben jelentette be, hogy az Alkotmánybírósághoz fordul. Menczer Erzsébet a lapok tiltakozására így reagált: „mindenki azt csinál, amit akar, akár negyven üres oldallal is megjelentethetnek lapokat, ha az olvasók megveszik”. (Kész, nol.hu, 2010.12.02.) Nemcsak szerkesztőségek tiltakoztak, hanem civilek is. Létrehozták az Üres Facebook - Tiltakozás a kommunikációról szóló törvénytervezet ellen nevű oldalt, ezzel is hangsúlyozva, hogy a Facebook is a média része. A törvény parlamenti elfogadásával egy időben tüntetőket hívtak a Szabadság térre. A demonstráció idejére a tér a „Sajtószabadság tere” lett. A mintegy kétezer tiltakozó üres, fehér transzparenszeket emelt a magasba, így emlékeztetve a lapok üres címlapjaira.

A nemzetközi sajtó és a nemzetközi újságíró-szervezetek a törvénycsomag júniusi benyújtásának pillanatától figyelemmel kísérték a magyar médiaviszonyokban tervezett és bekövetkező változásokat. A tervezetokről kimondták, hogy ellentétesek az európai szabályozással, szemben állnak azokkal a nemzetközi vállalásokkal, amelyeket Magyarország is aláírt. A média átalakítása mögött nemcsak a média új irányítási és működési struktúráját látták, hanem Orbán Viktor és a Fidesz politikáját.

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet hatvanoldalas médiajogi szakvéleményt készített, amelyben megállapította, hogy a mediaszabályzó intézmények vezetőinek a miniszterelnök általi közvetlen kinevezése nem szokatlan dolog, ugyanakkor az NMHH elnöke kinevezésének a módja a parlamentnek a kormány általi foglyul ejtését jelenti. A hosszú kinevezési időtartamok egyfajta „biztosítási politikát” jelentenek: még ha egy parlamenti többség nem is jut ismét hatalomra a következő választáson, emberei megmaradnak posztjukon, ami összeütközésekhez vezethet az új hatalommal. Ezért az EBESZ azt javasolja, hogy az elnök hivatali ideje legfeljebb hat év legyen, újraválasztás lehetősége nélkül. Az elemzésben az áll, hogy a hírügynökség bevonása a tervezett

közszolgálati alapítványba csakis a politikai ellenőrzés bevezetésére tett kísérletként értelmezhető, ezért javasolja, hogy a hírügynökséget mielőbb vonják ki az alapítványból. (Ismét, emasa.hu, 2010.09.07.) Martonyi János azt válaszolta, hogy „Én a magam részéről nem úgy látom, hogy a közszolgálati médiát bármifajta veszély is fenyegetné.” (Martonyi, index.hu, 2010.09.17.) Karol Jakubowicz, lengyel médiakutató, aki az EBESZ elemzését írta, cáfolta, hogy bíráló megjegyzéseit a budapesti politikai ellenzék diktálta volna. Szerinte „a nyomtatott sajtó, az elektronikus média és az internet számára megalkotott egyforma szabályozási rendszer szembemegy a demokratikus országokban szokásos gyakorlattal, a közszolgálati média számára teremtett intézményi rendszer pedig ellentétes az Európa Tanács egykor Magyarország által is támogatott követelményeivel, amelyek e média függetlenségéhez kerestek garanciákat.” (Kazahsztánról, nol.hu, 2010.09.12.) Dunja Mijatovic, az EBESZ sajtószabadság-felelőse úgy fogalmazott, hogy a törvény „ellentétes az EBESZ médiaszabadságra vonatkozó normáival. Szokatlanul széles hatáskört biztosít a Médiatanácsnak, amelyeket kizárólag a kormányzó párt által támogatott személyek irányítanak... Ez a hatalomkoncentráció példátlan az európai demokráciákban, és árt a média szabadságának.” (Az EBESZ, nol.hu, 2010.12.22.) A Freedom House úgy vélekedett, hogy „ez a jogszabály, a média ellen hozott egyéb intézkedésekkel kombinálva jelentősen visszaveti majd a sajtószabadságot Magyarországon...” (Elítélte, nol.hu, 2010.12.14.)

A konzervatív The Times azt írta, hogy Orbán Viktor miniszterelnök a nemzeti együttműködés nevében bosszúszomjas hévvel sarabol le minden független intézményt. (Fidesz-harcosokról, nol.hu, 2010.12.10.) A konzervatív Die Welt címdalán Michael Stürmer, az újság egyik vezető publicistája ezt írta: „Olyan ez, mintha a tekintélyelvű, antiszemita 30-as években megállt volna a film, és most ismét peregni kezdene.” Az újságíró szerint „az NMHH véleményirányító és a hatalmat dicsőítő minisztérium, vezetői Orbán Viktor kormányfő párthíveiből és kegyenceiből állnak. [...] Magyarországon Orbán Viktor vezéri állama jön létre.” A Handelsblatt a hazugságon ért politikusokat kipellengérező A nap Pinocchiója rovatában közölt írást Orbán Viktor fényképével és tőle származó idézettel. Utóbbi szerint: Médiatörvényünk nem tartalmaz semmi olyant, ami ne létezne más EU-országban is. A cikkíró szerint „Európában sehol másutt nem ennyire sajtóellenesek a törvények, mint Magyarországon. [...] Orbán úr Magyarországa többé nem szabad ország a média számára.” (A nap, nol.hu, 2010.12.22.) A liberális Gazeta Wyborcza alapító főszerkesztője, Adam Michnik Magyar barátainkhoz címmel közölt levelet. Emlékeztetett rá, hogy Orbán Viktor a szabadságért küzdő demokratikus ellenzék aktivistája volt. Ma kormányfőként elnyomja ezt a szabadságot egy olyan törvénnyel, amely szájkosarat tesz a

független sajtóra. (Magyar címlappal, nol.hu, 2010.12.22.) A Washington Post Magyarország putyinizálódása című kommentárjában azt írta, Európa nem engedheti meg, hogy egy tagkormány alapvető szabadság(jog)okat vegyen semmibe következmények nélkül. Orbánt választás elé kellene állítani, megadva neki az esélyt a hatalomkoncentráció visszafogására és a médiatörvény módosítására. (Szócs, 2010.12.27.) Horvát értelmiségiek nyílt levélben szólították fel a kormányt, hogy vonja vissza a médiatörvényt: „Felszólítjuk a kiadókat, szerkesztőket, újságírókat és irodalmárokat, hogy szálljanak szembe a média tudjmanizálásával, ne engedjék, hogy az egzisztenciális félelem csontjukig hatoljon. A legnagyobb veszélyt, amely rájuk leselkedik, nem a politikai pártok jelentik, hanem az öncenzúra.” (Villanyoltástól féltik, nol.hu, 2010.12.27.)

Az unió tagországainak politikusai is megszólaltak. Luxemburg külügyminisztere, Jean Asselborn kijelentette, hogy a magyar médiatörvény egyértelműen megsérti az uniós szerződések szellemét és szavait, ezért a törvény hatálybalépésének azonnali megszakítását követelte. (Unió támadás, nol.hu, 2010.12.22.) A német helyettes kormányzóvivő, Christoph Steegmans úgy fogalmazott, hogy „a német kormány nagy figyelemmel követi a médiára vonatkozó törvények alakulását Magyarországon”. Felhívta a figyelmet, hogy Magyarország mint az EU jövőző soros elnöke különleges felelősséget visel azért az összképért, amely az Európai Unióról a világban kialakul. Emiatt is magától értetődik, hogy Magyarország elkötelezett maradjon az EU értékei mellett. (Merkel is figyel, nol.hu, 2010.12.22.) Szijjártó Péter, a miniszterelnök személyes szóvivője azt állította: az újságírók félremagyarázták Steegmans nyilatkozatát. Azt mondta, „minimum félreértés” arról beszélni, hogy Angela Merkel német kancellár a jogállamiság elveire figyelmeztette volna Magyarországot a médiatörvény kapcsán. Jean Asselborn luxemburgi külügyminiszter bírálataival kapcsolatban is magyarázattal szolgált: Orbán Viktor telefonon beszélt Jean-Claude Juncker luxemburgi miniszterelnökkel, aki világossá tette, Asselborn nem a kormány hivatalos álláspontját képviselte. (Tűz Európából, nol.hu, 2010.12.23.) A HVG interjút kért Jean Asselborntól, aki elmondta, hogy külügyminiszterként, miniszterelnök-helyettesként a luxemburgi kormány nevében beszél. (Bednár-Nyusztay, 2010.12.29.) Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes, a KDNP elnöke az MTV-ben azt mondta, hogy „a luxemburgi kormány álláspontjának semmi köze nincs a külügyminiszteréhez, aki egy radikális baloldali politikus”. A német kritikára pedig ezt válaszolta: „Az, hogy Angela Merkel német kancellár figyelemmel kíséri a médiatörvényt, egy nagyon derék dolog, kísértje figyelemmel az Európai Unió valamennyi törvényét.” Semjén szerint a külföldi kritikák háttérében az áll, hogy „a

balliberális vonal futkos Európa-szerte, saját haverjaikhoz, saját félelmeiket vetítik ki, és nem létező dolgok ellen tiltakoznak”. Semjén semmi kivetni valót nem talált abban, hogy a médiahatóság tagjait egyetlen párt tagjai jelölték: „az ellenzék azon igénye, miszerint tagokat delegálna a kuratóriumokba, olyan, mintha államtitkárokat, vagy főosztályvezetőket akarna delegálni a minisztériumokba”. Arról, hogy a jelölésből a KDNP-t is kiszorította a Fidesz, az interjúban nem esett szó. Arról sem, hogy a kormánytól független intézmények struktúráját a pártelnök miért akarja a minisztériumi hierarchiához hasonlítani. A pártelnök-miniszterelnök-helyettes összefoglalóan úgy értékelt, hogy „Magyarországon totális a mediaszabadság, mert a híradások másról sem szólnak, mint a kormány gyalázásáról, kritikájáról”. (Semjén, hvg.hu, 2010.12.23.)

A médiatörvény elfogadását követő reggel a Magyar Rádió 180 perc című műsorát Mong Attila műsorvezető a következő szavakkal kezdte: „Az éjszaka az Országgyűlésben elfogadták az új médiatörvényt. Az érvényben lévő törvény és a rádió szabályzata szerint hírhez véleményt nem fűzhetek. Ezért a szerkesztővel, Bogár Zsolttal egyetértésben most egy percig inkább néma csendben maradok, az új médiatörvény miatt tehát a 180 percből egy perc csend következik.” (Nyusztay, 2010.12.22.) A műsorkészítőket azonnal magukhoz rendelték a rádió vezetői, és az eset kivizsgálásáig letiltották őket. Már egyikük sem a közszolgálatnál dolgozik. A közszolgálati televízió reggeli műsorában Koltay András magyarázta az éjjel elfogadott médiatörvényt. Az Este adásában Orbán Viktor volt a vendég. Az interjúban a médiatörvény nem került szóba. Ehelyett Szöllösi Györgyi riporter ezt a kérdést szegezte a miniszterelnöknek: „maradt azért ideje a karácsonyra készülni?” (Csider, 2010.12.26.) Polyák Gábor nyílt levelet írt Koltay Andrásnak, melyben arra kérte, adjon magyarázatot a történetekre: „Arra még találok magyarázatot, hogy részt vállaltál a jelenlegi Médiatanács működésében: belül lenni mindig esélyt jelent arra, hogy jó irányba fordítsd a dolgokat. Ettől azonban egy egypárti Médiatanács még antidemokratikus és abszurd képződmény marad, amelyben ráadásul a tagokat jobbára egyszerű megszavazógépnek szánták. [...] Valóban az üres címlapok lennének a sajtószabadság bizonyítékai? És ez lenne a BBC-modell? Észre sem veszed, és már át is vetted a kormánypárt arrogáns és cinikus kommunikációját. És milyen jogalkotás az, amelyben a leendő jogalkalmazó írja a törvényt, és úgy egyeztet a legnagyobb piaci szereplőkkel, hogy ebbe az alkudozásba senki más nem láthat bele? Milyen eredményt hozhat egy politikai megrendelésből és piaci szereplők önértékeiből összegyűrt törvénytövege?” (Polyák, 2010.12.14.)

Koltay András a törvény megszavazásának estjén válaszolt: „Nem gondolom, hogy ma hajnalban Magyarországon megszűnt a szólás- és a sajtószabadság. Amint a törvény hatályba lép, és a hatóság alkalmazni fogja, a mai szigorú kritikusok is ráébrednek erre. Hidd el, a Médiatanács egyetlen tagjában sincs «rosszindulat, hataloméhség és bizalmatlanság». De még ha lenne is (mint ahogy nincs), döntéseinket akkor is felül fogja vizsgálni a független magyar bíróság. [...] Az elfogadott törvény azon részeiről, amelyek a már meglévő szabályozáshoz képest újat alkottak, a médiajog kutatójának szemszögéből az a véleményem, hogy megfelel az alkotmányosság normáinak és az európai követelményeknek. Akik most tiltakoznak a médiatörvény ellen, jelentős részben politikai vagy valamely személyes indítatásból teszik ezt, vagy azért, mert félinformációkból olyan rémképet építettek fel maguknak, ami nem felel meg a valóságnak, és méltányolható, de teljesen alaptalan félelem alakult ki bennük. [...] De örülök, hogy ezen időszak véget ért. Innentől a mi dolgunk az, hogy lehántsuk magunkról a «fideszes Médiatanács» jelzős szerkezet első tagját. Eddig csak rosszindulatúan vélelmezték rólunk, miként fogjuk az ellenzéki hangokat elnémítani. Januártól bizonyítanunk kell, hogy létezik a sajtószabadságnak olyan felfogása, amely képes valamennyi nyomós, szemben álló érdek megfelelő egyensúlyozására.” (Koltay, 2010.12.22.)

4.4.4. EU-elnökség a médiatörvény árnyékában

A soros elnökség átvételének ünnepélyes pillanata csak percekre volt képes elterelni a hazai közélet és az egyre terebélyesedő nemzetközi sajtó és politika Magyarországot ért bírálatairól a figyelmet. Ennek középpontjában az éppen életbe lépett médiatörvény állt, és a magyar demokráciáért, a szólásszabadságért kifejtett aggodalom. A Magyarországról szóló beszámolók kisebb részben szóltak az uniós házigazda terveiről, ehelyett a médiaviszonyokról, az egypárti Médiatanácsról, az alkotmányozásról esett inkább szó.

A bíráló hangok mellett a törvény védelmében is megszólaltak. Kósa Csaba, a Magyar Újságírók Közösségének elnöke a törvény elfogadása után így nyilatkozott: „Örülünk annak, hogy a törvénybe beemelték szervezetünk azon javaslatát, amely az anyanyelv, a szép magyar beszéd fokozott védelmét jelöli meg. [...] A magyar zenei kvóta megemlése szintén az egyetértésünkkel találkozik, régóta szükség lett volna erre. [...] Ha a médiahatóság él azzal a lehetőségével, hogy gátat vet például a képernyőn elszabadult erőszaknak, horroroknak, az erkölcsrombolásnak, már óriási nyereség. Ettől nem sérül a sajtó szabadsága.” (Matalin, 2010.12.21.) Csizmadia László, a Békemenet szervezője úgy érvelt, hogy „a magyar civilek többsége szerint a kormány jó úton jár, érvényesül a választók akarata, a külföldi médiumok

pedig elhamarkodottan ítélték el a médiatörvényt”. A Keresztény Értelmiségiek Szövetségének elnöke, Osztie Zoltán megdöbben az országra zúduló „nemtelen támadások” láttán. Szerinte ezeket az „ittthoni hazaáruló körökből indult” kritikákat elsősorban az váltotta ki, hogy a kabinet hozzá mert nyúlni a „profit és a média uralmához”. Andris Mellakauls, az Európa Tanács média- és új hírközlési szolgáltatások operatív bizottságának lett elnöke arról beszélt, hogy a törvényt az előtt kezdték kritizálni külföldön, hogy annak hivatalos fordítását bárki megismerhette volna. Ez szerinte „nem fair”. Mellakauls megjegyezte, hogy a nyomtatott sajtó szabályozása hagyományosan elválik az elektronikus és online területek szabályozásától, ebből a szempontból Magyarország újonnan életbe lépett jogszabálya „egyedülálló és ambiciózus”. (Bednárík-Blahó, 2011.01.13.)

Az év elején Magyarországról beszámoló külföldi újságcikkek többsége azonban kritikus volt. A konzervatív The Times tudósítója, Adam LeBor és Rory Watson azt írta, hogy a Fidesz földcsuszamlásszerű választási győzelme óta „szerte Európában megszólaltak a vészcsengők”, mivel a kormány vagy felszámolta a független intézményeket, vagy átvette felettük az ellenőrzést. Példaként említette, hogy Orbán „a Fidesz egy volt európai parlamenti képviselőjét nevezte ki államfőnek, egykori Fidesz-képviselő vezeti az Állami Számvevőszéket, megszüntették a Költségvetési Tanácsot, megnyirbálták az Alkotmánybíróság jogkörét”. (Times, nol.hu, 2011.01.05.) A lap megszólaltatta Kovács Lászlót, az MSZP alelnökét, Magyarország korábbi EU-biztosát, aki azt mondta, hogy „A Fidesz elfoglalt minden olyan tisztséget, amelyeknek egy normálisan működő parlamenti demokráciában semlegesnek és függetlennek kellene lennie. [...] Ha egyetlen uralkodó párt dönti el, hogy mik a nemzeti érdekek, és azokat hogyan kell képviselni, az de facto egypártrendszert jelent.” A The Times az elemzésekhez portét készített Orbán Viktorról. Ebben a miniszterelnököt a térség „legkíméletlenebb” politikai irányítójának nevezte, aki „személyes hűbértokokaként” vezeti a Fideszt. Az ország legnépszerűbb politikusa hazai közönségnek játszik, becsületes vidéki embernek állítja be magát, aki imádja a focit, a kiadós magyar kosztot, templomba jár, és családjának is szentel időt. Követői körében kultikus jellegű rajongást, ellenfelei között ugyanilyen erőteljes ellenszenvet kelt. (Orbán-portré, nol.hu, 2011.01.01.) A konzervatív Le Figaro cikkírója, Stéphane Kovacs szerint megválasztása óta Orbán számos európai vezető szemében vitatott személyiséggé vált. Az okok között említi, hogy kétharmados parlamenti többséggel a háta mögött a kormányfő „nekiment” mindennek Magyarországon, ami nem tetszett neki. A miniszterelnök úgymond államosította a magánnyugdíj-pénztárakat, válságadónak nevezett különadókat fogadtatott el, de a médiatörvény kellett ahhoz, hogy Európa figyelmeztesse Budapestet. (Orbán nekiment,

nol.hu, 2011.01.19.) A Handelsblattban Hans-Peter Sieben Haar Magyarország lesz a próbakő címmel bírálta a médiatörvényt: „Orbán Viktor miniszterelnök és jobboldali-nemzeti kormánya, amely kétharmados többséggel rendelkezik a parlamentben, gyakorlatilag társadalmi vita nélkül fogadott el egy olyan médiatörvényt, amely gúnyt űz a demokrácia értelmezéséből. Ennek értelmében a média – az újságoktól kezdve a rádió- és tévéadóig – olyan hatóság felügyelete alá került, amelynek tagjai százszázalékos hívei a jobboldali-konzervatív Fidesz pártnak. [...] Első ízben tárja ki a kaput egy EU-tagország a cenzúra és az öncenzúra előtt.” (A sajtószabadság, nol.hu, 2011.01.06.)

Schmitt Pál köztársasági elnök külföldi nagyköveteknek adott újévi fogadásán ezekkel szemben azt mondta, hogy Magyarországon teljes és maradéktalan a sajtószabadság. Ezt szerinte mi sem bizonyítja jobban, mint hogy „harcos címlapos támadásokban lehet egyet nem érteni a kormány törekvéseivel vagy éppen a médiatörvénnyel”. (Bednárík, 2011.01.11.) Többhetes hallgatás után megszólalt Szalai Annamária is. A Magyar Nemzetnek arra a felvetésére, hogy „a Médiatanács tagjai egytől egyig fideszes kegyencek”, ezt válaszolta: „Még ha a kormány a maga szája íze szerint nevezné ki a tanács tagjait, azzal sem volna semmi baj, hiszen Európában ilyesmire is van példa. Nálunk viszont az a helyzet, hogy a parlament kétharmada választja meg a tanács tagjait. Az, hogy ez a többség most a kormánypártoknál van, egy politikai tény. De semmiképpen sem a demokrácia halála.” (Bodacz, 2011.01.21.)

A Bild című bulvárlap Orbán Viktorral készített interjút. A miniszterelnök megismételte, a médiatörvényben „egyetlen olyan szabályozás sincsen, amely így ne szerepelne más EU-állam törvényeiben”. Kijelentette, hogy a törvényt vizsgálva az Európai Bizottság sem juthat más következtetésre. Egyértelművé tette, hogy nem fog elfogadni Magyarországra vonatkozó különleges előírásokat, semmiféle diszkriminációt. „Nem hagyjuk, hogy nálunk megtiltsanak olyan előírásokat, amelyeket más EU-államok is alkalmaznak az ottani médiára vonatkozóan.” (Orbán ellenszélben is, nol.hu, 2011.01.16.)

Az uniós elnökség eseményeinek részeként együtt ülésezett az Európai Bizottság és a magyar kormány. A találkozót követően Orbán Viktor arról beszélt, hogy „rossz politikai viták” árnyékolják be a soros elnökséget, és a médiatörvény kapcsán Magyarországot „komoly támadás érte”. A miniszterelnök szerint ezeket az „érzelemmel motivált reakciókat” az Európai Bizottság jogi vizsgálata tisztázza majd. Orbán szerint a magyar médiahatóság jogosítványai nem haladják meg más EU-tagállamok hatóságaiét, ezért semmilyen túlkonzentrált hatalmat nem hoztak létre. De amennyiben az Európai Bizottság jogi értékelése

mégis másként látná a dolgot, a kormány hajlandó „változásokat eszközölni”. Ha a józan ész megköveteli, változtatnak a jogszabályon, de erre önmagában semmilyen kampány vagy nyomás nem tudja rávenni a Fideszt. Ez a kijelentés lényeges elmozdulás a néhány héttel korábbi állásponthez képest, amikor a miniszterelnök többször is megerősítette, hogy a médiatörvényen „eszünk ágában sincs” változtatni. (Bednárík-Csuhaj, 2011.01.07.) José Manuel Barroso, az Európai Bizottság elnöke azt hangsúlyozta, hogy a sajtószabadság szent érték az unióban, és a médiapluralizmus az európai társadalmak szerves része. Elmondta, hogy megkezdődött a médiatörvény vizsgálata, és Neelie Kroes az ő teljes támogatásával írt levelet Navracsics Tibor miniszterelnök-helyettesnek. (Pócs, 2011.01.08.)

Neelie Kroes, a médiaügyekért felelős uniós biztos 2010. december 23-án írt levelet a magyar kormányhoz, amelyben aggodalmait fogalmazta meg a médiatörvénnyel kapcsolatban. Várta, hogy a jogszabály angol nyelvű szövege megérkezzen Brüsszelbe, és annak alapján ítélhessen meg, hogy az összhangban áll-e az EU-irányelveivel. Azt azonban Kroes nem sejtette, hogy a kormány az angol fordításból bizonyos részeket elhagyott. A Brüsszelbe küldött angol változat nem tartalmazta például azt, hogy a törvényben 2014 decemberére halasztották a digitális átállás határidejét. Hiányoztak az átmeneti rendelkezések, és voltak olyan paragrafusok, amelyek nem is szerepeltek az angol változatban. Az NMHH elismerte a hiányosságokat, de azzal érvelt, hogy „első lépésben” a törvény „lényegi részét” fordították le. Kiderült, hogy a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium honlapjára nem is a médiatörvény, hanem a médiaalkotmány angol változata került fel. A fordítással kapcsolatos kétségeket végül Brüsszel oszlatta el, amikor bejelentette, hogy a bizottság a saját szolgálatát kérte fel a jogszabály lefordítására, és azt a változatot vizsgálja majd.

Martonyi János külügyminiszter az angol fordítás mellé tizenegy oldalas összefoglalót készítettett Az új magyar médiaszabályozással kapcsolatos hitek és tévhitek, európai példák címmel. Ebben sorra vette azokat a vádakot, amelyek a kormány szerint hamisak. Eszerint nem igaz, hogy a törvény kiterjed az internetes tartalmak jelentős részére, például a blogokra is. Nem igaz, hogy a szabályozás korlátozza a politikai nyilvánosságot, a demokratikus közvélemény kialakulását. Nincs szó cenzúráról, a sajtó előzetes korlátozásáról, a politikai vélemények elhallgattatásáról, vagy olyan mértékű utólagos büntetésekről, amelyek ellehetetlenítik a sajtót. A hatóság valamennyi döntését felülvizsgálhatja a független bíróság, a politikai befolyásolás lehetősége így eleve kizárt. Mindkét új törvényben felbukkanó kiegyensúlyozottsági szabály 1996 óta létezik a magyar jogrendben, és kizárólag az elektronikus médiára vonatkozik, a sajtóra nem. Nem igaz az sem, hogy „a Médiatanácsban csak fideszesek ülnek”, hiszen a tanácsot a parlament választja kétharmados aránnyal, a Ház

tagjai döntésükben nem befolyásolhatók (ennek ellentmond, hogy Szalai Annamária rendeletalkotási jogát szorgalmazó indítvány parlamenti szavazásánál a Fidesz kötelező voksolást rendelt el!), a Médiatanács tagjai feladataik ellátása során nem utasíthatók, nem hívhatók vissza, minden tekintetben függetlenek. A Médiatanács megválasztott tagjai nem állnak semmiféle formális, informális kapcsolatban a kormánypártokkal. Cáfolta, hogy az analóg médiaszolgáltatások frekvenciapályázatain a Médiatanács kedve szerint dönthet a nyertesről, vagy akár el is kerülheti a döntést. Csak bizonyos, jól körülhatárolt esetben lehet pályáztatás nélkül frekvenciahasználati jogosultságot biztosítani. Hamis az a vád is, hogy a médiaalkotmány korlátozza az újságírók azon jogát, hogy informátoraik kilétét titokban tartsák. Csúsztatás, hogy a média- és hírközlési biztos tetszése szerint „zaklathatja” az egyes médiumokat, valamint az is, hogy a médiahatóság és a Médiatanács hatalma példa nélküli lenne Európában. A közszolgálati médiumok egységesítése, a központosított hírszolgáltatás nem számolja fel a sokszínű közmédiát. A négy közmédium önállósága, függetlensége továbbra is megmarad, de működésük, gazdálkodásuk jelentősen racionalizált lesz. (A médiaszabályozással, mno.hu, 2011.01.04.)

A kormány érveiről a Népszabadság médiajogász véleményét kérte: A lap által megkérdezett szakértő szerint nem egyértelmű a sajtótermék fogalmának meghatározása, ezért ebbe bele lehet érteni a blogot is. A televíziók és a rádiók ráadásul „korlátozottan rendelkezésre álló erőforrásokkal” bírnak, vagyis meghatározott számú frekvenciát lehet kiosztani köztük, ezért lehet az államnak szabályozó szerepe. A nyomtatott sajtó és az internet viszont „korlátlan”, így az államnak ott nincs mit szabályoznia. A médiaalkotmány 17. § 2. bekezdése gyakorlatilag megtiltja olyan hírek közlését, amelyek alkalmasak lehetnek személyek, nemzetek, közösségek, bármely kisebbség vagy többség, egyház vagy vallási csoport nyílt vagy burkolt megsértésére. A törvény lehetőséget ad bárkinek, hogy szubjektív sértettséget érezve eljárást kezdeményezzen a médiumokkal szemben. Sérelmezhető, hogy az írott sajtóra is vonatkozik a törvény 13. § első bekezdése, amely előírja: „A médiatartalom-szolgáltatók összességének feladata a hiteles, gyors, pontos tájékoztatás a helyi, az országos és az európai közélet ügyeiről, valamint a Magyar Köztársaság polgárai és a magyar nemzet tagjai számára jelentőséggel bíró eseményekről.” Ennek az általános és szubjektíven értelmezhető törvényi cikkelynek a betartása a médiahatóság részéről mostantól konkrétan ellenőrizhető és szankcionálható. Orbán Viktor miniszterelnök nevezte ki kilenc évre Szalai Annamáriát, a Fidesz egykori tagját és parlamenti képviselőjét az NMHH elnökének, ő egyben a Médiatanács elnöke is. A tanács négy tagját kizárólag a Fidesz jelölte, és csupán a kormánypárti többség szavazta meg. A médiajogász szerint a pályáztatás nélküli

frekvenciaosztás lehetősége önmagában is visszaélésre adhat lehetőséget. A jogszabály azt tartalmazza, hogy kivételesen indokolt esetben az újságíró kötelezhető az informátor kiadására. A jogszabály azonban nem határozza meg, hogy mi számít kivételesen indokolt esetnek. A közszolgálati médiumok egységesítése során létrehozott központosított hírszolgáltatás felszámolja a sokszínű közmédiát, mert a televíziók és a rádió egy helyről kapják a híreket, nem lesz lehetőségük önálló, saját vagy a központtól eltérő információk feldolgozására, közlésére. (Bednárík, 2011.01.06.)

4.4.5. Premier Strasbourgban

Az uniós elnökségi programról az Európai Parlament strasbourggi plenáris ülésén adott számot Magyarország. Orbán Viktor miniszterelnök egyértelművé tette, hogy otthon érzi magát, látva hogy leragasztott szájú EP-képviselők Cenzúrázva! feliratú magyar újságcímlapokat mutattak fel, emlékeztetve a magyar médiatörvényre. Orbán nem foglalkozott ezzel a körülménnyel, beszédében a média, médiatörvény, szólásszabadság kifejezések csak egyszer hagyták el a száját. A miniszterelnök beszéde végén arra kérte az uniós képviselőket, hogy ne keverjék össze a magyar belpolitikát ért megjegyzéseket a magyar elnökséggel. Hozzátette, „ha összekeverik, én természetesen készen állok a harcra”. A médiatörvény miatt várható politikai vitát azzal igyekezett megelőzni, hogy elmondta: „Barroso elnök úrral megállapodtam, hogy a kritika alá vont médiatörvénnyel kapcsolatos európai uniós vizsgálatokat örömmel fogadjuk, az észrevételekről folyamatosan konzultálunk, és ha bármi kifogás megállapítható és verifikálható, akkor természetesen készen állunk arra, hogy módosítsuk a törvényt. Számunkra ezek a kérdések nem presztízskérdések, nem szkanderkérdések, nem hiúsági kérdések.” (Orbán, 2011.01.19.) A miniszterelnök után José Manuel Barroso, az Európai Bizottság elnöke kapott szót, majd a parlamenti frakciók vezetői. Barroso felszólalásában kitért a médiatörvényre is, mondván a jogszabály politikai aggályokat vált ki. Az Európai Néppárt elnöke, Joseph Daul megköszönte, hogy Orbán kész a parlament elé vinni a médiatörvény esetleges változtatásait. Martin Schulz, a szocialista frakció vezetője felszólította Orbánt: „Vonja vissza, miniszterelnök úr, a médiatörvényt, nyújtson be egy jobbat, ne hagyja, hogy beárnyékolja a magyar EU-elnökséget.” A liberális frakció vezetője, Guy Verhofstadt Márai Sándorra hivatkozva kijelentette, hogy „az irodalmi remek nem születhettek volna meg a mai magyar sajtószabályozás közepette”. Daniel Cohn-Bendit, a zöldek frakciójának társelnöke szavait, személyesen a miniszterelnökhöz intézte: „Orbán úr, mit gondol? Ha ilyen törvényeink vannak, akkor hogyan fogunk Lukasenköval és Kínával

tárgyalni? Ők is kiegyensúlyozott tájékoztatást akarnak? Mit gondol, a Watergate-iratok kiszivárogtatásakor Nixon elnök a kiegyensúlyozott tájékoztatás híve volt? Vagy Bush az Abu Ghraib-botránykor? És Berlusconi botrányos nőügyei? Ön már nem az, akivel együtt követeltük Jörg Haider kizárását a Liberális Internacionáléból.” Az Európai Konzervatívok és Reformerek nevében Bokros Lajos nemcsak a médiatörvényre utalt, hanem a törvények sorára: korlátozták az Alkotmánybíróság jogkörét, csorbították a jegybanki függetlenséget, a gazdagokat támogatják a szegények kárára, legalizálták az adócsalást (pálinkafőzés), felszámolták a Költségvetési Tanácsot, mint Venezuelában, zsarolással a magánnyugdíj-pénztári rendszert, mint Bolíviában. Morvai Krisztina, a Jobbik képviselője szerint a médiatörvény Magyarország belügye. A néppárti Kósa Ádám azt mondta, a médiatörvény ügyében boszorkányüldözés folyik Magyarország ellen. Alexander Lambsdorff német liberális EP-képviselő azt kérte, hogy változtassák meg a Médiatanács összetételét. Tőkés László szerint a magyar médiatörvény kapcsán posztkommunisták és álliberálisok támadják Orbán Viktor szabadságharcosait. (Dési, 2011.01.19.) Ha Orbán Viktor a bevezetőjében mindössze egyszer említette a médiatörvényt, a vita összefoglalójában tucatszor. A miniszterelnök ezt mondta: „igazából Önök számára nem a médiatörvény jelent problémát, hanem az a körülmény, hogy Magyarországon a magyar nép egy Európában példátlan összefogást hozott létre, és kétharmados többséget adott egy politikai erőnek.” Alexander Lambsdorff képviselőnek személyes választ adott: „Úgy beszélek Önhöz, mint európai az európaihoz, mint egy magyar beszél a némethez. Az Önök médiatörvénye egy jottányit sem demokratikusabb, mint az új magyar médiatörvény. [...] És nem fogadom el sem a németektől, sem senkitől, hogy csak azért, mert mi diktatúrában éltünk negyven éven keresztül, most bárki megkérdőjelezze a magyar nép demokratikus elköteleződését. A médiatörvényt természetesen lehet és kell is kritizálni, és én ezt természetesnek veszem, de nem lehet sértegetni egy nemzetet! [...] Azzal fenyegettek, hogy diktatúra felé mozdul el Magyarország. Mi ez, ha nem a magyar nép megsértése? És ezt meg kell mondanom: a hazámat és Magyarországot itt is, mindig meg fogom védeni. Ez nem médiatörvény kérdése.” (Orbán, 2011.01.19.) Mielőtt Jerzy Buzek bejelentette volna, hogy „a vitának vége”, szót kapott Martin Schulz és Daniel Cohn-Bendit. A szocialista politikus Orbánhoz szólt: „Ön itt a magyar nép képviselője! Értse meg, a médiatörvény kritizálásával nem a magyar népet bíráljuk! Mi nem akarjuk Magyarországot kijátszani Európa ellen!” A zöldek politikusa is személyes hangot ütött meg: „Orbán úr, Ön joggal lehet büszke a magyar népre! Az igazság azonban nem mindig a többség oldalán van.”

A strasbourgi ülés után a kormánykörök sikeresnek ítélték a miniszterelnök szereplését. Hangsúlyozták, hogy Orbán Viktor megvédte Magyarországot, miközben a presztízse az indulatos vita ellenére sem sérült. Mint fogalmaztak, „végre van miniszterelnöke Magyarországnak. Végre van egy olyan vezető, aki az EU-ban nem elnézést kér, hanem megvédi az országot - a jobboldali tábor számára ezt üzenté az Orbán-szereplés.” (Csuhaj, 2011.01.21.)

4.4.6. Levélváltás - törvénymódosítás

Az Európai Bizottság, miután megismerte a magyar médiatörvény teljes szövegét, levelet intézett a magyar kormányhoz, melyben a jogszabállyal kapcsolatos aggályait foglalta össze. A médiatörvény körüli helyzetet jól érzékelteti, hogy Navracsics Tibort az uniós igazságügyi miniszterek gödöllői informális ülésén is a bizottság leveléről kérdezték. A kormányzati kommunikációért felelős államtitkár, Kovács Zoltán azt mondta, hogy az Európai Bizottság levele pusztán technikai jellegű. (Szó sincs, mno.hu, 2011.01.22.) Az államtitkár szavait cáfolta, amikor Neelie Kroes biztos Navracsics Tiborhoz írott levele nyilvánosságra került. A nyilvánosságot nem a kormány biztosította, a kormány azt tervezte, hogy majd a válasszal egy időben (vagyis hetekkel később) tesz közzé Kroes levelét, de az eljutott a sajtóhoz, így a hallgatásra építő kormányzati terv megbukott. A levélben Kroes három területet jelölt meg: „1. A médiatörvény hatálya kiterjed más EU-tagállamokban letelepedett műsorszolgáltatókra, holott külföldi szolgáltatót csak az eredetországban lehet szabályozni. 2. Kiterjeszti a kiegyensúlyozott tájékoztatás követelményét a lekérhető tartalmakra, tehát akár egy egyszerű videóbloggerre is. 3. Kiterjeszti a regisztrációs kötelezettséget valamennyi on-line audiovizuális médiumra.” Neelie Kroes levele összefoglalásaként ezt írta: „a bizottság szakértőinek komoly kétségei vannak a magyar törvény és az uniós joganyag kompatibilitását illetően”. (Csúsztatott, nol.hu, 2011.01.25.)

A kormány a válaszában (melyet az MTI rendelkezésére bocsátott) egyértelművé tette, elkötelezett, hogy a magyar médiaszabályozás „minden tekintetben megfeleljen az uniós jog által támasztott követelményeknek”. A kiegyensúlyozott tájékoztatás kötelezettségének „audiovizuális blogokra” történő kiterjesztésének aggályával kapcsolatban megjegyezte, hogy „A lekérhető médiaszolgáltatások a nyomtatott és az internetes sajtónál jóval nagyobb meggyőző erővel rendelkeznek, ezért esetükben a tájékoztatással kapcsolatos követelmények magasabb szintjének megállapítása lehet indokolt.” Hozzátette, hogy „a kiegyensúlyozottság kötelezettsége [...] csak azokra a lekérhető médiaszolgáltatásokra vonatkozik, amelyek saját

szerkesztői döntésük alapján tájékoztatási tevékenységet végeznek”. A kormány készségét fejezte ki, hogy „pontosítsa azon lekérhető audiovizuális szolgáltatások körét, amelyek esetében a kiegyensúlyozottságot a magyar médiaszabályozás rendjében érvényesíteni kívánja”. Arra kérte a Bizottságot, hogy „szakértői konzultáció keretében biztosítson lehetőséget annak tisztázására, hogy a más tagállamokban letelepedett médiaszolgáltatók vonatkozásában az AMSZ irányelv 3. cikkével összhangban elfogadott intézkedések körében bírság kiszabását minden esetben az uniós joggal ellentétes, aránytalan intézkedésnek tekintie”. A bejelentési kötelezettség és nyilvántartásba vétel kapcsán pedig azt jegyezte meg, hogy „a nyilvántartásba vétel előírása semmilyen módon nem terjed ki a nem magyar joghatóság alatt álló médiaszolgáltatókra és kiadókra, azok terjesztése a Magyar Köztársaság területén természetesen megengedett, így e szabály nem képezi az áruk, szolgáltatások szabad áramlásának korlátját.” (Itt van, nol.hu, 2011.01.31.)

Miközben a kormány és Brüsszel között megkezdődött a szakmai egyeztetés a kifogásolt részekről, az Európai Parlament médiaügyekkel foglalkozó frakcióközi munkacsoportjának - az úgynevezett médiaintergroup – nyilatkozata szerint nem elégséges, hogy Neelie Kroes csupán azt vizsgálja, hogy a magyar médiaszabályozás megfelel-e az audiovizuális és médiaszolgáltatásokról szóló uniós irányelv előírásainak. Azt is vizsgálni kell, hogy a törvény összhangban áll-e az általános szabadságjogi alapelvekkel. (Médiatörvény, nol.hu, 2011.02.03.)

Daniel Cohn-Bendit és Rebecca Harms, az Európai Parlament zöldfrakciójának társelnökei sem voltak elégedettek a bizottság és a magyar kormány levélváltásával. A médiatörvény felfüggesztését követelték, illetve a médiahatóság paritásos alapú, a szakmai szervezeteket is magába foglaló létrehozását. Egyúttal az Európai Bizottságot is felszólították, hogy ne halogassa a média szabadságáról és pluralizmusáról szóló direktíva megalkotását. Ezt azért tartották halaszthatatlannak, mert a bizottság az egységes joganyag hiányára hivatkozva nem foglalkozott a magyar médiahatóság függetlenségének kérdésével. (Blahó, 2011.02.10.) Az EP szocialista, liberális, zöld és kommunista frakciói bejelentették, hogy a magyar médiatörvényről vitát, a törvényt elítélő határozattervezetről pedig szavazást tartanak az EP plenáris ülésén. A magyar néppárti képviselőcsoport szerint ez a kezdeményezés az Európai Bizottság és a magyar kormány közötti konstruktív és hamarosan lezáruló egyeztetések fényében minden jogi és szakmai megalapozottságot nélkülöz, rávilágít a médiatörvény elleni rágalmhadjárat valós indokaira és igazolja, hogy kampányuk politikai indíttatású, melynek célja a hisztériakeltés és a magyar kormány lejáratása. (Bednárk-Blahó, 2011.02.11.)

Az egyeztetések végére kiderült, hogy egy negyedik kérdést is tartalmaz a megállapodás, amely a csoportok megsértését tiltja. A módosítás az Európai Bizottság felvetésének megfelelően hatályon kívül helyezi azt a rendelkezést, amely tiltotta személyek, csoportok „nyílt vagy burkolt megsértését.” A negyedik pont kifejezetten tartalmi változtatás a törvényben, és érinti annak eredeti szellemiségét is. (Bednárík-Csuhaj, 2011.02.17.) Kovács Zoltán államtitkár ekkor azt nyilatkozta, hogy „A médiatörvény módosítása kapcsán készített végleges szövegváltozat mind az Európai Bizottság, mind a magyar kormány szerint az összes olyan pontot, kérdést megnyugtatóan megválaszolja, amelyet Neelie Kroes, a bizottság médiabiztosa felvetett. Sem szándék, sem igény nincs további módosításra.” (Bednárík-Csuhaj, 2011.02.08.)

A négy pontos módosítással az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet sem volt elégedett. Dunja Mijatovic sérelmezte, hogy Magyarország figyelmen kívül hagyta azokat a javaslatokat, amelyeket a nemzetközi szervezet fogalmazott meg a médiatörvény kapcsán. Példaként említette, hogy a törvényből továbbra is hiányoznak azok a kitételek, amelyek a közszolgálati média politikai függetlenségét lennének hivatottak garantálni. Mijatovics azt is szónvá tette, hogy a magyar jogszabály szokatlanul széles hatáskört biztosít a médiahatóságnak. (Médiatörvény, nol.hu, 2011.03.08.)

Az Országgyűlés megszavazta a médiaalkotmány és a médiatörvény négyponos módosítását.

A médiaalkotmányt és médiatörvényt huszonhárom magánszemély, párt, szakmai és jogvédő szervezet támadta meg az Alkotmánybíróságon. A beadványok minden fontosabb pontján kifogásolták a törvényeket. Ezért az AB azokat tematikus rendben egyesítette. Ugyanakkor úgy döntött, hogy miután „az indítványok egy jelentős része a nyomtatott és az internetes sajtótermékek, valamint egyéb médiaszolgáltatások egységes szabályozásával kapcsolatban fogalmaztak meg alkotmányos aggályokat, az Alkotmánybíróság jelen határozatát e tárgykör vizsgálatának szenteli”. Ez azért fontos, mert ezzel azt is kimondta, hogy a legnagyobb vihart kiváltó kérdéssel, vagyis a Médiatanács elnökének és tagjainak megválasztásával kapcsolatban érkezett kifogásokkal érdemben nem foglalkozott. Az Alkotmánybíróság 2011. december 19-én kihirdetett határozatában ugyanakkor alkotmányellenesnek ítélte az írott sajtó esetében a médiahatóság által számon kérhető előírások körét. Ezzel kapcsolatban „a jogalkotónak fokozott figyelemmel kell lennie arra, hogy a különböző médiumok szabályozását eltérő alkotmányossági mércék határozzák meg”. Az Alkotmánybíróság az újságírók információforrásainak védelmére vonatkozó szabályozást is alkotmányellenesnek mondta. Felszólította az Országgyűlést, hogy jogalkotói kötelezettségének 2012. május 31.

napjáig tegyen eleget.” (Az Alkotmánybíróság, mkab.hu, 2011.december) A kormány nem értette, mit kell tennie, ezért Navracsics Tibor levélben fordult az Alkotmánybírósághoz, kérve, hogy a „határozatukban foglaltaknál részletesebben fejtsék ki a jogi aggályukat”. (Médiatörvény, hvg.hu, 2012.03.23.) Az AB a kormány kérését elhárította. Az Országgyűlés 2012. május 24-én elfogadta a kormány törvénymódosító javaslatát a médiacsomaggal kapcsolatban. A szokásos eljárás szerint a törvényt a parlament elnöke a köztársasági elnökhöz küldi, aki azt aláírja és kihirdeti. Schmitt Pál minden törvénnyel így tett. Ez a módosítás azonban már Áder János elnökségének idejére esett. Áder pedig egy eljárási hibára hivatkozva kérte az Országgyűlést, hogy tárgyalja újra a törvénymódosítást. A parlament a hibát május 31-én, vagyis az Alkotmánybíróság által szabott határidőre orvosolta. Neelie Kroes nem elégedett meg a magyar parlament által végrehajtott változtatásokkal. Emlékeztetett, hogy „az Európa Tanács hatvanhat független ajánlást fogalmazott meg a médiatörvénnyel kapcsolatban, a magyar törvénymódosítások azonban csak tizenegyet érintenek. Továbbra is elvárásunk a magyar kormánnyal szemben, hogy miként arról korábban megállapodtunk, feleljen meg a jelentésben foglaltaknak, s garantálja az európai normákat”. (Kroes, hvg.hu, 2012.06.07.)

4.4.7. Amerikai aggodalmak

2011 júniusában Magyarországra látogatott Hillary Clinton. Az amerikai külügyminiszter a Tom Lantos Intézet megnyitójára érkezett és megbeszélést folytatott Orbán Viktorral. Ezen szóba hozta a médiatörvényt, a sajtószabadság ügyét, az új alkotmányt és az alkotmánybíróság jogainak korlátozását is. Az új magyar alaptörvénnyel kapcsolatban annyit mondott, hogy annak széleskörűnek és befogadónak kell lennie, amely összhangban áll az európai alkotmányokkal. Emlékeztetett, hogy egy demokráciában rendkívül fontos a fékek és ellensúlyok megléte, és örömet fejezte ki, hogy Magyarország, az EU elnökeként figyelmet fordított a román jogaira, és hogy lépéseket tesz a gyűlöletbűnözés ellen. Orbán Viktor felhívta Hillary Clinton figyelmét arra, hogy az Európai Unió növekedési motorja Közép-Európa lesz. Hangsúlyozta, Magyarország egy transzatlanti ország, mindig is támogattuk az EU és az Egyesült Államok stratégiai együttműködését. (Clinton, nol.hu, 2012.06.30.)

Thomas Melia, a demokráciáért és az emberi jogokért felelős helyettes külügyi államtitkár az amerikai képviselőház Európa-ügyi albizottsága előtt beszámolójában első helyen említette Magyarországot. Következtetése szerint az „egypárti kormány” arra használja fel példátlan, kétharmados parlamenti többségét, hogy megszilárdítsa a hatalmát, és egyben megkösse a

jövőbeli demokratikus kormányok kezét. Mint fogalmazott, a Fidesz korlátozza a „fékek és ellensúlyok” elvét, és a „médiafelügyeleti testület tagjait a kormánypárthoz tartozó jelöltekkel cserélték fel”. Ezért Melia megkérte „a (magyar) kormányt, hogy odafigyeléssel vizsgálja felül az új törvényt.” (Szócs, 2011.07.27.) A külügyi államtitkár kritikájára Szijjártó Péter, a miniszterelnök személyes szóvivője azt hangoztatta, hogy „a magyar emberek világosan és egyértelműen kifejezték az akaratukat tavaly tavasszal, amikor az ország megújítására és átszervezésére adtak világos felhatalmazást a kormánynak”. Kovács Zoltán kormányzati kommunikációért felelős államtitkár elmondta, hogy a magyar kormány nem ért egyet Melia következtetéseivel, mert azok felületes információk és rosszindulatú torzítások eredményeként születtek. Emlékeztetett, hogy „az Európai Bizottság tüzetesen megvizsgálta a magyar médiatörvényt, majd néhány apró kiegészítés után megállapította, hogy összhangban áll az európai jog- és normarendszerrel.” (Szijjártó, nol.hu, 2011.07.27.) Deutsch Tamás, a Fidesz EP-képviselője Twitter-bejegyzésében tömören reagált az államtitkár bírálatára: „Ki a fasz az a Thomas Melia? Minek kell naponta adnunk a szarnak egy pofont?” (yamm.hu, dajcstomi) Thomas Meliát egy interjúban az újságíró megkérdezte, vajon tudja-e, hogy kicsoda Deutsch Tamás? Az államtitkár nevetve válaszolt: „Tudom, kicsoda Deutsch Tamás.” A '90-es éveket, a fiatal demokratákkal való találkozásait felidézve ezt mondta: „Deutsch Tamással találkoztam az akkori választás előtt is több alkalommal.” Összefoglalóként így fogalmazott: „Magyarország jól indult az elmúlt húsz évben, szeretnénk, hogy ebbe az irányba menjen tovább. Most aggódunk, hogy egyes döntések másfelé viszik az országot.” (Pethő, 2011.12.16.)

Néhány hónapos várakoztatás után Orbán Viktor miniszterelnök fogadta Eleni Tsakopoulos Kounalakis amerikai nagykövetet. A megbeszélést követően a követség közleményt adott ki, mely szerint „megbeszéléseket folytattak a magyarországi fejleményekről, köztük a Clinton külügyminiszter által budapesti látogatása során felvetett aggályokról.” (Eleni Tsakopoulos, usembassy.gov, 2011.10.18.) Öt nappal a találkozó előtt a The Washington Post Bennfentes című rovatában Al Kamen Orbán Viktornak nincs étvágya a demokráciához címmel írt cikket, melyben azt állította, hogy a nagykövet augusztus óta próbált átadni a magyar miniszterelnöknek egy hivatalos diplomáciai üzenetet, démarche-ot. A szerző emlékeztetett Hillary Clinton budapesti látogatására, amikor arról beszélt Orbán Viktornak, hogy „sehol sem engedhető meg a demokrácia visszaesése”. Al Kamen szerint „nem sokkal később azonban a külügyminisztérium arra a következtetésre jutott, hogy Orbán egyszerűen nem értette meg Clinton üzenetét, hogy abba kellene ezt már hagyni, szóval a diplomaták úgy

döntöttek, emelik a tétet. Augusztus közepe vagy vége felé ismételten nemtetszésüket fejezték ki, ebben az esetben egy démarche formájában.” (Orbán megkapta, nol.hu, 2011.10.18.) Szijjártó Péter azt mondta, „semifajta amerikai tiltakozásról nem volt szó a találkozón”. Újságírói túlzásnak tartotta a Washington Post cikkét: „Kiderült, hogy nemcsak Magyarországon, hanem az Egyesült Államokban is vannak élénk fantáziájú, ráérő újságírók, akik szabadidejükben mindenféle badarságok kitalálásával foglalkoznak.” A szövivő arról, hogy a nagykövetnek miért kellett csaknem két hónapot várnia, hogy találkozhasson a miniszterelnökkel, azt válaszolta, hogy „az amerikai nagykövetnek is ki kellett várnia a sorát”. (Washington Post, nol.hu, 2011.10.19.) Thomas Melia reagált Szijjártó Péter nyilatkozatára. Eszerint az Egyesült Államok diplomáciája fölháborítónak tartja, ahogy a magyar kormányzat és Szijjártó Péter a nagykövet által átadott diplomáciai tiltakozójegyzéküket elbagatellizálta, sőt lehazudta. Az államtitkár hozzátette: „Ha a magyar kormánynak nem tűnt volna föl a diplomáciai tiltakozójegyzék fontossága, akkor Washington kész haladéktalanul megismételni.” (Magyar Narancs, nol.hu, 2011.11.10.) Melia 2011 decemberében interjút adott a hvg.hu internetes portálnak. A riporter rákérdezett, „átadott-e az amerikai nagykövet diplomáciai démarche-ot Orbán Vikornak vagy sem?” Melia válasza: „Természetesen volt démarche. Az ügy szempontjából teljesen mindegy, hogy az írásban vagy szóban történt. Az egyedüli lényeg, ha egy külföldi nagykövet azért megy be a miniszterelnökhöz, hogy ismertesse kormánya aggodalmait, ellenvéleményét a másik kormány lépései kapcsán, akkor az démarche. Márpedig a magyar miniszterelnökkel ez történt.” (Zentai, 2011.12.16.)

Hillary Clinton külügyminiszter karácsony előtt egy nappal levelet írt Orbán Viktor miniszterelnöknek. Az időzítés nem volt véletlen, 2012. január elsején az alaptörvény és egy sor sarkalatos törvény lépett hatályba Magyarországon, és az amerikai diplomácia vezetője jelezni akarta, hogy indokolt lenne egyik-másik törvényen változtatni. Mint Hillary Clinton fogalmazott, júniusban „kifejeztem aggodalmunkat a tervezett alkotmányos változásokkal kapcsolatban az ön országában, kiemelten kérve az igazságszolgáltatás függetlensége, a sajtószabadság és a kormány átláthatósága melletti valódi elkötelezettséget”. Megjegyezte, hogy „Kounalakis nagykövet és mások a Külügyminisztériumban azóta is aggodalmukat fejezték ki, mindig a barátság szellemében, és bízva abban, hogy barátaink a magyar kormányban komolyan fogják venni építő jellegű megjegyzéseinket. Aggodalmaink jelentősek és megalapozottak.” Minősítését a törvények szövegének vizsgálatára, nemzetközi szervezetek elemzéseire, uniós bizottságok értékelésére, és nem utolsósorban a magyar Alkotmánybíróság ítéletére alapozta. Hangsúlyozta, tiszteletben tartja a magyarok jogát arra, hogy „Magyarország számára törvényeket alkossanak, a magam részéről mégis csak

sürgetném, hogy fontolja meg a következményeit annak, hogy ha az említett törvények a jövő hónapban változás nélkül lépnek hatályba”. A médiatörvényről megjegyezte, hogy „túlságosan sok hatalmat koncentrált egy politikai alapon kinevezett Médiatanács kezében”. A külügyminiszter tett egy megjegyzést a Klubrádióról is, anélkül, hogy megnevezte volna. (A Klubrádió a budapesti 95.3 Mhz-es frekvencia pályázatát ekkor veszítette el. A Médiatanács az addig ismeretlen Autórádió Kft.-t hirdette ki győztesként. Ez a döntés a Klubrádió elhallgattatását eredményezte volna.) „Az, hogy nem újították meg egy népszerű beszélgetős rádiócsatorna engedélyét, komoly aggályokat vet fel azzal a kötelezettségvállalással kapcsolatban, hogy biztosítják a média sokszínűségét”- írta Hillary Clinton. (Hillary Clinton, nol.hu, 2011.12.30.) Orbán Viktor 2012. január 6-án válaszolt. Hogy mit írt, azt csak három héttel később ismerhette meg a nyilvánosság. A miniszterelnök méltatta a két ország közötti történelmi kapcsolatot, amelynek gyökerei az amerikai függetlenség hajnaláig nyúlnak vissza. A vízváltó azonban „a Szovjetunió húsz évvel ezelőtti szétesése volt”. Orbán Viktor megállapította, hogy a posztkommunista korszakot nem sikerült lezárni. Ehhez „egy új alkotmány és egy valóban szabad, verseny alapú piacgazdaság is hozzátartozik. [...] Az én kormányom elég bátor volt ahhoz, hogy elfogadjon az új alaptörvényeket”. Ezekről azt állította, hogy minden érdekelt féllel folyamatos konzultációt folytattak. Példaként említette, hogy a médiatörvény módosítására is az Európai Bizottság kifogásai alapján került sor. Orbán szerint a sajtószabadság miatt megfogalmazott félelmekről egy év elteltével beigazolódtott, hogy alaptalan volt, hiszen „a magyar média ma is épp olyan sokszínű, mint egy évvel ezelőtt volt”. A Klubrádió frekvenciapályázatával kapcsolatos aggályra ezt válaszolta: „Noha Magyarországon a médiahatóság a kormánytól függetlenül tevékenykedik, levelét kézhez véve tájékoztatást kértem a hatóság döntéséről. Ennek alapján hadd tájékoztassam Önt arról, hogy a pályázatot teljesen átláthatóan bonyolították le, és a hatóság mindent elkövetett a fontos sajtóorgánum megőrzése érdekében.” Megjegyezte, hogy sajnós a tulajdonosok nem tudtak versenyképes pénzügyi ajánlatot tenni, „így a médiahatóság nem tudta őket győztesnek nyilvánítani anélkül, hogy megsértette volna a szabadpiaci verseny elvét és gyakorlatát”. (Orbán megmagyarázza, nol.hu, 2012.02.26.)

A Magyar Nemzet azt írta, hogy „az Egyesült Államok külügyminisztere arra kérte Orbán Viktort, hogy lépjen közbe a Klubrádió frekvenciához juttatása érdekében. Ezzel a magyar kormányfőt Hillary Clinton bűncselekmény elkövetésére ösztönözte. Köztudott ugyanis, hogy Magyarországon a frekvencia elosztását szigorú előírások határozzák meg, amelyekbe nem lehet politikai alapon beavatkozni.” (Bűncselekményre, mno.hu, 2012.02.24.) Ezt az érvet a miniszterelnök is átvette. A Le Monde-nak nyilatkozva ironikusan azt mondta: „először

fordult elő politikai karrierje során, hogy egy nagyhatalom minisztere, nevezetesen Hillary Clinton amerikai külügyminiszter «törvénysértésre» ösztönözte azzal, hogy megkérte: lépjen közbe a Klubrádió ügyében.” (Orbán Viktor, kormány.hu, 2012.02.06.)

4.4.8. Megint Strasbourg

2012 januárjában Strasbourgban a magyar miniszterelnök részvételével került sor az Európai Parlament plenáris vitájára, amelyen a magyarországi politikai fejleményekről beszéltek. Barroso elnök rendkívül kényesnek nevezte a Magyarországról szóló vitát. Elmondta, hogy az új alaptörvény kapcsán aggályok merültek fel. Felidézte, hogy levelet is írt ezekről Orbán Vikornak, válaszát azonban nem tartotta kielégítőnek. Az induló kötelezettség-szegési eljárásokról ezt mondta: „nem fogunk hezitálni, ha nem fogják módosítani a jogszabályokat”. Emlékeztetett Kroes médiaügyi biztos levelére, melyben az EB alelnöke a magyarországi sajtószabadság kérdésében fogalmazta meg aggodalmát. Orbán Viktor azt mondta, nem lepte meg az érdeklődés, hiszen „átfogó, mély, izgalmas megújítás történt Magyarországon az elmúlt évben. E megújítás és annak tempója mellett természetes, ha vitás kérdések is felmerülnek”. A miniszterelnök szerint azonban az unió által felvetett problémák könnyen, egyszerűen és nagyon gyorsan orvosolhatók. A miniszterelnök hangsúlyozta, hogy „Magyarország megújítása és átszervezése az európai alapértékek alapján történt, támaszkodtunk az EU alapidokumentumaira”. A néppárti Joseph Daul arról beszélt, hogy 2010-ben azért szavaztak ilyen nagy többséggel bizalmat Orbán Vikornak, hogy megreformálja az országot, amely rossz helyzetben volt, sztálini alkotmánya volt, és a helyébe lépő alaptörvényt és a sarkalatos törvényeket megvitatta és megszavazta a magyar parlament. A liberális frakcióvezető, Guy Verhofstadt szerint sokkal többről van szó, mint három eljárás megindításáról. Mint fogalmazott, ellenőrizni kell, hogy a magyar alaptörvény és a sarkalatos törvények megfelelnek-e az európai alapértékeknek. Elismerte, hogy Orbán hatalmas munkát végzett a kommunizmus ellen annak idején, de most rossz úton jár. A zöldek vezetője, Daniel Cohn-Bendit azt mondta, minden újságban, konzervatívban és baloldaliban egyaránt magyar problémáról olvas, ehhez képest Daul arról beszél, hogy rendben zajlott az alkotmányozás Magyarországon. Úgy tűnik, skizofrének vagyunk. Az 1989-es alkotmány sztálinista címkézése miatt megjegyezte, ha az az alkotmány sztálini, akkor „annak idején mindenki teljesen megőrült, hogy egy ilyen országot bevettünk az unióba”. Bokros Lajos szerint az Orbán-kormány „jogi szőnyegbombázást” hajt végre, ami miatt az ország hosszú időre kormányozhatatlanná válik. Szájer József azt hangsúlyozta, hogy „ha kifogások vannak,

meghallgatjuk és megváltoztatjuk álláspontunkat, erre példát is adtunk. Egy személyeskedőnek tartott hozzászólásra elmondta: „A feleségem nem azért került az Országos Bírói Hivatal élére, mert a nejem, hanem azért, mert 13 éven keresztül az ország legnagyobb munkaügyi bíróságát vezette. Huszonöt éves bírói pályafutása alatt egyetlen politikai kifogás sem érte személyét.” A szocialista Göncz Kinga szerint „hazugság, hogy a nemzetközi baloldali összefonódástól kell megvédeni Magyarországot, már csak azért is, mert a bírálatok a kormánynak szólnak, nem az országnak”. A néppárti Gál Kinga kettős beszédet emlegetett: „A 2006 októberi budapesti események idején érdekes módon nem voltak annyira érzékenyek az EP-képviselők.” Nicolai Wammen dán Európa-ügyi miniszter a vita összefoglalójaként azt mondta, elvárja, hogy Magyarország igazítsa ki jogszabályait az EU-s jognak megfelelően. Orbán Viktor nemzetközi sajtótájékoztatóján reagált az elhangzottakra. Az alaptörvény bírálóinak azt tanácsolta, hogy olvassák el azt: „Sok újdonságot találnak majd benne.” A bírók nyugdíjkorhatárának kérdéséről ezt mondta: „egységesítettük a nyugdíjkorhatárt, valakinek ettől emelkedett, valakinek ettől csökkent a korhatára.” Az IMF-tárgyalásokkal kapcsolatban úgy fogalmazott, hogy „Magyarországnak nem hitel kell, vagy a «németek pénze», a valutaalappal ezzel szemben egy biztonsági hitelmegállapodásra - egy védőhálóra - van szüksége hazánknak”. (Bucsy-Tompos-Gabai, 2012.01.18.)

Az Európai Parlament megszavazta a Magyarországot elítélő határozattervezetet. Az EP „súlyos aggodalmát” fejezte ki „a demokrácia gyakorlásával, a jogállamisággal, az emberi és szociális jogok gyakorlásával, a fékekkel és ellensúlyokkal, az egyenlőséggel és a diszkriminációmentességgel összefüggésben”. Felszólította a magyar kormányt, tegyen eleget az Európai Bizottság, az Európa Tanács és a Velencei Bizottság ajánlásainak, és azoknak megfelelően módosítsa az érintett törvényeket. Kumin Ferenc, a kormány nemzetközi kommunikációért felelős helyettes államtitkára kijelentette, hogy „a nyilatkozatnak semmilyen jogi kötőereje nincs, akár úgy is fogalmazhatnánk, hogy ez csak egy papír, amivel gyarapszik az unió irattára, ám szimbolikus, politikai jelentősége van”. Rétvári Bence igazságügyi államtitkár úgy értékelte a történeteket, hogy „az EP baloldali és liberális frakciói példa nélküli módon rontottak rá egy tagországra”. (Baloldali győzelem, mno.hu, 2012.03.16.)

4.4.9. No problem

A sajtó és az unió Magyarország miatt kifejezett aggodalmát erősítették azok a nemzetközi szervezetek, amelyek évek óta figyelemmel kísérik a világ országaiban zajló eseményeket,

különösen a szólás- és sajtószabadság, és a demokrácia állapotának változását. Dunja Mijatovics, az EBESZ médiabiztosa arra emlékeztetett, hogy a 2010-es médiacsomag benyújtása óta minden létező fórumon hangot adott a magyar szabályozással kapcsolatos aggályoknak, és folyamatosan kérte a kormányt, hogy Magyarország ne sértse meg az EBESZ-tagsággal vállalt kötelezettségeit. Ezt tette több más szervezet is, ezek hatására „mindössze annyi történt, hogy az Európai Bizottság bírálata miatt valamennyit kozmetikáztak a médiatörvényen”. (Nyusztay, nol.hu, 2011.09.07.)

Budapesten járt az Európai Újságírók Szövetségének delegációja. Újságírókkal, a közmédia vezetőivel tárgyaltak. Marc Gruber, a szövetség társigazgatója az Alappal folytatott megbeszélésről azt mondta, visszatérően találkoztak azzal az érveléssel, hogy a magyar médiatörvénynek nincs olyan eleme, amely más tagállamok jogszabályában ne szerepelne. Gruber erre azt válaszolta, hogy „a magyar médiatörvény a rossz példák gyűjteménye”. John Barsby, a küldöttség vezetője megjegyezte: „Furcsa, hogy az egyetlen ember, aki szerint minden rendben van a magyar médiatörvénnyel, az a miniszterelnök.” (Nyusztay, nol.hu, 2011.10.04.) Az MTVA közleményt adott ki, melyben az állt: „Az MTVA kérte, hogy az EFJ a jövőben is segítse érdemi, szakmai javaslataival magyar tagszervezeteinek munkáját, mert ez a közmédia megújítását is támogatni fogja.” (Sajtónyilatkozat, os.mti.hu, 2011.10.04.)

Aidan White a londoni központú Media Diversity Institute képviselőjeként a Kossuth Klubban rendezett fórumon elmondta, ugyanúgy járt, mint az ENSZ, az EBESZ, az Európa Tanács vagy az Európai Bizottság, mindannyian figyelmeztették Magyarországot, és a figyelmeztetést ugyanúgy semmibe vették. Kovács Zoltán államtitkártól, Szalai Annamária Médiatanács-elnöktől és Belényesi Csaba MTI-vezérigazgatótól is ugyanazt az udvarias reagálást hallotta, vagyis, hogy „no problem, a médiacsomag teljesen európai, a kritikák pedig szakmaiatlanok és politikailag motiváltak.” Aidan White megjegyezte, „Szerintük a nemzetközi közösséget nem szakmai aggályok, hanem politikai motivációk vezérik.” (Nyusztay, 2011.11.16.)

A Human Rights Watch jogvédő szervezet jelentése szerint Magyarországon veszélyben van a demokrácia és az emberi jogok érvényesülése. Benjamin Ward, a szervezet európai és közép-ázsiai igazgatója úgy fogalmazott, hogy „Magyarország az emberi jogokat és a demokráciát védő törvények kormány által keresztülvitt módosításaival ma már nem felelne meg az EU-tagság kritériumainak”. (HRW, origo.hu, 2012.01.06.) 2012 nyarán Lydia Gall, a HRW kelet-európai és balkáni ügyek szakértője elismerte, hogy a magyar parlament módosította a médiatörvényt, de nagyrészt figyelmen kívül hagyta az Európai Tanács ajánlásait. (Magyarország, nol.hu, 2012.06.12.) A szakértő szerint eljött az ideje, hogy az unió

médiaügyi biztosa ígéretéhez híven fellépjen Magyarországgal szemben. Kiricsi Karola szóvivő válasza így szólt: „Nem igaz, hogy az NMHH Médiatanácsa bírósági ítéleteket hagyna figyelmen kívül.” Levelében tudatta, azért tartja fontosnak a kutató tájékoztatását, mert egy olyan tekintélyes nemzetközi jogvédő szervezet szavára, mint a HRW, sokan figyelnek a világban, ezért nem lenne szerencsés, ha annak bármelyik szakértője hamis információk alapján jutna hamis következtetésekre. Emlékeztetett arra is, hogy a HRW az „év elején már közzétett egy jelentést a magyar médiatörvénnyel kapcsolatban, amelynek súlyos tárgyi tévedéseiből arra lehetett következtetni, hogy a jelentéstevők még a magyar médiatörvény szövegét sem olvasták el alaposan.” (A Klubrádió miatt, kitekinto.hu, 2012.08.22.)

David J. Kramer, a Freedom House elnöke egy előadáson a 2011-es jelentésük alapján arról beszélt, hogy a szervezet hét ponttal rontott a magyarországi sajtószabadság megítélésén. Ezzel Magyarországot egy pont választotta el a „részben szabad” országoktól. Paula Schriefer, a Freedom House igazgatója Budapesten tájékozódott a médiatörvény hatálybalépése utáni helyzetről. Tapasztalatait összegző blogbejegyzésében azt írta, hogy a médiatörvény legalább annyira aggasztó, mint az, ahogyan a törvény bírálatára a magyar kormány reagált. „Az Orbán-kormány önvizsgálat nélkül, fellengzős arroganciával söpörte le észrevételeiket az asztalról, időt és papírt sem kímélve attól, hogy túlzásokkal és politikai elfogultsággal vádolja a médiatörvény kritikusait.” (A Freedom House, nol.hu, 2011.01.04.) A Freedom House 2012 májusában a sajtószabadságról készített listáján Magyarország egy év alatt tizenhárom helyet visszaesve a „részben szabad” államok közé csúszott vissza. Magyarország az egy évvel korábbi 65. helyről a 79. helyre esett vissza. (FH, nol.hu, 2012.05.01.) Kovács Zoltán államtitkár megalapozatlannak és elfogultnak nevezte a Freedom House megállapításait. Közleményében azt állította, hogy „az amerikai érdekeltségű szervezetnek ezúttal sem sikerült politikai motivációktól és értékeléstől mentes jelentést adnia - a tavalyi értékelést követően az idej nem más, mint önbeteljesítő, hipokrita jóslat”. Az államtitkár szerint éppen a médiatörvényről kirobbant vita „bizonyítja a sajtó stabilitását és szabadságát, az Alkotmánybíróság idevonatkozó döntései pedig azt, hogy a fékek és ellensúlyok rendszere kellően működik”. (Megalapozatlan, kormány.hu, 2012.05.01.)

Az Amnesty International 2012-es éves országjelentésében kétszer annyit foglalkozott Magyarországgal, mint egy évvel korábban. Jeney Orsolya, a szervezet magyarországi igazgatója példaként említette az új médiaszabályozást, amely a jelentés szerint aránytalanul és indokolatlanul korlátozhatja a szabad szólás és véleménynyilvánítás jogát. A nemzetközi kritikák és az Alkotmánybíróság megállapításai nyomán a szabályozás ugyan változott, de

nem eleget. (Egy sor törvény, origo.hu, 2012.05.24.) A kormány ezzel az értékeléssel sem értett egyet. Álláspontja szerint Magyarországon a sajtó a szólás- és véleménynyilvánítás szabadságát a magyar alkotmány, a médiaalkotmány és a médiatörvény is garantálja.

Hugh Grant világhírű színész egy Brüsszelben rendezett páneurópai fórumon a sajtó túlzott kontrolljának veszélyéről szólva Magyarországot említette példaként. Azt mondta, hogy az EU országai közül Magyarországon a média szabadságához való alapvető jogot fenyegetik, és ez gátja a jó kormányzásnak is. Mint fogalmazott: „azért voltunk itt, hogy meglengessük a zászlót az államot ellenőrző média mellett.” (Hugh Grant, mandiner.hu, 2012.06.28.) A színész kijelentésére a KDNP-s Pálffy István azt mondta, hogy Hugh Grant „benne ragadt valamelyik szerepében, és még mindig azt hiszi, hogy ő az a brit miniszterelnök, mint akit az Igazából szerelem című filmben alakított”. (Hugh Grantet, nol.hu, 2012.07.08.) Kumin Ferenc helyettes államtitkár pedig arról beszélt, hogy Hugh Grant információi igencsak hézagosak a témában, ezért mindent el fognak követni, hogy részletes információhoz jusson a magyar sajtó működéséről. A hazai nyilvánosság eközben azon derült, hogy a kormány, amely össze is állította a csomagot, nem tudta kideríteni a színész címét, így azt nem tudta hova postázni. Néhány napba telt, mire kiderült Grant elérhetősége, ekkor a kormány feladta az anyagot.

4.4.10. Újabb törvénymódosítások

Az Európa Tanács és az Alkotmánybíróság is a médiatörvény módosítását kérte a magyar kormánytól. Az Európa Tanács azt javasolta, hogy a kétharmados szabály helyett többpárti támogatást írjanak elő a médiaszabályozás elfogadásához, megváltoztatásához. A Médiatanács vezetőjének és tagjainak jelölési és kinevezési rendszerét is meg kell változtatni, a kiválasztásnál a szakértelemre és függetlenségre kell helyezni a hangsúlyt. Az Európa Tanács kifogásolta, hogy miközben a kereskedelmi médiumoknak előírják saját hírrészleg fenntartását, addig a közmédiában előírták az MTI kizárólagosságát. Ezt a piaci viszonyokba való megengedhetetlen beavatkozásnak tartja. (Az Európa Tanács, nol.hu, 2012.04.27.) Az ET jelentéstervezetere a Médiatanács reagált. Kijelentette, hogy az tévedéseken alapul. Remélte, hogy „az ET által a magyar médiaszabályozásról készítendő elemzés végső formájában elfogulatlan, tárgyi tévedésektől mentes, kellően alapos legyen, és ne alkalmazzon kettős mércét.” A nyilvánosságra került szöveg azonban „sajnos mindennek ellenkezőjét vetíti előre.” Arról a fölvetésről, hogy a médiaszabályozás ne „csak” kétharmados, hanem többpárti törvény legyen, azt felelte, hogy „az ilyen megoldás teljességgel idegen a magyar jogrendszerből, alkotmányosságtól, de még a népképviselői demokrácia játékszabályaitól is”.

Arra a megjegyzésre, hogy „a Médiatanács tagjainak és elnökének kinevezése nem átlátható eljárásban történik”, azt a választ adta, hogy „az ET (és az Európai Unió) tagállamaiban gyakorta nem is a parlament választja a médiahatóságok tagjait, hanem egyenesen a kormány, vagy személyesen a miniszterelnök, esetleg egy miniszter nevezi ki őket”. Az MTI kizárólagosságát európai tendenciának mondta, melyben „a hírműsorkészítés tevékenysége koncentrálnak, és ennek gazdasági és szakmai okai egyaránt vannak”. Megjegyezte, ez a szabályozás nem jelenti a közszolgálati televíziók és rádió szerkesztői felelősségének a megszűnését, tehát a hírműsorok tartalmáért, következményeiért továbbra sem a gyártó, hanem az adott műorszámot bemutató médiaszolgáltató felel.” (Meg kell jegyezni, hogy amikor Lomnici Zoltán arcát kitakarták a közszolgálati Híradókban, akkor éppen „az adott műorszámot bemutató médiaszolgáltató”, vagyis a Duna Tv és az MTV egyetlen szót sem szólt.) (Jelentés, mediatanacs.blog, 2012.04.28.)

Az Alkotmánybíróság által szabott határidőre a kormány benyújtotta az Országgyűlésnek a mediaszabályozás módosítására vonatkozó javaslatát. Ebben kizárólag az AB által kifogásolt döntésekre reagált, vagyis figyelmen kívül hagyta az Európa Tanács állásfoglalását. A módosított médiatörvény új eleme az úgynevezett lex Klubrádió, melyben például azt akarták szabályozni, hogy a Médiatanács nem köteles szerződést kötni a pályázati nyertesekkel. A módosítás része volt az is, hogy azok a rádióadók, amelyek egy frekvenciapályázatot már megnyertek, de akikkel még nem kötött szerződést a Médiatanács, azok legfeljebb kereskedelmi adóként és nem közösségi műorszolgáltatóként működhetnek tovább. A két forma közötti lényeges különbség, hogy a közműsor-szolgáltató rádióknak nem kell műorszolgáltatási díjat fizetniük, míg a kereskedelmi csatornáknak több tízmillió forintot. A javaslatot Hollókő polgármestere, a fideszes Szabó Csaba nyújtotta be. A médiaügyekben még soha meg nem szólaló polgármesternek jogászok segítettek az éjszakába nyúló parlamenti vitában megfogalmazni a módosító javaslatot. Szabó Csaba visszavonta indítványát. Menczer Erzsébet vette át a stafétabotot, és egy, a hollókői javaslatnál szigorúbb módosítást terjesztett be. Ennek egyik eleme, hogy december 31-ével megszüntetné a korábbi médiatörvény alapján megkötött műorszolgáltatási szerződéseket. Emellett a rádiófrekvencia-jogosultság megújításának szabályait és az összeférhetlenségi szabályokat is megszigorítaná. Ez a gyakorlatban azt jelentené, hogy az a szolgáltató, amely már nyert egy vételkörzetben, nem szerezhetne befolyást más szolgáltatóban ugyanabban a vételkörzetben, és nem indulhatna párhuzamosan másik frekvenciáért sem. (Nyusztay, 2012.05.17.) A médiapalettán aktuálisan ez a rendelkezés kizárólag a Klubrádiót érintette, amely 2010-ben pályázaton elnyerte a 92,9-es közösségi frekvenciát, de a médiahatóság három éven át nem

adta ki számára a műsor-szolgáltatási engedélyét. A rádió több jogerős bírósági határozattal rendelkezik már, de a Médiatanács azokat nem hajtotta végre. A Klubrádió közben peres úton megszerezte a 93,5-ös kereskedelmi frekvenciát.

A végszavazás előtt a Fidesz újabb módosító indítványokat is beterjesztett. L. Simon László, a parlament kulturális bizottságának elnöke Menczer Erzsébet javaslatait írta felül. Ennek nyomán kivették a törvényből azt a részt, mely szerint a Médiatanács nem lenne köteles szerződést kötni a pályázatok nyertesével. L. Simon másik javaslata szerint a törvény ne mondja ki, hogy műsor-szolgáltatási szerződést kizárólag a Médiatanács köthet. Az ellenzék is támogatta, hogy a lex klubrádiós módosításokat vegyék ki a törvényből. Az Országgyűlés 257 igen és 51 nem szavazattal elfogadta a médiatörvény módosítását.

Neelie Kroes azt nyilatkozta, hogy az Európa Tanács egyrészt üdvözli a változtatásokat, másrészt azonban emlékeztetett, hogy a kormány korábban további módosításokat is ígért. Mint mondta, sem az Európai Bizottság, sem az Európa Tanács nem tartja elégségesnek a változtatásokat, mivel a magyar parlament szinte kizárólag az Alkotmánybíróság elmarasztaló döntésére reagált. Kroes úgy fogalmazott, „továbbra is elvárásunk a magyar kormánnyal szemben, hogy miként arról korábban megállapodtunk, feleljen meg a jelentésben foglaltaknak, s garantálja az európai normákat és értékeket.” (Csalódást keltő, figyelo.hu, 2012.06.05.) Az unió illetékesei időről időre megismételték aggodalmukat. Viviane Reding, az Európai Bizottság alelnöke azt nyilatkozta, hogy „Magyarország a legnyugtalanítóbb esetek közé tartozik”. (Magyarország miatt, klubradio.hu, 2012.09.02.) Neelie Kroes 2012 november végén további változtatásokat sürgetett. Az Európai Parlament kulturális bizottsága előtt számolt be a magyar helyzetről, ezt követően blogbejegyzésében szükségesnek ítélte, hogy azonnal biztosítsák a Médiatanács „igazi függetlenségét”, tegyenek intézkedéseket „a Médiatanács kezében levő túlzott hatalomkoncentráció csökkentésére”, és biztosítsák jobban a közpénzekből finanszírozott média „ténylegesen független működését”. Kroes ezt írta: „azt várom Magyarországtól, hogy ne csak folytassa a párbeszédet az Európa Tanáccsal, hanem sürgősen cselekedjen is”. (Neelie Kroes, hvg.hu, 2012.11.27.)

Az Európa Tanács parlamenti közgyűlése határozatot fogadott el az európai média helyzetéről. Eszerint a 2010-es magyarországi médiaszabályozás 2012 májusi módosításai nem zárják ki a joggal való visszaélést, és annak a sajtószabadság korlátozására való felhasználását. Az ET parlamenti közgyűlése felszólítja a magyar kormányt, hogy maradéktalanul tegyen eleget az állásfoglalásban megfogalmazott észrevételeknek. Mint a határozatban szerepel, „aggodalommal veszi tudomásul”, hogy több országgal, például

Olaszországgal, Ukrajnával, Szlovákiával és Spanyolországgal együtt az elmúlt időkben Magyarországról is a közmédiára gyakorolt politikai nyomásról szóló hírek érkeztek. A közgyűlés emlékeztet egy 2008-ban elfogadott határozatára, amelyben kimondta: a közszolgálati műsorszolgáltatókat meg kell védeni a politikai befolyástól a mindennapi irányítási és a szerkesztési tevékenység területén, nyílt pártpolitikai kötődéssel rendelkező személyeknek nem szabadna vezető beosztásokba kerülniük, a közszolgálati műsorszolgáltatóknak pedig belső etikai kódexet kellene alkotniuk az újságírói munkára, a szerkesztés politikai függetlenségére vonatkozóan.

A határozati javaslat készítője, a svéd néppárti Mats Johansson emlékeztetett, hogy a 2010-ben elfogadott magyar médiaszabályozás „súlyos aggodalmakat” keltett a Velencei Bizottságban, mert a testület véleménye szerint például nem garantálta a médiafelügyelet politikai függetlenségét, és lehetőséget teremtett a tartalmi szabályozásra. Elismerte, hogy az Európai Bizottság és az Európa Tanács kérésére, valamint az Alkotmánybíróság döntése nyomán a médiaszabályozás módosult, ugyanakkor megjegyezte, hogy az ET főtitkárának felkérésére készült szakértői értékelés több olyan aggályos pontra is rámutatott, amely „továbbra sem felel meg az Európa Tanács mércéjének”. (Európa Tanács, gepnarancs.hu, 2013.01.25.)

Thorbjorn Jagland, az Európa Tanács főtitkára a magyar kormányhoz küldött levelében kielégítőnek nevezte azokat a változtatásokat, amelyeket a korábban Strasbourgban írt levelében a magyar kabinet javasolt az igazságszolgáltatással és a médiarendszerrel összefüggésben. A főtitkár Brüsszelben ismertette azokat a változtatási javaslatokat, amelyek szerinte „a jó irányba mozdulnak el”. A magyar kormánnyal folytatott tárgyalások eredményeként azt mondta, a változás része lesz, hogy az NMHH és a Médiatanács elnökét kilencéves mandátuma leteltével nem lehetne újraválasztani. Változik a jelölés módja is, az elnököt a jövőben nem a miniszterelnök fogja kinevezni, hanem a kormányfő javaslatára a köztársasági elnök. Az Európa Tanács a Médiatanács tagjainak kinevezésével nem foglalkozott. Az ET kérésére törölni fogják a médiatörvényből azt a hírszolgáltatási kötelezettséget, amely szerint egy eseményről „átfogóan, tényszerűen, naprakészen és objektíven” kell beszámolni. „Bár az Európa Tanács főtitkára közölte, hogy a szervezet a maga részéről elvégezte a munkát, de azt is leszögezte, hogy folytatódik az együttműködés az ET és Magyarország között annak érdekében, hogy a médiarendszert szabályozó jogszabályok még inkább összhangban legyenek a szakvéleménnyel.” (Elégedett, bruxinfo.hu, 2013.01.29.) Az Európa Tanács főtitkára által elmondottakat az MTI úgy interpretálta, hogy „Lezárult a párbeszéd Magyarország és az Európa Tanács között a médiaszabályozás vitatott kérdéseiről,

a kormány kielégítő választ adott a strasbourgi székhelyű páneurópai szervezet által megfogalmazott aggodalmakra, illetve, hogy «jó irányba» mennek a dolgok”. (Nem aggódnak, hir24.hu, 2013, 01.29.) Polyák Gábor médiajogász Facebook-bejegyzésében hívta fel a figyelmet a hírügynökség tévedésére: „Az MTI komoly félreértésben van, vagy megint hazudik. Miközben az Európa Tanács sajtótájékoztatójáról azt a tudósítást közli, hogy az Európa Tanács szerint a médiafelügyeleti szervek függetlensége Magyarországon biztosított, a sajtóközlemény éppen ennek az ellenkezőjéről szól. A kormány és az Európa Tanács között olyan megállapodás született, amely alapján módosítani kell a Médiatanács, illetve a Médiatanács elnökének jogállását, valamint a médiatartalom szabályozását. A tárgyalások folytatódnak annak érdekében, hogy a szabályozás összhangba kerüljön az Európa Tanács szakértői értékelésével.” Cser-Palkovics András az MTI jelentése alapján kijelentette, hogy „Magyarország igaza bebizonyosodott, ugyanis «a médiatörvény körüli hisztériának» semmilyen szakmai alapja nem volt”. Azt mondta, „sokadik alkalommal lepleződött le a magyar választók által elutasított, ezért külföldön haknizó balliberális politikusok képmutatása, Magyarországot bármikor elárulni képes magatartása. [...] Magyarország bocsánatot vár a baloldaltól az általa okozott károkért.” (A gyűlöletkampány, klubradio.hu, 2013.01.29.) Az MSZP azt válaszolta, hogy „az Orbán-kormány továbbra is csak súlyos európai nyomásra hajlandó változtatni a szólás és sajtó szabadságát súlyosan korlátozó médiaszabályozáson”. Emlékeztetett, hogy „az ET továbbra sem találja megnyugtatónak a helyzetet, csupán reményét fejezi ki, hogy a jövőben jó irányba mozdul el az Orbán-kormány a médiaszabályozás terén”. (Reagálás, mszp.hu, 2013.01.29.)

A kormány az Európa Tanáccsal kötött megállapodás szellemében benyújtotta a parlamentnek a médiatörvény újabb módosítását. Ebben a leglényegesebb változás, hogy az NMHH elnökét a jövőben nem a miniszterelnök, hanem a kormányfő javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki. Érdemi módosítás, hogy az NMHH elnökét kilencéves mandátuma lejárta után nem lehet újraválasztani. A Navracsics Tibor által jegyzett törvénymódosításban azt is pontosítja, hogy az elnöknek és a tagoknak milyen végzettséggel, illetve szakmai tapasztalattal kell rendelkezniük. A törvénymódosításnak az is része, hogy a tévék és rádiók hírműsorainak a jövőben csak „kiegyensúlyozottan” kell tájékoztatniuk, a „sokoldalúan, tényszerűen, időszerűen és tárgyilagosan” jelzőket törölték, mert azok értelmezési problémákhoz vezethetnek. (T/10051, mediajogfigyelo.hu) Az Országgyűlés 258 igen és 41 nem szavazattal, 52 tartózkodás mellett elfogadta a médiatörvény negyedik módosítását.

A 2013 áprilisban elhunyt Szalai Annamária utódját már a módosított törvény alapján nevezték ki. Az NMHH és a Médiatanács új vezetőjének kinevezéséig négy hónap telt el. A kormány ezúttal is az Alkotmánybíróságtól akarta megtudni, hogy az általa korábban megalkotott törvényt hogyan alkalmazza a konkrét helyzetben. Az Alkotmánybíróság ezúttal is elhárította a kormány kérését. Orbán Viktor miniszterelnök végül Karas Monikát jelölte a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság elnökének, akit Áder János köztársasági elnök 2013. augusztus 19-i hatállyal kilenc évre kinevezett az NMHH elnökévé, a parlament pedig megválasztotta a Médiatanács elnökének. Karas Monika Zsuzsanna 1992 és 1994 között az Esti Hírlap Kiadói Kft., 1993 és 2002 között a Magyar Fórum Kiadói Kft. jogi képviselője volt. A Nemzet Lap- és Könyvkiadónál 2000 óta, a Hír Tv Műsorszolgáltató és Hirdetésszervező Zrt.-nél, valamint a Lánchíd Rádió Kft.-nél 2007 óta volt jogi képviselő.

4.4.11. A média nem csak magyar kérdés

A magyar médiaszabályozás komoly tanulságokkal szolgált az unió számára is. Azt az Európai Bizottságnak és az Európa Tanácsnak is tudomásul kellett vennie, hogy egységes uniós médiaszabályok híján az egyes államok szuverén jogköre az egyes országokban médiatörvényt hozni. A magyar törvény elfogadása után az unió azonnal szembetalálkozott ezzel a korláttal.

Neelie Kroes a magyar példa alapján munkacsoportot kért fel, hogy dolgozzon ki ajánlásokat az Európai Bizottságnak az európai sajtószabadság és pluralizmus előmozdításának érdekében. A csoport vezetője Lettország korábbi elnöke, Vaira Vike-Freiberga lett. A csoportot 2011 októberében hívták életre azzal a céllal, hogy tekintse át a tagállamok és a tagjelölt országok médiatörvényeit, és ennek alapján fogalmazzon meg közös problémákat, illetve lehetséges megoldásokat. (Megalakult, bruxinfo.hu, 2011.10.11.) A bizottság elnökéről elnevezett Freiberga-jelentés 2013 januárjában készült el. A dokumentum nem nevezett meg egy tagországot sem, viszont a tapasztalatok alapján harminc ajánlást fogalmazott meg. Kimondta, hogy a média szabad működésének szavatolása továbbra is elsősorban a tagállami hatóságok kezében van, de az európai demokrácia fenntartása uniós szabályok megalkotását is szükségessé teszi. Az elemzés során a szakértők több helyütt is veszélyben látták a sajtó szabadságát, és úgy vélték, a média sokszínűsége is korlátozott, gondot okoz a politikai befolyásolás, az aránytalan hirdetői nyomás, a folyamatosan váltakozó üzleti modellek, és az „új média” térnyerése. Tapasztalataik szerint a problémák gyökere olykor a korlátozó jogszabályokból fakad, de van, ahol a gazdaság torz működéséből, vagy a minőségi újságírás

hiányából és az előforduló felelőtlen újságírói magatartásból. A munkacsoport ajánlásai között szerepel a független médiafelügyeleti rendszer megteremtése. Egy később megalkotandó uniós irányelv rendelkezhetne arról, hogy „minden EU-tagállamnak független médiatanácsot kell felállítania politikailag, kulturálisan és társadalmilag sokszínű tagsággal”. A kinevezési folyamatnak átláthatónak kell lennie, a fékek és ellensúlyok beépítésével. A szakértői csoport szigorú szabályokkal tiltaná, hogy a közmédia bármilyen kormányzati befolyás alá kerülhessen, ezeknek a szabályoknak biztosítaniuk kellene a belső pluralizmust, és egy független testületnek kellene ellenőriznie a szabályok betartását. A Freiberga-jelentés nemcsak a kormányoktól és a hatóságoktól, hanem a médiumoktól és az újságírói szervezetektől is nagyobb felelősséget vár. Ha lenne egy új uniós irányelv, akkor abban rögzítenék, hogy a műsorszolgáltatóknak etikai kódexet és működési szabályzatot kellene elfogadniuk, közpénzből pedig csak az ilyen szabályzattal rendelkező sajtóorgánumokat lehetne támogatni. (Sajtószabadság-irányelvet, bruxinfo.hu, 2013.01.21.) Vaira Vike-Freiberga elmondta, hogy ma már sokkal nehezebb megmondani, hogy valójában ki is tekinthető újságírónak. Míg korábban csak képzett újságírók dolgozhattak a médiában, most a közösségi oldalak és a blogok korában „ha kutyák nem is, de szerintem egy képzett csimpánz már képes lenne arra, hogy kifejtse a véleményét az interneten”. Neelie Kroes úgy vélte, hogy a jelentés alapján európai és tagállami szinten is elkezdődhet a vita a lehetséges irányokról. A magyar helyzetről is beszélt, azt mondta: „továbbra is aggályosnak tartjuk a magyar médiatörvényt, és úgy véljük, a szabályozás még mindig nem felel meg az európai előírásoknak, és a magyar kormány még mindig nem kíván ezeknek megfelelni”. (Kroes, bruxinfo.hu, 2013.01.21.)

4.5. Következtetések

- A rendszerváltás óta a 2010-es országgyűlési választás eredményeként először fordult elő, hogy egy párt(szövetség) önállóan szerezzen kétharmados többséget a parlamentben. Ez a felhatalmazás szabad kezet adott a győztes számára, hogy az eltelt két évtized alatt létrehozott intézményrendszert, irányítási struktúrát és magát az alkotmányt is megváltoztassa.
- A törvénytervezeteket egyéni országgyűlési képviselők nyújtották be a parlamentnek, ezzel a jogalkotási módussal megkerülték a korábban szokásos egyeztetéseket. A törvények benyújtása és elfogadása közötti idő lerövidült. Ezzel a módszerrel az országgyűlési választások után néhány hónap alatt átalakították a médiarendszert, az irányító hatóságot, a közszolgálatot.

- A médiát érintő törvények és az alaptörvény elfogadását sem előzte meg társadalmi, szakmai vagy érdemi politikai egyeztetés. Mindkettőre jellemző, hogy már az első tervezetet éles kritika fogadta. A bírálatokat a hazai szervezetek mellett nemzetközi intézmények is megfogalmazták.
- A gyorsan elfogadott alaptörvényt és a médiatörvényt azóta többször módosították. A szilárdnak gondolt alaptörvényt ötször, a médiatörvényt négyszer. A módosításokat az Alkotmánybíróság ítéletének vagy az Európai Unió valamely szervezetének kritikája nyomán hajtotta végre a kormány, a parlament. Hazai ellenzéki kritika, szakmai bírálat, nemzetközi szervezet felszólítására egyszer sem.
- A médiatörvényt és az alaptörvényt kísérő bírálatok az ország, a kormány demokrácia iránti elkötelezettségét kérdőjelezték meg. A kormány szinte minden kritikát visszautasított. A bírálókat a problémák exportálásával, olykor hazaárulással vádolta. A kormány azt kommunikálta, hogy permanens szabadságharcot, háborút, forradalmat vív itthoni és nemzetközi ellenfeleivel.
- A magyarországi független intézmények élére kilenc, olykor tizenkét évre politikailag elkötelezett személyek, nem egy esetben megbízatásukig országgyűlési képviselők kerültek. A szakmai hozzáértés kritériumát a párthűség váltotta fel.
- Ez a szelekció érvényesült az új médiahatóság elnökének és tagjainak megválasztásánál. A posztokra (a pártszövetségest is kihagyva) kizárólag a legnagyobb kormánypárt által jelölt személyeket választott meg az Országgyűlés. A hazai és a nemzetközi kritikának ez azóta is központi kérdése.
- Az ideológiai elkötelezettség alapján történő személyzeti gyakorlat különös súllyal érvényesült a közszolgálati pozíciók betöltésénél. A kontraszelekció több súlyos szakmai hibát is eredményezett. A rendszerváltás óta egyetlen kormány idején sem működött ennyire a hatalmi politikának kiszolgáltatva a közmédia. A mindennapok gyakorlata a poszt-kádári időket idézi. Kísért a kézi vezérlés, ismét vannak tabuk, és napi gyakorlat az öncenzúra.
- A kialakult helyzet felveti azt a kérdést, hogy miként lehet/ kell szabályozni a médiát. A kérdésre nemzeti keretek között is választ kell találni, és nemzetközi téren is. Az Európai Uniónak egyértelművé kell tennie, hogy ezen a szakterületen mit lehet uniós elvként előírni. Azon túl kizárólag a nemzeti mediaszabályozásnak van helye.
- Magyarországon újra kellene gondolni, hogy a média szabályozása továbbra is kétharmados többséget írjon elő, vagy amit az Európa Tanács javasolt, többpárti elfogadáshoz kössék a médiát érintő szabályok megváltoztatását, új törvény elfogadását. További lehetőség,

hogy a média ügyét kiveszik a kétharmados törvények közül és a mindenkori egyszerű többség alakíthatja, módosíthatja a szabályokat.

- Szakmai műhelyekben már megkezdődött a gondolkodás, hogy a médiaszabályozásnak mely kérdéseket hogyan kellene előírnia. A Mérték Médiaelemző Műhely elemzése szerint mindennek alapja a médiaszabadság. Az elemzők megszüntetnék a hírszolgáltatás centralizációját, a hirdetési piac manipulálását és átlátható frekvenciapályáztatást javasolnak. A szankciókat középpontba állító törvény helyett az önszabályozást és a társszabályozást szorgalmazzák. Bevezetnék a médiaombudsman intézményét. Az állami szerepvállalást pedig a médiaműveltség, médiatudatosság valamennyi korosztály körében zajló fejlesztésében erősítené. (Mit várunk, www.jogiforum.hu, 2014.01.09.)

- Ki kell dolgozni, hogy mi legyen Magyarországon a közszolgálat tartalma és formája. A rendszerváltás előtti kézi vezérlés ideje lejárt, a rendszerváltás után gyakorlattá tett újabb és újabb politikai érdekek szolgálatába állított működés zsákutca. Ehhez szuverén újságírókra, önmérsékletet tanúsító pártokra és politikusokra, és a társadalom önállóan gondolkodó polgáira van szükség.

- Reményeim szerint a nyolcvanas évektől figyelemmel kísért magyar médiatörténet újabb fejezete erről szól majd...

Irodalomjegyzék:

- Aczél Endre: Amit megírhatok, Alexandra Kiadó, Pécs, 2009.
- Aczél Endre: Acélsodrony, Park Kiadó, Budapest, 2010.
- Alkotmányellenes a választási regisztráció
<http://www.origo.hu/itthon/20130104-az-alkotmanybirosag-dontese-a-valasztasi-feliratkozasrol.html> (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)
- Antall József levele Hankiss Elemérnek, 1992.03.04. Telehír, 1992. augusztus, Különszám, Levélhullás
- Antall József levele Hankiss Elemérnek, 1992.03.08. Telehír, 1992. augusztus, Különszám, Levélhullás
- Antall József levele Hankiss Elemérhez, 1992.03.12. Telehír, 1992. augusztus, Különszám, Levélhullás
- A Fidesz korigálta engedékenységet: mégis csipőből lőhetnek a sajtóra, 2010.12.20.
http://nol.hu/belfold/a_fidesz_korigalta_engedekenyseget_megis_csipobol_lohetnek_a_sajtora (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)
- A Freedom House Orbánról: arrogancia és más semmi, 2011.01.04.
http://nol.hu/kulfold/a_freedom_house_orbanrol_arrogancia_es_mas_semmi (Utolsó letöltés: 2013.06.22.)
- „A gyűlöletkampány része volt a médiatörvény miatti cirkusz”, 2013.01.29. (Forrás: MTI)
<http://www.klubradio.hu/cikk.php?id=16&cid=152340> (Utolsó letöltés: 2013.06.23.)
- A Hír Tv közvetítése 2006. szeptember 17-18-án a Magyar Televízió székháza elleni ostromról (Saját dokumentum)
- A Klubrádió miatt ostromozzák Magyarországot, 2012.08.22. (Utolsó letöltés: 2013.06.22.)
http://kitekinto.hu/bem-rakpart/2012/08/22/a_klubradio_miatt_ostorozzak_magyarorszagot/
- A közmédia miért nem adta élőben Orbán EP-beszédét?, 2012.01.19.
http://nol.hu/belfold/a_kozmedia_miert_nem_adta_eloben_orban_ep-beszedet (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)
- A közmédiában zajló elbocsátásról ír a Süddeutsche Zeitung, 2011.07.12. (Forrás: MTI)
http://nol.hu/kulfold/a_kozmediaban_zajlo_elbocsatasokrol_ir_a_suddeutsche_zeitung (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)
- A Lomnici-riport készítője kitalált, 2012.01.24. (Utolsó letöltés: 2013.06.19.)
http://index.hu/kultur/media/2012/01/24/a_lomnici-riport_keszitoje_kitalalt/ Az alaptörvény nem játék: Megfenyegette Magyarországot Viviane Reding
http://hvg.hu/vilag/20130314_Unios_forrasok_zarolasaval_fenyegette_meg (Utolsó letöltés: 2013. május 29.)
- A média a hatalom játékszere, 2010.11.23. (Forrás: MTI)
http://nol.hu/belfold/a_media_a_hatalom_jatekszere (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)
- A médiaszabályozással kapcsolatos tévhitet is eloszlatják, 2011.01.04. (Forrás: MTI)
http://mno.hu/belfold/a_mediaszabalyozassal_kapcsolatos_tevhiteket_is_elosztatjak-161216 (Utolsó letöltés: 2013.06.21.)
- A médiát féltő szocialisták előbb inkább gondolkodjanak, 2010.11.30.
http://os.mti.hu/hirek/65446/a_mediat_felto_szocialistak_elobb_inkabb_gondolkodjanak (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)
- „A nap Pinocchioja: Orbán Viktor”, 2010.12.22. (Forrás: MTI)
http://nol.hu/kulfold/a_nap_pinocchioja_orban_viktor (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)
- A sajtószabadság szent érték, 2011.01.06.
http://nol.hu/belfold/20110106-a_sajtoszabadsag_szent_ertek (Utolsó letöltés: 2013.06.21.)
- Az alkotmány módosítása, 2010.07.06. (Utolsó letöltés: 2013. május 29.)

http://www.mtvka.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=413:az-alkotmany-2010-julius-6-i-modositasa&catid=8:kozlemenyek&Itemid=7

Az Alkotmánybíróság határozatai, 2011.december

http://www.mkab.hu/letoltesek/abk_2011_12.pdf (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)

Az EBESZ alapelveinek sem felel meg a magyar médiatörvény, 2010.12.22. (Forrás: MTI)

http://nol.hu/belfold/az_ebesz_alapelveinek_sem_felel_meg_a_magyar_mediatorveny (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)

Az EP elnöke aggódik a magyar alaptörvény tervezett módosítása miatt (Forrás: MTI)

http://www.hirado.hu/Hirek/2013/03/09/10/Az_EP_elnok_e_aggodik_a_magyar_alaptorveny_tervezett.aspx (Utolsó letöltés: 2013. május 29.)

Az Európa Tanács átíratná a médiatörvényt, 2012.04.27.

http://nol.hu/kulfold/20120427-tobbparti_tamogatas_kell (Utolsó letöltés: 2013.06.23.)

Az MDF és az SZDSZ 1990. április 29-i pártközi megállapodása, Magyarország politikai évkönyve, 1991. Budapest.

Az MSZMP Politikai Bizottsága 1963. november 12-i ülésének jegyzőkönyve, Országos Levéltár

Az MTVA - Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap menedzsmentje

<http://www.mtva.hu/hu/kozerdeku-adatok/menedzsment> (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)

Áder János: Elnöki nyilatkozat az Alaptörvény negyedik módosításáról, 2013.03.13.

http://keh.hu/elnoke_nyilatkozatok/1727

[Elnöki nyilatkozat az Alaptörvény negyedik módosításáról](http://keh.hu/elnoke_nyilatkozatok/1727) (Utolsó letöltés: 2013.06.15.)

Átírta a Kossuth Rádió Zwack Péter életrajzát, 2012.08.21. (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)

http://magyarinfo.blog.hu/2012/08/21/atirta_a_kossuth_radio_zwack_peter_eletrajzat

Bajomi-Lázár Péter: A magyarországi médiaháború, Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2001.

Bajomi-Lázár Péter – Vaclav Stetka – Sükösd Miklós: Közzolgálati televíziózás az Európai Unióban, Médiakutató, 2010. tél.)

Balácsi Tibor, Telehír, 1992. augusztus, Különszám

Baloldali győzelem: elítélték Magyarországot, 2012.03.16. (Forrás: MTI)

<http://mno.hu/eu/elitelik-magyarorszagot-elo-kozvetites-a-hir-tv-ben-1052265> (Utolsó letöltés: 2013.06.22.)

Balsai István: nem elvenni akarunk, hanem adni (Forrás: MTI)

http://hvg.hu/gazdasag/20110517_nyugdij_balsai_rendvedelmi/print (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)

Barátok közt az MTV-n, 2012.09.17.

<http://www.nepszava.hu/articles/article.php?id=582574#null> (Utolsó letöltés: 2013.06.19.)

Bárdos András: Mit szól hozzánk? Képzőművészeti Kiadó, Budapest, 2002.

Bednár Imre: Udvarias fiúk vagyunk – gyorsfénykép a Fidesz kommunikációs gépezetéről, Népszabadság, 2009.12.05.

Bednár Imre - Nyusztay Máté: A közmédia fekete napja, 2010.10.14.

http://nol.hu/belfold/20101214-fekete_hetfo_a_kozmediaban (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)

Bednár Imre - Nyusztay Máté: Kirúgasok az MTV-nél: leépítés vagy tisztogatás?

2011.07.08.

http://nol.hu/belfold/megkezdodtek_a_kirugasok_az_mtv-nel_is (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)

Bednár Imre: „Az elmúlt másfél évtized legdurvább jogsértése” 2011.12.13.

http://nol.hu/belfold/20111213-parlamenti_kitakaras (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)

- Bednárík Imre: Az MTI vezére a „selejt bosszújának” tartja az operaházi riportot, 2012.02.16.
http://nol.hu/belfold/20120216-belenessy_csaba_nem_akarta_folrobbantani_a_hiradot
 (Utolsó letöltés: 2013.06.19.)
- Bednárík Imre – Nyusztay Máté: Ne legyen csendben, hadd kérjem meg, 2010.12.29.
http://nol.hu/belfold/20101229- ne_ legyen_ csendben_ hadd_ kerjem_ meg (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)
- Bednárík Imre-Blahó Miklós: Nem lesz rendkívüli ülés a médiatörvényről
http://nol.hu/lap/mo/20110113-nem_ lesz_ rendkivuli_ ules_ a_ mediatorvenyrol (Utolsó letöltés: 2013.06.21.)
- Bednárík Imre: Szalai: Nem fogjuk korlátozni a szólás szabadságát, 2011.01.11.
http://nol.hu/belfold/szalai_ nem_ fogjuk_ korlatozni_ a_ szolas_ szabadsagat (Utolsó letöltés: 2013.06.21.)
- Bednárík Imre – Csuha Ildikó: Orbán becűszű szerelést mutatott be Barroso kivédésére?, 2011.01.07. (Utolsó letöltés: 2013.06.21.)
http://nol.hu/belfold/20110107-orban_ kesz_ valtoztatni_ a_ mediatorvenyen
- Bednárík Imre: Médiatörvény: A kormány állításai és a valóság pontokba szedve, 2011.01.06.
http://nol.hu/belfold/20110106a_ mediatorveny_ hanyos_ forditasat_ kuldde_ a_ kormány_ brussz_ elbe_ (Utolsó letöltés: 2013.06.21.)
- Bednárík Imre - Blahó Miklós: Brűsselben a magyar médiajavaslatok, 2011.02.11.
http://nol.hu/belfold/20110211-brusszelben_ a_ mediajavaslatok (Utolsó letöltés: 2013.06.21.)
- Bednárík Imre - Csuha Ildikó: Lényegi változtatás a médiatörvényen, 2011.02.17.
http://nol.hu/belfold/20110217-lenyegi_ valtoztatás_ a_ mediatorvenyen (Utolsó letöltés: 2013.06.21.)
- Bednárík Imre - Csuha Ildikó: Médiatörvény: a kormány tovább nem enged, 2011.02.08.
http://nol.hu/belfold/20110218-a_ kormány_ tovabb_ nem_ enged (Utolsó letöltés: 2013.06.21.)
- Bencsik Gábor: A tulajdon a legkeményebb ellenfél, Népszabadság, 1996.06.20.
- Beszedics Otília: Sajtó és médiatörténeti kronológia 1979-2004 In. Magyar médiatörténet a késű Kádár-kortól az ezredfordulóig, szerk. Bajomi-Lázár Péter, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2005.
- Bírűsági határozat, Saját dokumentum
- Blahó Miklós: El a kezekkel a médiától, 2011.02.10.
http://nol.hu/belfold/20110210-el_ a_ kezekkel_ a_ mediator (Utolsó letöltés: 2013.06.21.)
- Blaskó Péter nyilatkozata a Magyar Nemzetben, 2008.03.14.
<http://www.mno.hu/portal/548783> (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)
- Clinton szóba hozta a médiatörvényt, Orbán bűszű hallgatott, 2011.06.30. (Forrás: MTI)
http://www.nol.hu/kulfold/tom_ lantos_ intezet (Utolsó letöltés: 2013.06.22.)
- Bodacz Balázs: Médiatörvény: korlátozás nélkül, 2011.01.21. (Utolsó letöltés: 2013.06.21.)
http://mno.hu/migr_ 1834/mediatorveny_ korlatozas_ nelkul-158903
- Boross Péter, Az Országgyűlés tavaszi ülésszakának 9. ülésnapja, 1994.03.07. Folyosó (A Rádiós Kamara körűli lap) Emlékkönyv, 1994. I-II. szám
- Dr. Brűdy Péter: Három beszámoló, Beszélű (24.) 1988.
- Bűncelekményre ösztűnűt Clinton, 2012.02.24. (Utolsó letöltés: 2013.06.22.)
<http://mno.hu/belfold/clintonne-bunbeesese-a-klubradioert-1054515>
[Bucsy Levente](http://www.bucsy-levente.com), Tompos Ádám, Gabay Balázs: Ismét Magyarországot támadják az EP-ben – percrűl percre, 2012.01.18.
<http://mno.hu/eu/orban-konnyu-es-gyors-megallapodasra-szamit-percrol-percre-az-ep-bol-1044446> (Utolsó letöltés: 2013.06.22.)
- Cohn-Bendit és a Hírcentrum: trűkk, csűszűtatás vagy hamisítás? 2011.04.08.

http://nol.hu/archivum/cohn-bendit_es_a_hircentrum_maguktol_trukkoznek (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)

Csalódást keltő a médiaszabályozás, 2012.06.05. (Utolsó letöltés: 2013.06.23.)

http://www.figyelo.hu/cikk_print.php?cid=1169_csalodast_kelto_a_mediaszabalyozas

Csermely Péter: A megújulás éve jön, interjú Orbán Viktorral

http://mno.hu/belfold/a_megujulas_eve_jon_a_teljes_interju-205849 (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)

Csider István Zoltán: Új arcok, régi tévé, 2011.09.28. (Utolsó letöltés: 2012.12.01.)

http://nol.hu/lap/allaspont/20110928-uj_arcok__regi_teve Új arcok, régi tévé

Csider István Zoltán: Innen kívánok Szalai Annamáriának békés ünnepeket, 2010.12.26.

http://nol.hu/kult/20101224-42_masodperc (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)

Csuhaj Ildikó: Kormánypárti vélemény: 'Végre van miniszterelnöke Magyarországnak', 2011.01.21. (Utolsó letöltés: 2013.06.21.)

http://nol.hu/belfold/20110121- vegre_van_miniszterelnoke_magyarorszagnak

Csurka István: Néhány gondolat a rendszerváltozás két esztendeje és az MDF új programja kapcsán, Magyar Fórum, 1992.08.20.

Csurka István, Telehír, 1992. augusztus, Különszám

Csurka István, Az Országgyűlés tavaszi ülészakának 9. ülésnapja, 1994.03.07. Folyosó (A Rádiós Kamara körüli lap) Emlékkönyv, 1994. I-II. szám

Csúsztatott az Orbán-kormány: nem csak technikaiak az EU kifogásai, 2011.01.25.

http://nol.hu/belfold/csusztatott_az_orban-kormany_nemcsak_techikaiak_az_eu_kifogasai (Utolsó letöltés: 2013.06.21.)

dajestomi

<http://yamm.hu/dajestomi/96254891823071232-ki-a-fasz-az> Utolsó letöltés: 2013.06.22.)

Debreczeni József: Nyílt levél Csurka Istvánnak, Népszabadság, 1992.08.27.

Deutsch Tamás, Az Országgyűlés tavaszi ülészakának 9. ülésnapja, 1994.03.07. Folyosó (A Rádiós Kamara körüli lap) Emlékkönyv, 1994. I-II. szám

Dési András: Orbán nem akar szkanderozni, az EP-ben viszont beolvasnak neki, 2011.01.19.

http://nol.hu/kulfold/mediavita_az_ep-ben (Utolsó letöltés: 2013.06.21.)

Economist: Obersovszky mélyre hajolt Schmitt előtt, 2012.04.01.

http://nol.hu/belfold/economist_obersovszky_melyre_hajolt (Utolsó letöltés: 2013.06.19.)

Egy sor törvény miatt kritizálja Magyarországot az AI éves jelentése, 2012.05.24.

<http://www.origo.hu/itthon/20120524-egy-sor-torveny-miatt-kritizalja-magyarorszagot-az-amnesty-international-eves.html#> (Utolsó letöltés: 2013.06.22.)

Elek István, Telehír, 1992. augusztus, Különszám

Elek István: Televízió-sajtó-politika, Magyarország politikai évkönyve 1999. In: Debreczeni József: Orbán Viktor, Osiris Kiadó, Budapest, 2002.

Eleni Tsakopoulos Kounalakis nagykövet sajtóközleménye az Orbán miniszterelnökkel történt találkozásiról, 2011.10.18. (Utolsó letöltés: 2013.06.22.)

http://hungarian.hungary.usembassy.gov/kounalakis_10182011.html

Elégedett az Európa Tanács az igazságszolgáltatási és a médiarendszerrel, 2013.01.29.

<http://bruxinfo.hu/cikk/20130129-atalakul-a-mediatanacs.html> (Utolsó letöltés: 2013.06.23.)

Elítélte a Freedom House a médiatörvény tervezetét, 2010.12.14. (Forrás: MTI)

http://nol.hu/kulfold/elitelte_a_freedom_house_a_magyar_mediatorveny_tervezetet (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)

Eörsi László: A kaposvári Marat/Sade és a kultúrpolitika, Színház, 2010/09.

Etikai Bizottság: a Schmitt-interjú sérti az újságírói etika szabályait, 2012.04.05.

- <http://muosz.hu/cikk.php?page=bizottsagok&id=3580&fo=8&iid=5> (Utolsó letöltés: 2013.06.19.)
 EU: Nem fogunk hezitálni (Forrás: MTI)
http://hvg.hu/vilag/20130311_orban_eu (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)
 Európa Tanács: Halasszák el az alaptörvény-módosítást (Forrás: MTI)
http://hvg.hu/itthon/20130306_Europa_Tanacs_halasszak_el_az_alaptorveny (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)
 Európa Tanács: korlátozott a magyar sajtószabadság, 2013.01.25. (Forrás: MTI)
<http://gepnarancs.hu/2013/01/europa-tanacs-korlatozott-a-magyar-sajtoszabadsag/> (Utolsó letöltés: 2013.06.23.)
- Farkas Zoltán: Az Antall-kormány „sikerágazata”: a médiapolitika, In. Kormány a mérlegen 1990-1994, Budapest, Korridor Kötetek, 1994.
 Farkas Zoltán: Hadijelentés, Mozgó Világ, 1990. 7. szám, In: Bajomi-Lázár Péter: Médiapolitika – Magyar médiatörténet, Akadémiai Kiadó, 2005.
 FH: Magyarország már csak részben szabad, 2012.05.01.
http://nol.hu/kulfold/freedom_house_magyarország_marcsak_részben_szabad (Utolsó letöltés: 2013.06.22.)
 Fidesz-harcosokról ír a konzervatív The Times, 2010.12.10. (Forrás: MTI)
http://nol.hu/belfold/fidesz-harcosokrol_ir_a_konzervativ_the_times (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)
 Folyosó (A Rádiós Kamara körüli lap) Emlékkönyv, 1994. I-II. szám
 Fordulat és reform, Medvetánc melléklet, 1987/2.
 Friderikusz: Eddig, interjúkötet, Alexandra Kiadó, 2008.
- Gálik Mihály-Halmi Gábor-Hirschler Richárd-Lázár Guy: A nyilvánosság rendszerváltása, Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 1998.
 Gálik Mihály A médiapolitika átalakulása, a médiaszabályozás változásai In. Gálik Mihály – Polyák Gábor Médiaszabályozás KJK – KERSZÖV 2005.
 Gój motoros a Petőfi új főszerkesztője, 2010.12.15.
http://nol.hu/belfold/goj_motoros_a_petofi_foszerkesztoje (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)
 Grósz Károly: Egy párt kell
<http://www.youtube.com/watch?v=fA8P7fW1DR0> (Utolsó letöltés: 2013. május 29.)
 Grósz Károly: Nagy Imre nem volt bűnös
<http://www.youtube.com/watch?v=U497EGixIwI&feature=related> (Utolsó letöltés: 2013. május 29.)
- Gyurcsány-blog, <http://www-958.ibm.com/software/data/cognos/manyeyes/datasets/flets-written/versions/1.txt> (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)
 Gyurcsány Ferenc beszéde 2006. május 26-án az MSZP balatonőszödi frakcióhétféjén (Saját dokumentum)
 Gyurcsány az alkotmányozás bojkottjára szólítja az ellenzéki pártokat (Forrás: MTI)
http://hvg.hu/itthon/20110111_gyurcsany_alkotmany_bojkott_felszolitas/print (Utolsó letöltés: 2013. május 29.)
 Gyuricza Péter: Magyarország holnap, Magyar Könyvklub, 2001.
 Gyuricza Péter, Mórítz Rita, Szalay Antal: Kossuth-, állami és Széchenyi-díjasok 1948-2008, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2008. Budapest
 Gyuricza Péter: Van választás, Magánkiadás, 2002.

- Hankiss Elemér levele Antall József miniszterelnökhöz, 1992.03.04. Telehír, 1992. augusztus, Különszám, Levélhullás
- Hankiss Elemér levele az MTV dolgozóinak, 1992.03.03. Telehír, 1993. december
- Hankiss Elemér 3. számú elnöki körlevele, 1992.03.05. Telehír, 1993. december
- Hankiss Elemér, 7/1992. számú elnöki utasítás a Magyar Televízió elnökének helyettesítéséről, Telehír, 1993. december
- Hankiss, Telehír, 1992. augusztus, Különszám
- Hankiss Elemér levele Antall Józsefnek, 1992.03.31. Telehír, 1992. augusztus, Különszám, Levélhullás
- Hankiss Elemér: Médiumháború, Magyar Hírlap, 1993.10.27.
- Haraszi Miklós: A II. médiaháború, In: Csermely Ákos és mások (szerk.): A média jövője, Budapest, 1999. Média Hungária
- Háború: Orbán kedvenc törvényét kaszálta el az AB, (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)
http://hirszerzo.hu/hirek/2011/5/6/20110506_alkotmanybirosag_98_szazalekos_kulonado
- Hillary Clinton levele Orbán Viktornak – itt a teljes szöveg, 2011.12.30.
http://nol.hu/kulfold/hillary_clinton_levele_orban_viktornak_-_itt_a_teljes_szoveg (Utolsó letöltés: 2013.06.22.)
- Hodosán Róza: Szamizdat történetek, Noran Kiadó, Budapest, 2004.
- HRW: Vizsgálják felül a magyar NATO-tagságot, 2012.01.06.
<http://www.origo.hu/itthon/20120106-a-hrw-a-magyar-kormany-viztatott-intezkedeseirol.html> (Utolsó letöltés: 2013.06.22.)
- Hugh Grant félti a magyar médiát, 2012.06.28. (Utolsó letöltés: 2013.06.23.)
http://media.mandiner.hu/cikk/20120628_hugh_grant_felti_a_magyar_mediat
- Hugh Grantet is kioktatná a kormány, 2012.07.08. (Utolsó letöltés: 2013.06.23.)
http://nol.hu/belfold/mediatorveny_hugh_grantet_is_kioktatna_a_kormany
- Ismét a médiacsomag módosítását sürgeti az EBESZ, 2010.09.07. (Forrás: MTI)
<http://www.emasa.hu/cikk.php?id=7329> (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)
- Itt van a kormány válasza az Európai Bizottságnak, 2011.01.31. (Forrás: MTI)
http://nol.hu/belfold/itt_van_a_kormany_valasza_az_europai_bizottsagnak (Utolsó letöltés: 2013.06.21.)
- Így lesz Magyarországból Orbán-birodalom, 2011.07.17. (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)
http://nol.hu/belfold/igy_lesz_magyarorszagbol_orban-birodalom
- Jelentés egy jelentésről, 2012.04.28.
http://mediatanacs.blog.hu/2012/04/28/jelentes_egy_jelentesrol (Utolsó letöltés: 2013.06.23.)
- Juhász Gábor: Az országos minőségi napilapok piaca 1990-2002, Médiakutató, 2003. tavasz
- Kazahsztánról mintázták a magyar médiacsomagot?, 2010.09.12. (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)
http://nol.hu/belfold/kazahsztanrol_mintaztak_a_magyar_mediacsomagot
- Kádár János: Egpártrendszer van, és az is marad
<http://www.youtube.com/watch?v=kwevIvPBoSQ&feature=related> (Utolsó letöltés: 2013. május 29.)
- Kádár János: Magyarországon nincs válság
http://www.youtube.com/watch?v=r_Vy-nosyRQ&feature=related (Utolsó letöltés: 2013. május 29.)
- Kádár János: Nagy Imre rehabilitálásáról http://www.youtube.com/watch?v=tZ_4-58peco (Utolsó letöltés: 2013. május 29.)
- Kádár utolsó beszéde <http://www.youtube.com/watch?v=DvGyQESpHDQ> (Utolsó letöltés: 2013. május 29.)

- Keresik a hunyót: közröhejt szolgáltatott a televízió Lomnici kitakarásával, 2011.12.07.
http://nol.hu/belfold/hamisitasi_botrany_retustol_etusig (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)
- Kéri László: Politikusportrék - Orbán Viktor, Századvég Kiadó, Budapest, 1994.
- Kéri László: Hatalmi kísérletek, Helikon Kiadó, 2000.
- Kéri László: A rendszerváltás krónikája, Kossuth Kiadó/Népszabadság, 2010.
- Kész az Alkotmánybírósághoz fordulni a Népszabadság, 2010.12.02.
http://nol.hu/lap/mo/20101202-kesz_az_alkotmanybirosaghoz_fordulni_a_nepszabadsag
 (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)
- Kiemelkedő nézettség a Hír Tv-n, 2006.09.27. (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)
<http://mno.hu/migr/kiemelkedo-nezettseget-mert-az-agb-a-hir-tvn-az-elmult-heten-498098>
- Kirúgták Az Este volt főszerkesztőjét, 2011.07.06.
http://nol.hu/belfold/kirugtak_az_este_volt_foszerkesztojet (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)
- Koltay András: Az Alkotmány új 61. §-a - A vélemény- és a sajtószabadság új ruhában, Közjogi Szemle, 2010/3.
- Koltay András: A médialkotmányról, Közjogi Szemle 2010/4.
[Koltay András: Válasz Polyák Gábor nyílt levelére](http://www.jogiforum.hu/mediajog/archiv/blog/12), 2010.12.22.
<http://www.jogiforum.hu/mediajog/archiv/blog/12> (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)
- Kornis Mihály: A Kádár beszéd
http://www.kornismihaly.hu/a_kadar_beszed.pdf (Utolsó letöltés: 2013. május 29.)
- Kovács Áron: „Finanszírozható a fantázia szárnyalása” - interjú Fazekas Csabával, az MTVA vezérigazgatójával, 2011.01.10.
<http://www.origo.hu/print/itthon/20110109-interju-fazekas-csaba-mediaszolgalatamogato-es-vagyonkezo-alap-vezerigazgato.html> (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)
- Kónya Imre: „Tudjuk, merjük, tesszük” Objektív sajtó – egy év múlva, Magyar Hírlap, 1990.10.10.
- Kónya Imre: Az igazat és csakis az igazat, Magyar Hírlap, 1991.09.09. In. Magyar médiatörténet, Monori Áron: Médiaháborúk
- Kövér: Politikai döntést hozott az AB (Utolsó letöltés: 2013. május 29.)
http://index.hu/belfold/2013/01/08/kover_politikai_dontest_hozott_az_ab/
- Kövért nem fogadja a bajor parlament elnöke (Forrás: Heti Válasz online)
<http://www.hir24.hu/kulfold/2013/03/12/kovert-nem-fogadja-a-bajor-parlament-elnoke/?fb>
 (Utolsó letöltés: 2013. május 29.)
- Kroes a médiatörvényről: „elégé kinos”, amit a kormány csinál, 2012.06.07.
http://hvg.hu/itthon/20120607_kroes_interju_mediatv/print (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)
- Kroes még elégedett a médiatörvénnyel, 2013.01.21. (Utolsó letöltés: 2013.06.23.)
<http://bruxinfo.hu/cikk/20130121-kroes-meg-mindig-elegedetlen-a-mediatorvennyel.html>
- Kronológia, Magyar médiahelyzet, Századvég Kiadó, 2005.
- Kulin Ferenc, Telehír, 1992. augusztus, Különszám
- Kumin Ferenc, [Magyar Hírlap](http://www.hir24.hu), 2006.02.13.
- Lampé Ágnes: XXL-es feladat, Interjú Fazekas Csabával
<http://m.168ora.hu/itthon/fazekas-csaba-szalai-annamaria-teve-mediatanacs-mediahatosag-simicska-68026.html> (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)
- Lampé Ágnes: Következik a híradó, kapcsoljuk az MTI-t: Belénessy Csaba a köz új szolgáltatóról, 2010.12.13. (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)
<http://www.168ora.hu/itthon/kovetkezik-a-hirado-kapcsoljuk-az-mti-t-66216.html> Lázár Guy:
- Sajtó és hatalom, Népszabadság, 1992. május 28.
- Leépítést ígér a közmédia új tulajdonosa, 2011.04.13. (Forrás: MTI)
http://nol.hu/belfold/lenyeges_letszamcsokkentest_iger_a_kozmedia_uj_tulajdonosa (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)

- Magyar címlappal jelent meg a Wyborcza, figyelmeztetik Orbánt, 2010.12.22. (Forrás: MTI) http://nol.hu/kulfold/jaroslav_kaczynski_sorsa_var_orbanra (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)
- Magyar Narancs: Washington szerint Szijjártó hazudik, 2011.11.10. http://nol.hu/belfold/magyar_narancs_washington_szerint_szijjarto_hazudik (Utolsó letöltés: 2013.06.22.)
- Magyar Péter: Civilek a demokráciáért vagy kommunista összeesküvés: 10 éve alakult meg a Demokratikus Charta, 2001.09.28. <http://origo.hu/itthon/20010928civilek.html> (Utolsó letöltés: 2013.07.16.)
- Magyarország az út végére érkezett, 2012.06.12. http://nol.hu/kulfold/magyarorszag_az_ut_vegere_erkezett (Utolsó letöltés: 2013.06.22.)
- Magyarország a Velencei Bizottság véleményét nem tudja elfogadni http://szajerjosef.blog.hu/2011/06/17/magyarorszag_a_velencei_bizottsag_velemenyet_nem_tudja_elfogadni (Utolsó letöltés: 2013.07.16.)
- Magyarország miatt aggódik az EU-biztos - nyugati sajtókörcs, 2012.09.02. <http://www.klubradio.hu/cikk.php?id=16&cid=145995> (Utolsó letöltés: 2013.06.23.)
- Magyarországi tiltakozások 2006 őszén http://hu.wikipedia.org/wiki/Magyarorsz%C3%A1gi_tiltakoz%C3%A1sok_2006_%C5%91sz%C3%A9n (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)
- Marinovich Endre: 1315 nap – Antall József naplója, Éghajlat Kiadó, Budapest, 2003.
- Martonyi János szerint nem fenyegeti veszély a közszolgálati médiát, 2010.09.17. (Forrás: MTI) http://index.hu/kultur/media/2010/09/07/martonyi_szerint_nem_fenyegeti_veszely_a_kozszolgalti_mediat/ (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)
- Matalin Dóra: A nyilvánosság ma már nem szorítható ennyire vissza, 2010.12.21. http://nol.hu/belfold/20101221-a_nyilvánosság_ma_már_nem_szorítható_ennyire_vissza (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)
- Mága Zoltán az új közmédia új arca, Medveczky fivére is a tévénél, 2011.09.13. http://hvg.hu/itthon/20110913_maga_kozmedia_medveczky (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)
- Megalakult a sajtószabadságot vizsgáló munkacsoport, 2011.10.11. <http://bruxinfo.hu/cikk/20111011-megalakult-a-sajtószabadságot-vizsgáló-munkacsoport.html> (Utolsó letöltés: 2013.06.23.)
- Megalapozatlan és elfogult a Freedom House jelentése, 2012.05.01. (Forrás: MTI) <http://www.kormany.hu/hu/kozgazgatasi-es-igazsagugyi-miniszterium/tarsadalmi-kapcsolatokert-felelos-allamtitkarsag/hirek/megalapozatlan-es-elfogult-a-freedom-house-jelentese> (Utolsó letöltés: 2013.06.22.)
- Megszavazta a parlament: megszüntethető a kordedvezményes nyugdíj (Forrás: MTI) http://hvg.hu/itthon/20110606_nyugdij_korhatar_atalakitas/print (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)
- Merkel megmondta a magáét Ádernek (Forrás: MTI) (Utolsó letöltés: 2013. május 29.) http://hvg.hu/vilag/20130312_Merkel_megmondta_a_magaet_Adernek#utm_source=hirkereso&utm_medium=listing&utm_campaign=hirkereso_2013_3_12
- Merkel is figyelmezteti Magyarországot, 2010.12.22. (Forrás: MTI) http://nol.hu/kulfold/merkel_is_figyelmezteti_magyarorszagot (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)
- Mécs Imrét igazoltatják a rendőrök 1988. október 23. http://www.youtube.com/watch?v=R6_oBPpUkrg (Utolsó letöltés: 2013. május 29.)
- Médiaalkotmány: a zsarnokság ellen, az újságírók öröme, 2010.07.21. http://m.hvg.hu/app/itthon/20100721_medialkotmany (Utolsó letöltés: 2013. május 29.)
- Médiahatóság: a médiatörvény nem korlátozza a műsorszerkesztést, 2012.01.19. (Forrás: MTI) http://nol.hu/belfold/mediahatóság_a_mediatorvény_nem_korlátozza_a_műsorszerkesztést (Utolsó letöltés: 2013.06.19.)

- Médiatörvény: az EP-ben a demokráciáért is aggódnak, 2011.02.03.
http://nol.hu/kulfold/mediatorveny_az_ep-ben_a_demokraciaert_is_aggodnak (Utolsó letöltés: 2013.06.21.)
- Médiatörvény: A kormány lesöpörte az EBESZ javaslatát, 2011.03.08.
http://nol.hu/kulfold/mediatorveny_a_kormany_lesoporte_az_ebesz_javaslatait (Utolsó letöltés: 2013.06.21.)
- Médiatörvény: ezt kérdezte a kormány az Alkotmánybíróságtól, 2012.03.23.
http://hvg.hu/itthon/20120323_ab_kormany_inditvany (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)
- Mihancsik Zsófia beszélget Hankiss Elemérral, Azóta sem sikerült, Beszélő, 2000. február
 Mit várunk a médiaszabályozástól? A Mérték Médiaelemző Műhely vitairata, 2014.01.09.
<http://www.jogiforum.hu/hirek/3104> (Utolsó letöltés: 2014.01.27.)
- Monori Áron: Médiaháborúk, In: Magyar médiatörténet, Akadémiai Kiadó, 2005.
- Mozgóképes történelem – Rendszerváltás Magyarországon és Kelet-Európában 1988-1990.
 DVD, Szerkesztő-rendező: Elbert Márta
- Muhari Judit: Kormányzati hátszéllel megy a szórakoztatás, 2012.02.20.
<http://www.nepszava.hu/articles/article.php?id=522713> (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)
- MÚOSZ: jelentős módosításra szorul a „médiaalkotmány”, 2010.09.01.
<http://muosz.hu/cikk.php?page=elnokseg&id=2586&fo=5&iid=0> (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)
- Nagy Imre és társai nem követtek el bűncselekményt
<http://rendszervaltast.mti.hu/Pages/News.aspx?se=1&wo=&sd=19890706&ed=19890706&sp=160&ni=170515&ty=1> (Utolsó letöltés: 2013. május 29.)
- Nahlik Gábor, Alelnöki utasítás, 1992.03.02. Telehír, 1993. december 1/1992.
- Negyedik alaptörvény-módosítás: Nyílt levél a kormánypárti képviselőknek
<http://ekint.org/ekint/ekint.news.page?nodeid=575> (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)
- Neelie Kroes: további változtatások kellenek a médiatörvényben, 2012.11.27. (Forrás: MTI)
http://hvg.hu/itthon/20121127_Neelie_Kroes_tovabbi_valtoztatasok_kellen/print (Utolsó letöltés: 2013.06.23.)
- Nem aggódnak már annyira a magyar sajtószabadságért, 2013.01.29. (Forrás: MTI)
<http://www.hir24.hu/belfold/2013/01/29/nem-aggodnak-mar-annyira-a-magyar-sajtoszabadsagert/~fokusz> (Utolsó letöltés: 2013.06.23.)
- Nem figyel az EU, jön az alkotmányos bosszú
<http://www.origo.hu/itthon/20130302-scheppele-nem-figyel-az-eu-jon-az-alkotmanyos-bosszu.html?fb> (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)
- Nyilvános a Lomnici-ügy riporterének levele, 2012.01.30. (Forrás: MTI)
http://nol.hu/belfold/nyilvanos_a_lomnici-ugy_riporterenek_levele (Utolsó letöltés: 2013.06.19.)
- Nyusztay Máté: Milliókkal kártalanítják Kondort, 2005.08.04.
<http://www.nol.hu/archivum/archiv-372580> (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)
- Nyusztay Máté: Itt az 'emberközpontú médiahatóság?', 2010. 08.11.
http://nol.hu/belfold/itt_az_emberkozpontu_mediahatosag (Utolsó letöltés: 2013.06.16.)
- Nyusztay Máté: Szalai Annamária: Nem kell félni a változástól, 2010.08.16.
http://nol.hu/belfold/20100816-nem_kell_felni_a_valtozastol (Utolsó letöltés: 2013.06.16.)
- Nyusztay Máté: Ma leleplezik a hírhamisítókat?, 2011.12.09.
http://nol.hu/archivum/leleplezik_a_hirhamisitokat (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)
- Nyusztay Máté: Itt a médiaalkotmány-light, 2010.10.15.
http://nol.hu/belfold/20101015-itt_a_mediaalkotmany-light (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)
- Nyusztay Máté: Új médiarendszer: megágyazva, 2010.11.04.

http://nol.hu/belfold/20101104-uj_mediarendszer_megagyazva (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)
Nyusztay Máté: Lazulhat a szájkosár a sajtón, 2010.12.04.

http://nol.hu/belfold/20101204-valtozik_a_mediatorveny (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)
Nyusztay Máté: Átment a darálón a médiatörvény, 2010.12.22. (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)

http://nol.hu/lap/mo/20101222-atment_a_daralon_a_mediatorveny

Nyusztay Máté: Dunja Mijatovics: Nem elég kozmetikázni, 2011.09.07.

http://nol.hu/lap/mo/20110907-nem_eleg_kozmetikazni (Utolsó letöltés: 2013.06.22.)

Nyusztay Máté: SOS Hungary – szolidáris a magyar újságírókkal az európai ernyőszervezet, 2011.10.04.

http://nol.hu/belfold/sos_hungary_szolidaris_a_magyar_ujsgirokkal_az_europai_ernyoszervezet (Utolsó letöltés: 2013.06.22.)

Nyusztay Máté: Médiatörvény: örktutyák a viharban, 2011.11.16.

http://nol.hu/belfold/mediatorveny_orktutyak_a_tokeletes_viharban (Utolsó letöltés: 2013.06.22.)

Nyusztay Máté: Pénteken szavazhatnak a médiatörvény módosításáról, 2012.05.17.

http://nol.hu/belfold/penteken_szavazhatnak_a_mediatorveny-modositasarol (Utolsó letöltés: 2013.06.23.)

Ombudsmani jelentés, Alapvető jogokat sért az MTVA közmunka programja - 2013.03.25.

<http://www.jogiforum.hu/hirek/29282> (Utolsó letöltés: 2013.06.19.)

Operaház: az MTI és az MTVA vezetőjének felmentését kéri az MSZP, 2012.01.04.

http://nol.hu/belfold/operahaz_az_mti_es_az_mtv_a_vezetojenek_felmenteset_keri_az_mszp (Utolsó letöltés: 2013.06.19.)

„Orbán nekiment mindennek Magyarországon”, 2011.01.19. (Forrás: MTI)

http://nol.hu/kulfold/orban_nekiment_mindennek_magyarorszagon (Utolsó letöltés: 2013.06.21.)

Orbán ellenszélben is a médiatörvényt lobogtatja, 2011.01.16. (Forrás: MTI)

http://nol.hu/kulfold/orban_ellenszelben_is_a_mediatorvenyt_lobogatja (Utolsó letöltés: 2013.06.21.)

Orbán-portré a Timesban: a térség legkíméletlenebb politikai irányítója, 2011.01.01. (Forrás: MTI)

http://nol.hu/archivum/orban_portre_a_timesban_a_terseg_legkimeletlenebb_politikai_ira_nyitoja (Utolsó letöltés: 2013.06.21.)

Orbán Viktor, Parlamenti felszólalás, 1992. október 26.

Orbán Viktor, az Aréna vendége, InfoRádió, 2007. 06. 13.

Orbán Viktor: 20 év - Beszédok, írások, interjúk 1986-2006. Heti Válasz Kiadó, 2006.

Orbán Viktor beszéde a Szabadság téren, Nem akarunk többet, mint ami nekünk jár, Magyar Nemzet, 2002.09.02.

Orbán Viktor a Napi aktuális vendége, Echo Tv 2009.11.09.

Orbán: Óvatosan és arrogancia nélkül kell élni a kétharmaddal (Forrás: MTI)

http://hvg.hu/vilag/20100722_orban_viktor_berlin (Utolsó letöltés 2013. május 29.)

Orbán Viktor napirend előtti felszólalása - Az új alkotmány kivételesen erős alaptörvény lesz

<http://www.kormany.hu/hu/miniszterelnokseg/miniszterelnok/beszedek-publikaciok-interjuk/az-uj-alkotmany-kivetelesen-eros-alaptorveny-lesz> (Utolsó letöltés 2013. május 29.)

Orbán: Ha kell, erőből folytatjuk a rezsicsökkentést (Forrás: fidesz.hu)

<http://magyarhirlap.hu/orban-ha-kell-erobol-folytatjuk-a-rezsicsokkentest> (Utolsó letöltés 2013. május 29.)

Orbán Viktor beszéde az Európai Parlament plenáris ülésén, 2011.01.19.

<http://www.kormany.hu/hu/miniszterelnokseg/miniszterelnok/beszedekek-publikaciok-interjuk/orban-viktor-beszede-az-europai-parlament-plenaris-ulesen-2011-januar-19> (Utolsó letöltés: 2013.06.21.)

Orbán Viktor beszéde az Európai Parlament plenáris ülésén, 2011.01.19.

<http://www.kormany.hu/hu/miniszterelnokseg/miniszterelnok/beszedekek-publikaciok-interjuk/orban-viktor-beszede-az-europai-parlament-plenaris-ulesen-2011-januar-19> (Utolsó letöltés: 2013.06.21.)

Orbán megkapta az amerikai kritikát, 2011.10.18.

http://nol.hu/archivum/orban_talalkozott_az_amerikai_nagykovettel (Utolsó letöltés: 2013.06.22.)

Orbán megmagyarázza Clintonnak, 2012.02.26.

http://nol.hu/kulfold/orban_megmagyarazza_clintonnak (Utolsó letöltés: 2013.06.22.)

Orbán Viktor: Ez a nemzet a szabadságharcosok nemzete, 2012.02.06. (Forrás: MTI)

<http://www.kormany.hu/hu/miniszterelnokseg/miniszterelnok/beszedekek-publikaciok-interjuk/orban-viktor-ez-a-nemzet-a-szabadsagharcosok-nemzete> (Utolsó letöltés: 2013.06.22.)

Oroszi Babett: “Nagyon jó vagyok” – Kálmista Gábor és az állam pénze, 2013.03.07.

<http://atlatszo.hu/2013/03/07/nagyon-jo-vagyok-kalomista-gabor-es-az-allam-penze/> (Utolsó letöltés: 2013.06.19.)

Ónody Molnár Dóra – Rab László: Kinn a fejük a várkapun, 2011.07.16.

http://nol.hu/belfold/20110716-kinn_a_fejuk_a_varkapun (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)

Orbán: „bár csikorog a fogunk, de az ország így jár jobban”, 2013.06.14.

http://hvg.hu/itthon/20130614_Orban_kossuth_radio/print (Utolsó letöltés: 2013.06.15.)

Paczolai: Az AB nem politikai döntéseket hoz (Forrás: MTI) (Utolsó letöltés 2013. május 29.)

http://index.hu/belfold/2013/01/09/paczolay_az_ab_nem_politikai_donteseket_hoz/

Pallagi Ferenc: Terített betli, Intera Rt. Budapest, 1994.

Pálffy G. István: Tűnődés az MDF konzervatív médiapolitikájáról, Médiafüzetek, 2004/1. ENAMIKÉ

Pető Iván, Az Országgyűlés tavaszi ülészakának 9. ülésnapja, 1994.03.07. Folyosó (A Rádiós Kamara körüli lap) Emlékkönyv, 1994. I-II. szám

Pethő András: „Kevés kézben koncentrálódik a hatalom” - interjú a magyar kormányt bíráló amerikai államtitkárral, 2011.12.16.

<http://www.origo.hu/itthon/20111216-interju-thomas-melia-amerikai-allamtitkarral-a-magyar-kormany-intezkedeseirol.html> (Utolsó letöltés: 2013.06.22.)

Pécsi Zoltán titkosszolgálati Jelentése Galántai György kiállításáról, 1984. február 13.

Dr. Polyák Gábor: [Nyílt levél Koltay András](#)hoz, 2010. december 14.

<http://www.jogiforum.hu/mediajog/archiv/blog/11> (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)

Pozsgay Imre: 1989 Politikus-pálya a pártállamban és a rendszerváltásban, PÜSKI, Budapest, 1993.

Pócs Balázs: A média uralta az EU-elnökségi startot, 2011.01.08.

http://nol.hu/belfold/20110108-a_media_uralta_az_eu-elnoksegi_startot (Utolsó letöltés: 2013.06.21.)

Pörzse: felhőborító, hogy volt titkosügynökök dolgozhatnak a magyar média élén, 2011.03.04.

http://hvg.hu/itthon/20110304_media_porzse_sandor (Utolsó letöltés: 2013.06.18.) (Forrás: MTI)

Rab László: Az egész sajtó ellenünk dolgozik, interjú Csurka Istvánnal, Népszabadság, 1990.07.09.

Rab László: „Magyar származású” írónak nevezte Kertész Imrét a közíradó, 2012.10.12.

http://nol.hu/belfold/magyar_szarmazasu_ironak_nevezte_kerteszmret_a_kozhirado
(Utolsó letöltés: 2013.06.18.)

Rádai Eszter interjúja Győrffy Miklóssal, Martin Józseffel és Wisinger Istvánval a rendszerváltás médiájáról, Médiakutató, 2004/nyár

Rádai Eszter interjúja Hirschler Richárdal, Kulin Ferencsel és Pálffy G. Istvánval a rendszerváltás médiájáról, Médiakutató, 2004. tél

Reagálás az Európa Tanács főtitkárának állásfoglalására, 2013.01.29.

http://mszp.hu/hirek/reagalas_az_europa_tanacs_fotitkaranak_allasfoglalasara (Utolsó letöltés: 2013.06.23.)

Rényi Pál Dániel: [Túl a 300 milliárdon](#), 2012.12.13.

http://magyarnarancs.hu/archivum_reszletes/2012/50 (Utolsó letöltés: 2013.06.19.)

Révész Sándor: Antall József távolról, Sík Kiadó, 1995.

Rogán: Nem lesz most regisztráció (Utolsó letöltés: 2013. május 29.)

http://index.hu/belfold/2013/01/04/rogan_nem_lesz_most_regisztracio/

Sajtónyilatkozat az MTVA és az EFJ megbeszéléséről, 2011.10.04. (Forrás: MTI – OS)

http://os.mti.hu/hirek/70901/sajtonyilatkozat_az_mtv_a_es_az_efj_megbeszeleserol (Utolsó letöltés: 2013.06.22.)

Sajtószabadság-irányelvet javasolnak a Kroes által felkért szakértők, 2013.01.21.

<http://bruxinfo.hu/cikk/20130121-sajtoszabadsag-iranyelvet-javasol-a-freiberger-csoport.html>

(Utolsó letöltés: 2013.06.23.)

Semjén a médiatörvény elleni tiltakozásról: „a balliberális vonal futkos Európa-szerte”
2010.12.23.

http://hvg.hu/itthon/20101223_ma_reggel_semjen (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)

Simicska-cég győzött le Simicska-céget egy MTVA-s tenderen, 2012.09.03.

http://hvg.hu/itthon/20120903_simicska_tender_mtv_a (Utolsó letöltés: 2013.06.19.)

Sipos Balázs: Média és demokrácia Magyarországon, Napvilág Kiadó, Budapest, 2010.

Som Lajos (Professzor ügynök) <http://index.hu/karacsony/2004/szavazas/?main&day=1>
(Utolsó letöltés 2013. május 29.)

Sólyom László: A hatalommegosztás vége (Utolsó letöltés 2013. május 29.)

http://nol.hu/lap/forum/20130311-a_hatalommegosztas_vege

Spirk József-Szabó András: Az erő jegyében mondott le a Fidesz a regisztrációról

http://index.hu/belfold/2013/01/05/az_ero_jegyeben_mondott_le_fidesz_a_regisztracirol/

(Utolsó letöltés 2013. május 29.)

Spirk József: Kormányon megszüntetné az MTI-t a Fidesz, 2010.01.07.

http://index.hu/belfold/2010/01/07/kormanyon_megszunteti_az_mti-t_a_fidesz/ (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)

Stumpf András: Sólyom László az új alkotmányról (Utolsó letöltés 2013. május 29.)

<http://hetivalasz.hu/itthon/solyom-laszlo-az-uj-alkotmanyrol-37067/>

Sükösd Miklós: Médiaháború Magyarországon, 1990-1992. Mozgó Világ, 10. szám, 1992.

Szabados Krisztián, Egyre több az internetező politikus

http://2002-2010.nyitraizsolt.hu/s_szbl_060203.html (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)

Szabó László (politikus) Wikipédia, (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)

http://hu.wikipedia.org/wiki/Szab%C3%B3_L%C3%A1szl%C3%B3_%28politikus%29

Szalai az alkotmányban: A Fidesz-frakció támogatja a Rogán-javaslatot (Forrás: MTI)

http://hvg.hu/itthon/20101220_fidesz_frakcio_rogan (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)

Szalai: Újraszabjuk a médiavilágot, 2010.11.23. (Forrás: MTI)

http://nol.hu/archivum/szalai_ujraszabjuk_a_mediavilagot (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)

- Szájer József, Az Országgyűlés tavaszi ülészakájának 9. ülésnapja, 1994.03.07. Folyosó (A Rádiós Kamara körüli lap) Emlékkönyv, 1994. I-II. szám
- Szegő Péter: Ha Kocsis Mátén múlna, Borkai nem indulhatna ősszel
http://hvg.hu/itthon/20100714_kocsis_mate_borkai_zsolt_alkotmanymodosit/print (Utolsó letöltés: 2013. május 29.)
- Szegő Péter: Mégis hogy képzeli, a Fidesz be fogja ültetni a párt tagjait?
http://hvg.hu/itthon/20110524_alkotmanybirosag_alkotmanymodositas (Utolsó letöltés: 2013. május 29.)
- Szegvári Katalin: Egyenleg avagy egy politikai gyilkosság anatómiája, Pesti Szalon Könyvkiadó, Budapest, 1994.
- Személycserék az MTI-nél, 2010.12.23. (Forrás: MTI)
http://nol.hu/belfold/szemelycserek_az_mti-nel (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)
- Székely Iván: Elektronikus kampánylevél-archívum - a hálózatelemzés lehetőségei,
http://www.kampanyarchivum.hu/szekely_halozatelemzes.pdf (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)
- Széles körben üdvözlik az AB döntését (Utolsó letöltés: 2013. május 29.)
http://index.hu/belfold/2013/01/04/szeles_korben_udvozlik_az_ab_donteset/
- Szijjártó: „hülyeség” a közszolgálati média összevonása, 2010.01.08.
<http://www.vg.hu/kozelet/politika/szijasarto-hulyeseg-a-kozszolgalmati-media-osszevonasa-301810> (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)
- Szijjártó Amerikához vágta a kétharmadot, 2011.07.27. (Forrás: MTI)
http://nol.hu/kulfold/szijasarto_a_ketharmadhoz_menekult (Utolsó letöltés: 2013.06.22.)
- Szlovákiában kampányol a magyar közmédia, 2011.10.11. (Forrás: MTI)
http://nol.hu/kulfold/szlovakiaban_kampanyol_a_magyar_kozmedia (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)
- „Szó sincs ultimátumról”, 2011.01.22. (Forrás: MTI)
http://mno.hu/belfold/szo_sincs_ultimatumrol-157552 (Utolsó letöltés: 2013.06.21.)
- Szőcs László: Magyarország putyinizálódása – keményen bírálja Orbánt a Washington Post, 2010.12.27. (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)
http://nol.hu/kulfold/mediatorveny_orbant_valasztas_ele_kellene_allitani
- Szőcs László: Nem száll le Washington az Orbán-kormányról, 2011.07.27.
http://nol.hu/kulfold/nem_szall_le_washington_az_orban-kormanyrol (Utolsó letöltés: 2013.06.22.)
- Szőnyei Tamás: Nyilván tartottak – titkos szolgák a magyar rock körül 1960-1990, Magyar Narancs Könyvek, Budapest, 2005.
- TASZ: kérdés, hogy tisztelhető lesz-e az új alkotmány (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)
http://hvg.hu/itthon/20110316_tasz_helsinki_bizottsag_alkotmany_kritika
- Temesi László: Gyuresány a király - Orbán a vezér, Indulatos SMS-ek, Magánkiadás, 2006.
- Thüringer Barbara: Kiretusálták Lomnicit a Híradóban, 2011.12.06.
http://index.hu/kultur/media/2011/12/06/bunozokent_kezeltek_lomnicit_a_hiradoban/?rnd=764&rnd=36 (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)
- Thüringer Barbara: Százmilliókat vittek el a Marslakók, 2012.08.03.
http://index.hu/kultur/media/2012/08/03/szazmilliokat_vittek_el_tolunk_a_marslakok/ (Utolsó letöltés: 2013.06.19.)
- Tiltakozunk, 2010.12.02.
<http://magyarnarancs.hu/belpol/tiltakozunk-75078> (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)
- Times: Magyarországon csak kultúrharc van, nem diktatúra, 2011.01.05. (Forrás: MTI)
http://nol.hu/kulfold/times_magyarorszagon_csak_kulturharc_van_nem_diktatura (Utolsó letöltés: 2013.06.21.)
- „Tisztogat az Orbán-kormány”, 2011.07.15. (Forrás: MTI)

- http://nol.hu/kulfold/spiegel_orban-kormany_tisztogat (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)
Tossenberger Adél: Rettegett telefonok: a rádió volt alelnökét is kirúgták, 2011.11.15.
- http://hvg.hu/itthon/20111115_kozmedia_elbocsatasok (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)
Tóth Gábor interjúja Pozsgay Imrével, Magyar Nemzet, 1987. november 14.
- Tóth Gy. László: Daniel Cohn-Bendit fantasztikus tapasztalatai, 2011.03.31.
http://mno.hu/migr_1834/daniel_cohn-bendit_fantasztikus_tapasztalatai-171023 (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)
- Több kitüntetett nem fogott kezét Gyúrsány Ferencsel, 2006.10.22.
<http://index.hu/belfold/kit7319/> (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)
- Több ponton bírálja az új magyar alaptörvényt a Velencei Bizottság (Forrás: MTI)
<http://www.origo.hu/itthon/20110620-tobb-ponton-biralja-az-uj-magyar-alaptorvenyt-a-velencei-bizottsag.html> (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)
- Török Gábor: 284. A nyolcadik, 2010.11.16.
http://torokgaborelemez.blog.hu/2010/11/16/284_a_nyolcadik (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)
- Trebits Péter: Sugárzó arccal, 168 Óra, 1993. május 4.
Tűz Európából, 2010.12.23.
http://nol.hu/lap/vilag/20101223-tuz_europabol (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)
- T/9 A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. Törvény módosításáról
http://www.parlament.hu/internet/plsql/ogy_irom.irom_adat?p_ckl=39&p_izon=9 (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)
- T/43 A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. Törvény módosításáról
http://www.parlament.hu/internet/plsql/ogy_irom.irom_adat?p_ckl=39&p_izon=43 (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)
- T/189 A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. Törvény módosításáról
http://www.parlament.hu/internet/plsql/ogy_irom.irom_adat?p_ckl=39&p_izon=189 (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)
- T/359 A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. Törvény módosításáról
http://www.parlament.hu/internet/plsql/ogy_irom.irom_adat?p_ckl=39&p_izon=359 (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)
- T/360/68 A médiát és a hírközlést szabályozó egyes törvények módosításáról, 2010.08.06.
<http://www.parlament.hu/irom39/00360/00360-0068.pdf> (Utolsó letöltés: 2013.06.16.)
- T/363 2010. évi ... törvény a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól, 2010.06.11.
- T/676 A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. Törvény módosításáról
http://www.parlament.hu/internet/plsql/ogy_irom.irom_adat?p_ckl=39&p_izon=676 (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)
- T/1247 A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. Törvény módosításáról
http://www.parlament.hu/internet/plsql/ogy_irom.irom_adat?p_ckl=39&p_izon=1247 (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)
- T/1747 Törvényjavaslat a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról, 2010.11.22.
<http://www.parlament.hu/irom39/01747/01747.pdf> (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)
- T/6817 Magyarország alaptörvényének első módosítása
<http://www.parlament.hu/irom39/06817/06817.pdf> (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)
- T/8404 Magyarország alaptörvényének második módosítása
<http://www.parlament.hu/irom39/08404/08404.pdf> (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)
- T/9400 Magyarország alaptörvényének harmadik módosítása
http://www.parlament.hu/internet/plsql/ogy_irom.irom_adat?p_ckl=39&p_izon=9400 (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)
- T/9929 Magyarország alaptörvényének negyedik módosítása
<http://www.parlament.hu/irom39/09929/09929.pdf> (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)

T/10051. számú törvényjavaslat a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény és a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény módosításáról, 2013. február

http://mediajogfigyelo.hu/uploads/files/3061_T10051.pdf (Utolsó letöltés: 2013.06.23.)

Uniós támadás: a médiatörvénnyel méltatlanná válunk az elnöki posztra, 2010.12.22.

http://nol.hu/kulfold/unios_tamadas_a_mediatorvennyel_meltatlanna_valunk_az_elnoki_posztra (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)

„Úgy éreztem, hogy a helyzet tovább eszkalálódik”, 2012.02.16. (Utolsó letöltés: 2013.06.19.)

<http://www.168ora.hu/itthon/ugy-ereztem-hogy-a-helyzet-tovabb-eszkalalodik-91204.html>

Új arcot ölt a közmédiá, 2012.07.24. (Forrás: MTI)

http://nol.hu/belfold/uj_arcot_olt_a_kozmedia (Utolsó letöltés: 2013.06.19.)

Üres címlapok, paródiák, online és offline tüntetés, 2010.12.01.

<http://www.emasa.hu/cikk.php?id=7689> (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)

Varga Domokos György: A „SAS” sajtója – az Antall-kormány médiapolitikájáról, Médiafüzetek, 2004/1.

Varga Ferenc, Telehír, 1992. augusztus, Különszám

Válaszolt Navracsics Jaglandnak (Forrás: MTI)

<http://www.klubradio.hu/cikk.php?id=16&cid=154009> (Utolsó letöltés: 2013.09.12.)

Vásárhelyi Mária: Az egyensúly ára, Élet és Irodalom, 1999. augusztus 27. In: Bajomi-Lázár

Péter: A magyarországi médiaháború, Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2001.

Vikidál beismerte, hogy ügynök volt <http://www.origo.hu/itthon/20040422vikidal.html>

(Utolsó letöltés: 2013. május 29.)

Világirodalmi Kisenciklopédia I-II. Gondolat Kiadó, Bp., 1976.

Villanyoltástól féltik Magyarországot, 2010.12.27.

http://nol.hu/belfold/villanyoltastol_feltik_magyarorszagot (Utolsó letöltés: 2013.06.20.)

Vince Mátyás: MTI reagálás, 2010.08.17.

<http://nol.hu/lap/mo/20100817-mti-reagalas> (Utolsó letöltés: 2013.06.16.)

Volt Lánchíd rádiós lett az MTI új vezérigazgatója, 2010.12.12. (Forrás MTI)

<http://mno.hu/media/volt-lanchid-radios-lett-az-mti-uj-vezerigazgatoja-1124318> (Utolsó letöltés: 2013.06.18.)

Washington Post: Orbán meggyőzte a nagykövetet, 2011.10.19. (Forrás: MTI)

http://nol.hu/archivum/washington_post_orban_meggyozte_a_nagykovetet (Utolsó letöltés: 2013.06.22.)

Wisinger István: A televízió háborúba megy, Antenna-könyvek, 2008.

Wisinger István: Beszélgetések az elnökkel, Pesti Szalon Könyvkiadó, Budapest, 1994.

Zentai Péter: Melia: Amerika mélyszélesen aggódik az Orbán-kormány miatt, 2011.12.16.

http://hvg.hu/itthon/20111216_melia_orbankormany_birosag# (Utolsó letöltés: 2013.06.22.)